

<u>Paziņojums Nr.</u>	Saturs	Lappuse
III	<i>Sagatavošanā esoši tiesību akti</i>	
EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA		
442. plenārā sesija, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī		
2008/C 162/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Kolektīvo prasību tiesiskā regulējuma noteikšana un tā nozīme Kopienas patērētāju tiesību aizsardzībā" (pašiniciatīvas atzinums)	1
2008/C 162/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai: ES patērētāju politikas stratēģija 2007.–2013. gadam; patērētāju tiesību nodrošināšana, labklājības uzlabošana, efektīva aizsardzība" COM(2007) 99 galīgā redakcija	20
2008/C 162/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Eiropas kosmosa politika"" COM(2007) 212 galīgā redakcija	24
2008/C 162/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par to, kā īstenot Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 25. maija Direktīvu 1999/44/EK par dažiem patēriņa preču pārdošanas aspektiem un saistītajām garantijām, ietverot situācijas analīzi attiecībā uz ražotāja tiešās atbildības ieviešanu" COM(2007) 210 galīgā redakcija	31
2008/C 162/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Komisijas ziņojums — Ziņojums par konkurences politiku 2006. gadā" COM(2007) 358 galīgā redakcija	35
2008/C 162/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par detaļas tipa apstiprinājumu apgaismes ierīcēm un gaismas signālierīcēm lauksaimniecības un mežsaimniecības riteņtraktoros" (kodificēta versija) COM(2007) 840 galīgā redakcija — 2007/0284 COD	40
2008/C 162/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par tekstilmateriālu nosaukumiem" (pārstrādāta) COM(2007) 870 galīgā redakcija — 2008/0005 (COD)	40

2008/C 162/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par kultūras priekšmetu, kas nelikumīgi izvesti no kādas dalībvalsts teritorijas, nosūtīšanu atpakaļ" (kodificēta versija) COM(2007) 873 galīgā redakcija — 2007/0299 (COD)	41
2008/C 162/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par krāsvielām, ko drīkst pievienot zālēm" (pārstrādāts) COM(2008) 1 galīgā redakcija — 2008/0001 (COD)	41
2008/C 162/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Neatkarīgs vispārējas nozīmes pakalpojumu novērtējums"	42
2008/C 162/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Veicināt Eiropas digitālās bibliotēkas pieejamību plašai sabiedrībai"	46
2008/C 162/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Dažādu enerģijas veidu izmantošana transporta nozarē"	52
2008/C 162/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Ēku energoefektivitāte — galapatērētāju ieguldījums" (izpētes atzinums)	62
2008/C 162/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Augstāku vides un enerģētikas politikas prasību iespējamā pozitīvā un negatīvā ietekme uz Eiropas rūpniecības konkurētspēju"	72
2008/C 162/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar kuru Regulā (EK) Nr. 460/2004, ar ko izveido Eiropas Tīklu un informācijas drošības aģentūru, izdara grozījumus attiecībā uz aģentūras darbības termiņu" COM(2007) 861 galīgā redakcija — 2007/0291 (COD)	79
2008/C 162/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Tiesīpamatotas pārvaldības instrumenti zivsaimniecībā"	79
2008/C 162/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1782/2003, ar ko izveido kopīgus tiesā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, attiecībā uz kokvilnas atbalsta shēmu" COM(2007) 701 galīgā redakcija — 2007/0242 (CNS)	83
2008/C 162/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par ģenētiski modificētu mikroorganismu ierobežotu izmantošanu (Pārstrādāta)" ES Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 175. pantu 2008. gada 10. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu	85
2008/C 162/19	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas Vides aģentūru un Eiropas Vides informācijas un novērojumu tīklu" (kodificēta versija) COM(2007) 667 galīgā redakcija — 2007/0235 (COD)	86
2008/C 162/20	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. .../... par vispārīgiem noteikumiem attiecībā uz aromatizētu vīnu, aromatizētus vīnus saturošu dzērienu un aromatizētus vīnus saturošu kokteiļu definēšanu un to nosaukumu un noformējumu veidošanu (pārstrādāta versija)" COM(2007) 848 galīgā redakcija — 2007/0287 (COD)	86
2008/C 162/21	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par dabisko minerālūdeņu ieguvu un realizāciju (pārstrādāta versija)" COM(2007) 858 galīgā redakcija — 2007/0292 (COD)	87

2008/C 162/22	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Pētniecības perspektīvas Eiropas ogļu un tērauda nozarē”	88
2008/C 162/23	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko atceļ Padomes Lēmumu 85/368/EEK par arodmācībās iegūtas kvalifikācijas pierādījumu salīdzināmību Eiropas Kopienas dalībvalstīs” COM(2007) 680 galīgā redakcija — 2007/0234 (COD)	90
2008/C 162/24	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes lēmumam par pamatnostādņēm dalībvalstu nodarbinātības politikai (saskaņā ar EK līguma 128. pantu)” COM (2007) 803 galīgā redakcija/2 (V daļa) — 2007/0300 (CNS)	92
2008/C 162/25	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Finanšu integrācija — Eiropas vērtspapīru tirgus” (pašiniciatīvas atzinums)	96

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

442. PLENĀRĀ SESIJA, KAS NOTIKA 2008. GADA 13. UN 14. FEBRUĀRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Kolektīvo prasību tiesiskā regulējuma noteikšana un tā nozīme Kopienas patērētāju tiesību aizsardzībā” (pašiniciatīvas atzinums)

(2008/C 162/01)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 16. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Kolektīvo prasību sistēmas noteikšana un tās nozīme Kopienas patērētāju tiesību aizsardzībā”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 31. janvārī. Ziņotājs — PEGADO kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (14. februāra sēdē), ar 134 balsīm par, 94 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK ir nolēmusi atsākt debātes sakarā ar padziļinātu pārdomu nepieciešamību par saskaņotu kolektīvo prasību lomu un tiesisko regulējumu Kopienas līmenī, galvenokārt patērētāju tiesību aizsardzības un konkurences jomā, vismaz sākuma posmā.

1.2 EESK ir vienmēr atbalstījusi kolektīvo prasību noteikšanu Kopienas līmenī, kuru mērķis būtu panākt zaudējumu faktisku atlīdzinājumu gadījumos, ja ir pārkāptas kolektīvās vai grupas tiesības. Šādas prasības nodrošinātu papildu aizsardzību, ko jau nodrošina alternatīvi un tiesiski līdzekļi, galvenokārt izpildraksti, kuri jau paredzēti Direktīvā 98/27/EK.

1.3 EESK vairākkārt ir atbalstījusi nepieciešamību rīkoties Kopienas līmenī minētajā jomā gadījumā, ja atzīst, ka šādas prasības

— var izšķiroši veicināt tādu iekšējā tirgus darbības šķēršļu novēršanu, kas rodas juridisko sistēmu atšķirību dēļ valstīs, un tādā veidā ļauj patērētājiem no jauna atgūt uzticēšanos vienotā tirgus priekšrocībām un turklāt nodrošināt apstākļus uzņēmumu reālai un godīgai konkurencei (Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 3. panta c) un g) apakšpunkti);

— palielinātu patērētāju tiesību aizsardzību, ļaujot viņiem vieglāk un efektīvāk aizstāvēt savas tiesības tiesā, kā arī nodrošinot Kopienas tiesību aktu efektīvāku piemērošanu (Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 3. panta t) apakšpunkts);

— atbilstu pamatprincipam nodrošināt tiesības uz efektīvu pārsūdzību un taisnīgu tiesu, kas ir atzītas Eiropas Pamattiesību hartā (47. pants)

1.4 Pēdējo gadu laikā vairākas dalībvalstis ir izveidojušas dažādas tiesvedības sistēmas patērētāju kolektīvo interešu pārstāvībai, turpretī citas to vēl nav izdarījušas, un tas rada nevienlīdzību tiesas pieejamības jomā un ir šķērslis vienotā tirgus izveidošanai. EESK pauž nožēlu par šāda šķēršļa pastāvēšanu, jo vairāk tādēļ, ka iedzīvotāju apmierinātība un uzticēšanās ir viens no izvirzītajiem mērķiem, veidojot 21. gadsimta vienoto tirgu. EESK galvenokārt pievērš uzmanību visiem pasākumiem, kas attiecas uz Eiropas uzņēmumu konkurētspēju, un neatbilstīgu izdevumu radītajām sekām, kas beigu beigās skartu darba ņēmējus un patērētājus.

1.5 EESK ierosina veicināt minētās pārdomas, iesniedzot konkrētus priekšlikumus par kolektīvo prasību tiesisko regulējumu, ņemot vērā ne tikai Eiropas valstīs spēkā esošās sistēmas, bet arī to citu valstu pieredzi, kas ir ieviesušas šādas prasības. EESK jo īpaši ņem vērā principus, kas ir noteikti ESAO Ministru padomes 2007. gada 12. jūlija lēmumā C(2007) 74 par pārrobežu strīdiem patēriņa jomā un zaudējumu atlīdzinājumu.

1.6 Nosakot ierosinātos parametrus likumdošanas iniciatīvai Kopienas līmenī, EESK ir ņēmusi vērā Eiropas tiesvedības iestāžu kopīgās juridiskās tradīcijas un dalībvalstu kopējos civilprocesa pamatprincipus un ir noraidījusi tādu paraugus, kas nav savienojami ar minētajām tradīcijām un principiem, piemēram, ASV "class action". EESK uzskata, ka īpaši nožēlojamas ir prakses, kurās pēc Amerikas "class action" parauga neiesaistītiem investoriem vai advokātiem tiek piešķirta ievērojama daļa no summas, kura kā atlīdzinājums vai kā atlīdzinājums nolūkā sodīt iegūta procedūrās, kas uzsāktas patērētāju interešu aizsardzībai.

1.7 Ņemot vērā šāda instrumenta mērķus un sasniedzamos rezultātus, EESK ir izvērtējusi svarīgākos iespējamajos risinājumus saistībā ar ieviešamo tiesisko regulējumu (*opt-in* ("izvēles"), *opt-out* ("iespējas nepieņemt") vai jaukto sistēmu), tiesneša lomu, zaudējumu atlīdzinājumu, pārsūdzēšanu un finansējumu.

1.8 Šādas iniciatīvas juridiskais pamats un piemērojamais juridiskais instruments arī ir būtiski svarīgi jautājumi, kas tika analizēti un ir minēti ierosinājumu pamatā.

1.9 EESK turklāt norāda, ka minētās pārdomas par kolektīvo prasību mehānisma izveidošanu nav pret-runā esošajām alternatīvām domstarpību izšķiršanai un to attīstībai (ADR). EESK viena no pirmajām puda viedokli, ka ir nepieciešams izveidot instrumentus, kas ļautu patērētājiem aizstāvēt savas individuālās vai kolektīvās tiesības, nevēroties tiesā. Šajā sakarā EESK atbalsta Ombuda un tiem līdzīgu sistēmu labāku pielāgošanu patērētāju tiesību aizsardzības jomās un it īpaši tur, kur pārrobežu tirdzniecība ir vairāk attīstīta vai arī attīstīsies.

1.10 Patērētājiem, kam nodarīts kaitējums, ir pieejami dažādi kolektīvās aizsardzības līdzekļi, sākot no individuālas, brīvprātīgas un vienprātīgas prasības līdz kolektīvām prasībām un tiesiskās aizsardzības līdzekļiem. Katram no minētajiem strīdu izšķiršanas līmeņiem ir jādarbojas optimāli, lai veicinātu kaitējuma atlīdzināšanu tajā līmenī, kas ir vispieejamākais cietušajiem.

1.11 EESK pauž gandarījumu par Komisijas nolūku turpināt pētījumus minētajā jomā. EESK tomēr uzsver, ka atbilstīgu likumdošanas iniciatīvu īstenošanai ir vajadzīga arī patiesa politiska griba.

1.12 Interpretējot organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvju vēlmes, EESK aicina Eiropas Parlamentu, Padomi un dalībvalstis īstenot minēto iniciatīvu ņemot vērā dažādo pušu intereses un ievērojot proporcionālītes un subsidiaritātes principus.

2. Ievads

2.1 Šī pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir veicināt plašas pārdomas par kolektīvo prasību nozīmi un to tiesisko regulējumu (!) Kopienas līmenī, jo īpaši patērētāju tiesību un konkurences jomā — vismaz sākuma posmā (?). Tā galējais mērķis ir rosināt pilsonisko sabiedrību un Eiropas Savienības kompetentās iestādes apsvērt šādas iniciatīvas nepieciešamību un ietekmi, pārdomāt par tās juridiskā rakstura noteikšanu, kā arī īstenošanas termiņiem un nosacījumiem Eiropas tiesiskajā telpā.

2.2 Izmantotās metodoloģijas pamatā tādēļ ir iepriekšējs novērtējums par vienotā tirgus vajadzībām un minētās iniciatīvas atbilstību Kopienas tiesībām. Pēc tam ir pētīta tās spēja efektīvi un ātri risināt pārrobežu konfliktus, galvenokārt saistībā ar patērētāju ekonomiskajām interesēm.

3. Vienotais tirgus un patērētāju kolektīvās intereses

3.1 Tirdzniecības darījumu masveidīgums, pieaugot sērijveida ražošanai, kopš pagājušā gadsimta otrās puses ir lielā mērā izmainījis veidu, kādā tiek noslēgti līgumi un panāktas vienošanās par pārdošanu un pakalpojumu sniegšanu.

Informācijas sabiedrības izveidošana un iespējas, ko sniedz distances līgumi un e-komercija, dod patērētājiem jaunas priekšrocības, taču viņi var tikt pakļauti jaunam spiedienam un jaunam riskam līgumu slēgšanas jomā.

3.2 Ja palielinās publiskais piedāvājums un izplatās standartlīgumi, agresīvi reklāmas un mārketinga veidi, neatbilstīga informācija pirms līguma noslēgšanas, vispārēja negodīga tirdzniecības prakse, konkurenci kropļojoša rīcība var radīt zaudējumus ievērojamām patērētāju grupām, kas visbiežāk nav identificētas un ir grūti identificējamās.

3.3 Juridiskajās sistēmās, kuru pamatā ir tradicionālie procesuālie likumi, kas balstās uz romiešu tiesībām, saskaņoto individuālo interešu un kolektīvo vai grupas interešu jomā ne vienmēr ir atbilstīgi — vienkārši, ātri, ar zemām izmaksām un efektīvi — tiesvedības līdzekļi (?).

3.4 Gandrīz visā pasaulē un jo īpaši ES dalībvalstu juridiskajās sistēmās ir paredzēti kolektīvo vai grupu interešu tiesiskās aizsardzības līdzekļi.

3.4.1 Tomēr minētās sistēmas ir samērā dažādas un tajās ir ievērojamas atšķirības kolektīvo un grupu interešu aizsardzībā. Minēto atšķirību dēļ tiek kropļota iekšējā tirgus darbība.

(!) Civilprocesa nozīmē, procedūras mērķis ir veikt preventīvus pasākumus (izpildraksts) kolektīvo vai grupas interešu aizstāvēšanai, kā arī nodrošināt zaudējumu atlīdzinājumu (zaudējumu atlīdzinājuma prasības). Citu izteiciena "kolektīvās prasības" nozīme ir atrodama galvenokārt anglosakšu juridiskajā literatūrā, ar to apzīmē socioloģisko pamatu nespējai dzīvot sabiedrībā (sal. "Collective action in the European union; interests and the new politics of associability", Justin GREENWOOD un Mark ASPINWALL, Routledge, Londona, 1998), pētījums ir īpaši interesants attiecībā uz kolektīvo prasību socioloģisko izcelsmi un sociālajām vajadzībām, kas attaisno kolektīvās prasības tiešā procesuālajā nozīmē.

(?) Nebūtu jāizslēdz daudzās valstu tiesību sistēmās pastāvošā iespēja piemērot kolektīvās prasības attiecībā uz visām kolektīvajām vai grupas interesēm tādās jomās kā vide, kultūras mantojums, teritorijas plānošana, un attiecībā uz fiziskām vai juridiskām personām, tostarp uzņēmumiem, pārvaldēm vai valsts iestādēm.

(?) Juridiskajā literatūrā ir reti atrodami tik trāpīgi formulējumi, kā kādas ievērojamas juristes, deputātes no Portugāles, debašu laikā Parlamentā sacītie vārdi, aizstāvot kolektīvo prasību ieviešanu Portugālē.

Atsaucoties uz jaunajām 2. un 3. paaudzes tiesībām, darba, patērētāju, vides, teritorijas plānošanas, kultūras mantojuma aizsardzības tiesībām, "vispārējām tiesībām, kas, piemērot ikvienam, piemīt daudziem, pat visiem", deputāte ALMEIDA SANTOS uzdeva jautājumu:

"Vai ir attaisnojams tas, ka minētās tiesības, kas piemīt visiem vai vismaz daudziem, nav pienācīgi aizsargātas, prasītājiem jāstāv rindā un jāgaida viņu lietas izskatīšana, kas, iespējams, ir identiska ar viņu biedru un kaimiņu lietu, un bieži vien ir tā, ka, gūstot uzvaru tiesas prāvā, rezultātiem vairs nav nekādas nozīmes, jo zaudējumu atlīdzinājumu ir paņēmusi inflācija; tajā pat laikā zaudētais gods ir atgūts pārāk vēlu, lai novērstu šķiršanos vai atgūtu kredītu, un, visbeidzot, vai ilgā procesuālā krusta ceļa noslēgums nav neefektīvātes un nederīguma dzīvs apliecinājums? Vai mums jāsauglabā Kā? Kas redzējums uz tiesvedības sistēmu kā šķīstītavu? Pēkšņi sāk apzināties, ka īpaša individuālo tiesību juridiskā aizsardzība ir nepietiekama; ka ir tiesības un intereses, kas paceļas pāri individuālajām interesēm, kas ir pusceļā starp individuālajām un kolektīvajām interesēm; ka tiesības vērsties tiesā tiem, kuru tiesības tika tieši vai netieši aizskartas, ir nepietiekamas; ka pie horizonta jau svīst jauna pluralisma un jaunu tiesību ausma". (D.A.R. I sērija, Nr. 46, 21.2.1990., 1617. lpp.)

3.5 Tā kā Kopienas līmenī trūka saskaņotības, nesēnā pagātnē valstu tiesvedības sistēmu attīstībā bija vērojamas ļoti atšķirīgas tendences. Atšķirību pamatā ir nevis dažādi pamatprincipi, bet gan dažādas procesuālo tiesību tradīcijas. Pielikuma tabulās ir atspoguļotas svarīgākās atšķirības valstu līmenī ⁽⁴⁾.

3.6 Minētos trūkumus kā Eiropas iedzīvotāju nevienlīdzību tiesību un tiesu pieejamības jomā ⁽⁵⁾ nosodīja ne tikai patērētāju interešu pārstāvības organizācijas, bet arī daudzi juristi un Kopienas tiesību profesori.

3.7 Kopienas iestāžu ietvaros tikai 1985. gadā, pēc kolokvija, kas ar Komisijas atbalstu tika rīkots Gentē 1982. gadā, tika publicēts memorands "Tiesas pieejamība patērētājiem" ⁽⁶⁾, minētajā dokumentā Komisija pirmo reizi pievērsās arī sistēmai, kas paredz kolektīvo interešu aizstāvēšanu tiesā.

3.8 Tomēr Komisija, ņemot vērā Eiropas Parlamenta 1987. gada 13. marta rezolūciju ⁽⁷⁾, tikai 1987. gada 7. maija papildu paziņojumā pavēstīja par savu nolūku izvērtēt iespēju pieņemt pamatdirektīvu, ar kuru apvienībām piešķirtu vispārējas tiesības aizstāvēt kolektīvās intereses tiesā, un aicināja Padomi atzīt patērētāju organizāciju primāro — gan starpnieka, gan tieši iesaistītās puses — lomu tiesas pieejamības nodrošināšanā patērētājiem.

3.9 Padome 1987. gada 25. jūnija rezolūcijā par tiesas pieejamību patērētājiem arī uzsvēra "patērētāju organizāciju svarīgo lomu" un aicināja Komisiju "izvērtēt, vai minētajā jomā varētu veikt atbilstīgu iniciatīvu Kopienas līmenī" ⁽⁸⁾.

3.10 Visbeidzot, 1989. gadā, sagatavojot "Nākotnes prioritātes patērētāju aizsardzības politikas īstenošanai", Komisija trīs gadu programmā ⁽⁹⁾ (1990–1992) atzina, ka daudzās dalībvalstīs tiesas pieejamība un zaudējumu atlīdzināšana nebija apmierinoša augsto izmaksu, procedūru sarežģītības un tai nepieciešamo termiņu dēļ, kā arī konstatēja ar pārrobežu darījumiem saistītas problēmas. Tā paziņoja, ka veic pētījumus par īstenojamiem pasākumiem, īpašu uzmanību veltot iespējai iesniegt kolektīvās prasības, lai panāktu patērētājiem nodarīto zaudējumu atlīdzinājumu ⁽¹⁰⁾.

3.11 Tomēr publiskas debātes par minēto jautājumu Komisija uzsāka tikai 1993. gadā, publicējot svarīgo "Zaļo grāmatu par tiesas pieejamību patērētājiem un patērētāju strīdu izšķiršanu vienotajā tirgū" ⁽¹¹⁾.

⁽⁴⁾ Lēvenes katoļu universitātes Patērētāju tiesību centra pētījums, kas tika sagatavots pēc Komisijas (Veselības un patērētāju tiesību aizsardzības ģenerāldirektorātam) pieprasījuma, ir lielisks krājums, kas parāda, kā dažādās valstu pieejas ietekmē pārrobežu strīdu izšķiršanu, jo īpaši gadījumos, kad daudzu dalībvalstu patērētājus skar viena un tā pati negodīga pārrobežu tirdzniecības prakse, tās pašas produkcijas trūkumi vai defekti vai arī distances līgumos ietvertie vispārēji netaisnīgi līguma noteikumi.

⁽⁵⁾ Doktrīnā nedrīkst aizmirst *Jacques van COMPERNOLLE* darbu "*Le Droit d'action en justice des groupements*" ("Grupu tiesības vērsties tiesā"), *LARCIER*, Brisele, 1972, kā arī kopdarbu "*L'aide juridique au consommateur*" ("Juridiskā palīdzība patērētājiem"), *T. BOURGOIGNIE, Guy DELVAX, Françoise DOMONT-NAERT un C. PANIER, CDC Bruylant*, Brisele, 1981.

⁽⁶⁾ Tas tika iesniegts Padomei 1985. gada 4. janvārī, 1987. gada 7. maijā tam tika pievienots "Papildu paziņojums par tiesu pieejamību patērētājiem". Turklāt Komisijas 1985. gada 4. jūnija paziņojumā ar nosaukumu "Jauns impulss patērētāju aizsardzības politikā" (COM(85) 314 galīgā redakcija), kura pamatnostādnes Padome pieņēma 1986. gada 23. jūnijā (OV C 167, 5.6.1986.), tika uzsvērts, ka tradicionālās juridiskās procedūras ir lēnas un bieži vien tām ir augstas izmaksas salīdzinājumā ar zaudējumiem patērētāju jomā un ka ir nepieciešams izveidot attiecīgus līdzekļus konsultāciju sniegšanai un prasību iesniegšanai nolūkā nodrošināt patērētāju tiesību atbilstīgu aizsardzību.

⁽⁷⁾ Ziņotāja bija deputāte no Holandes *BOÖT* kdze. Būtu jāizceļ viens no dokumenta punktiem, ņemot vērā deputātu *SQUARCIALUPI* un *PEGADO LIZ* iesniegtos grozījumus; tas ir aicinājums Komisijai ierosināt direktīvu, kas paredzētu dalībvalstu tiesību aktu saskaņošanu nolūkā nodrošināt patērētāju kolektīvo interešu aizsardzību, dodot iespēju patērētāju apvienībām iesniegt prasības tiesā, lai pārstāvētu grupas vai individuāla patērētāja intereses ((Doc. A2-152/86, 1986. gada 21. novembrī; PE 104.304).

⁽⁸⁾ Rezolūcija 87/C, OV C 176, 4.7.1987.

⁽⁹⁾ Padome apstiprinājusi 1989. gada 9. martā (OV C 99, 13.4.1989.).

⁽¹⁰⁾ COM(90) 98 galīgā redakcija, 1990. gada 3. maijā. Tā ir pirmā reize, kad Komisijas oficiālajā dokumentā ir runa par "kolektīvajām" prasībām.

⁽¹¹⁾ COM(93) 576 galīgā redakcija, 16.11.1993. Lai saprastu minēto dokumentu, ir svarīgi atgādināt, ka laikā no 1991. līdz 1992. gadam tika izteikti vairāki ierosinājumi debatēm par jautājumiem saistībā ar tiesību un tiesu pieejamību, tostarp jāmin *Office of Fair Trading* 1991. gada janvārī Londonā rīkotā konference par mehānismiem kompensāciju izmaksām patērētājiem, Komisijas vadībā 1992. gada 21.–23. maijā Lisabonā rīkotā konference par tiesas pieejamību patērētājiem, kā arī kolokvijs "Pārrobežu patērētāju aizsardzība", ko ar Komisijas atbalstu 1993. gada oktobrī Luksemburgā organizēja Ekonomikas ministrija un Ģimenes lietu un solidaritātes ministrija, tā noslēgumā tika sagatavoti ziņojumi, kuriem vēl joprojām ir svarīga nozīme. Tolaik minētajam jautājumam pievērsās arī daudzi emeritētie profesori un slaveni juriskonsulti (skat. galvenokārt "*Group actions and Consumer Protection*", Izdevniecība *Thierry BOURGOIGNIE*, Sērija *Tiesības un patēriņš*, XXVIII sējums, 1992; "*Group Actions and the Defence of the Consumer Interest in the European Community*", *Anne MORIN, INC*, Francija, 1990.).

Šajā sakarā pirmo reizi padziļināti Kopienas perspektīvā tika izvērtēts jautājums par vienotu izpildrakstu sistēmu, kuru daudzi uzskatīja par pamatu patiesai kolektīvo prasību sistēmai patērētāju interešu aizsardzības jomā ⁽¹²⁾.

3.12 Turklāt Eiropas Parlaments 1994. gada 22. aprīļa rezolūcijā ⁽¹³⁾ secināja, ka dalībvalstīs būtu lietderīgi veikt zināmu procesuālo noteikumu saskaņošanu, attiecībā uz darījumiem, kuri sasniedz zināmu summu, paredzot iespēju izveidot Kopienas procedūru, kas ļautu ātri izšķirt pārrobežu strīdus, vienlaikus tas norādīja, ka līdz zināmai pakāpei būtu jāsaskaņo piemērojami noteikumi, lai īstenotu izpildrakstus par nelikumīgas komercdarbības prakses pārtraukšanu.

3.13 EESK 1994. gada 1. jūlija plenārajā sesijā vienbalsīgi pieņemtajā atzinumā ⁽¹⁴⁾ min arī principu, kas paredz "vispārēji atzīt patērētāju apvienību tiesības pārstāvēt kolektīvās un grupas intereses jebkuras dalībvalsts tiesu iestādē vai arī iestādē, kas nav tiesu iestāde, neatkarīgi no ieinteresēto pušu valstiskās piederības, apvienības vai konflikta vietas" un skaidri aicināja Komisiju izveidot vienotu procedūru kolektīvo prasību vai arī kopējas pārstāvības prasību jomā, lai pārtrauktu ne tikai nelikumīgas komercdarbības praksi, bet arī darbības, kas rada zaudējumus un kaitē patērētāju interesēm ⁽¹⁵⁾.

⁽¹²⁾ Tomēr jāuzsver, ka Zaļās grāmatas pamatā ir daudzi agrāk pieņemtie lēmumi un darba dokumenti, kas to labi pamato un sniedz tās pieņemšanai nepieciešamo politisko atbalstu. Komisija 1992. gada martā uzticēja neatkarīgu amatpersonu grupai *Peter Sutherland* vadībā izstrādāt ziņojumu par iekšējā tirgus darbību nolūkā izvērtēt Baltās grāmatas par iekšējo tirgu īstenošanas rezultātus.

1992. gada 26. oktobrī publicētajā ziņojumā, kurā galvenokārt ir runa par tiesas pieejamību, ir precizēts, ka trūkst drošības patērētāju tiesību aizsardzības efektivitātes nodrošināšanā, ir norādīts uz problēmām, kas rodas Briseles 1968. gada Konvencijas par jurisdikciju un spriedumu atzišanu neefektivitātes rezultātā un no tā izrietošajām grūtībām panākt vienas dalībvalsts jurisdikcijas izsniegtā izpildraksta īstenošanu citā dalībvalstī, un ierosina Kopienai steidzami veikt pētījumu minētajā jomā (22. ieteikums). Minētais ierosinājums tika iekļauts Komisijas 1992. gada 22. decembra paziņojumā Padomei un Eiropas Parlamentam "Iekšējā tirgus darbība pēc 1992. gada: darbs pēc *Sutherland* ziņojuma" [SEC (92) 2277 galīgā redakcija]. Darba dokumentā "Iekšējā tirgus stratēģiskā programma", ar kuru Komisija iepazīstināja 1993. gada jūnijā, tika atzīta nepieciešamība izveidot saskaņotu darbības sistēmu tiesas pieejamības jomā, iekļaujot tādu pasākumu kopumu, kuru mērķis ir Kopienas tiesību izplatīšana, pārredzamība un piemērošana [COM (93) 256 galīgā redakcija]. Turklāt Komisija 1993. gada paziņojumā Padomei pievērsa uzmanību tam, ka sakarā ar iekšējā tirgus īstenošanu varētu pieaugt vienas dalībvalsts rezidentu iesniegto prasību skaits ievērot viņu tiesības citā dalībvalstī [COM(93) 632 galīgā redakcija].

Komisija puda uzskatu, ka Kopienai nebūtu jātiecas pēc tādas saskaņošanas, kuras rezultātā tiktu atceltas dažādu valsts tiesību sistēmu specifiskās iezīmes, taču nolēma pielikt pūles, lai nodrošinātu informāciju un apmācību Kopienas tiesību jomā, veicinātu pārredzamību, efektivitāti un stingrību minēto tiesību piemērošanā un nodrošinātu dalībvalstu un Komisijas koordinētu darbību un sadarbību tieslietu jomā, ko atvieglotu Māstrihtas līguma — galvenokārt "trešā pīlāra" — stāšanās spēkā. Minētās pūles bija priekšvēstnesis Zaļās grāmatas publicēšanai un vēlāk uzsāktajam plašajam konsultācijām. Padome 1993. gada 27. septembra sēdē (686. sesija "Iekšējais tirgus") secināja, ka primārais uzdevums bija padziļināt pārdomu par tiesu pieejamību, galvenokārt pamatojoties uz Zaļo grāmatu, kuras publicēšanu Komisija bija paredzējusi gada beigās un kurā bija jāaplūko jautājumi par procesuālajiem līdzekļiem, kā arī — vajadzības gadījumā — par nepieciešamās pārredzamības nodrošināšanu sankciju jomā. Šajā laikā arī iepazīstināja ar nozīmīgu pētījumu, ko Komisija bija pasūtījusi *ERIC BALATE*, *CL. NERRY*, *J. BIGOT*, *R. TECHEL* M. A. *MÜNGE*, *L. DORR* un *P. PAWLAS* un kura izstrādē piedalījās *A. M. PETTOVICH*, galvenokārt par tematu "A right to group actions for consumer associations throughout the Community" (Līgums B5-1000/91/012369); arī tagad šim pētījumam ir svarīga nozīme minētajā jomā.

⁽¹³⁾ PE 207.674, 9. marts; ziņotājs: *Medina Ortega* kgs.

⁽¹⁴⁾ ESK 742/94; ziņotājs: *Ataide FERREIRA* kgs (OV C 295, 22.10.1994.). ESK jau agrāk bija izrādījusi interesi par minēto tematu. Citos dokumentos, galvenokārt divos *Ataide Ferreira* kga izstrādātajos pašiniciatīvas atzinumos par iekšējā tirgus izveidi un patērētāju tiesību aizsardzību, kurus pieņēma attiecīgi 1992. gada 26. septembrī (CES 1115/91, OV C 339, 31.12.1991.) un 1992. gada 24. novembrī (CES 878/92, OV C 19, 25.1.1993.), Komisija pievērsa uzmanību nepieciešamībai apzināt rīcības iespējas pārrobežu strīdu risināšanas jomā un atzīt patērētāju organizāciju pilnvaras pārstāvēt patērētāju intereses gan valsts, gan pārrobežu strīdos (dokuments CES 1115/91, 5.42. punkts; dokuments CES 878/92, 4.12. punkts, kā arī pielikumā pievienotā interesantā pētījuma 4. nodaļa; pētījumu veica *Eric Balate*, *Pierre Dejemeppe* un *Monique Goyens* un to publicēja ESK (CES-93-003) 103. lpp. u.c.

⁽¹⁵⁾ EESK minēto tematu vēlāk aplūkoja vairākos atzinumos; ņemot vērā to svarīgumu, to vidū jāmin 1995. gada 22. novembra plenārajā sesijā pieņemtais pašiniciatīvas atzinums "Vienotais tirgus un patērētāju tiesību aizsardzība — iespējas un šķēršļi" (ziņotājs *Ceballo Herrero* kgs), kurā tika konstatēts, ka netika ņemti vērā ESK ierosinājumi un priekšlikumi iepriekšējā atzinumā par Zaļo grāmatu (CES 1309/95); atzinums par tematu "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei — Vienotais tirgus 1994. gadā [COM(95) 238 final]" (ziņotājs: *Vever* kgs), kurā tika kritizēta kavēšanās iekšējā tirgus efektīvā īstenošanā, galvenokārt attiecībā uz tiesību aktu pieņemšanu patērētāju jomā, jo īpaši saistībā ar pārrobežu attiecībām (CES 1310/95, OV C 39, 12.2.1996.); atzinums par tematu "Komisijas paziņojums — Patērētāju politikas prioritātes (1996–1998)" (ziņotājs: *Koopman* kgs), kurā Komiteja puda gandarījumu par direktīvas priekšlikumu attiecībā uz izpildrakstiem un Komisijas izstrādāto rīcības plānu par tiesas pieejamību, taču paziņoja, ka ar interesi gaidīs iestrādes minētajā jomā, un konstatēja, ka minētajā jomā vienotais tirgus nebija izveidots, un ka "apzināta patērētāju tiesību stingra ievērošana" ir būtisks priekšnosacījums patērētāju uzticības iegūšanai (CES 889/96, OV C 295, 7.10.1996.). Līdzīgas rūpes ir paustas arī ESK atzinumā par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei — Vienotā tirgus ietekme un efektivitāte" [COM(96) 520 final, 1997. gada 23. aprīlī] (ziņotājs: *PASOLLI* kgs; CES 467/97, OV C 206, 7.7.1997.).

3.14 Kopš minēto prioritāšu izvirzīšanas komisāre *Emma Bonino* īpašu uzmanību pievērta Kopienas procedūras, kas ļautu ātri izšķirt pārrobežu strīdus, ieviešanai un piemērojamo noteikumu saskaņošanai attiecībā uz izpildrakstiem par nelikumīgas komercdarbības pārtraukšanu, kā arī tam, lai par likumīgām savstarpēji atzītu patērētāju apvienību tiesības vērsties tiesā. ⁽¹⁶⁾

3.15 Vēlāk, 1996. gada 25. janvārī, tika publicēts priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par patērētāju interešu aizsardzības izpildrakstiem. ⁽¹⁷⁾

Minētajā direktīvā tika iekļauts *Sutherland* ziņojuma ieteikums un ņemti vērā plaši atbalstītie Zaļajā grāmatā ietvertie ierosinājumi ⁽¹⁸⁾ ⁽¹⁹⁾.

3.16 Nenoliedzami, ka minētā direktīva radīja apvērsumu Kopienas tiesību jomā, jo pirmoreiz un vispārēji Kopiena izstrādāja tiesību aktu attiecībā uz civilprocesuālajām tiesībām ⁽²⁰⁾.

Tomēr ierosinājums direktīvas darbības jomā iekļaut arī zaudējumu atlīdzināšanu neguva atbalstu.

3.17 Paralēli tam Komisija izstrādāja "Rīcības plānu par tiesas pieejamību patērētājiem un patērētāju strīdu izšķiršanu iekšējā tirgū", ar kuru tā iepazīstināja 2006. gada 14. februārī. Rīcības plānā Komisija konstatēja un raksturoja ar patērētāju strīdiem saistītās problēmas un sniedza pētījumu par dalībvalstīs valsts līmenī rastajiem dažādajiem risinājumiem, kā arī paziņoja par savu nolūku veikt konkrētus pasākumus. To vidū var minēt pārdomu periodu par iespēju patērētājiem, kuru intereses ir pārkāpis viens un tas pats uzņēmējs, pilnvarot patērētāju organizācijas pieņemt viņu sūdzības *ex ante*, lai varētu apkopot vienādus gadījumus un iesniegt tiesu iestādē visas sūdzības vienlaicīgi ⁽²¹⁾.

3.18 Šajā sakarā Eiropas Parlaments 1996. gada 14. novembra rezolūcijā "uzskatot, ka tiesu pieejamība vienlaikus ir pamattiesības un nepieciešama tiesību drošības garantija, neatkarīgi no tā, vai tās būtu valsts vai Kopienas tiesības", atzina, ka liela nozīme patērētāju konfliktu risināšanā ir ārpus tiesas procedūrām, taču uzsvēra nepieciešamību "nodrošināt patērētājiem iespēju vērsties tiesā gadījumos, ja visas ārpus tiesas procedūras bijušas neefektīvas,

⁽¹⁶⁾ Kopš pirmās uzstāšanās Eiropas Parlamenta 1995. gada 10. janvāra uzskatīšanas sēdē, jaunā Patērētāju tiesību aizsardzības komisāre atzina, ka patērētāju tiesību aizsardzības politikai ir būtiski svarīga nozīme, lai veidotu Eiropu iedzīvotājiem, un apņēmas konkrēti pārraudzīt jau toreiz veiktās konsultācijas saistībā ar Zaļo grāmatu par tiesu pieejamību. Atbildot uz konkrētu jautājumu par pašreizējo situāciju tiesu pieejamības jomā, komisāre atzina, ka tiesu pieejamība patērētājiem nebija apmierinoša un ka procedūru ilgums dažās dalībvalstīs nopietni kaitēja patērētāju tiesību efektivitātei.

⁽¹⁷⁾ COM(95) 712 galīgā redakcija.

⁽¹⁸⁾ Pamatojoties uz Līguma par Eiropas Savienību 100. pantu un ievērojot subsidiaritātes un proporcionālītātes principus, Komisija paredzēja saskaņot dažādu dalībvalstu procesuālos noteikumus attiecībā uz pārsūdzēšanu, izvīzot šādus mērķus:

— pārtraukt vai aizliegt jebkuru darbību, kas kaitē patērētāju interesēm, kuru aizsardzību nodrošina vairākas pielikumā pievienotās direktīvas;

— veikt nepieciešamos pasākumus kaitējuma seku novēršanai, tostarp publicējot spriedumu; un,

— noteikt sankcijas pusei, kurai uzlikts naudas sods, gadījumā, ja spriedums nav izpildīts noteiktajā termiņā.

Priekšlikumā bija paredzēts, ka jebkura patērētāju interešu pārstāvības struktūra gadījumā, ja to pārstāvētās intereses ir pārkāptas citā dalībvalstī, var vērsties minētās dalībvalsts tiesas iestādē vai citā kompetentā iestādē, lai aizstāvētu pārstāvētās puses tiesības.

⁽¹⁹⁾ Minētā dokumenta galīgo redakciju ar kvalificētu balsu vairākumu, Vācijai balsojot pret, pieņēma 1998. gada 23. aprīlī Luksemburgā notikušajā Padomē "Patērētāji", un 1998. gada 11. jūnijā publicētajā galīgajā versijā ir iekļauti daudzi ierosinājumi un kritiskas piezīmes.

⁽²⁰⁾ Direktīva 98/27/EK, 23.10.2001. (OV L 166, 27.11.2001.). Jāatgādina, ka Eiropas Parlaments asi kritizēja priekšlikuma darbības jomu un ierobežojumus un ieviesa dažādus grozījumus sākotnējā tekstā, galvenokārt:

— paplašināja direktīvas darbības jomu, attiecinot to uz visām nākamajām direktīvām patērētāju interešu aizsardzības jomā;

— to struktūru vidū, kuru leģimitāte ir jāatzīst, paredzēja iekļaut patērētāju pārstāvības organizācijas, federācijas vai uzņēmumus, kas darbojas ne tikai Eiropas, bet arī valstu līmenī.

RAMAEKERS ķēģa izstrādātajā atzinumā EESK kritizēja priekšlikuma juridisko pamatu, uzskatot, ka tam jābūt Līguma 129. un nevis 100. pantam, kas ierobežo priekšlikuma darbības jomu; kā arī saistības sākumā griezties tās valsts iestādē, kurā prasība būtu iesniedzama, tas var ievērojami un nevajadzīgi aizkavēt procedūras norisi (CES 1095/96 — OV C 30, 30.1.1997.).

⁽²¹⁾ COM(96) 13 galīgā redakcija.

un iesniegt tiesā prasību parastajā kārtībā, ievērojot efektivitātes un juridiskās drošības principu". Tādēļ Parlaments aicināja Komisiju "izstrādāt citus priekšlikumus nolūkā uzlabot pieejamību valstu tiesvedības procedūrām Eiropas iedzīvotājiem, kas nav rezidenti", un iedrošināja dalībvalstis atbalstīt patērētāju apvienību iesaistīšanos "kā to personu pilnvarotajām, kam ir tiesības iesniegt sūdzības", un "atzīt, ka minētajām apvienībām ir likumīgas tiesības iesniegt kolektīvas prasības gadījumos, ja ir veikta nelikumīga komercdarbība" ⁽²²⁾.

3.19 Kopš tā laika minētā jautājuma izskatīšana Eiropas Komisijā tika iesaldēta ⁽²³⁾.

EESK tomēr vairākkārt izskatīja minēto jautājumu, lai pierādītu, ka Kopienas līmenī nepieciešams izveidot civilprocesa instrumentu, kas ļautu aizstāvēt tiesā viendabīgas individuālās, kolektīvās vai grupas intereses ⁽²⁴⁾.

3.20 Tikai nesen Komisija no jauna pievērsās minētajam jautājumam Zaļajā grāmatā "Zaudējumu atlīdzināšanas prasības par EK konkurences noteikumu pārkāpšanu" ⁽²⁵⁾, ko ir vērts citēt:

"Praktisku iemeslu dēļ būs ļoti maz ticams, pat neiespējams, ka patērētāji un pircēji iesniegs nelielu zaudējumu atlīdzināšanas prasības par konkurences noteikumu pārkāpšanu. Tādēļ jāapsver veidi, kā šīs intereses varētu labāk aizsargāt ar kolektīvām prasībām. Papildus īpašai patērētāju interešu aizsardzībai kolektīvās prasības var kalpot, lai apvienotu daudzas mazākas prasības vienā prasībā, tādējādi ietaupot laiku un naudu".

3.21 EESK 2006. gada 26. oktobra atzinumā atbalstīja minēto Komisijas iniciatīvu un atzina kolektīvo prasību nepieciešamību, lai nodrošinātu zaudējumu atlīdzinājumu gadījumos, ja tas "pilnībā atbilst atsevišķiem galvenajiem mērķiem. Te jāmin 1) zaudējumu faktiskā kompensēšana, atvieglojot zaudējumu atlīdzināšanas prasības, ko organizācijas iesniegušas cietušo patērētāju vārdā, tādējādi veicinot tiesiskuma īstenošanu, 2) konkurenci kroplojošas rīcības novēršana un atturēšana no tās sakarā ar minētā prasību tipa lielāku sociālo ietekmi" ⁽²⁶⁾.

3.22 Turklāt Komisija pasūtīja Lēvenes Katoļu universitātes Patērētāju tiesību studiju centram izstrādāt nozīmīgu pētījumu par konfliktu risināšanas alternatīvajām metodēm, kas nesen tika arī publicēts. Vienā no šī 400 lappušu lielā pētījuma daļām ir aprakstītas 28 valstu — 25 dalībvalstu un ASV, Kanādas un Austrālijas ⁽²⁷⁾ — sistēmu kopējas tiesvedības procedūras patērētāju tiesību aizsardzības jomā.

⁽²²⁾ A — 0355/96 (PE 253.833).

⁽²³⁾ Neraugoties uz to, atsevišķās *acquis communautaire* direktīvās dažkārt bija atsauce uz kolektīvajām prasībām kā atbilstīgu un efektīvu līdzekli noteikumu ievērošanas nodrošināšanai. Piemēram, Direktīvas 97/7/EK, 20.5.1997. (distances līgumi) 11. pantā vai arī Direktīvas 2002/65/EK, 23.9.2002. (distances līgumiem par finanšu pakalpojumu sniegšanu) 13. pantā.

⁽²⁴⁾ Šajā sakarā jāmin:

— EESK pašiniciatīvas atzinums 141/2005, OV C 221, 8.9.2005., par patērētāju politiku pēc ES paplašināšanās (11.6. punkts),

— EESK atzinums 230/2006, OV C 88, 11.4.2006., par Kopienas rīcības programmu veselības un patērētāju aizsardzības jomā no 2007. līdz 2013. gadam (3.2.2.2.1. punkts),

— EESK atzinums 594/2006, OV C 185, 8.8.2006., par patērētāju politikas tiesisko pamatu.

⁽²⁵⁾ COM(2005) 672 galīgā redakcija, 19.12.2005.

⁽²⁶⁾ EESK atzinums 1349/2006, OV C 324, 30.12.2006. (ziņotāja: Sánchez Miguel kdze). Minētais temats jau tika aplūkots EESK pašiniciatīvas atzinumā par tematu "Konkurences un patērētāju tiesību aizsardzības regulējums", CESE 949/2006, OVC 309, 16.12.2006.

⁽²⁷⁾ 4. zemsvītras piezīmē minētais pētījums. Lai gan salīdzinošais pētījums ir visaptverošs, tajā nav iekļauta ne Bulgārijas, ne Rumānijas situācija, turklāt tajā nav ņemta vērā nesenā Somijas pieredze, ne arī labi izstrādātās Brazīlijas, Izraēlas, Jaunzēlandes sistēmas, ne arī Francijā un Itālijā apspriestie ierosinājumi. Par Austrālijas sistēmu skat. J. GOLDRING, L. W. MAHER, Jill McKEOUGH un G. PEARSON kopdarbu "Consumer Protection Law", *The Federation of Press*, Sidneja, 1998; par Jaunzēlandes sistēmu skat. Kāte TOKELEY darbu "Consumer Law in New Zealand", Butterworth, Vellingtona, 2000; pārskats par attīstību Āzijā un jo īpaši Indijā, Filipīnās, Honkongā, Bangladešā, Taizemē un Indonēzijā skat. "Developing Consumer Law in Asia", IACL/IOCU semināra dokumentācija, Kuala Lumpur, Juridiskā fakultāte, Malajas universitāte, 1994.

Nesen Komisija ir uzsākusi citu pētījumu par tematu "Kolektīvo prasību mehānismu efektivitātes novērtējums Eiropas Savienībā" (2007. gada 20. marta paziņojums par līgumu, 2007/S 55-067230).

3.23 Jaunā patērētāju tiesību aizsardzības komisāre Meglena KUNEVA daudzos paziņojumos ir pasludinājusi, ka minētais jautājums ir viena no viņas pilnvaru termiņa prioritātēm. Jautājums tika aplūkots arī nesenajā paziņojumā par tematu "ES Patērētāju politikas stratēģija 2007.–2013. gadam" ⁽²⁸⁾. Šim tematam atkārtoti pievērsās gan komisāre Neelie KROES, gan komisāre Meglena KUNEVA pēc prezidentvalsts Portugāles iniciatīvas nesen Lisabonā rīkotajā konferencē ⁽²⁹⁾.

3.24 ESAO Ministru padome arī ir pieņēmusi leteikumu par pārrobežu strīdiem patēriņa jomā un zaudējumu atlīdzinājumu [C(2007) 74, 2007. gada 12. jūlijā]. Tā atzīst, ka lielākā daļa dalībvalstīs ieviesto sistēmu strīdu izšķiršanai un zaudējumu atlīdzināšanai ir izveidotas nolūkā izskatīt lietas valsts līmenī un ne vienmēr tajās ir paredzēta zaudējumu atlīdzināšana patērētājiem no citas dalībvalsts.

4. Kādēļ ir nepieciešamas kolektīvās prasības Kopienas līmenī?

4.1 Juridiskajā plāksnē patērētāju intereses dalībvalstīs un Eiropas Savienības līmenī tiek ievērotas, ne tikai atzīstot materiālās tiesības, bet arī piemērojot atbilstīgas procedūras minēto tiesību īstenošanai.

Vienlaikus jākonstatē, ka, pieaugot pārrobežu apmaiņai, Eiropas līmenī ir palielinājies domstarpību skaits patēriņa jomā.

Daudzos gadījumos domstarpību risināšana individuālā kārtā ir izrādījusies nepietiekama. Tās augstās izmaksas un procedūras gausums ievērojami veicina patērētāju tiesību neefektivitāti, galvenokārt gadījumā, ja daudzu (daudzu tūkstošu, pat miljonu) patērētāju interesēm kaitē viena un tā pati prakse un ja individuālo zaudējumu apmērs ir samērā neliels. "Eiropas sabiedrības" pakāpeniskas attīstības rezultātā rodas arī problēmas saistībā ar piemērojamo tiesību noteikšanu, būtu vēlams, lai Eiropas iedzīvotāji varētu aizstāvēt savas tiesības vienotā veidā. Pašlaik gadījumos, kad ļaunprātīgas darbības tiek veiktas identiskos apstākļos un rada identiskus kaitējumus, zaudējumu atlīdzinājumu var saņemt tikai dažās dalībvalstīs, kurās ir ieviesta kolektīvo prasību sistēma.

4.2 Turklāt visu dalībvalstu konstitūcijās un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā ir atzītas tiesības uz taisnīgu tiesu. Minētās tiesības cita starpā nozīmē tiesības atbilstīgi un faktiski vērsties tiesā.

4.3 Pašreizējās tiesību sistēmās iedzīvotāji ne vienmēr var konkrēti un efektīvi apstrīdēt tiesā dažas prakses, kas viņiem rada zaudējumus.

Kopš vairākiem gadu desmitiem vairākas dalībvalstīs ir piedāvājušas divus minētās problēmas risinājumus.

Sākumā tās atzina tiesības uz patērētāju kolektīvo interešu aizsardzību, iesniedzot prasības administratīvajās iestādēs vai tiesā. Otrs atbilstīgs risinājums bija individuālo prasību apkopošanas procedūras atzīšana. Minēto prasību pamatā galvenokārt ir procesuālās ekonomijas princips, izskatot prasību kopumu vienā vienīgā procedūrā.

⁽²⁸⁾ COM(2007) 99 galīgā redakcija, 13.3.2007., 5.3. punkts, par minēto dokumentu EESK paudis viedokli izstrādājamajā atzinumā. Ziņotāja: DARMANIN kdze.

⁽²⁹⁾ "Konference par kolektīvo tiesisko aizsardzību: Ceļā uz patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību" (2007. gada 9. un 10. novembrī), kurā komisāre KROES sacīja: "Patērētājiem ne tikai ir tiesības, bet arī viņiem jābūt iespējai efektīvi tās īstenot, ja nepieciešams, vērsties tiesā. Turklāt ja vērsties tiesā var katrs patērētājs individuāli, neviena lieta netiks iesniegta: tas nozīmē, ka kolektīvās prasības mehānismi ir noteikti jāizveido. Tikai šādā veidā patērētāji varēs pilnībā izmantot vienotā tirgus priekšrocības". Turklāt Komisāre KUNEVA uzsvēra: "Patērētāji nevarēs pilnībā izmantot vienotā tirgus priekšrocības, ja nebūs ieviestas efektīvas sistēmas viņu prasību izskatīšanai un netiks dotas iespējas atbilstīga zaudējumu atlīdzinājuma saņemšanai. Kolektīvās prasības varētu kļūt par efektīvu līdzekli, lai nodrošinātu labāku tiesu pieejamību, kas mēs izveidojam Eiropas patērētājiem, veicinot ADR mehānismus un izveidojot procedūru pārrobežu strīdu risināšanai saistībā ar maziem zaudējumiem".

4.4 Gadījumā, ja tiktu izveidotas Eiropas kolektīvās prasības, tiktu nodrošināta tiesas pieejamība visiem patērētājiem neatkarīgi no viņu valstspiederības, finansiālā stāvokļa un viņiem individuāli nodarīto zaudējumu apmēra. Tas sniegtu arī priekšrocības uzņēmējiem procesuālās ekonomijas dēļ, ko tā ļautu īstenot. Šādas procedūras izmaksas būtu zemākas nekā tad, ja tiktu izskatītas daudzas individuālas prasības. Minētā procedūra nodrošinātu arī juridisko drošību, pasludinot vienu spriedumu attiecībā uz daudzām līdzīgām sūdzībām ⁽³⁰⁾. Tā palīdzētu novērst Eiropas valstīs esošās pretrunas tiesvedībā, izšķirot līdzīgas domstarpības.

Tāpat, izveidojot visās Eiropas valstīs kopēju sistēmu, tiktu nodrošināta ne tikai labāka patērētāju tiesību aizsardzība, bet arī stiprināta uzņēmēju uzticēšanās un līdz ar to apmaiņa un tirdzniecība Eiropas Savienības teritorijā.

4.5 Šādi noteiktas prasības pozitīvi ietekmētu starptautiskās privātās tiesības, ņemot vērā grūtības interpretēt un piemērot normas, risinot līgumu un ārpus līgumu rezultātā radušos konfliktus. Tas ļautu arī tieši noteikt piekritību, spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (Regula (EK) Nr. 44/2001) ⁽³¹⁾.

4.6 Patērētāju tiesības tiktu nostiprinātas, plaši ieviešot tiesvedību, kas ļautu nodrošināt taisnīgu zaudējumu atlīdzinājumu patērētājiem un efektīvu "vājās puses" aizsardzību, kas ir Kopienas tiesību pamatprincips. To galvenokārt nodrošinātu neseno pieņemtā Direktīva par negodīgu tirdzniecības praksi. Minētā negodīgā prakse bieži vien skar daudzas dalībvalstis un rada zaudējumus daudziem patērētājiem, turklāt patērētāji nevar pieprasīt pilnīgu zaudējumu atlīdzinājumu. Kolektīvās prasības ir nepieciešamā papildu procedūra efektīvai minētās direktīvas piemērošanai.

Pašlaik pieņemtās un dalībvalstīs transponētās direktīvas patērētāju aizsardzības jomā kļūtu efektīvākas, ja tiktu atzītas kolektīvās prasības jomās, uz kurām minētās direktīvas attiecas.

Būtu vēlams, lai minētos noteikumus varētu piemērot arī attiecībā uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, kas atrodas līdzīgā situācijā.

4.7 Acīmredzami, ka tiesvedības procedūras kā pēdējās domstarpību risināšanas iespējas ieviešana Kopienas līmenī nekaitē patēriņa jomā radušos konfliktu ārpustiesas risināšanas sistēmām. EESK ir tās pilnībā atbalstījusi. Tās iespējas ir vēl jāpadziļina un jāattīsta.

5. Terminoloģija

5.1 Lai labāk uztvertu priekšlikuma priekšmetu, jāvienojas par izskatāmās tiesiskās darbības veidu.

Saskaņā ar pārskatu par dalībvalstīs pieņemtajām sistēmām dažādu prasību veidu nosaukumi un saturs ievērojami atšķiras. Tādēļ jāizšķir pārstāvības prasības, kolektīvās prasības un grupas prasības.

⁽³⁰⁾ Patrick von BRAUNMUHL, 2007. gada 29. maijā rīkotajā "Leuven Brainstorming Event on Collective Redress", norādīja, ka "ieviešot kolektīvās prasības, varēs samazināt to individuālo lietu skaitu, kas uzsāktas viena specifiska gadījuma rezultātā. Jo īpaši opt out sistēmā uzņēmums var izšķirt lielu patērētāju sūdzību skaitu vienā procedūrā. To var risināt ar visu iesaistīto patērētāju pārstāvības grupu un var koncentrēt visus resursus uz vienu un nevis daudzām tiesvedības procedūrām Pat ja brīvprātīga domstarpību izšķiršana ir neiespējama un tiesnesim jāizsaka spriedums, juridiskais spriedums ir drošāks, ja tas attiecas uz visiem gadījumiem, kas ir saistīti ar vienu to pašu incidentu vai likuma pārkāpumu".

⁽³¹⁾ Minētais punkts tika sīki apspriests seminārā "Roma I un Roma II", ko Lisabonā 2007. gada 12. un 13. novembrī rīkoja prezidentvalsts Portugāle sadarbībā ar prezidentvalstīm Vāciju un Slovēniju un Eiropas tiesību akadēmiju (*Europäische Rechtsakademie — ERA*).

5.2 Pārstāvības prasības var iesniegt tikai patērētāju apvienības vai administratīvas iestādes (piemēram, ombuds) nolūkā pārtraukt darbības, kas ir pretrunā patērētāju tiesībām, un dažās valstīs pat lai svītrotu patērētāju līgumos iekļautos netaisnus un nelikumīgus noteikumus.

5.3 Kolektīvās prasības dod iespēju patērētāju apvienībām vērsties vai nevērsties tiesu iestādē gadījumā, ja ir pārkāptas patērētāju vispārējās kolektīvās intereses: konkrētas materiālo tiesību normas vai arī vispārpieņemti izturēšanās noteikumi. Kolektīvās intereses nav patērētāju individuālo interešu summa, tās līdzinās vispārējām interesēm.

5.4 Kolektīvās prasības ir tiesā iesniegtas prasības, kas ļauj lielam personu skaitam panākt savu tiesību atzīšanu un saņemt zaudējumu atlīdzinājumu. No tehniskā viedokļa raugoties, kolektīvās prasības ir kolektīva procesuāla darbība individuālo tiesību aizsardzībai.

5.5 Kolektīvās prasības nav noteikti attiecināmas uz patērētāju tiesību un konkurences jomu.

Tomēr šajā atzinumā tās attiecas vienīgi uz materiālajām jomām, kā tās ir atzītas Kopienas tiesībās.

5.6 Tātad šajā atzinumā ir ierosināts lietot terminu "kolektīvās prasības" ⁽³²⁾.

6. Juridiskais pamats

6.1 Patērētāju aizsardzības politikas juridiskais pamats ir Līguma XIV sadaļa ar nosaukumu "Patērētāju tiesību aizsardzība".

Acīmredzami, ka svarīgs punkts pārdomām ir 153. pants.

6.2 Ja patērētāju tiesību pamatā galvenokārt ir Līguma 95. pants, šeit paredzamā patērētāju aizsardzības politika acīmredzami ir pasākums patērētāju ekonomisko interešu veicināšanai.

6.3 Nenoliedzami, ka kolektīvās prasības nodrošinās augstu aizsardzības līmeni un ļaus patērētāju apvienībām organizēt savu darbību patērētāju interešu aizstāvēšanai, t.i., nodrošināt viņiem taisnīgu kompensāciju gadījumā, ja tiek pārkāptas patērētāju tiesības, kuras galvenokārt paredz Kopienas tiesību kopums, tostarp konkurences tiesības.

6.4 Kolektīvās prasības Kopienas līmenī veicinās arī iekšējā tirgus darbības uzlabošanu patērētāju labā, kā tas ir paredzēts "iekšējā tirgus pārskatīšanā". Pieaugs patērētāju uzticēšanās attiecībā uz pārrobežu tirdzniecības paplašināšanu ⁽³³⁾.

⁽³²⁾ Daudzās dalībvalstīs lietoto terminu salīdzinošs novērtējums, kā arī to nozīme visās valodās ir atrodamā LOUIS DEGOS un Geoffrey V. MORSON rakstā "Class System", *Los Angeles Lawyer Magazine*, 2006. gada novembrī, 32. u.c. lpp. Īrijā ir lietots termins "Multi-party litigation" (MPL). Anglijā lieto terminu "group litigation order" (GLO) vai vienkārši "group action"; Vācijā — "Gruppenklage", Zviedrijā izmanto terminu "Grupptalan" vai "Collective lawsuit", Portugālē — "Popular lawsuit" un Ungārijā — "Combined lawsuit".

⁽³³⁾ Komisijas paziņojums "Vienots tirgus 21. gadsimta Eiropai", COM(2007) 724 galīgā redakcija, 2007. gada 20. novembrī.

6.5 Ja runa ir par tīri juridisku instrumentu, par atbilstīgu juridisko pamatu varētu uzskatīt arī 65. un 67. pantu. Ņemot vērā minēto juridisko pamatu, Komisija kopš 1996. gada ir ierosinājusi un Padome un Parlaments ir izveidojuši vairākus juridiskus instrumentus civilprocesuālo tiesību jomā Kopienas līmenī ⁽³⁴⁾.

Varētu uzskatīt, ka kolektīvās prasības varētu izmantot gan pārrobežu konfliktu risināšanā, gan valsts tiesas procesu rīkošanā, gan citās jomās, kas nav patērētāju tiesību joma.

6.6 Jebkurā gadījumā kolektīvajām prasībām jāievēro subsidiaritātes un proporcionālītātes principi, izmantojot tikai nepieciešamos līdzekļus nolūkā nodrošināt Līguma mērķu sasniegšanu gadījumos, ja dalībvalstis nevar pietiekami īstenot izvirzītos mērķus un tātad tos var labāk īstenot, veicot pasākumus Kopienas līmenī.

6.7 Kolektīvajām prasībām ir jāievēro arī ESAO Ministru padomes Ieteikumā (C(2007) 74, 2007. gada 12. jūlijs) uzsvērtie principi un mehānismi, kas ir kopīgi visām dalībvalstīm, neraugoties uz to dažādajām juridiskajām kultūrām

⁽³⁴⁾ Minētie instrumenti ir:

- Komisijas 1996. gada 14. februāra "Paziņojums par rīcības plānu, lai nodrošinātu tiesu pieejamību patērētājiem, un regulu attiecībā uz strīdiem patēriņa jomā iekšējā tirgū" (COM(96) 13 galīgā redakcija).
- Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Ceļā uz lielāku efektivitāti lēmumu pieņemšanā un izpildē Eiropas Savienībā" (COM(97) 609 galīgā redakcija, OV C 33, 31.1.1998.).
- "Zaļā grāmata par tiesas pieejamību patērētājiem un patērētāju strīdu izšķiršanu vienotajā tirgū" (COM(93) 576 galīgā redakcija).
- Zaļā grāmata par alternatīvām strīdu izšķiršanas metodēm civiltiesībās un komercietībās (COM(2002) 196 galīgā redakcija, 19.4.2002.).
- Komisijas 1995. gada 12. maija ieteikums par tirdzniecības darījumu maksājumu termiņiem un attiecīgais Komisijas paziņojums (OV L 127, 10.6.1995. un OV C 144, 10.6.1995.).
- 1998. gada 19. maija Direktīva Nr. 98/27/EK par patērētāju interešu aizsardzības izpildrakstiem (OV L 166, 11.6.1998.).
- 2000. gada 29. jūnija Direktīva 2000/35/EK par kavētu maksājumu novēršanu tirdzniecības darījumos (OV L 200, 8.8.2000.).
- Padomes 2000. gada 22. decembra Regula (EK) Nr. 44/2001 par piekritību un spriedumu atzīšanu un izpildīšanu civillietās un komercietās (Brisele I) (OV L 12, 16.1.2001.). EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Malosse* kgs. (CES 233/2000, 2000. gada 1. martā, OV C 117, 26.4.2000.).
- 2004. gada 21. aprīļa Regula (EK) Nr. 805/2004, ar ko izveido Eiropas izpildu rakstu neapstrīdētiem prasījumiem (OV L 143, 30.4.2004.), EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Ravoet* kgs (CESE 1348/2002, 2000. gada 11. decembrī, OV C 85, 8.4.2003.).
- Padomes 2001. gada 28. maija Regula (EK) Nr. 1206/2001 par sadarbību starp dalībvalstu tiesu iestādēm pierādījumu iegūšanā civillietās un krimināllietās (OV L 174, 27.6.2001.). EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Hernández Bataller* kgs (CESE 228/2001, 2000. gada 28. februārī, OV C 139, 11.5.2001.).
- Pasākumu programma nolēmumu savstarpējas atzīšanas principa piemērošanai civillietās un komercietās (OV C 12, 15.1.2001.);
- Padomes 2000. gada 29. maija Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātspējas procedūrām (OV L 160, 30.6.2000.). EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Ravoet* kgs (CESE 79/2001, 2000. gada 26. janvārī, OV C 75, 15.3.2000.).
- Padomes 2000. gada 29. maija Regula (EK) Nr. 1347/2000 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par abu laulāto vecāku atbildību par bērniem. EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Braghin* kgs (CESE 940/1999, 2000. gada 20. oktobrī, OV C 368, 20.12.1999.).
- Padomes 2000. gada 29. maija Regula (EK) Nr. 1348/2000 par tiesas un ārpustiesas civillietu un komercietu dokumentu izsniegšanu Eiropas Savienības dalībvalstīs. Turpat. EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Hernández Bataller* kgs (CESE 947/1999, 1999. gada 21. oktobrī, OV C 368, 20.12.1999.).
- Padomes 2001. gada 28. maija lēmums, ar ko izveido Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklu civillietās un komercietās (OV L 174, 27.6.2001.). EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Retureau* kgs (CESE 227/2001, 2001. gada 28. februārī, OV C 139, 11.5.2001.).
- 2006. gada 12. decembra Regula (EK) Nr. 1896/2006 (OV L 399, 30.12.2006.) par maksājumu rikožuma procedūras izveidi Eiropas līmenī. EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Pegado Liz* kgs (CESE 133/2005, 2005. gada 22. februārī, OV C 221, 8.9.2005.).
- Priekšlikums regulai, ar ko izveido Eiropas procedūru maza apmēra prasībām (COM(2005) 87 galīgā redakcija, 15.3.2005.). EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Pegado Liz* kgs (CESE 243/2006, 2006. gada 14. februārī).
- Zaļā grāmata par spriedumu izpildes efektivitātes uzlabošanu: Eiropas Savienībā: banku kontu arests (COM (2006) 618 galīgā redakcija). EESK atzinuma un papildu atzinuma ziņotājs bija *Pegado Liz* kgs (CESE 1237/2007, 2007. gada 26. septembrī).

7. Kolektīvo prasību parametri Kopiesas līmenī

7.1 Kolektīvo prasību veidi nedrīkst būt šādi:

7.1.1 Kolektīvās prasības nedrīkst būt pārstāvības prasības.

7.1.1.1 Pārstāvības prasības var iesniegt tikai noteiktas, īpaši pilnvarotas struktūras (patērētāju apvienības, ombuds). Izmantojot šādu procedūru, patērētāji parasti nevar panākt individuālo zaudējumu atlīdzinājumu.

7.1.1.2 Minēto procedūru galvenais mērķis ir pārtraukt darbības, kas ir pretrunā patērētāju tiesībām, un, attiecībā uz dažām valstīm, nodrošināt patērētāju līgumos iekļautu tādu netaisnīgu vai nelikumīgu noteikumu svītrosānu, kuri liedz tiesnesim noteikt zaudējumu atlīdzinājumu.

7.1.1.3 Šādi mehānismi dažās valstīs tika izveidoti, lai nodrošinātu zaudējumu atlīdzinājumu patērētājiem. Tomēr zaudējumu atlīdzinājumu nesaņem katrs patērētājs individuāli, bet gan pārstāvības struktūras vai arī to ieskaita valsts kontā sociālajām vajadzībām.

7.1.1.4 Minētais mehānisms praksē neatbilst īstām kolektīvajām prasībām, kuru rezultātā visiem patērētājiem izmaksā kompensācijas vienā iestādē.

7.1.2 Kolektīvās prasības nedrīkst būt ASV lietotās “*classe action*” (šķiras vai kolektīvās prasības).

7.1.2.1 Izveidot Eiropas kolektīvās prasības nenozīmē ieviest Eiropā ASV izmantotās “*classe action*”. ASV un dalībvalstu tiesu sistēmas ir ļoti atšķirīgas. “*Classe action*” trūkumi tika nosodīti kā tādi, kas izraisa pārmērīgas novirzes, tās ir raksturīgas minētajai tiesību sistēmai un nav ieviešamas Eiropā.

7.1.2.2 Amerikas Savienotajās Valstīs tiesas lēmumus pasludina zvērināto tiesa un ievēlēti tiesneši. Ņemot vērā īpašo tiesas sastāvu ASV, kas atšķiras no tiesas sastāva vairākumā dalībvalstu (profesionāli tiesneši), dažādas tiesas ļoti bieži izskata nekonekventas prasības un pieņem prasītājiem pārāk labvēlīgus lēmumus, un minētā iemesla dēļ patērētāji izvēlas iesniegt savas prasības noteiktās tiesās un nevis tiesās, ko uzskata par mazāk labvēlīgām (“*forum shopping*” labvēlīgākās tiesas izvēle).

7.1.2.3 Eiropas kolektīvās prasības gluži pretēji nodrošinātu aizsardzību pret labvēlīgākas tiesas izvēli, jo visās dalībvalstīs tiktu izveidota un ieviesta vienota procedūra, rosinot to, ka prasības izskatīšanas gaita un tiesneša pasludinātie spriedumi būtu tādi paši neatkarīgi no tā, kādu tiesu vai dalībvalsti prasītājs izvēlētos.

7.1.2.4 Papildus kompensējamiem zaudējumiem un kaitējumiem var uzlikt sodus par nodarītajiem zaudējumiem un kaitējumiem. Zvērināto tiesu un ievēlēto tiesnešu noteiktais zaudējumu atlīdzinājuma apmērs ļoti bieži sasniedz nesamērīgi augstas summas. Vairākumā dalībvalstu papildus zaudējumu un kaitējumu atlīdzināšanai nekādi citi sodi netiek piemēroti.

7.1.2.5 Advokātu atalgojums tiek izmaksāts saskaņā ar *contingency fees* sistēmu. Runa ir par *quota litis* vienošanos, kurā advokāti, kas paši var būt prasītāji, pievienojas prasības rezultātiem. Vairākumā Eiropas Savienības dalībvalstu minēto sistēmu aizliedz gan likums, gan Advokātu ētikas kodeksi.

7.2 Galvenā izvēle: *opted-in* vai *opted-out*

Pamatojoties uz pētījumu par dalībvalstīs ieviestajām kolektīvo prasību procedūrām, minētās procedūras var klasificēt, ņemot vērā prasību iesniegšanas kārtību un patērētāju iesaistīšanos procedūrā. Ja patērētājs apliecinā savu gribu piedalīties procedūrā, runa ir par *opted-in* sistēmu; ja kolektīvās prasības iesniegšanas rezultātā patērētājs kļūst par procedūras dalībnieku automātiski, un viņam nav jāpiesakās līdzdalībai procedūrā, runa ir par *opted-out* sistēmu. Otrajā minētajā gadījumā patērētājs katrā laikā var norobežoties no procedūras. Izstrādājot Eiropas kolektīvās prasības, noteikti būs jāizvēlas mehānisms, kas būs minēto prasību pamatā.

7.2.1 Opted-in un parauglietu (test case) sistēma.

7.2.1.1 Tā saucamā *opted-in* (izvēles) sistēma paredz, ka personas pauž gribu piedalīties tiesas procedūrā. Ieinteresētajām personām tāpat ir jāpiesakās un skaidri jāpievienojas prasībai pirms lēmuma pasludināšanas.

Paralēli minētajam mehānismam ir izveidoti arī tā saucamie “*test cases*” (parauglietas) mehānismi vai arī mehānismi, kas balstās uz pirmo konstatējošo spriedumu. Minētās procedūras līdzinās kolektīvajām prasībām, kuru pamatā *opted-in* sistēma, jo arī šajā gadījumā ieinteresētajām personām jāpauž sava griba līdzdalībai procesā un jāiesniedz individuālas prasības. Tomēr minētā mehānisma īpatnība ir tā, ka tiesnesis izvēlas tikai vienu individuālu prasību un pieņem par to lēmumu. Lēmums, ko pieņem parauglietas izskatīšanas procedūrā, attieksies arī uz visām citām tiesā iesniegtajām individuālajām prasībām.

7.2.1.2 Minēto mehānismu priekšrocības.

7.2.1.2.1 Visiem grupas locekļiem jāpiesakās līdzdalībai tiesas procedūrā un parasti jāiesniedz pieteikums reģistrā. Tāpat skaidri tiek pausta griba, kas ļauj ievērot brīvības principu vērsties tiesā. Prasītājs rīkojas citu personu vārdā tikai tad, ja attiecīgās personas ir devušas oficiālu piekrišanu.

7.2.1.2.2 Saskaņā ar “*opted-in*” sistēmu atlīdzības par nodarīto kaitējumu apjomu var noteikt *ex ante*. Tas ir būtiski svarīgi atbildētājiem, uz kuriem tieši attiecas prasījums par kompensāciju, un tas dod viņiem iespēju izmantot tādu apdrošināšanu, kas sedz daļu no paredzamā kaitējuma. Tādēļ tiks rezervēti pietiekami līdzekļi, lai segtu likumīgos kompensācijas prasījumus. “*Opted-in*” metode apvienojumā ar iespēju atbildētājam attiecināt lietu uz visiem cietušajiem, ja vien viņi skaidri neizsaka iebildumus, vislabāk atbilst minētajai prasībai.

7.2.1.2.3 Parauglietas procedūrā problēmas novērtēšanai tiesnesim tiek iesniegta viena individuāla lieta: tas nodrošina tiesnesim laika ietaupījumu un efektīvāku pieeju, jo viņš varēs pieņemt lēmumu par attiecīgā uzņēmēja atbildību, izskatot tikai vienu gadījumu.

7.2.1.3 Minēto mehānismu trūkumi.

7.2.1.3.1 Minētie mehānismi ir grūti pārvaldāmi un to izmaksas ir lielas: ieinteresētajām personām jāpiesakās līdzdalībai procedūrā un jāizveido individuāla lieta. Individuālās lietas pārvaldība kļūst sarežģītāka, ja ieinteresēto personu skaits ir liels.

7.2.1.3.2 Tādēļ procedūras termiņš ir ļoti ilgs, jo tiesai jāizveido un jāizskata individuālas lietas. Tomēr masu strīdos, kas ir kolektīvo prasību pamatā, individuālie zaudējumi ir relatīvi vienādi un bieži vien minētie strīdi nav jāizskata atsevišķi.

7.2.1.3.3 Parauglietas procedūrā tiesnesis ne vienmēr nosaka zaudējumu atlīdzinājuma apmēru un atsevišķos gadījumos nodod lietu individuālajai izskatīšanai. Tas izraisa pārvaldības problēmas un procedūras termiņa pagarinājumu.

7.2.1.3.4 Kolektīvo prasību izskatīšana, izmantojot *opted-in* vai parauglietas sistēmu valstīs, kurās ir ieviests minētais mehānisms, rāda, ka liela daļa patērētāju neiesniedz prasības tiesā, jo viņiem trūkst efektīvas informācijas par šādas procedūras eksistenci. Ieinteresētās personas galvenokārt neiesniedz prasības tiesā materiālu, finansiālu un psiholoģisku šķēršļu dēļ (tas prasa laiku, naudu, kā arī procedūra ir ārkārtīgi sarežģīta).

7.2.1.3.5 Tāpat to personu, kas reāli iesniedz prasības tiesā, skaits ir ievērojami mazāks par to personu skaitu, kuras ir potenciāli iesaistītas strīdā. Tāpat patērētājiem radīto zaudējumu atlīdzinājums nav pilnīgs. Uzņēmējs var paturēt negodīgas komercprakses rezultātā nelegāli iegūtās peļņas lielāko daļu. Procedūras preventīvais mērķis nav sasniegts.

7.2.1.3.6 Minētie mehānismi rada problēmas attiecībā uz sprieduma relatīvo ietekmi. Kolektīvās prasības ietvaros pieņemtais lēmums attieksies vienīgi uz personām, kas ir pievienojušās prasībai. Minētajā gadījumā patērētājiem, kas nebija pieteikušies, būs tiesības iesniegt individuālas prasības, kuras izskatot, varētu tikt pieņemti lēmumi, kas atšķirsies no kolektīvo prasību ietvaros pasludinātajiem lēmumiem.

7.2.2 *Opted-out*

7.2.2.1 Tradicionālo kolektīvo prasību pamatā ir *opted-out* sistēma, kas aptver visus kādas rīcības dēļ cietušos, izņemot tos, kuri ir skaidri pauduši vēlēšanos norobežoties no minētajām prasībām.

Dažas Eiropas valstis ir izmantojušas minēto mehānismu, izstrādājot kolektīvo prasību *sui generis* procedūru.

7.2.2.2 Minētā mehānisma priekšrocības.

7.2.2.2.1 Novērtējot valstu sistēmas, kuru pamatā ir *opted-out* sistēma, var pārliecināties, ka minētā procedūra ir vieglāk pārvaldāma un ir efektīvāka par citiem dažās dalībvalstīs ieviestajiem mehānismiem.

7.2.2.2.2 Tā ieinteresētajām personām nodrošina tiesu reālu pieejamību un līdz ar to arī zaudējumu taisnīgu un faktiski atlīdzinājumu visiem patērētājiem, kas cietuši nelikumīgu darbību dēļ.

7.2.2.2.3 Tā ļauj prasītājam un tiesai izvairīties no pārvaldības grūtībām (grupas locekļi piesakās nevis pirms procedūras, bet gan tās beigās).

7.2.2.2.4 Turklāt tai ir reāla preventīva ietekme uz atbildīgo pusi, jo tai jāizmaksā zaudējumu atlīdzinājums personām, kas cietušas kādas prakses rezultātā, un, iespējams, jāatdod visa nelegāli iegūtā peļņa.

7.2.2.2.5 Vienlaikus jāņem vērā priekšrocības, ko minētā procedūra sniedz attiecīgajam uzņēmējam. Kolektīvās prasības ļauj ietaupīt cilvēku un finanšu resursus un efektīvāk aizsargāt uzņēmēja tiesības. Uzņēmējam nav vienlaicīgi jāpārvalda līdzīgi strīdi daudzās dažādās tiesās, bet jāsaģatavo aizstāvības līdzekļi vienā iestādē.

7.2.2.3 Minētā mehānisma trūkumi.

7.2.2.3.1 Varētu uzskatīt, ka minētais mehānisms neatbilst dažu valstu konstitucionālajiem principiem un Eiropas Cilvēktiesību konvencijai, galvenokārt, brīvības principam vērsties tiesā, jo personas automātiski kļūst par grupas dalībniekiem, pat ja skaidri nepauž piekrišanu pievienoties prasībai. Ja tās nenorobežojas, uz tām attiecas pieņemtais lēmums.

Tomēr individuālās brīvības ievērošanu ir iespējams nodrošināt pilnībā, sniedzot minētajām personām personalizētu informāciju, kas ļauj uzskatīt, ka personas, kas vēlāk nenorobežojas, klusējot ir devušas pilnvaras iesniegt prasības, vai arī piešķirot grupas locekļiem tiesības norobežoties jebkurā procedūras posmā un pat pēc sprieduma pasludināšanas, kā arī nelabvēlīga sprieduma gadījumā nodrošinot viņiem iespēju iesniegt individuālas prasības.

7.2.2.3.2 Tiktu nodrošinātas arī aizstāvēšanās tiesības, piemēram, sacīkstes princips un vienādu līdzekļu izmantošanas princips: uzņēmējam jābūt iespējai izmantot individuālās aizstāvēšanās tiesības pret kādu no cietušajiem, kas ir grupas loceklis. Minētais princips atbilst Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantā ietvertajam "lietas taisnīgas izskatīšanas" principam. Iespējams, ka *opted-out* sistēmā visas ieinteresētās personas netiks nosauktas vārdā un uzņēmējs, pret kuru iesniegta prasība, tās nepazīs. Šādā gadījumā viņš nevarēs izmantot individuālās aizstāvēšanās līdzekļus.

Tomēr kolektīvo prasību gadījumā individuālie gadījumi ir noteikti viendabīgi, to garantē tiesnesis. Domstarpības patēriņa un konkurences jomā rodas galvenokārt līgumu rezultātā, tādēļ ieinteresēto personu gadījumi ir gandrīz identiski. *Causa petendi* ir viens un tas pats. Šādā gadījumā ir grūti saprast, kā uzņēmējs varētu izmantot īpašas aizstāvēšanās līdzekļus pret vienu patērētāju.

Procedūras laikā tiesnesis var noraidīt prasības, ja viņš konstatē, ka situācijas gan faktiskajā, gan tiesiskajā jomā ir ļoti nevienmērīgas.

Visbeidzot, zaudējumu atlīdzinājuma posmā tiesnesim ir iespēja izveidot apakšgrupas, lai noteiktu zaudējumu atlīdzinājuma apmēru, ņemot vērā individuālos gadījumus un līdz ar to arī iespēju mazināt atbildību.

7.2.3 *Opted-out* un *opted-in* atkarībā no tiesvedības veida.

7.2.3.1 Sistēma, kuru nesēn izvēlējās Dānija un Norvēģija, paredz gan *opted-in*, gan *opted-out* sistēmu. Tiesnesis var izvēlēties *opted-out* sistēmu, ja radītie zaudējumi ir mazi un prasības ir līdzīgas, kā arī gadījumā, ja ir grūti īstenot procedūru, pamatojoties uz *opted-in* sistēmu. Patēriņa jomā daudz ir tādu strīdu, kad patērētāji nevar efektīvi iesniegt prasības, jo strīdā ir iesaistīts liels personu skaits un radītie zaudējumi ir mazi. Procedūra, kuras pamatā ir *opted-out* sistēma, ļauj ņemt vērā visu strīdā iesaistīto personu intereses un noteikt sankcijas, kas atbilst iespējamam nelegāli iegūtās peļņas apmēram. Gadījumos, ja individuālie zaudējumi ir lieli, izvēlas sistēmu, kuras pamatā ir *opted-in* sistēma; saskaņā ar minēto sistēmu katram patērētājam ir jāpiešķir līdzdalība procedūrā.

7.2.3.2 Minētā mehānisma priekšrocības.

Masu strīdu procedūra ir vieglāk pārvaldāma. Zaudējumu atlīdzināšanas mērķis ir sasniegts, ja publicitātes pasākumi ir efektīvi. Preventīvais mērķis arī ir sasniegts.

Konstitucionālo principu un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas iespējamos pārkāpumus kompensē zaudējumu atlīdzināšanas efektivitāte un mehānisma preventīva iedarbība.

7.2.3.3 Minētā mehānisma trūkumi.

Vispirms jānorāda, ka abi *opted-in* un *opted-out* mehānismi ir grūti nošķirami. Minētie mehānismi divās nosauktajās valstīs ir izveidoti nesēn un pagaidām vēl nav konkrētu gadījumu. Likumos ir atrodamā tikai atsauce uz “*masu strīdiem saistībā ar nelieliem zaudējumiem, par kuriem nav jāuzsāk individuāli procesi*”.

Neskaidri definētā norobežojuma dēļ procedūras laikā var rasties ļoti ilgas debates un tas var veicināt sprieduma pārsūdzēšanu, kā rezultātā pagarināsies procedūras ilgums.

7.3 Tiesneša loma

7.3.1 Šajā īpašajā procedūrā, kurā iesaistīti vairāki prasītāji, ļoti svarīgs ir jautājums par tiesneša pilnvarām.

7.3.2 Vairākumā *opted-out* mehānismu procedūras pirmajā posmā tiesnesis pārbauda prasības pieņemamību. *Tests case* gadījumā atsevišķa lieta tiek izskatīta ar tādu pašu mērķi.

7.3.2.1 Prasības pieņemamības izvērtēšanas posma mērķis ir procedūras sākumā apturēt nepamatotu vai pārmērīgu prasību izskatīšanu, kas varētu nelikumīgi graut pretējās puses tēlu, kā arī nepieļaut netaisnas vai neatbilstīgas procedūras.

7.3.2.2 Minētā prasības pieņemamības posma labu norisi nodrošina tiesnesis. Konkrēti viņam jāpārbauda, vai ir ievēroti likumā paredzētie nosacījumi, lai uzsāktu kolektīvo prasību izskatīšanu.

7.3.2.3 Minētie nosacījumi ir šādi:

- reāls pamats tiesvedībai (prasītājam nedrīkst liegt ierosināt tiesvedību);
- grupas izveides rezultātā nav iespējams piemērot kopēju procedūru vai procedūru ar pilnvarām;
- grupas locekļus vieno kopīgi tiesību un faktu jautājumi (pat *causa petenti*);
- pret uzņēmēju iesniegtās prasības atbilst pārbaudāmajiem faktiem (prasības pamatotības kritērijs, *fumus boni iuris*);
- prasītājs ir spējīgs atbilstīgi pārstāvēt un aizstāvēt grupas locekļu intereses.

7.3.3 Vēlākajā posmā arī ir svarīgi, lai tiesnesis varētu apstiprināt iespējamo darījuma priekšlikumu vai arī to noraidīt, ja viņš uzskata, ka tas neatbilst grupas locekļu interesēm. Tādēļ tiesnesim jāpiešķir lielākas pilnvaras par darījumu atbilstības atzīšanu, ko vairākumā dalībvalstu tiesību sistēmās parasti paredz likums.

7.3.4 Minētās procedūras īpatnība ir tā, ka jānosaka arī atbilstīgi pierādījumu sniegšanas veidi. Tiesnesim jābūt iespējai izmantot izpildrakstus pret pretējo pusi vai trešo personu nolūkā panākt dokumentu uzrādīšanu, vai arī viņam jābūt pilnvarām veikt provizorisku izmeklēšanu jaunu pierādījumu iegūšanai. Tiesību aktos, kas nosaka kolektīvās prasības, skaidri jāformulē noteikums, ka tiesnesis nevar atteikties izskatīt minētās prasības, ja prasītājs tās ir iesniedzis tiesā.

7.3.5 Lai tiesneši pēc iespējas labāk varētu veikt savus pienākumus, būtu jāparedz, ka kolektīvo prasību izskatīšana būtu tikai noteiktu, iepriekš norādītu tiesu kompetencē. Būtu jānosaka dalībvalstu tiesiskās struktūras un minēto tiesu tiesnešiem jāparedz īpaša apmācība.

7.4 Zaudējumu faktiskais atlīdzinājums

7.4.1 Kolektīvajām prasībām jābūt prasībām par materiālo (finansiālo) zaudējumu, fizisko kaitējumu, kā arī *pretium doloris* un citu zaudējumu atlīdzinājumu. Tā kā kolektīvo prasību mērķis ir panākt gan zaudējumu atlīdzinājumu patērētājiem, gan sasniegt preventīvu mērķi, būtu jāparedz visu kaitējumu kompensācija. Tiesu rīcībā arī jābūt vienkāršām un pārredzamām metodēm ar zemām izmaksām, neatsakoties no zaudējumu atlīdzinājuma principa.

7.4.2 Kolektīvo prasību iesniedzējiem jābūt arī iespējai pieprasīt, lai tiesnesis nosaka vairākus zaudējumu atlīdzinājuma veidus. Līdzās nelikumīgas darbības pārtraukšanai vai arī vienmēr iespējamās darbības apturēšanai, nodarīto zaudējumu atlīdzinājumam jābūt tiešam vai netiešam. Turklāt būtu jāparedz citi zaudējumu novēršanas pasākumi, piemēram, tiesas nolēmumu publicēšana, publiski paziņojumi utt..

7.4.3 Nav jānosaka tikai tiešs zaudējumu atlīdzinājums individam, jo dažos gadījumos būs grūti — un pat neiespējami — to īstenot, jo, izmantojot *opted-out* mehānismu, grupas locekļus nevar identificēt, jo cietušo skaits ir ļoti liels vai arī viņu individuālie zaudējumi ir nelieli. Būtiski ir vienmēr panākt personisko zaudējumu atlīdzinājumu — kaut arī netieši — un preventīvo ietekmi.

7.4.3.1 Jāparedz atbilstīgi mehānismi ne tikai gadījumos, ja tiesnesis var noteikt personisko zaudējumu apmērus jau identificētiem vai identificējamiem grupas locekļiem (*opted-in*, *test case* un pat *opted-out*, piemēram, ja uzņēmējs iesniedzis cietušo klientu sarakstu), bet arī gadījumos, ja individuālo zaudējumu atlīdzinājuma izmaksāšana var būt pārāk dārga, ņemot vērā zaudējumu niecīgos apmērus.

7.4.3.2 Gadījumā, ja visa zaudējumu atlīdzinājumam paredzētā summa nav izmaksāta, priekšroka jādod netiešiem zaudējumu atlīdzinājuma pasākumiem, izmantojot visu summas atlikumu. Lēmumā tiesnesim jāprecizē, kādi pasākumi finansējami no atlikuma, un jānosaka to īstenošanas kontroles veidi; kontroles veikšanai var deleģēt trešo personu.

7.4.3.3 Gadījumā, ja nav iespējams veikt pat netiešus zaudējumu atlīdzinājuma pasākumus, viss tiesneša noteiktais atlikums jāpārskaita fondam, kas atbalsta kolektīvo prasību iesniegšanu, lai tas varētu finansēt jaunus tiesvedības procesus.

7.4.3.4 Ja tiesnesis nevar aprēķināt individuālo zaudējumu apmēru, jo nav iespējams identificēt visus grupas locekļus (tikai mehānisms *opted-out*), viņam jāizveido tabula dažādu zaudējumu kategoriju novērtēšanai. Minētās summas sadalei var deleģēt ne tikai tiesas kanceleju, bet arī advokātu, kas pārstāv grupu, trešo personu (apdrošinātāju, grāmatvedi utt.), atbrīvojot tiesu no sarežģītā un ilgā individuālo prasību izskatīšanas posma.

7.4.3.5 Otrajā minētajā gadījumā tiesnesim jābūt iespējai paredzēt zaudējumu individuālu atlīdzinājumu grupas locekļiem, kas pieteiksies pēc sprieduma publiskošanas, un atlikums jāizmanto tādu pasākumu veikšanai, kuri netieši novērsīs grupai nodarītos zaudējumus.

7.4.3.6 Ja nav iespējams veikt netiešus pasākumus, atlikums jāpārskaita atbalsta fondiem.

7.5 Pārsūdzēšana

7.5.1 Kolektīvo prasību gadījumā abām pusēm jānodrošina iespēja pārsūdzēt lēmumu.

7.5.2 Ņemot vērā to, ka ir būtiski svarīgi, pirmkārt, ātri izmaksāt kompensācijas cietušajiem un, otrkārt, nodrošināt to, ka ir ievērotas abu pušu tiesības, minētās prasības jāaskaņo ar abu pušu tiesībām pārsūdzēt lēmumu.

7.5.3 Tātad būtu svarīgi, ka, atzīstot minētās tiesības, dalībvalstis ieviestu paātrinātu pārsūdzēšanas procedūru, lai minētais mehānisms nebūtu tīri preventīvs.

7.5.4 Turklāt drošība par to, ka atbildīgās puses izmaksājamās kompensācijas ir pareizi reģistrētas grāmatvedībā, ir vēl viena garantija gadījumā, ja grupas locekļi lēmumu pārsūdz.

7.6 Sistēmas finansēšana

7.6.1 Ilgtermiņā jānodrošina kolektīvo prasību sistēmas pašfinansēšanās.

7.6.2 Tā kā nav vēlams, pat nav iespējams, ieviest vispārēju *contingency fees* sistēmu pēc ASV parauga, jo tā ir pretrunā Eiropas juridiskajām tradīcijām, ir jāparedz finansēšanas veids, kas ļautu prasītājiem, kuriem nav pietiekamu finanšu līdzekļu kolektīvo prasību iesniegšanai, saņemt avansa maksājumus tiesas izdevumu segšanai (atlīdzība advokātam, ekspertīze provizorisks izmeklēšanas ietvaros, ko noteicis tiesnesis, utt.).

7.6.3 Viens no šādas sistēmas finansēšanas veidiem varētu būt "Atbalsta fonda kolektīvo prasību iesniegšanai" izveide; fonda līdzekļi būtu par vainīgiem atzīto uzņēmumu "nelegāli iegūtā peļņa", ko tiesnesis ir noteicis procedūrā gadījumā, ja nepiesakās tieši skartās vai identificētās personas ⁽³⁵⁾.

7.6.4 Atbalsta fonda uzdevums varētu būt arī informācijas par iesniegtajām kolektīvajām prasībām centralizēšana un informācijas sniegšana par to, kā pieteikties procedūrai vai norobežoties no grupas, vai arī — kā saņemt kompensāciju.

7.7 Citi procedūras noteikumi

Būs jāparedz daudzi procedūras noteikumi, kuri šeit tiks tikai nosaukti *pro memoria*.

Minētie jautājumi ir šādi:

- ieinteresēto personu pieteikšanās kārtība,
- tiesu izdevumi un juridiskā palīdzība,
- dalībvalstu administratīvo un tiesu iestāžu sadarbība,
- termiņš procesuālo darbību veikšanai un noilguma termiņš,
- Interneta izmantošana (e-tiesiskums).

8. Juridiskais instruments: regula vai direktīva

8.1 Kolektīvās prasības Kopienas līmenī varētu ieviest ar direktīvas vai regulas palīdzību; saskaņā ar definīciju ar vienkārša ieteikuma palīdzību nav iespējams radīt nepieciešamos efektivitātes un saskanības priekšnoteikumus, lai šādu iniciatīvu saskaņoti īstenotu 27 dalībvalstīs.

⁽³⁵⁾ Labs piemērs ir Kvebekā izveidotais "atbalsta fonds kolektīvo prasību iesniegšanai", kas uzskatāms par nepieciešamu, lai veicinātu kolektīvo prasību iesniegšanu. Fonda līdzekļus veido avansa maksājumu atlīdzināšana, ko veic tiesas prāvā uzvarējušie kolektīvo prasību iesniedzēji, kā arī atlikums no zaudējumu atlīdzinājumam paredzētās summas, kuras saņemšanai grupas locekļi nav pieteikušies. Kolektīvās prasības iesniedzējam jānodrošina iespēja panākt no tiesneša izdevumu atlīdzināšanu par kolektīvās prasības iesniegšanu uz apliecinātu dokumentu pamata.

8.2 Gadījumā, ja paredz izmantot kolektīvās prasības ne tikai saistībā ar patērētāju tiesību aizsardzību, bet arī citās jomās, un ja par juridisko pamatu uzskata Līguma 65. un 67. pantu, būtu iespējams pieņemt regulu tāpat kā, piemēram, regulas par maksātnespējas procedūrām, par Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem, par Eiropas maksājuma rīkojuma procedūru, par Eiropas procedūru maza apmēra prasībām vai par banku kontu arestu.

8.3 Tomēr, ja nolemj vismaz sākuma posmā noteikt, ka minētās iniciatīvas piemērošanas joma ir tikai patērētāju tiesību aizsardzība, piemērotākais veids kolektīvo prasību izveidei ir direktīva, kas būtu direktīvas par izpildrakstiem turpinājums.

8.4 Tā kā procedūras noteikumi dalībvalstīs būtiski atšķiras, ir jānoskaidro vispārēji kolektīvo prasību pamatprincipi, ņemot vērā to, ka dalībvalstis ieviestu direktīvu, ievērojot tajās noteiktos procesuālos principus.

Nav pārliecības par to, ka, piemēram, saskaņošana būs iespējama gadījumā, ja minēto prasību izskatīšanai nozīmētajām tiesām būs jāievēro katras valsts tiesvedības noteikumi.

Veidi, kādā lietas nodod izskatīšanai, jāpielāgo valstu īpatnībām. Minētajā gadījumā regula nebūtu piemērota.

8.5 Acīmredzams, ka minētajā gadījumā jāpieņem direktīva, ar ko paredzētu pilnīgu saskaņošanu nolūkā novērst to, ka dalībvalstis izveido saistošāku sistēmu uzņēmumiem, kuru juridiskā adrese ir minētajā dalībvalstī.

Briselē, 2008. gada 14. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu
komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Turpmāk minētie grozījumi ieguva vismaz ceturtdaļu balsu, taču tika noraidīti debatēs.

1. 7.2.2.2.4. punkts

Grozīt šādi: "Turklāt tai ir reāla preventīva ietekme uz atbildīgo pusi, jo tai jāizmaksā zaudējumu atlīdzinājums personām, kas cietušas kādas prakses rezultātā, un, iespējams, jāatdod visa nelegāli iegūtā peļņa."

Pamatojums

Skatīt 7.6.3. punkta pamatojumu.

Balsojuma rezultāti

Par: 104 Pret: 114 Atturējās: 13

2. 7.6.1. punkts

Svītrot

~~"Ilgttermiņā jānodrošina kolektīvo prasību sistēmas pašfinansēšanās."~~

Pamatojums

Tiesas pieejamība ir jānodrošina valsts iestādēm un tā nedrīkst būt atkarīga no tādu iepriekšējo prasību panākumiem, kas nav saistītas ar tām sekojošajām lietām (skat. arī pamatojumu 7.6.3. punkta grozījumam).

Balsojuma rezultāti

Par: 107 Pret: 116 Atturējās: 10

3. 7.6.3. punktu

Aizvietot

~~"Viens no šādas sistēmas finansēšanas veidiem varētu būt "Atbalsta fonda kolektīvo prasību iesniegšanai" izveide; fonda līdzekļi būtu par vainīgiem atzīto uzņēmumu "nelegāli iegūtā peļņa", ko tiesnesis ir noteicis procedūrā gadījumā, ja nepiesakās tieši skartās vai identificētās personas. Valsts iestādēm ir jāgarantē tiesas pieejamība, piemēram, piešķirot kolektīvo prasību finansēšanai līdzekļus, kas iegūti no soda naudām, kuras iekasētas par patērētāju tiesību pārkāpumiem".~~

Pamatojums

Paredzētās aizsardzības mērķis ir nodrošināt kompensāciju par patērētājiem nodarīto kaitējumu, bet izslēdzot "represīvu kaitējuma atlīdzināšanu". Minētais jēdziens, kas pārņemts no ASV tiesu prakses, neatbilstīgi apvieno civiltiesības un krimināltiesības. Pats fakts, ka patērētājiem pilnībā kompensē nodarīto kaitējumu, ir efektīvs atbildīgās puses soda līdzeklis.

Uz jautājumu par to, vai peļņa ir gūta likuma pārkāpuma vai krāpšanas rezultātā, attiecas valsts iestāžu noteiktas sankcijas. Tās var nozīmēt, ka no soda naudām iegūtie līdzekļi piešķirami, lai veicinātu kolektīvo prasību pieejamību. Par tiesas pieejamību atbild valdība, kas ir pakļauta demokrātiskai kontrolei, nevis privāttiesības pārstāvošas personas vai organizācijas.

Tā kā patērētāji, kam nodarīts kaitējums, saņems atlīdzinājumu, nebūtu pareizi radīt mākslīgu saikni starp vienas prasības sekām un prasībām turpmākajās lietās, jo īpaši, ja mērķis vairs nav panākt taisnīgu atlīdzinājumu patērētājiem, kuriem attiecīgajā lietā nodarīts kaitējums.

Balsojuma rezultāti

Par: 104 Pret: 106 Atturējās: 18

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai: ES patērētāju politikas stratēģija 2007.–2013. gadam; patērētāju tiesību nodrošināšana, labklājības uzlabošana, efektīva aizsardzība”

COM(2007) 99 galīgā redakcija

(2008/C 162/02)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 13. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai: ES patērētāju politikas stratēģija 2007.–2013. gadam; patērētāju tiesību nodrošināšana, labklājības uzlabošana, efektīva aizsardzība”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 31. janvārī. Ziņotāja — *Darmanin* kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 148 balsīm par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK atzinīgi vērtē minēto stratēģiju 2007.–2013. gadam un uzskata to par būtisku soli ceļā uz patērētāju aizsardzības stratēģijas īstenošanu. EESK atzīst, ka Komisija ir apņēmusies īstenot vērienīgu, kaut arī reizēm neskaidru plānu, paredzot konkrētus termiņus mērķu izpildei.

1.1.1 EESK tomēr uzskata, ka Patērētāju aizsardzības stratēģijas programmai paredzētais finansējums — vidēji EUR 22,7 miljoni gadā — diemžēl ir pārāk mazs, lai īstenotu stratēģijā paredzētos pasākumus. Neatbilstība starp stratēģijā izvirzītajiem mērķiem un tās īstenošanai atvēlētajiem līdzekļiem nav noliedzama.

1.2 EESK atzīmē, ka līdzšinējie patērētāju aizsardzības politikas pasākumi nav bijuši rezultatīvi, un tādēļ, neskatoties uz faktu, ka stratēģija ir pozitīva un vērienīga, pauž šaubas par tās veiksmīgu īstenošanu. Lai tālejošos mērķus īstenotu, jāizstrādā efektīva programma, kas īstenojama tuvākajā laikā.

1.3 EESK arī uzsver, ka patērētāju aizsardzības jomā būtiska nozīme ir tiesību aktiem. No otras puses, spēkā esošie tiesību akti nav elastīgi, un tādēļ patērētājiem un piegādātājiem ļoti svarīgi ir godīgi tirgus nosacījumi. Ja tirgus nedarbojas pietiekami labi, ir jāpieņem tiesību akti. EESK aicina Komisiju nodrošināt, ka tiesību akti tajās jomās, kur tie ir nepieciešami, patiešām tiek īstenoti un ievēroti. Un tie nekādā veidā nedrīkst negatīvi ietekmēt dalībvalstīs jau izveidotās patērētāju aizsardzības sistēmas. Viens no iespējamajiem risinājumiem šajā ziņā ir tirgus uzraudzības uzlabošana, un tādēļ EESK aicina Komisiju nodrošināt, ka tiek izstrādāts atbilstošs makroekonomisks un mikroekonomisks tirgus pētījums. Jānodrošina arī tiesību aktu izpilde un regulārs novērtējums. Ņemot vērā, ka vairums iekšējā

tirgus dalībnieku ir mazie un vidējie uzņēmumi, būtiska nozīme ir arī tiesību aktu vienkāršībai un saprotamībai.

1.3.1 Patērētāju tiesību aizsardzības programmai jānodrošina ne tikai patērētāju tiesību ievērošana un patērētāju aizsardzības novērtēšana, bet tai arī jāsekmē sadarbība un koordinācija starp tautsaimniecības nozarēm un dalībvalstu patērētāju tiesību aizsardzības organizācijām. Līdztekus attiecīgajiem tiesību aktiem patērētāju tiesību aizsardzību visefektīvāk nodrošina tieši abu minēto sektoru sadarbība kopīgu mērķu īstenošanā.

1.4 Patērētāju un mazumtirgotāju/pakalpojumu sniedzēju izglītošana ir svarīgs faktors, kas būtiski ietekmē ne tikai tiesību aktu ievērošanu un pārzināšanu, bet arī atbildīgu un ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu.

1.5 EESK uzskata, ka laika posmā no 2007. gada līdz 2013. gadam ir jārisina šādi svarīgi jautājumi:

— plašāk jālieto instrumenti, kas nodrošina preču un pakalpojumu godīgu pārdošanas veicināšanu un atbildīgu patēriņu — arvien vairāk preču un pakalpojumu iespējams iegādāties elektroniskajā tirdzniecībā, taču pašreiz spēkā esošie tiesību akti nenodrošina patērētāju aizsardzību, jo elektroniskā tirdzniecība attīstās straujāk nekā patērētāju tiesību aizsardzības noteikumi minētajā jomā;

— jānodrošina tiesību aktu izpilde jomās, kur tas nepieciešams, — dalībvalstīs spēkā esošie tiesību akti un to izpilde ES dalībvalstīs ir atšķirīga. Jāpanāk, ka dalībvalstis, kurās to izpilde netiek nodrošināta pietiekamā līmenī, sasniegu tādu līmeni kā valstis, kurām šajā ziņā ir “lielāki panākumi”;

— jānodrošina patērētāju kolektīvās un individuālās pārsūdzības tiesības — patērētāju rīcībā jābūt vienkāršiem un efektīviem līdzekļiem, kas nodrošinātu viņu tiesisko aizsardzību gan

- viņu mītnes valstī, gan citās valstīs. Kolektīvās pārsūdzības tiesības ir jāaskaņo visā ES, lai tās varētu izmantot patērētāju grupas un patērētāji no uzņēmumu vidus (it īpaši mazie un vidējie uzņēmumi);
- jānodrošina patērētāju tiesību aizsardzība starptautiskajā tirgū;
  - jāpanāk patērētāju tiesību ievērošana visās ES politikas jomās un tiesību aktos; un
  - jānodrošina to tirgus sektoru stingra uzraudzība, kuros obligāti jānodrošina patērētāju tiesību aizsardzība.

2. Komisijas stratēģijas kopsavilkums

2.1 Stratēģijā minēti svarīgākie turpmāk veicamie uzdevumi. Būtībā nepieciešamība veikt minētos uzdevumus ir izskaidrojama ar faktu, ka mazumtirdzniecības un pakalpojumu tirgū notikusi attīstība un izaugsme bijusi saistīta patērētāju tiesību paplašināšanu. Taču šī tiesību paplašināšana var izraisīt arī krasāku patērētāju noslāņošanu, proti, veidojas patērētāju grupas, kurām ir pietiekamas zināšanas un līdzekļi, un neaizsargātāku patērētāju grupas. Minētā tiesību paplašināšana tomēr nenozīmē, ka vislielākā uzmanība pašlaik tiek veltīta patērētāju labklājībai; tādēļ ļoti svarīgi ir nemazināt patērētāju uzticību. Vēl viens risināms uzdevums ir saistīts ar uzņēmumu, īpaši mazo un vidējo uzņēmumu, spēju pielāgoties tehnoloģiju attīstībai, kuras ietekmē mainās minēto uzņēmumu ražoto preču/sniegto pakalpojumu pārdošanas modeļi, kā arī pieaug elektroniskās tirdzniecības un patērētājiem pielāgotu pakalpojumu nozīme.

2.2 Stratēģijā izvirzīti šādi mērķi, kas jāsasniedz līdz 2013. gadam:

- ES patērētāju tiesības ir jānodrošina, pateicoties patiesai un precīzai informācijai, godīgiem līgumiem un pārsūdzības mehānismiem, jo tas ir būtisks faktors, kas ne tikai ietekmē patērētāju labklājību, bet arī veicina konkurētspēju;
- jāuzlabo ES patērētāju labklājības līmenis no cenu, izvēles, kvalitātes, daudzveidības, pieejamības un drošības viedokļa;
- jānodrošina efektīva patērētāju aizsardzība pret nopietniem riskiem, īpaši tiem, kurus nav iespējams novērst individuāli.

Komisija uzskata, ka minēto mērķu īstenošanai ir svarīga nozīme, lai nodrošinātu ekonomisko izaugsmi iekšējā tirgū.

2.3 Minētie mērķi jāsasniedz ar ES patērētāju politikai paredzētajiem finanšu līdzekļiem, kas tiks piešķirti saskaņā ar attiecīgo tiesisko regulējumu, lai nodrošinātu patērētāju aizsardzību un tiesību aktu efektīvu piemērošanu, pateicoties tādiem elementiem kā izpilde, sadarbība, izglītošana un pārsūdzība.

2.4 Stratēģijā paredzēts, ka prioritārās jomas ir:

- labāka patērētāju tirgu un valsts patērētāju politiku uzraudzība;
- labāks patērētāju aizsardzības regulējums;
- labāka izpilde un pārsūdzība;
- labāk informēti un izglītoti patērētāji;
- vislielākās uzmanības pievēršana patērētājiem saistībā ar citām ES politikas jomām un tiesību aktiem.

Stratēģijā katrā no prioritārajā jomām paredzēti vairāki pasākumi, par kuriem Komiteja pauž savu viedokli šī atzinuma sadaļā "Īpašas piezīmes".

3. Vispārējās piezīmes

3.1 EESK atzinīgi vērtē Patērētāju politikas stratēģiju 2007.–2013. gadam un īpaši atbalsta stratēģijā skaidri pausto viedokli, ka pareizas un sekmīgas iekšējā tirgus darbības pamatā ir patērētāju uzticība un aizsardzība. Īpaša uzmanība šajā sakarā tomēr jāvelta pašregulējuma un kopregulējuma modeļiem, kas sevi apliecinājuši visā Eiropas Savienībā, kā arī rīcības kodeksu izstrādei.

3.1.1 EESK tomēr uzskata, ka patērētāju politika netiek īstenoja vienīgi iekšējā tirgus izveides interesēs; tieši pretēji, kā precīzi formulēts Komisijas dokumentā "Iekšējā tirgus darbības pārskatīšana" [COM(2007) 724 galīgā redakcija], iekšējais tirgus tiek veidots, lai apmierinātu patērētāju intereses un vajadzības.

3.1.2 Pēc EESK domām, Komisijas politikai jābūt vērstai uz to, lai uzlabotu tirgus pārredzamību un nostiprinātu iekšējo tirgu, kā arī nodrošinātu tādu patērētāju politiku, ka sekmē efektīvu tirgus darbību, ekonomisko izaugsmi un nodarbinātību, kā arī vairo patērētāju labklājību.

3.2 Komisijas apzināto iekšējā tirgus problēmu risināšana ir svarīgs uzdevums, kas ir jāpaveic un kam stratēģijā arī veltīta pietiekama uzmanība. Komiteja tomēr uzskata, ka vienlaikus ar minētajām tirgus problēmām Komisijai ir jārisina vēl divi citi jautājumi, proti, jāpanāk valstu īstenoto pasākumu saskaņošana un jānosaka, ka patērētāju labklājība ir viens no visu Komisijas ģenerāldirektorātu pamatmērķiem.

3.3 EESK uzskata, ka Komisijas jaunais paziņojums par stratēģiju 2007.–2013. gadam ir ļoti nozīmīgs un daudzsolis uz priekšu un minētās stratēģijas struktūra ir daudz labāka nekā iepriekšējai kopīgajai veselības un patērētāju aizsardzības stratēģijai [COM(2005) 115 galīgā redakcija], par kuru Komiteja arī sniedza atzinumu ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ OVC 88, 11.4.2006. INT/271, ziņotājs — Pegado Liz kgs.

3.4 EESK pauž bažas par to, ka aplūkojamais Komisijas priekšlikums var būt pretrunā citiem Kopienas līmenī jau apstiprinātiem pasākumiem. Jāpanāk darbības mērķu, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes lēmuma, ar ko izveido Kopienas rīcības programmu patērētāju tiesību aizsardzības politikas jomā (2007–2013) ⁽²⁾saskaņība.

3.5 Komiteja uzskata, ka Komisijas izvirzītie tālejošie, taču reizēm neskaidrie un nekonkrētie mērķi ir sasniedzami noteiktajos termiņos, kā arī iekšējā tirgus un patērētāju prasībām visatbilstīgākajā veidā.

3.6 Lai arī Komisija jau ir nākusi klajā ar vairākām iniciatīvām Patērētāju politikas stratēģijas mērķu īstenošanai, piemēram, Zaļā grāmata par patērētāju tiesību *acquis* pārskatīšanu, Komiteja rosina Komisiju nekavējoties uzsākt attiecīgo direktīvu rūpīgu pārskatīšanu. Nesen publicētie paziņojumi par to, kā īstenot Direktīvu par patērētāju aizsardzību saistībā ar distances līgumiem (21.9.2006.) [COM(2006) 514 galīgā redakcija], Direktīvu par garantijām un ražotāja tiešo atbildību [COM (2007) 210 galīgā redakcija], kā arī 2007. gadā pieņemtais paziņojums par to, kā īstenot grozījumus Direktīvā par daļlaika īpašuma tiesību īstenošanu, pēc EESK ieskatiem, nav attaisnojuši cerības, jo Komisijas priekšlikumi pilnībā neatrisina problēmas, kas rodas saistībā ar minētajiem pakalpojumiem. Minētajos paziņojumos nav pienācīgi ņemti vērā arī Patērētāju politikas stratēģijā izvirzītie mērķi.

3.6.1 EESK atzinīgi vērtē faktu, ka Komisijas likumdošanas un darba programmā 2008. gadam [COM(2007)640 galīgā redakcija] iekļauts priekšlikums pamatdirektīvai par patērētāju līgumtiesībām. Tiklīdz minētā direktīva būs pieņemta, Komiteja varēs par to izstrādāt atzinumu, īpašu uzmanību veltot tam, vai ievērots Kopienas tiesību aktu vienkāršošanas princips.

3.7 Ar zināmiem nosacījumiem EESK varētu atbalstīt tiesību aktu pilnīgu saskaņošanu patērētāju aizsardzības jomā, ja tā kalpo ļoti konkrētiem mērķiem un tās galvenais mērķis ir iekšējā tirgus izveide. Tomēr šāda saskaņošana nedrīkst izraisīt pašreiz spēkā esošo tiesību aktu vājināšanu, bet tā jāveic, lai stiprinātu patērētāju tiesības dalībvalstīs un sekmētu pārrobežu pirkumus, tādējādi sniedzot labumu gan patērētājiem, gan mazumtirgotājiem/pakalpojumu sniedzējiem. Saskaņošana jāīsteno ne tikai līmenī, kurā attiecīgā dalībvalsts nosaka atbilstīgu patērētāju aizsardzības līmeni, bet arī ES līmenī, kura pūliņi ir vērsti uz patiesu tirgus integrāciju.

3.8 EESK atzinīgi vērtē pasākumus, kurus paredzēts īstenot Patērētāju politikas stratēģijas prioritārajās jomās. Komiteja pauž cerību, ka minētie pasākumi tiks arī īstenoti. EESK uzskata, ka

Patērētāju aizsardzības ģenerāldirektorāta rīcībā esošie finanšu līdzekļi un cilvēkresursi ir ierobežoti. Tas vēl vairāk kavē ģenerāldirektorātu sasniegt savus mērķus. Patērētāju stratēģijas programmai paredzētais finansējums ir vidēji EUR 22,7 miljoni gadā, kas diemžēl arī nav pietiekams, lai īstenotu minētos pasākumus.

3.8.1 Pieredze līdzšinējo programmu īstenošanā liecina, ka personāla trūkuma dēļ daudzus paredzētos pasākumus nebija iespējams īstenot. Jāpiebilst arī, ka iepriekšējai programmai katru gadu tika atvēlēts vairāk līdzekļu nekā pašreizējai programmai, kuras mērķi nav tik tālejoši.

4. Īpašas piezīmes

4.1 Labāka tirgus uzraudzība: EESK atzīst, ka nepieciešams veikt labāku tirgus izpēti, un atbalsta šajā prioritārajā jomā ierosinātos pasākumus. Tā tomēr ir pārliecināta, ka Komisijai jāmeklē novatoriski risinājumi, lai pilnībā apzinātu patērētāju pieredzi un viedokli. Komisija varētu veikt arī makroekonomisku pētījumu, lai apzinātu patērētāju pieredzi dalībvalstīs, analizējot konkrētus gadījumus un attiecīgos turpmākos risinājumus. Komiteja arī stingri aizstāv viedokli, ka tirgus izpētei nepieciešamo datu vākšana nedrīkst notikt uz uzņēmumu, it īpaši mazo un vidējo uzņēmumu rēķina.

4.2 Labāks patērētāju aizsardzības regulējums: šajā prioritārajā jomā izvirzītajās iniciatīvās jāņem vērā elektroniskās tirdzniecības un digitalizācijas ietekme uz patērētāju tiesībām, un skaidri jānosaka pienākumi un tiesības, kas ir spēkā digitālajā vidē. Jāparedz arī pasākumi, lai nepieļautu, ka patērētājiem ir liegta piekļuve konkrētiem pakalpojumiem tikai tāpēc, ka viņiem nav pieejami digitālie pakalpojumi. Pretējā gadījumā izveidosies vēl viena neaizsargātu patērētāju grupa.

4.3 Labāka izpilde un pārsūdzība: izpilde ir obligāts priekšnosacījums, lai panāktu Patērētāju politikas stratēģijas mērķu sasniegšanu. Dalībvalstu un Komisijas sadarbībai ir noteikti jāklūst ciešāki. EESK atzinīgi vērtē un atbalsta Komisijas ierosinājumu par kolektīvo pārsūdzību. Šāds pārsūdzības veids ļauj risināt patērētāju problēmas, kuras nevar atrisināt individuāli.

4.4 Informēti un izglītoti patērētāji: EESK pauž stingru pārliecību, ka izglītošana un informēšana ir neatņemama patērētāju aizsardzības sastāvdaļa. Izveidotais Eiropas Patērētāju tiesību aizsardzības centru tīkls (ECC-Net) ir ievērojams panākums patērētāju informēšanas jomā. EESK tomēr uzskata, ka Komisijai būtu jārod novatoriskāki un radošāki līdzekļi saziņai ar patērētājiem un jāizvēlas sabiedrībai saprotamāka valoda.

⁽²⁾ Lēmums Nr. 1926/2006/EK, 2006. gada 18. decembris, OV L 404, 30.12.2006., 39. lpp.

4.5 Atbildīgs un ilgtspējīgs patēriņš: svarīga nozīme ir gan patērētāju informētības paaugstināšanai, gan arī atbildīgam patēriņam. Stratēģijā atzīmēts, ka nav pieļaujama "negodīgu" mazumtirgotāju/pakalpojumu sniedzēju darbība, taču dokumentā jāuzsver arī, ka uzņēmumi un tirgotāji sagaida no patērētājiem atbildīgu rīcību attiecībā uz patēriņa ieradumiem. Jāpaliekina arī ilgtspējīga patēriņa nozīme iekšējā tirgū, un pakalpojumu sniedzēji/mazumtirgotāji un patērētāji plašāk jāinformē par to, kas īsti ir ilgtspējīgs patēriņš, kā arī par šādas pieejas izvēli.

4.6 Vislielākās uzmanības pievēršana patērētājiem saistībā ar citām ES jomām un tiesību aktiem: Komisijas ierosinātie pasākumi, piemēram, ģenerāldirektorātos paredzētie koordinatori sadarbībai ar patērētājiem, ir vērtējami pozitīvi un ļaus sasniegt minēto mērķi. EESK atbalsta viedokli, ka visiem ģenerāldirektoriem ik gadu jā sagatavo ziņojums par patērētāju politikas integrēšanu attiecīgajā jomā. EESK tādēļ atzinīgi vērtē 153. panta 2. punkta iekļaušanu vispārīgajos noteikumos (jauns 12. pants Reformas līguma projektā).

4.7 Labāka patērētāju aizsardzība starptautiskajos tirgos: jānodrošina patērētāju aizsardzība arī starptautiskajos tirgos.

Minētajai aizsardzībai jānodrošina ne tikai produktu drošums (ES patērētājiem aizvien nozīmīgāka joma), bet arī aizsardzība pret pakalpojumiem/produktiem, kas iegādāti ar elektroniskās tirdzniecības starpniecību, un rada problēmas patērētājiem.

4.8 Stratēģijā ir norādīts, ka Komisija, īstenojot politiku vispārējas nozīmes pakalpojumu jomā, paredzējusi veikt arī patērētāju tiesību aizsardzības pasākumus. Komiteja pauž cerību, ka Komisija ņems vērā EESK viedokli, kas pausts vairākos atziņumos par vispārējas nozīmes pakalpojumiem un universālo pakalpojumu un kas atbilst Lisabonas līguma jaunajam Protokolam par vispārējas nozīmes pakalpojumiem.

4.9 Tautsaimniecības nozaru un patērētāju tiesību aizsardzības organizāciju sadarbība: augstu patērētāju aizsardzības līmeni nodrošina ne tikai attiecīgie tiesību akti un to izpilde, bet arī abu minēto sektoru sadarbība. Tādēļ ir jādara viss iespējams, lai veicinātu šādu sadarbību; visā Eiropā jāizmanto paraugprakses piemēri no dalībvalstīm, kur šāda pieeja īstenota un kur izstrādāti attiecīgi rīcības kodeksi.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Eiropas kosmosa politika""

COM(2007) 212 galīgā redakcija

(2008/C 162/03)

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 26. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Eiropas kosmosa politika"".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 31. janvārī. Ziņotājs — Van Iersel kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 145 balsīm par, 1 balsi pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi un secinājumi

1.1. Stratēģisku, politisku un ekonomisku apsvērumu dēļ EESK pārliecinoši atbalsta neatkarīgu Eiropas piekļuvi kosmosam. Tādēļ tā atbalsta pasākumus, kas minēti 2007. gada aprīlī un maijā sagatavotajos Kosmosa padomes, Komisijas un EKA (1) dokumentos.

1.2. Eiropas kosmosa politika būtu jāvirza uz miera mērķu sasniegšanu, tajā skaitā sabiedrības drošības garantēšanu.

1.3. EESK uzskata, ka Eiropas kosmosa politikas pasākumi — neatkarīgi no tā, vai tie ir valstu līmeņa, ES mēroga vai EKA īstenojami — dos acīmredzamus ieguvumus dažādās jomās, piemēram, zinātniskajā pētniecībā, nepieciešamās infrastruktūras un datu nodrošināšanā, kā arī, pateicoties kosmosā un uz zemes izvietoto sistēmu integrācijai, ļaus izstrādāt virkni komerciālu lietojumprogrammu.

1.4. Līdz šim EKA koncepcija ir bijusi veiksmīga. Tās darbība kopā ar Komisijas pasākumiem ļauj un ļaus veicināt jaunu iespēju rašanos. Tādēļ ir jāizstrādā metodes, kā veidot sadarbību, kā arī sadalīt pienākumus un izmaksas starp Komisiju un EKA.

1.5. Attīstības tendences pasaulē (ASV, Krievija, Japāna, Ķīna, Indija u.c. valstis, kas veic kosmosa apgūšanu) liek Eiropai vēl aktīvāk darboties kā konkurentam un partnerim kosmosa nozarē. Tādēļ tuvākajā laikā, neatpaliekot no pārējiem pasaules tirgus dalībniekiem, jāizstrādā konkrētas programmas un jāuzsāk lēmumu pieņemšanas procedūras.

1.6. Turklāt ātrāka un saskaņota lēmumu pieņemšana uzlabotu iespējas noteikt un pēc tam veikt lietotāju vajadzībām atbilstošas misijas kosmosā.

1.7. Nozīmīgākie Eiropas projekti ir GALILEO un GMES. GALILEO programmas būtu jāīsteno nekavējoties.

1.8. Pēc "kosmosa jautājumu" iekļaušanas Septītajā pētniecības pamatprogrammā un Kopienas politikas jomās jāpanāk

visu iesaistīto ģenerāldirektorātu saskaņota pieeja. Šādi paplašinot stratēģiskas domāšanas iespējas Komisijā, tiks sekmēta visaptveroša pieeja, kas valstu līmenī ir reta parādība. Šajā sakarā būtu vēlams veikt saskaņotus pasākumus.

1.9. Visām dalībvalstīm, tajā skaitā gan mazajām, gan jaunajām dalībvalstīm, jāgūst labums no Eiropas kosmosa politikas, kas rada pietiekamas iespējas zinātniskās kompetences un augsto tehnoloģiju ražotspējas attīstībai gan iepriekšējā posmā, gan pakārtotajās nozarēs.

1.10. Saskaņā ar EKA rūpniecības politiku (2), kuras pamatā ir "taisnīgas peļņas princips" ("fair return"), katra valsts saņem atpakaļ savu ieguldījumu ar līdzdalības un koncesiju starpniecību. Tādēļ valdību, EKA, privātuzņēmumu un pētniecības institūtu attiecības liecina par ciešu savstarpējo saikni.

1.11. Līdz šim taisnīgas peļņas princips ir ļāvis Eiropai pilnveidot kosmosa apgūšanas spējas. Tomēr, jo vairāk attīstīsies kosmosa apgūšanas tirgus, jo vairāk būs nepieciešama elastīga pieeja tādēļ, ka stingras sadarbības modeļi neveicina rūpniecisko inovāciju. Tirgus pieprasījuma, patērētāju vajadzību un pakalpojumu izstrādes dēļ galvenokārt MVU varētu veikt pasākumus, kas atbilst jaunajām prasībām un iespējām Eiropas kosmosa politikā.

1.12. No otras puses, pēkšņi mainot neelastīgas procedūras un attiecības, rezultāts var būt pretējs gaidītajam, ņemot vērā arī ļoti lielās atšķirības tādā jomā kā ieguldījumi Eiropas Kosmosa aģentūrā.

1.13. Tādēļ EESK uzskata, ka atklāti un pārredzami jāanalizē un jāapspriežas par to, kas Eiropai būtu jāsasniedz nākamajos desmit gados. Kādi mērķi un attiecīgi institucionālie instrumenti EKA, Komisijai un dalībvalstīm nepieciešami, lai izpildītu kopīgi saskaņoto Eiropas uzdevumu. Citu jautājumu starpā būtu jāapspriež arī EKA finansēšanas iespējas, mazo un vidējo uzņēmumu aktīva līdzdalība un spēcīgas konkurences saglabāšana.

(2) EKA pati izstrādā savu rūpniecības politiku. Tās struktūra un būtība atšķiras no Komisijas rūpniecības politikas, kas attiecas uz konkrētām nozarēm.

(1) Eiropas Kosmosa aģentūra.

1.14. Šajā sakarā izšķiroša nozīme ir tam, ka Komisija uzņemas atbildību par lietojumiem un lietotāju vajadzību ievērošanu. EESK nešaubās, ka Komisija nodrošinās atklātas debates un privātā sektora, jo īpaši MVU, līdzdalību.

1.15. EESK ir vienprātis ar Padomi, ka kosmosam ir liela nozīme aizsardzības un drošības politikā. Turpmāk būtu jāveicina tādu sistēmu plānošana, kas saliedē Eiropas valstis.

1.16. Tā kā robežas starp civiliem un militāriem lietojumiem izzūd, pilnībā būtu jāizmanto tā dēvētās divējāda lietojuma sistēmas.

1.17. Liela nozīme ir arī komunikācijai. EESK uzskata, ka sabiedrība būtu labāk jāinformē par to, kādus labumus ikdienā var sniegt kosmosa apgūšana.

1.18. Sniedzot mērķauditorijai atbilstīgu informāciju par Eiropas kosmosa politiku, jauniešos būtu jārada interese par šo nozari un kopumā par zinātniskās un/vai tehniskās izglītības iegūšanu.

2. Jauna pieeja Eiropas kosmosa politikai

2.1. Pēdējos desmit gados Eiropas iestādes un valstu darba grupas aizvien lielāku uzmanību ir veltījušas debatēm par to, kādā pasākumi īstenojami, nosakot Eiropas kosmosa politikas turpmāko virzību.

2.2. Komisija 2007. gada aprīlī publicēja ciešā sadarbībā ar EKA ⁽³⁾ sagatavoto paziņojumu par kosmosa politiku ⁽⁴⁾, tam pievienoto ietekmes novērtējumu un vērienīgu pasākumu programmu, ko EKA, Komisija un dalībvalstis paredzējušas īstenot.

2.3. Kosmosa padome ⁽⁵⁾, pamatojoties uz Komisijas paziņojumu, 2007. gada 22. maijā pieņēma rezolūciju par Eiropas kosmosa politiku.

2.4. Intereses palielināšanos, par ko liecina iepriekš minētie dokumenti, veicinājušas dažādas attīstības tendences pasaules mērogā un Eiropas stratēģiskie mērķi:

- iespēja izmantot kosmosa tehnoloģiju pakalpojumus gan dažādu jautājumu risināšanā, gan kā instrumentu virknē Eiropas politikas jomu, piemēram, līdztekus zinātniskajai izpētei tādās jomās kā vide, drošība, transports, pētniecība, atbalsts attīstībai, kohēzija un izglītība;
- nepieciešamība nodrošināt Eiropai neatkarīgu piekļuvi kosmosam — Eiropas kosmosa politikas priekšnoteikums;

⁽³⁾ EKA (angļu val. ESA — *European Space Agency*) ir pilnīgi neatkarīga organizācija. Tajā pašlaik ir pārstāvētas 17 valstis. Ne visas EKA darbā iesaistītās valstis ir ES dalībvalstis, un ne visas ES dalībvalstis ir pārstāvētas EKA. EKA darbību finansē tās dalībvalstis, piešķirot finansējumu "obligātajām programmām" un papildprogrammām.

⁽⁴⁾ COM(2007) 212 galīgā redakcija.

⁽⁵⁾ Konkurētspējas padome un starpvaldību Kosmosa padome veido Kosmosa padomi, kas pieņem lēmumus par EKA politiku.

- pasaulē aizvien palielinās (jaunu) minētās nozares dalībnieku skaits, un Eiropai jāklūst par pilnvērtīgu nozares dalībnieku, proti, Eiropai jābūt gan partnerim, gan konkurentam;

- kosmosa apgūšana kā inovācijas, rūpniecības konkurētspējas un ekonomikas izaugsmes avots;

- zinātniskās infrastruktūras pilnveidošana; zināšanu sabiedrība un Lisabonas stratēģijas mērķi;

- nepieciešamība praksē izmantot Eiropā veiktās pētniecības rezultātus;

- kosmosa tehnoloģiju devums un atbalsts zemes tehnoloģiju un lietojumu jomā;

- kosmosa apgūšanas nozīme Eiropas aizsardzības un drošības politikā;

- robežu izzušana starp kosmosa tehnoloģiju lietojumiem civilām un militārām vajadzībām;

- apziņa, ka dalībvalstis vienas pašas nespēj izpildīt prasības, kas ļautu tām īstenot pārliecinošu kosmosa politiku;

- iepriekš minētā iemesla dēļ nepieciešamība skaidri noteikt Eiropas iestāžu un organizāciju uzdevumus un pilnvaras kosmosa politikā.

2.5. Eiropas Komisija 2003. gadā publicēja Zaļo grāmatu un 2004. gadā — Balto grāmatu par kosmosa politiku. Abos dokumentos tika izklāstītas turpmākās kosmosa politikas pamatnostādnes. Tajos bija minēti daudzi — dažreiz pat tālejoši — mērķi, kas ir precizēti iepriekš minētajā paziņojumā.

2.6. Padome 22. maija rezolūcijā norādīja, ka kosmosa nozare "pieder pie stratēģiskiem aktīviem, kas Eiropai palīdz nodrošināt neatkarību, drošību un pārticību, kā arī vietu pasaulē". Galvenais uzdevums ir pastiprināt sadarbību Eiropā, lai kosmosa tehnoloģiju piedāvātie pakalpojumi sniegtu labumu iedzīvotājiem. Padome saistīja kosmosa politiku ar Lisabonas stratēģiju, kā arī uzsvēra tās nozīmi kopējā ārpolitikā un drošības politikā.

2.7. Padomes rezolūcijā ir uzsvērts, ka paredzēts izveidot Eiropas pētniecības telpu, un vēlreiz pausts atbalsts EKA un Komisijas sadarbībai, kas ļaus paaugstināt efektivitāti, palielināt Eiropas programmu finansējumu, kā arī panākt ciešāku saikni starp tehnoloģijām un lietojumiem. EKA un Komisijas attiecības veidosies, pamatojoties uz gūto pieredzi. Jau pastāvošo pamatinfrastruktūru (Kourou pilsētā un Darmštātē) līdzfinansēšanas jautājums tomēr vēl nav atrisināts.

2.8. Galvenais jautājums ir EKA un Komisijas sadarbība un darbu sadale. EKA ir vadošā iestāde izpētes un tehnoloģiju jomā, Komisija būs atbildīga par lietojumiem, kas saistīti ar tādām tās politikas jomām kā transports, vide, drošība un attiecības ar ES neietilpstošām valstīm, kā arī par to, lai tiktu apzinātas nevalstisko lietotāju vajadzības pēc uzlabotiem pakalpojumiem.

2.9. Publiskā sektora programmu rentabilitāte var veicināt privātuzņēmumu un tirdzniecības uzņēmumu konkurētspēju. Īpaša nozīme ir maziem un vidējiem uzņēmumiem, kā arī piegādes nozarē. Vienlaikus Padome atbalsta EKA rūpniecības politiku, jo īpaši tās piemēroto taisnīgas peļņas principu, kas ir instruments ieguldījumu veicināšanai un Eiropas konkurētspējas nostiprināšanai.

2.10. Nav noliedzams, ka 2007. gada maijā pieņemtā rezolūcija ievada jaunu posmu, ko ļoti atzinīgi novērtējuši vadošie nozares dalībnieki ⁽⁶⁾.

3. Vispārējās piezīmes

3.1. Kosmosa nozarē notiek straujas pārmaiņas. Pagājušajā desmitgadē EESK atzinīgi novērtēja Komisijas Zaļo un Balto grāmatu par kosmosa politiku ⁽⁶⁾. Arī pašreiz EESK stingri atbalsta Padomes, Komisijas un EKA 2007. gada maijā pausto apņemšanos veikt jaunus pasākumus. Simboliska nozīme ir tam, ka nozīmīgs pavērsiens kosmosa politikā notiek 21. gadsimta sākumā. Sākas jauns laikmets.

3.2. Kosmosa apgūšanas globālajām tendencēm ir aizvien lielāka tehnoloģiska un stratēģiska ietekme.

3.2.1. Nevar noliegt, ka kosmosa politikas nozīme palielinās, varētu pat teikt, ka tā ir nepieciešama, lai īstenotu mērķus uz zemes, citiem vārdiem sakot, kosmosa lietojumi ir ļoti svarīgi, lai īstenotu ekonomikas un sabiedrības mērķus vienotas Eiropas izveidei.

3.2.2. Ievērojami ir zinātnes un pētniecības sasniegumi tādās jomās kā astronomija un planētu izpēte. EKA izmanto pastāvošos tīklus. Tā izstrādā arī mērķorientētas programmas un piedalās profesionālāpaskates pasākumos. Militārā nozare atšķirībā no zinātnes vēl joprojām ir valstu kompetencē.

3.2.3. Stratēģiska nozīme ir tam, lai Eiropa saglabātu neatkarību no ASV un Krievijas, kā arī aizvien vairāk no Ķīnas un Indijas, kā arī citām valstīm, kas iesaistītas kosmosa apgūšanā, proti, tām valstīm, kuras ir gan konkurentes, gan partneres kosmosa apgūšanā. Kopumā jāpiebilst, ka, izstrādājot kosmosa politiku, vispirms jādomā par Eiropas ietekmi pasaulē.

3.3. Kosmosa padomes 2007. gada 22. maija rezolūcija, kā arī tai pievienotie dokumenti, kā, piemēram, Komisijas 2007. gada paziņojums, ietekmes novērtējums, EKA ģenerāldirektora ziņojums un provizorisks pamatnostādnes kopīgā

⁽⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Komisijas paziņojums "Eiropas gaisa telpa: globālo problēmu risināšana", (ziņotājs — Sepi kgs), OV C 95, 30.3.1998., 11. lpp.

EESK atzinums par tematu "Zaļā grāmata par Eiropas kosmosa politiku" (ziņotājs — Buffetaut kgs), OV C 220, 16.9.2003., 19. lpp.

EESK atzinums par tematu "Baltā grāmata par rīcības plānu Eiropas kosmosa politikas īstenošanai" (ziņotājs — Buffetaut kgs), OV C 112, 30.4.2004., 9. lpp.

Eiropas programmai ar EKA, Komisijas un dalībvalstu līdzdalību ir liels solis uz priekšu, ja ņem vērā šādus aspektus:

- jau no paša sākuma iekšējā tirgus noteikumi neattiecas uz kosmosa nozari (valstu stratēģisko koncepciju, programmu un militāro vajadzību dēļ);
- valstu intereses, finansālās saistības, mērķi tehnoloģiju jomā un rūpniecības rādītāji bija ļoti atšķirīgi;
- atsevišķas valstu rūpniecības struktūras tādēļ bieži vien ir dominējošas.

3.4. Ar EKA un Eiropas Savienības 2003. gada pamatnolīgumu ⁽⁷⁾ tika izveidots pamats saskaņotai plānošanai, kā arī ES un EKA pasākumu īstenošanai. Tagad Padome izstrādā visaptverošu pieeju, lai labāk koordinētu atsevišķus projektus un uzlabotu to efektivitāti, neatkarīgi no tā, vai tie būtu valsts, starpvaldību vai Eiropas līmeņa projekti.

3.5. EESK uzskata, ka svarīgi ir šādi elementi: aizvien lielāka vienprātība un dalībvalstu vienota nostāja, Komisijas un EKA sadarbības padziļināšana un pienākumu sadale starp abām iestādēm, lai būtu pamats palielināt ES finansējumu, labāka pētniecības un izstrādes un to lietojumu saskaņošana, un jo īpaši — cieša apņemšanās galveno uzmanību pievērst lietotāju vajadzībām, kā arī publiskā un privātā sektora partnerība, īpašas nozīmes projekti GALILEO un GMES ⁽⁸⁾, kuriem jāpiešķir prioritāte Eiropas kosmosa politikā.

3.6. Jāpiebilst, ka paredzētie pasākumi ir daļa no garāka procesa, kura noslēguma posms noteikti vēl nav sācies. Konkrēti projekti un finanšu plūsma vēl ir jāizstrādā.

3.7. Kopējais EKA, EUMETSAT un dalībvalstu budžets kosmosa politikas pasākumiem 2005. gadā bija EUR 4,8 miljardi (bez Eiropas Komisijas) ⁽⁹⁾. Eiropas Komisijas Septītajā pētniecības programmā vairāk nekā EUR 1,4 miljardus (2007–2013) garantēts piešķirt kosmosa tehnoloģiju lietojumiem un kosmosa politikas pasākumiem. Pasaulē kosmosa nozarei paredzētais budžets ir 50 miljardi EUR. ASV budžets minētajā nozarē ir aptuveni 40 miljardi EUR, no kuriem vairāk nekā 50 % paredzēti militārajām vajadzībām. Turklāt ASV līdzekļi tiek piešķirti saskaņā ar koncepciju, kas aptver visu ASV un ietekmē dažādu iestāžu un uzņēmumu sadarbību ⁽¹⁰⁾. ASV ir slēgts tirgus, kas ir pietiekami liels, lai atbalstītu ASV kosmosa nozares uzņēmumus, un tiem nav jāpierāda sava konkurētspēja starptautiskajā komerciālajā tirgū.

⁽⁷⁾ Ar EK un EKA pamatnolīgumu (2003. gada oktobris) tika ieviestas darba metodes un paredzēta ciešāka EKA un Komisijas sadarbība.

⁽⁸⁾ No angļu valodas "Global Monitoring for Environment and Security" (Vides un drošības globālais monitoring).

⁽⁹⁾ EKA — EUR 2 485 miljoni, EUMETSAT — EUR 330 miljoni, dalībvalstis (Francija, Vācija, Itālija, Spānija) — 1 190 miljoni EUR (civilajām vajadzībām) un EUR 790 miljoni (militārajām vajadzībām).

⁽¹⁰⁾ No otras puses, nebūtu jāpārvērtē ASV vienotās koncepcijas un centrālās organizācijas efektivitāte. Atsevišķi štati un uzņēmumi, kuriem ir pārstāvji ASV kongresā un savas interešu grupas un tīkli, ietekmē līgumu struktūru un mērķus. Arī NASA saskaras ar birokrātijas un tās monopolstāvokļa radītām problēmām.

3.8. Eiropas kosmosa politikas pasākumi ir Eiropas (starpvaldību vai Kopienas) un valstu programmu kopums. EKA ir ne tikai projektu koordinētāja, un tās darbība līdz šim ir bijusi neparasti veiksmīga; EKA ir arī pētniecības un izstrādes aģentūra, kas veido plašas un lietderīgas infrastruktūras Eiropas līmenī. Lielu Eiropas kosmosa nozares dalībnieki, kas saistīti ar EKA, ir *Arianespace*, *EUMETSAT*, *Eutelsat*. Līdztekus minētajām programmām dažām dalībvalstīm ir savas programmas, kuru pamatā ir iedibinātās tradīcijas un izvirzītie mērķi valsts politikā un tehnoloģiju jomā, un tādēļ arī valsts iespējas, tīkli un lietojumi. Eiropas struktūru veido sarežģīta kopīgo un atsevišķu valstu programmu sistēma.

3.9. Iespējams, ka jaunās dalībvalstis pievienosies EKA, tādējādi palielinot tajā iesaistīto valstu skaitu no 17 līdz 22 ⁽¹¹⁾. Būtu jāizmanto pašreizējās zinātnes iespējas un izdevība nostiprināt ekonomikas klasterus.

3.10. Diezgan iespējama ir valstu un EKA programmu pārklāšanās. Ar aizsardzību saistītie projekti līdz šim ir bijuši galvenokārt valstu kompetencē. Arī šāda pieeja var izrādīties neefektīva, jo robežas starp militārajām un civilajām tehnoloģijām pakāpeniski izzūd. Jauna visaptveroša pieeja varētu veicināt konvergenci.

3.11. Finansējums ir atkarīgs no infrastruktūras un datu vākšanas. Jo labāk ir organizēta saikne ar uzņēmumiem un tirgus konjunktūru, jo visaptverošāks būs lietojumu un pakalpojumu daudzskārsojošais efekts. Šajā ziņā *EUMETSAT* (Eiropas Organizācija meteoroloģisko satelītu izmantošanai) ir uzskatāms piemērs. Tas var kalpot kā ļoti lietderīgs modelis citām nozarēm.

3.12. Ņemot vērā sarežģīto budžeta situāciju, ir pareizi, ka Eiropa uzmanību pievērš prioritātēm un ir pilnībā atvērta starptautiskai sadarbībai, kurai ir liela pievienotā vērtībā un dažreiz ievērojama papildu ietekme. Lai Eiropa būtu līdzvērtīgs partneris trešām valstīm, tai jāīsteno ne tikai savas prioritātes, bet pietiekama uzmanība jāvelta arī tam, lai tās veikspēja atbilstu pamatprasībām. Vēlams kopīgi vienoties par šādām prasībām, un pēc tam jāveic pietiekami ieguldījumi.

3.13. Nesen publicētā atzinumā EESK paudusi atbalstu Eiropas globālās navigācijas projektam *GALILEO* ⁽¹²⁾. Pateicoties *GALILEO*, civilajām vajadzībām daudzās jomās būs iespējams sniegt precīzākus datus par atrašanās vietu un laiku visā pasaulē. *GALILEO* var salīdzināt ar pašreizējo *GPS* sistēmu Amerikā, tomēr tas pavērs vēl plašākas iespējas.

⁽¹¹⁾ Tajā skaitā divas valstis, kas nav ES dalībvalstis: Šveice un Norvēģija.
⁽¹²⁾ EESK atzinums par tematu "Zaļā grāmata par satelītu navigācijas lietojumiem" (ziņotājs — *Buffetaut* kgs), CESE 989/2007 (vēl nav publicēts Oficiālajā Vēstnesī). Atzinumā ir izskatīti, citastarp, vairāki aspekti, kas, pēc EESK domām, bija jāaplūko Zaļajā grāmatā

3.13.1. *GALILEO* būs apliecinājums tam, ka Eiropa ir neatkarīgs kosmosa nozares dalībnieks.

3.13.2. Iepriekšējā posma nozarei nebija nodrošinātas pietiekamas uzņēmējdarbības iespējas. EESK atzinīgi vērtē Padomes lēmumu par *GALILEO* finansēšanu un programmu izstrādi. Minētās programmas būtu jāīsteno nekavējoties, lai radītu labvēlīgus apstākļus pakārtotajām nozarēm ⁽¹³⁾.

3.13.3. Līdztekus šķēršļiem, kas apgrūtina dzīvotspējīgu publiskā un privātā sektora partnerību, kuras veidošanās parasti ir sarežģīts process, ir arī daudzi citi neatbildēti un steidzami risināmi jautājumi, lai panāktu privāto partneru efektīvu līdzdalību.

3.14. Papildus pašreizējiem pakalpojumiem *GMES* ļaus sniegt virkni savstarpēji saistītu un aizvien nepieciešamāku Zemes novērošanas pakalpojumu. Tas "(...) uzlabos Eiropas uzraudzības un novērtēšanas spējas vides politikā un palīdzēs drošības jomā" ⁽¹⁴⁾. Dinamiskas attīstības tendences pasaulē liecina par to, cik ļoti ir nepieciešami jauni instrumenti, lai risinātu jaunus vides, klimata pārmaiņu, veselības, kā arī personu un sabiedrības drošības problēmjautājumus.

3.14.1. Minētās problēmas skar ļoti daudzas jomas, sākot ar dabas katastrofām un krīzes situācijām un beidzot ar klimata pārmaiņas izraisīto parādībām (gāzu emisija un gaisa piesārņojums), kā arī ar civilo aizsardzību un robežu kontroli.

3.14.2. Attiecīgie lietojumi minētajā jomā ir orientēti uz lietotāju vajadzībām (lietotāji pārstāv ļoti dažādas jomas, viņu vidū ir politisko lēmumu pieņēmēji, valsts iestādes, uzņēmumi un iedzīvotāji), tādēļ vairāk jāsapņo EKA, Komisijas un dalībvalstu darbība un būtu vēlams, ka EK apkopo informāciju par pieprasījumu.

3.14.3. *GMES* pakalpojumi ļaus veicināt ES politikas izstrādi un īstenošanu dažādās jomās. Ņemot vērā iespējamo *GMES* pievienoto vērtību, budžetā (2009. gadā) jāparedz darbības finansējums pakalpojumiem un kosmosa tehnoloģiju lietojumiem, kas sekmē ES politikas īstenošanu.

3.14.4. Arī attiecībā uz *GMES* infrastruktūru valstis ir atbildīgas par ticamu un pastāvīgu datu apkopošanu. Tādēļ jārada labvēlīgi nosacījumi privāto uzņēmumu līdzdalībai.

3.15. *GALILEO*, *GMES* un citas programmas liecina, ka kosmosa politika tiek īstenoata dzīvē un veicina pašreizējo tehnoloģiju veikspēju un izmantošanu, kas ļaus lietot jaunas metodes, lai analizētu, paredzētu un risinātu sabiedrības problēmas.

⁽¹³⁾ Šajā sakarā jāatzīmē, ka vērojama jauna attīstības tendence, proti, Eiropas (nākamā posma) uzņēmumi apvienojušies, izveidojot organizāciju *Galileo Services (GS)* un Eiropas Attālās uzrādes uzņēmumu apvienību (*EARSC — European Association for Remote Sensing Companies*).

⁽¹⁴⁾ Paziņojums par Eiropas kosmosa politiku, 6. lpp.

3.16. Svarīgi, lai visas dalībvalstis, tajā skaitā mazākās un jaunās dalībvalstis, gūtu labumu no Eiropas kosmosa politikas. Visu dalībvalstu līdzdalība ir arī Savienības kopējās interesēs.

3.17. Jaunās dalībvalstis neapšaubāmi gūs labumu no lietojumiem. Turklāt būtu jāatrod veidi, kā tās varētu apliecināt savu zinātnisko kompetenci un augstu tehnoloģiju ražotspēju, lai tās gūtu pēc iespējas lielāku labumu.

4. Pārvaldība

4.1. Kosmosa padomes pirmā sanāksme notika 2004. gada novembrī un tās mērķis bija apspriest un veicināt Eiropas sadarbību, kā arī Eiropas kosmosa apgūšanas programmas. EESK cer un tic, ka 2007. gada maijā Padomes noteiktās pamatnostādnes nodrošinās vajadzīgos nosacījumus, lai izveidotu kosmosa apgūšanas politiku, kas atbilstu Eiropas tālejošajiem mērķiem.

4.2. Virzība uz priekšu nav iespējama bez institucionālo noteikumu pilnveidošanas. Šajā sakarā EESK atzinīgi vērtē Padomes un Komisijas aizvien lielāko ieinteresētību kosmosa jautājumu risināšanā, kā arī to, ka paredzēts precīzi noteikt sadarbību un atbildības sadali starp EKA un Komisiju.

4.3. Kosmosa padome ir lietderīgs diskusiju forums, lai apspriestu starpvaldību un Kopienas pieejas, kas būs jāsaprot.

4.4. Ar visu iesaistīto ģenerāldirektorātu paredzēto līdzdalību jānodrošina publiskā atpazīstamība faktam, ka viena no Kopienas politikas jomām tagad ir arī "kosmosa apgūšana", kurai 7. pētniecības pamatprogrammā veltīta īpaša sadaļa "Kosmosa politika". Šāda visaptveroša sadarbība ļaus paplašināt stratēģiskas domāšanas iespējas. Šajā sakarā kosmosa apgūšanas kompetence, kas jaunajā Līgumā piešķirta Eiropas Savienībai, noteikti būs lietderīga.

4.5. Īpaša uzmanība jāvelta tiesiskajam regulējumam, kas bieži tiek atstāts novārtā. Tiesiskais regulējums, kas ir spēkā "vienā valstī" (kā tas ir ASV gadījumā), ir vispiemērotākais satvars konkrētiem pasākumiem un ar tiem saistītiem noteikumiem. Savukārt sarežģītajā Eiropas situācijā — EKA, Komisija, suverēnas dalībvalstis — trūkst labi strukturēta tiesiskā regulējuma, un tādēļ nav iespējams panākt vēlamo rezultātu. Tā kā ES palielinās ar kosmosa apgūšanu saistīto pasākumu skaits, arvien lielāka kļūs nepieciešamība pēc saskaņota un pamatota tiesiskā, kā arī institucionālā regulējuma.

4.6. Komisijas atbildība par lietojumiem un dažādu ģenerāldirektorātu iesaistīšanu pozitīvi ietekmēs debates un sadarbību ar privāto sektoru. Tāda veidā pavērsies jaunas iespējas projektiem, kas atbilst lietotāju vajadzībām.

4.7. Jāatzīmē arī tas, ka jaunajā Līgumā ir paredzēta iespēja apvienot Augstā pārstāvja ārlietu jautājumos (Padome) un Komisijas priekšsēdētāja vietnieka amatu, pienākumus uzticot vienai personai.

4.8. Viens no Eiropas kosmosa politikas izstrādes galvenajiem iemesliem ir tas, ka šāda Komisijas stratēģiskā domāšana sekmēs arī visaptverošu pieeju, kas valstu līmenī ir reta parādība. Komisijas ģenerāldirektorātu līdzdalība veicinās arī sadarbību ar (iespējamiem) lietotājiem valsts pārvaldes iestādēs.

4.9. Par koordināciju atbildīga GMES biroja izveide Uzņēmējdarbības ģenerāldirektorātā iepriekš minētā iemesla dēļ ir vērtējama ļoti atzinīgi.

4.10. Komisijas iesaistīšanās nozīmē, ka kosmosa politika kļūst par vienu no Kopienas politikas jomām. Tas ļaus palielināt izpratni par labumiem, ko iedzīvotājiem sniedz "kosmosa apgūšana".

4.11. Līdz šim pārāk maz ir bijis zināms par "kosmosa apgūšanu", un sabiedrība par to nav labi informēta. Lai Komisijas un Padomes veiktie informēšanas pasākumi būtu efektīvi, tajos būtu jāuzsver "kosmosa apgūšanas" ietekme uz sabiedrību. Sniedzot mērķauditorijai atbilstīgu informāciju par Eiropas kosmosa politiku, jauniešos būtu jārada interese par šo nozari un kopumā par zinātniskās un/vai tehniskās izglītības iegūšanu.

4.12. EESK uzsver, ka liela nozīme ir sistemātiskam un pilnībā pārredzamam novērtējumam, kā arī pareizai īstenošanai. Zinātniskās izpētes centru, ES un dalībvalstu iestāžu, kā arī privātu uzņēmumu sarežģīto attiecību un grūti izprotamās finansēšanas un organizēšanas kārtības dēļ ir jāveic uzraudzība. Dinamiskā mijiedarbībā efektīva uzraudzība sekmēs pārredzamību un, iespējams, vienkāršošanu, kā arī jaunu viedokļu un jaunu projektu, kā arī to finansējuma rašanos.

5. Taisnīga peļņa un privātais sektors

5.1. Stratēģiskas dalībvalstu koncepcijas un programmas, katrai valstij raksturīgās attiecības ar privātajiem uzņēmumiem, dalībvalstu sadarbība ES un ārpus tās, uz tehnoloģijām orientētas starpvaldību aģentūras (EKA) izveidošana ir iemesli, kādēļ tiek piemērots "taisnīgas peļņas" princips: katra valsts saņem atpakaļ EKA pasākumos veiktos ieguldījumus, pateicoties līgumiem, kas saskaņā ar sarežģītām pasūtījumu un koncesiju procedūrām tiek piešķirti tās uzņēmumiem. Pašreizējos apstākļos EKA rūpniecības politika uzskatāma par veiksmīgu.

5.2. Valdību, pētniecības institūtu, EKA un privātu uzņēmumu attiecības liecina par ciešu savstarpējo saikni arī tādēļ, ka kosmosa apgūšanas joma ir ierobežots un augsti specializēts tirgus.

5.3. Jāņem vērā šādi ļoti svarīgi aspekti:

— nepieciešamība nostiprināt Eiropas ietekmi pasaulē;

— visuma izmantošana civilajām vajadzībām un miera mērķiem, tajā skaitā sabiedrības drošības garantēšanai;

- ES un Komisijas politiskā un finansiālā līdzdalība daudzās jomās;
- lielākā uzmanība, kas tiek veltīta lietojumiem un lietotāju vajadzībām, pāreja no tehnoloģiju piedāvājuma uz tirgus pieprasījumu;
- pārmaiņas privāto uzņēmumu darbībā.

5.4. Padome atbalsta taisnīgas peļņas principa ievērošanu EKA turpmākajā darbībā. Šajā jautājumā EKA dalībvalstu intereses nesakrīt pilnībā. Jāpiebilst, ka taisnīgas peļņas principa piemērošana jau kļuvusi elastīgāka nekā agrāk un ir pakāpeniski modernizēta. EESK uzskata, ka minētajam principam jāklūst pietiekami elastīgam, lai varētu atbilstīgi iesaistīt augsti specializētus mazos un vidējos uzņēmumus, kas (vēl joprojām) darbojas galvenokārt valsts mērogā.

5.5. Komisijas līdzdalības un līdzfinansējuma gadījumā piemēro ES spēkā esošos noteikumus, t.i., konkurences politiku un publiskā iepirkuma noteikumus. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija sagatavo piemērotus instrumentus un finansēšanas noteikumus, lai kosmosa apgūšanas jomā īstenotu Kopienas pasākumus, kuros ir ņemtas vērā kosmosa nozares īpatnības un kas ļauj dalībvalstīm attīstīt līdzsvarotu rūpniecības struktūru kosmosa nozarē.

5.6. Svarīgs un vērā ņemams aspekts ir MVU nozīme pakalpojumu izstrādē. Jāņem vērā, ka lieli uzņēmumi, kas bieži darbojas starptautiskā mērogā, atšķiras no daudziem vidēja lieluma specializētiem uzņēmumiem, kuri darbojas galvenokārt valsts mērogā un meklē iespējas, ko tiem pavērtu Eiropas līdzdalība kosmosa apgūšanā. MVU konsorcijiem nepieciešams atbalsts kosmosa apgūšanā.

5.6.1. Pastāvīgi palielinās specializēto vidēji lielo uzņēmumu nozīme⁽¹⁵⁾. Iespējams, ka minētā tendence kļūs izteiktāka šajā nozarē, jo lielāka uzmanība tiek pievērsta gan tirgus pieprasījumam, gan lietotāju vajadzībām un mazāki uzņēmumi aktīvi iesaistās pakalpojumu izstrādē. Aizvien ierastāka kļūs darbību plānošana un projekti sadarbībā ar vidēji lieliem uzņēmumiem.

5.6.2. Līdz šim kosmosa politika bija lielā mērā nošķirta no pārējām tautsaimniecības nozarēm. Prioritāšu maiņa (horizontāla pieeja), kā arī EKA un Komisijas sadarbība veicinās saiknes veidošanos starp tehnoloģijām, publiskā sektora ieguldījumiem un privātiem uzņēmumiem. Praktisku labumu GMES var sniegt EUMETSAT pieredze un tās izstrādātie operatīvie pakalpojumi.

5.6.3. Runājot par satelītiem, lietderīga varētu izrādīties uzņēmējdarbības plānošana, tirgvedība un tirdzniecība. Sadarbība ar vidējiem uzņēmumiem kļūs ciešāka.

⁽¹⁵⁾ Šajā sakarā skatīt EESK atzinumu par tematu "Pievienotās vērtības radīšanas un piegādes ķēdes atbilstība Eiropā un pasaulē" (ziņotājs — van Iersel kgs), CESE 599/2007.

5.7. Jāsaskaņo kosmosā esošās un uz zemes bāzētās sistēmas, kā tas paredzēts GMES gadījumā. Viedos sensoru tīklus ir iespējams paplašināt.

5.8. Lai iesaistītu rūpniecību, precīzi jānosaka ES pieprasījums. Aizvien lielāku uzmanību pievēršot pakalpojumiem un lietotāju vajadzībām, svarīga nozīme ir ne tikai pētniecībai, datu vākšanai un infrastruktūrai, bet arī pastāvīgai un precīzai zinātnes un lietojumu saskaņošanai visā Eiropā⁽¹⁶⁾.

5.9. Kā iepriekš minēts, lietojumi nav iespējami bez atbalsta tehnoloģiju izstrādei. Ļoti daudzsološa platforma, piemēram, ir ESTP (*European Space Technology Platform*)⁽¹⁷⁾, kurā kopīgi darbojas zinātnieki un ražotāji, lai noteiktu, kādas tehnoloģijas ir nepieciešamas. Paredzēts, ka tā izstrādās ilgtermiņa stratēģiskās pētniecības programmu. Ar ESTP starpniecību var veidot sadarbību arī ar citām rūpniecības jomām un nozarēm.

5.10. Līdz šim taisnīgas peļņas princips ir ļāvis Eiropai pilnveidot kosmosa apgūšanas spējas. Tomēr, jo vairāk attīstīsies kosmosa apgūšanas tirgus, jo vairāk būs nepieciešama elastīga pieeja tādēļ, ka stingras sadarbības modeļi neveicina rūpniecisko inovāciju. Tirgus pieprasījuma, patērētāju vajadzību un pakalpojumu izstrādes dēļ galvenokārt MVU varētu veikt pasākumus, kas atbilst jaunajām prasībām un iespējām Eiropas kosmosa politikā.

5.10.1. Šajā sakarā jāņem vērā arī tas, ka valstu, jo īpaši jauno un mazāko dalībvalstu, kā arī ES neietilpstošu valstu, kas pārstāvētas EKA, ieguldījumi Eiropas Kosmosa aģentūrā ir ļoti atšķirīgi.

5.11. Tādēļ EESK uzskata, ka atklāti un pārredzami jāanalizē un jāapspriežas par to, kas Eiropai būtu jāsasniedz nākamajos desmit gados, lai saglabātu un uzlabotu Eiropas ietekmi pasaulē: kādi mērķi un attiecīgi institucionālie instrumenti EKA, Komisijai un dalībvalstīm nepieciešami (tajā skaitā arī vidēji lielo uzņēmumu aktīva līdzdalība), lai izpildītu savstarpēji saskaņoto Eiropas uzdevumu un nodrošinātu spēcīgu konkurenci.

5.12. Jāanalizē un jāapspriež arī jautājums par EKA finansēšanas veidu, jo īpaši par neobligātu ieguldījumu ietekmi un to, kādas varētu būt procedūras un integrācijas veids, lai ES iekšējā tirgū varētu aizvien vairāk izmantot ar kosmosa apgūšanu saistītus pakalpojumus. Jomās, kurās iesaistīsies Komisijas ģenerāldirektorāti, jānosaka īpaši finansēšanas noteikumi un attiecīgs izmaksu sadales modelis.

⁽¹⁶⁾ "(...) mēs vairs nevaram turpināt šos divus monologus, kad ražotāji aicina iestādes noteikt vajadzības, bet iestādes aicina ražotājus piedāvāt to vajadzībām atbilstīgus pakalpojumus". Skatīt ASD-Eurospace (Eiropas Kosmosa nozares ražotāju apvienība) 2007. gada 20. jūlija vēstuli, kas adresēta G. Verheugen kgam un EKA ģenerāldirektoram J. J. Dordain kgam.

⁽¹⁷⁾ Eiropas kosmosa tehnoloģiju platforma ir kopīga galveno ieinteresēto pušu platforma, kurā darbojas ES dalībvalstis, EKA, Eiropas kosmosa nozares pārstāvji (vairāk nekā 100 uzņēmumi) un Eurospace, pētniecības laboratorijas un universitātes, valstu kosmosa nozares aģentūras un vēl 21 organizācija.

5.13. Arī jauna nozaru rūpniecības politika, ko Komisija jau izstrādājusi daudzās jomās, var būt lietderīga, ja tiks ņemtas vērā kosmosa nozares īpašās iezīmes. Tās ir, piemēram, nepieciešamība no publiskiem līdzekļiem finansēt tehnoloģijas un infrastruktūru, prototipu radīšana, tirgus neesamība dažādos segmentos, kā arī valdības aktīvi atbalstīta, finansēta, kā arī ar kosmosa nozari saistīta rūpniecības politika ASV un citās valstīs.

5.14. Politisko lēmumu pieņēmējiem vispirms ir steidzami jāinformē uzņēmumi par to, kādi tieši ir Eiropas rūpniecības politikas mērķi.

6. Aizsardzība un drošība

6.1. Padomes rezolūcijā ir uzsvērtā kosmosa nozīme aizsardzības un drošības jomā. Aizvien plašāk tiek apspriesta kopīga stratēģija tādā jomā kā Eiropas militārās spējas.

6.2. Minētās debates ir saistītas ar vēlmi sekmīgi īstenot kopējo ārpolitiku un drošības politiku. EESK atzinīgi vērtē aizvien vairāk izplatīto secinājumu, ka drošības politika nav atsevišķa politikas joma, bet gan Eiropas iestāžu iekšējās un ārējās politikas kombinācija⁽¹⁸⁾.

6.3. Jāņem vērā arī tas, ka robežas starp civilajiem un militārajiem lietojumiem pamazām izzūd. Tādēļ būtu jāuzsver, ka iespējams gūt savstarpēju labumu, izpildot prasības abās jomās. Tā kā lietojumus var izmantot gan civilām, gan militārām vajadzībām, militārās sistēmas, piemēram, var gūt labumu no kosmiskajiem lidojumiem, ko Eiropa īstenojusi civilajām vajadzībām.

6.4. Pašreiz atbildība, pārvaldība un finansējuma piešķiršana drošības jomā ir vienīgi valstu kompetencē. Atsevišķu valstu sadarbība ir reta parādība, kaut arī daži pasākumi aizsardzības

jomā tiek koordinēti Eiropas līmenī. Turpmākās sadarbības iespējas ir vairākas, sākot ar neizteiktu sadarbību Eiropā līdz pat pilnvērtīgam Eiropas sadarbības modelim.

6.5. EESK uzskata, ka drošības, tehnisku un budžeta apsvērumu dēļ turpmāk būtu jāveicina tādu sistēmu plānošana, kas saliedē Eiropas valstis.

6.6. Uzskats, ka drošība ir valstu kompetences jautājums, ir dziļi iesakņojies. Izvirzot kopējus nākotnes mērķus, kā arī ņemot vērā nenovēršamās globālās attīstības tendences, var uzsākt konkrētus projektus, un no pieredzes gūtās zināšanas var veicināt progresu.

6.7. Lai novērstu nevajadzīgu dublēšanos, plānošanas gaitā uzmanību varētu veltīt arī specializācijai un darba dalīšanai⁽¹⁹⁾. Varētu izstrādāt pētniecības programmas, kas ļautu attīstīt tehniskās iespējas.

6.8. Šajā sakarā Eiropas Aizsardzības aģentūrai (EDA)⁽²⁰⁾ kā vienam no dalībniekiem var piešķirt lielāku rīcības brīvību, paplašinot tās pilnvaras tādās jomās kā, piemēram, veikspējas noteikšana, attīstības programmu ierosināšana, kā arī valstu aizsardzības un kosmosa aģentūru un EKA darbības koordinēšana.

6.9. Arī jaunajā Līgumā ir paredzēts paplašināt iespējas Komisijas un Padomes iniciatīvām, kuru mērķis ir veicināt pētniecību drošības jomā, taču būtu jānovērs to iespējamā pārklāšanās un dublēšanās.

6.10. Minēto lēmumu pieņemšana ir jāsaģatavo, un pēc tam tajā jāiesaista Kosmosa padome un Ģenerālpadome. To var veicināt jaunajā Līgumā paredzētie institucionālās struktūras uzlabojumi.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁸⁾ "Pašlaik kosmosa politika drošības jautājumos nav atsevišķa politikas joma, bet gan dalībvalstu, Kosmosa padomes, Komisijas un dažreiz Eiropas Aizsardzības aģentūras īstenoto politiku kombinācija. Šāda salikta struktūra nozīmē, ka jāuzlabo koordinācija, lai pilnveidotu pārvaldību un novērstu dublēšanos." Skatīt FRS (*Fondation Pour la Recherche Stratégique* — Stratēģiskās pētniecības fonds Parīzē) un IAI (*Istituto Affari Internazionali* — Starptautisko attiecību institūts Romā) 2007. gada 24. maijā publicēto ziņojumu "The Cost of Non Europe in the field of satellite based systems" (Eiropas pasivitāte satelītu sistēmu jomā un tās izmaksas)

⁽¹⁹⁾ Priekšgājējs ir MUSIS (*Multinational Space-based Imaging system for Surveillance reconnaissance and observation*) — uzraudzībai, izpētei un novērošanai izveidota starptautiskā kosmosa attēlu veidošanas sistēma, ko izmanto sešas valstis.

⁽²⁰⁾ Angliski EDA — *European Defence Agency*.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par to, kā īstenot Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 25. maija Direktīvu 1999/44/EK par dažiem patēriņa preču pārdošanas aspektiem un saistītajām garantijām, ietverot situācijas analīzi attiecībā uz ražotāja tiesās atbildības ieviešanu”

COM(2007) 210 galīgā redakcija

(2008/C 162/04)

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 24 aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par to, kā īstenot Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 25. maija Direktīvu 1999/44/EK par dažiem patēriņa preču pārdošanas aspektiem un saistītajām garantijām, ietverot situācijas analīzi attiecībā uz ražotāja tiesās atbildības ieviešanu”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 31. janvārī. Ziņotājs — *Cassidy* kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 145 balsīm par, 3 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Komisijas veiktās transponēšanas pārbaudes rezultāti norāda uz ievērojamām atšķirībām starp valstu likumiem, transponējot Direktīvu 1999/44/EK. Daļa no minētajām atšķirībām varētu būt radušās normatīvo nepilnību dēļ pašā direktīvā, bet citas jau var uzskatīt par direktīvas nepareizas transponēšanas rezultātu. Patlaban vēl nav skaidrs, kādā mērā šādas atšķirības ietekmē iekšējā tirgus pareizu darbību un patērētāju uzticēšanos. EESK iesaka Komisijai steidzami uzsākt pētījumu par minēto ietekmi uz iekšējo tirgu un patērētāju uzticēšanos. ⁽¹⁾

1.2 Iepriekšminētā rezultātā EESK aicina Komisiju veikt piespiedu pasākumus pret tām dalībvalstīm, kuras vēl nav pareizi īstenojušas Direktīvu 1999/44/EK.

1.3 Zaļā grāmata par patērētāju *acquis* pārskatīšanu atklāj vairākas transversālas problēmas. Komisija pārskatīšanas laikā

⁽¹⁾ Bilefeldes Universitātē (Vācijā) ir izstrādāta salīdzinoša analīze par dažādu valstu noteikumiem, tostarp iespējamajiem šķēršļiem tirdzniecībai vai konkurences izkropļojumiem astoņu 3. zemsvītras piezīmē uzskaitīto direktīvu rezultātā (ar šo salīdzinošo pētījumu var iepazīties tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf).

atkļājusi dažas problēmas saistībā ar Patēriņa preču tirdzniecības direktīvas īstenošanu, it īpaši attiecībā uz ražotāju tiešo atbildību (RTA).

1.4 EESK uzskata, ka Patēriņa preču tirdzniecības direktīva ir nepilnīga attiecībā uz ražotāju un mazumtirgotāju garantiju reglamentēšanu, piemēram, atbilstības prasībām saskaņā ar direktīvas 2. pantu.

1.5 Nav pārliecinošu pazīmju, kas norādītu uz nepieciešamību atsevišķi grozīt Direktīvu 1999/44/EK, lai ieviestu RTA. Ar Zaļo grāmatu par patērētāju *acquis* pārskatīšanu ⁽²⁾ tika uzsākta iepriekš minētā jautājuma, kā arī citu jautājumu, ko noteica Eiropas Komisija, pārskatot ES tiesību aktus patērētāju tiesību aizsardzības jomā t.i., astoņas patērētāju tiesību aizsardzības direktīvas ⁽³⁾ sabiedriskā apspriešana. Tāpēc EESK iesaka Komisijai izvērtēt, vai būtu vēlams ieviest RTA ar Zaļajai grāmatai

⁽²⁾ COM(2006) 744 galīgā redakcija (“Zaļā grāmata”).

⁽³⁾ Padomes 1985. gada 20. decembra Direktīva 85/577/EEK par patērētāja aizsardzību attiecībā uz līgumiem, kas noslēgti ārpus uzņēmuma telpām, OV L 372, 31.12.1985., 31. lpp.

Padomes 1990. gada 13. jūnija Direktīva 90/314/EEK par kompleksiem ceļojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām, OV L 158, 23.6.1990., 59. lpp.

Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīva 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos, OV L 95, 21.4.1993., 29. lpp.

Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 26. oktobra Direktīva 94/47/EK par pircēju aizsardzību attiecībā uz dažiem aspektiem līgumos, saskaņā ar kuriem pērk tiesības uz laiku izmantot neku-stamo īpašumu, OV L 280, 29.10.1994., 83. lpp.

Eiropas Parlamenta un Padomes 1997. gada 20. maija Direktīva 97/7/EEK par patērētāju aizsardzību saistībā ar distances līgumiem, OV L 144, 4.6.1997., 19. lpp.

Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 16. februāra Direktīva 98/6/EEK par patērētāju aizsardzību, norādot patērētājiem piedāvāto produktu cenas, OV L 80, 18.3.1998., 27. lpp.

Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 19. maija Direktīva 98/27/EEK par aizliegumiem saistībā ar patērētāju interešu aizsardzību OV L 166, 11.6.1998., 51. lpp.

Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 25. maija Direktīva 1999/44/EK par dažiem patēriņa preču pārdošanas aspektiem un saistītajām garantijām OV L 171, 7.7.1999., 12. lpp.

iespējami sekojošu tiesību aktu (piemēram, "horizontālo" direktīvu), kuru atbalsta tādas organizācijas kā UGAL⁽⁴⁾ un BEUC. EESK tomēr uzsver, ka, ievērojot *Eurocommerce* pausto vēlmi, minētā iniciatīva nedrīkstētu nozīmēt nevajadzīgu slogu uzņēmējiem.

1.6 EESK uzskata, ka, pirms Komisija ievieš "horizontālo" direktīvu, jāveic ietekmes novērtējums.

1.6.1 Ietekmes novērtējumā būtu jāskata direktīvas piemērošanas joma. EESK piekrīt, ka direktīva jāpiemēro tādu papildu līgumu veidiem, saskaņā ar kuriem tiek veikta preču piegāde patērētājiem (piemēram, auto noma) un līgumiem, saskaņā ar kuriem patērētāji saņem digitāla satura pakalpojumus (piemēram, mūziku tiešsaistē). Tāpat būtu jāskata jautājums par lietotām precēm, ko pārdod publiskās izsolēs, kur patērētājs personiski apmeklē izpārdošanu. Citi aspekti, piemēram, piegādes definīcija, riska nodošana, preču atbilstības termiņa pagarināšanas jēdziens, garantija atkārtotu defektu gadījumā, pierādīšanas pienākuma sistēma un pat zināmi risinājumi būtu jāuzskata par horizontāla instrumenta sastāvdaļām sistēmā, kuru raksturo kombinēta pieeja patērētāju *acquis*, un šie temati būtu detalizēti jāapspriež tad, kad par šāda instrumenta priekšlikumu tiks uzsāktas konsultācijas un publiska apspriešana.

1.7 Ieinteresēto personu un dalībvalstu viedokļi par RTA ietekmi uz patērētāju tiesību aizsardzības līmeni un iekšējo tirgu ir atšķirīgi. Lielākā daļa dalībvalstu un ieinteresēto personu uzskata, ka RTA varētu paaugstināt patērētāju tiesību aizsardzības līmeni. Dažas no dalībvalstīm uzskata, ka ražotājs ir labākā situācijā nekā pārdevējs, lai nodrošinātu preču atbilstību līgumam. Citas dalībvalstis uzskata, ka RTA nepaaugstinās patērētāju tiesību aizsardzības līmeni, bet gan radīs juridisku neskaidrību un ievērojamu slogu uzņēmumiem. EESK uzskata, ka par minētajiem jautājumiem jānodrošina plašāka informācija⁽⁵⁾.

2. Ievads

2.1 Eiropas Komisija 2007. gada 24. aprīlī pieņēma paziņojumu par Direktīvas 1999/44/EK (Patēriņa preču tirdzniecības direktīva) par dažiem patēriņa preču tirdzniecības aspektiem un saistītajām garantijām īstenošanu, ieskaitot situācijas analīzi attiecībā uz ražotāju tiešo atbildību, kā tas paredzēts minētās direktīvas 12. pantā.

2.2 Eiropas Komisija 2007. gada 8. februārī pieņēma Zaļo grāmatu par patērētāju *acquis* pārskatīšanu. Direktīva 1999/44/EC ir viena no astoņām patērētāju tiesību aizsardzības direktīvām, kas uzskaitītas Zaļās grāmatas 2. pielikumā.

2.2.1 Zaļās grāmatas 1. pielikumā izvirzīti arī vairāki jautājumi par īpašiem noteikumiem, kas būtu jāpiemēro patēriņa preču tirdzniecībai. Šis atzinums ir paredzēts, lai sniegtu Komisijai ievirzes, atbildot uz tās Paziņojumu par dažiem patēriņa preču tirdzniecības aspektiem un saistītajām garantijām, ieskaitot situācijas analīzi attiecībā uz ražotāju tiešās atbildības ieviešanu (COM(2007) 210 galīgā redakcija) EESK pieņēma atzinumu par Zaļo grāmatu⁽⁶⁾ 2007. gada 11. un 12. jūlija plenārajā sesijā un toreiz nolēma nesniegt atzinumu par atsevišķiem jautājumiem, proti, par tiem Komisijas izvirzītajiem jautājumiem saistībā ar preču pārdošanas direktīvu, kas tiks skatīti Komisijas priekšlikumā pamatdirektīvai par patērētāju līgumtiesībām.

2.2.2 Zaļajā grāmatā Komisija nodod sabiedrības apspriešanai daudz transversālu tematu. Tajos iekļauti jautājumi saistībā ar normatīvajām un regulatīvajām nepilnībām, ko Komisija ir noteikusi, pārskatot patērētāju tiesību *acquis*, ieskaitot tās nepilnības, kuras izriet no Direktīvas 1999/44.

2.3 Visas dalībvalstis ir transponējušas Direktīvu 1999/44⁽⁷⁾. Paziņojuma mērķis ir izvērtēt, kā dalībvalstis ir īstenojušas minēto direktīvu. Paziņojums veido daļu no **patērētāju *acquis* pārskatīšanas** procesa, kas atbilst Komisijas, Eiropas Parlamenta un EESK noteiktajiem mērķiem par labāku regulējumu, lai vienkāršotu normatīvo vidi.

2.4 Direktīvas mērķis ir saskaņot tās patēriņa preču tirdzniecības līgumtiesību daļas, kas attiecas uz tiesiskajām garantijām un mazākā mērā uz komerciālajām garantijām.

2.5 Visām dalībvalstīm bija jāievieš minētā direktīva savos tiesību aktos līdz 2002. gada 1. janvārim, un tām tika atļauts noteikt arī stingrākus noteikumus patērētāju labā.

2.6 Komisija norāda uz dažu dalībvalstu pieļautajām nepilnībām, ieviešot minēto direktīvu.

3. Komisijas paziņojuma kopsavilkums

3.1 Šis paziņojums attiecas uz Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 25. maija Direktīvas 1999/44/EK par dažiem patēriņa preču tirdzniecības aspektiem un saistītajām garantijām ("Patēriņa preču tirdzniecības direktīvas") īstenošanu dalībvalstīs, kā arī tajā izskatīta ražotāju tiešās atbildības ieviešana Kopienas līmenī, kā paredzēts minētās direktīvas 12. pantā.

⁽⁴⁾ UGAL: Eiropas Neatkarīgo mazumtirgotāju grupējumu savienība.

⁽⁵⁾ Skat. 1. zemsvirtras piezīmi.

⁽⁶⁾ CESE 984/2007, ziņotājs Adams kgs., OV C 256, 27.10.2007.

⁽⁷⁾ OV L 171, 7.7.1999., 12. lpp.

3.2 Komisijas paziņojumā ir atspoguļotas grūtības, ar kādām dažas dalībvalstis sastapušās, īstenojot direktīvu. It īpaši problēmas rada atšķirīgās "patērētājs" un "pārdevējs" definīcijas Kopienas citos tiesību aktos.

3.3 Definīcija "patēriņa preces" direktīvas 1. panta 2. punkta b) apakšpunktā līdzīgi nosaka tās darbības jomu. Dalībvalstis šo definīciju ir transponējušas dažādi. Dažās dalībvalstīs attiecīgie likumi tiek piemēroti arī, patērētājam pārdodot nekustamo īpašumu.

3.4 Dažas dalībvalstis neietver "lietotas preces, ko pārdod publiskās izsolēs, kur patērētājam ir iespēja personiski apmeklēt izpārdošanu". Dažas dalībvalstis ir izmantojušas šo iespēju. Citas ir izvēlējušās ierobežot pārdevēja atbildību par šādām precēm.

3.5 Visas dalībvalstis ir ieviešas valsts likumus, kuros transponētas iepriekš minētajā direktīvā noteiktās prasības. Direktīvas 12. pantā ir paredzēts, ka Komisija (noteiktā termiņā) iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojumu par minētās direktīvas piemērošanu dalībvalstīs, *inter alia* jo īpaši izpētot stāvokli saistībā ar ražotāju tiesās atbildības ieviešanu, un vajadzības gadījumā ziņojumam pievieno priekšlikumus. Šis paziņojums atbrīvo no tāda pienākuma.

3.6 Paziņojuma I daļā ir ziņojums par Patēriņa preču tirdzniecības direktīvas īstenošanu dalībvalstīs un II daļā ir izskatīts stāvoklis saistībā ar ražotāju tiesās atbildības pret patērētājiem ieviešanu ES tiesību aktos.

3.7 Direktīvas transponēšana ir izraisījusi virkni problēmu. Dažas no problēmām varētu būt radušās normatīvo nepilnību dēļ pašā direktīvā, bet citas jau var uzskatīt par direktīvas nepareizas transponēšanas rezultātu. Komisijas veiktās pārbaudes ir atklājušas ievērojamas atšķirības valstu tiesību aktos, kas radušās noteikuma par prasību minimumu un direktīvā paredzēto dažādo regulatīvo iespēju izmantošanas rezultātā. Patlaban tomēr vēl nav skaidrs, kādā mērā šādas atšķirības ietekmē iekšējā tirgus pareizu darbību un patērētāju uzticēšanos.

3.7.1 Zaļā grāmata nodeva sabiedrības apspriešanai daudz transversālu tematu saistībā ar normatīvajām un regulatīvajām nepilnībām, ko Komisija ir noteikusi, pārskatot patērētāju *acquis*, ieskaitot tās nepilnības, kuras attiecas uz minētās direktīvas īstenošanu. Iepriekš minēto iemeslu dēļ Komisija ir nolēmusi pašreizējā posmā neizvirzīt nekādus priekšlikumus attiecībā uz Direktīvu 1999/44/EK.

3.7.2 Jautājumā par ražotāju tiešo atbildību Komisija ir secinājusi, ka nav pietiekamu pierādījumu, lai noteiktu, vai tas, ka minētajā jomā nav ES noteikumu, negatīvi ietekmē patērētāju uzticēšanos iekšējam tirgum. Minētais jautājums tiek izskatīts sīkāk saistībā ar Zaļo grāmata.

3.8 EESK savā atzinumā par Zaļo grāmata par patērētāju *acquis* pārskatīšanu⁽⁸⁾ secina, ka tai ir šaubas, vai izvirzītā pieeja varēs veicināt patērētāju tiesību aizsardzības augstu un viendabīgu līmeni visā ES. Jānodrošina pārskatītā patērētāju *acquis* patiesi demokrātiska leģitimitāte, kā arī skaidrs tiesiskais un konceptuālais pamats. EESK vēlas vērēt uzmanību uz slikti regulēto digitālo vidi. Visi priekšlikumi noteikumu saskaņošanai minētajā jomā būtu jāpamato ar pienācīgu ietekmes novērtējumu, un tiem vajadzētu būt vēršiem uz spēkā esošo normatīvo aktu vienkāršošanu un precizēšanu. Efektīvāki izpildes pasākumi, kā arī skaidru un vienkāršu kompensācijas saņemšanas procedūru nostiprināšana vai ieviešana būtu uzskatāma par prioritāti. Patērētāju aizsardzības tiesību aktu saskaņošanā visā ES kā galvenais princips jāievēro kādā no dalībvalstīm sasniegtā patērētāju tiesību aizsardzības vislabākā un visaugstākā līmeņa ieviešana.

4. Transponēšanas problēmas

4.1 Komisijas veiktās transponēšanas pārbaudes rezultāti atklāj ievērojamas atšķirības starp valstu likumiem, transponējot Direktīvu 1999/44/EK. Daļa no minētajām atšķirībām varētu būt radušās normatīvo nepilnību dēļ pašā direktīvā, bet citas jau var uzskatīt par direktīvas nepareizas transponēšanas rezultātu. Patlaban vēl nav skaidrs, kādā mērā šādas atšķirības ietekmē iekšējā tirgus pareizu darbību un patērētāju uzticēšanos. EESK iesaka Komisijai steidzami uzsākt pētījumu par minēto ietekmi uz iekšējo tirgu un patērētāju uzticēšanos un piemērot piespiedu pasākumus pret dalībvalstīm, kas nepilda savas saistības.⁽⁹⁾

5. Ražotāju tiešā atbildība (RTA)

5.1 Dažas dalībvalstis ir ieviešas ražotāju tiesās atbildības dažādas formas. Tās ievērojami atšķiras attiecībā uz nosacījumiem un kārtību. Minētajā 1999. gada direktīvā ir noteikts, ka Komisijai jāizskata ražotāju tiesās atbildības (RTA) ieviešanas iespēja un, attiecīgā gadījumā, jāiesniedz priekšlikums. No 17 dalībvalstīm, kas sniedza atbildes Komisijas veiktajā aptaujā, 7 valstis ir ieviešas zināma veida RTA, lai gan nosacījumi tiešu pretenziju iesniegšanai pret ražotājiem ir ievērojami atšķirīgi. No dažām dalībvalstīm un dažām ieinteresētajām pusēm ir saņemti ievērojami iebildumi pret minēto koncepciju, un dažas no tām uzskata, ka ir par agri izvērtēt koncepcijas ietekmi uz nepieciešamību grozīt Direktīvu 1999/44/EK atsevišķi⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ CESE 984/2007, OV C 256, 27.10.2007.

⁽⁹⁾ Skat. 1. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁰⁾ Skat. 3. zemsvītras piezīmi.

5.2 Ieinteresēto personu un dalībvalstu viedokļi par RTA ietekmi uz patērētāju tiesību aizsardzības līmeni un iekšējo tirgu ir atšķirīgi. Lielākā daļa dalībvalstu un ieinteresēto personu uzskata, ka RTA varētu paaugstināt patērētāju tiesību aizsardzības līmeni. Dažas no dalībvalstīm uzskata, ka ražotājs ir labākā situācijā nekā pārdevējs, lai nodrošinātu preču atbilstību līgumam. Citas dalībvalstis uzskata, ka RTA nepaaugstinās patērētāju tiesību aizsardzības līmeni, bet gan radīs juridisku neskaidrību un ievērojamu slogu uzņēmumiem. EESK uzskata, ka par minētajiem jautājumiem jānodrošina plašāka informācija.

5.3 Vairākas ieinteresētās puses un dažas dalībvalstis uzskata, ka RTA radīs ievērojamu slogu uzņēmumiem, jo ražotājiem būs jāizstrādā sistēmas sūdzību izskatīšanai un jāparedz finansiāls nodrošinājums saistībā ar minēto atbildību. Jautājumā nav vienprātības, tomēr pārējās dalībvalstis un ieinteresētās puses nepiekrīt.

5.4 RTA atšķirīgu režīmu pastāvēšana ir potenciāla iekšējā tirgus problēma. Šajā posmā Komisija vēl nav varējusi izdarīt galīgos secinājumus. Nepietiek pierādījumu, lai noteiktu, vai tas,

ka nav ES noteikumu RTA jomā, negatīvi ietekmē patērētāju uzticēšanos iekšējam tirgum.

5.5 Nepieciešamība dalībvalstīs noteikt obligātu RTA ieviešanu ir neskaidra. RTA ieviestu paplašinātu atbildības ķēdi salīdzinājumā ar prasībām, kas ir vērstas pret pārdevēju. Tas ir atkarīgs no produkta vai pakalpojumiem. Tādu pārrobežu lielo preču pirkšana, kā vieglais automobīlis, ražotāju iesaista tiešā veidā. Taču, pateicoties Eiropas Kopienas likumdošanai, vieglo automobiļu pārdošanas aģentiem vai izplatītājiem ir jāievēro ražotāja garantija neatkarīgi no tā, kur pircējs iegādājas transportlīdzekli. Vīna un stipro alkoholisko dzērienu pārrobežu pirkumi kļūst par arvien nozīmīgāku vienotā tirgus elementu un attiecībā uz šādiem pirkumiem ir grūti regulēt pārdevēja vai "ražotāja" darbību, ja vien pircējs regulāri nedodas uz citu dalībvalsti, kurā prece iegādātas. Attiecībā uz patēriņa precēm kopumā RTA ieviešana var pastiprināt patērētāju tiesību aizsardzību un patērētāju uzticēšanos vienotajam tirgum.

5.6 Jautājumā par RTA jāveic daudz rūpīgāks pētījums, kas tiktu papildināts ar detalizētu ietekmes novērtējumu.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Komisijas ziņojums — Ziņojums par konkurences politiku 2006. gadā”

COM(2007) 358 galīgā redakcija

(2008/C 162/05)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas ziņojums — Ziņojums par konkurences politiku 2006. gadā”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 31. janvārī. Ziņotājs — *Chiriaco kgs.*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 141 balsīm par, 3 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads

1.1 Ikgadējā ziņojumā par konkurences politiku 2006. gadā atspoguļotas izmaiņas nozares iekšējā organizācijā un Komisijas darba metodēs un parādīs, kā Komisija nodrošina konsekvenci Eiropas ekonomikas pārvaldībā saskaņā ar Lisabonas stratēģijas mērķiem.

2. Instrumenti

2.1 Pretmonopols ⁽¹⁾ — EK Līguma 81. un 82. pants ⁽²⁾.

2.1.1 Komisija uzskata, ka soda naudai ir galvenā nozīme, lai atturētu uzņēmumus no konkurences noteikumu pārkāpšanas.

Tika ieviesta jauna robeža saistībā ar **atbrīvojumu no soda naudas un soda naudas samazināšanu** uzņēmumu karteļu gadījumos. Atbilstīgi jaunajām pamatnostādņēm soda naudas pamatsumma tiks balstīta uz attiecīgā produkta gada pārdošanas apjoma procentuālu daļu (līdz 30 %), kas reināta ar uzņēmuma dalības gadu skaitu (atkārtotu pārkāpumu gadījumā tā var būt līdz pat 100 %).

2.1.2 Lai uzlabotu kontroles metodes efektivitāti, tika publicēta “**Zaļā grāmata par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par ES konkurences noteikumu pārkāpšanu**”, kuri iekļauti EK Līguma 81. un 82. pantā. Eiropā notika plašas debātes par minēto zaļo grāmatu, un dažādas Eiropas valstis iesniedza vairāk nekā 150 apsvērumus no valdībām, konkurences iestādēm, nozares, patērētāju organizācijām, juristiem un akadēmiķiem.

⁽¹⁾ Komisijas lēmumi, attiecībā uz kuriem ir uzsāktas pārsūdzības procedūras Eiropas Kopienas Tiesā. Šobrīd vēl nav pieņemts neviens galīgais lēmums, izņemot lietā *De Beers*, kurā Tiesa atcēla Komisijas lēmumu: Lieta COMP/38.638 *Caoutchouc synthétique*, Komisijas 2006. gada 29. novembra lēmums; Lieta COMP/39.234 *Extra d'alliage* (atkārtota pieņemšana), Komisijas 2006. gada 20. decembra lēmums; Lieta COMP/38.907 *Poutrelles métalliques* (atkārtota pieņemšana), Komisijas 2006. gada 8. novembra lēmums; Lieta COMP/38.121 *Raccords*, Komisijas 2006. gada 20. septembra lēmums; Lieta COMP/38.456 *Bitume, Pays-Bas*, Komisijas 2006. gada 13. septembra lēmums; Lieta COMP/38.645 *Méthacrylates*, Komisijas 2006. gada 31. maija lēmums; Lieta COMP/38.620 *Peroxyde d'hydrogène et perborate*, Komisijas 2006. gada 3. maija lēmums; Lieta COMP/38.113 *Prokent/Tonna*; Lieta COMP/38.348 *Repsol CCP*, Komisijas 2006. gada 12. aprīļa lēmums; Lieta COMP/38.381 *De Beers*, Komisijas 2006. gada 22. februāra lēmums.

⁽²⁾ OV C 321 E, 29.12.2006.

Pēc plašām debatēm arī EESK atzinumā par zaļo grāmatu puda gandarījumu par Komisijas iniciatīvu. ⁽³⁾

2.1.3 Komisijas veiktā darbība **karteļu** jautājumā: Komisija izdeva **septiņus galīgos lēmumus**, kuros tā sodīja 41 uzņēmumu kopsummā par 1846 miljoniem *euro* (salīdzinājumā ar 33 uzņēmumiem un soda naudas kopsummu 683 miljonu *euro* apmērā 2005. gadā).

2.2 Apvienošanās kontrole ⁽⁴⁾

2.2.1 Komisija, izmantojot publisku apspriešanu, ir uzsākusi uzlabot **norādījumus par jurisdikcijas jautājumiem** ⁽⁵⁾, kas varētu rasties saistībā ar apvienošanās kontroli, kura paredzēta Apvienošanās regulā ⁽⁶⁾.

Jaunais paziņojums, ko paredzēts pieņemt 2007. gadā, aizstās šajā jomā spēkā esošos paziņojumus.

2.2.2 Pēc šo noteikumu piemērošanas Komisijai **paziņoto apvienošanās gadījumu skaits** 2006. gadā sasniedza 356. Komisija pieņēma pavisam 352 galīgos lēmumus, no kuriem 207 tika pieņemti saskaņā ar vienkāršoto procedūru.

2.3 Valsts atbalsta kontrole.

2.3.1 Komisija vienkāršo **reģionālā atbalsta** apstiprināšanu, pieņemot **grupālā atbrīvojuma regulu** ⁽⁷⁾, kā arī valsts atbalsta **pētniecībai, attīstībai un inovācijai** apstiprināšanu, pieņemot jaunās Kopienas nostādnes minētajā jautājumā ⁽⁸⁾; **valsts atbalsta, lai veicinātu riska kapitāla ieguldījumus mazos un vidējos uzņēmumos**, apstiprināšanu, atvieglojot MVU piekļuvi finansējumam ⁽⁹⁾; kā arī **vides atbalsta** apstiprināšanu.

⁽³⁾ INT/306. EESK atzinumus pieejams šādā adresē:

http://eescopinions.eesc.europa.eu/EESCOpinionDocument.aspx?identifier=ces\int\int306\ces1349-2006_ac.doc&language=LV

⁽⁴⁾ Eiropas Kopienas Tiesā pārsūdzēts tikai viens Komisijas lēmums: Lieta COMP/M.3796 *Omya/J.M.Huber PCC*.

⁽⁵⁾ Pieejami šādā adresē:

http://ec.europa.eu/comm/competition/mergers/legislation/jn_fr.pdf.

⁽⁶⁾ Regula (EK) Nr. 139/2004.

⁽⁷⁾ Regula (EK) Nr. 1628/2006.

⁽⁸⁾ OV C 323, 30.12.2006., 1. lpp.

⁽⁹⁾ OV C 194, 18.8.2006., 2. lpp.

Visbeidzot, Komisija pieņēma **jaunu de minimis regulu** ⁽¹⁰⁾, saskaņā ar kuru atbalsts līdz 200 000 euro ⁽¹¹⁾, kas piešķirts trīs finanšu gadu, laikā netiks uzskatīts par valsts atbalstu.

2.3.2 Piemērojot noteikumus, Komisija 2006. gadā ir izskatījusi 921 gadījumu saistībā ar valsts atbalstu, t.i., par 36 % vairāk nekā 2005. gadā. Tā ir pieņēmusi 710 galīgos lēmumus un apstiprinājusi atbalstu — bez formālas izmeklēšanas procedūras — 91 % gadījumu, uzskatot, ka tas ir saderīgs ar brīvās konkurences sistēmu.

2.3.3 Komisija ir uzskatījusi, ka **mācību atbalsts** atbilst Eiropas kopējām interesēm, taču rūpīgi ir izvērtējusi **glābšanas un pārstrukturēšanas atbalstu** grūtībās nonākušiem uzņēmumiem un tos atzinusi par likumīgiem tikai atbilstīgi stingriem nosacījumiem ⁽¹²⁾.

3. Nozaru attīstība

3.1 Enerģētika

3.1.1 Komisijas 2007. gada 10. janvārī pieņemtajā **nobeiguma ziņojumā par elektroenerģijas nozari** ⁽¹³⁾ ir redzams, ka gāzes un elektroenerģijas vairumtirdzniecības cenas Eiropā pastāvīgi paaugstinās un ka patērētāju izvēle ir relatīvi ierobežota, ņemot vērā šķēršļus šādu produktu iekļūšanai tirgū.

3.1.2 Komisija ir veikusi vairākas **pretmonopola izmeklēšanas** attiecībā uz tīkla un uzglabāšanas jaudas slepus uzkrāšanu, ilgtermiņa jaudas rezervāciju, tirgus dalīšanu un ilgtermiņa līgumiem starp vairumtirgotājiem/mazumtirgotājiem un gala patērētājiem.

3.1.3 Komisija ir pieņēmusi daudzus lēmumus un pasākumus enerģētikas uzņēmumu **apvienošanās** jomā. Šajā sakarā zīmīgākās lietas bija *DONG/Ēlsam/Energi E2* ⁽¹⁴⁾ un *Gaz de France/Suez* ⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁰⁾ Regula (EK) Nr. 1998/2006.

⁽¹¹⁾ Maksimālā robežvērtība ir palielināta divas reizes salīdzinājumā ar iepriekšējo regulu (skatīt Regulu (EK) Nr. 69/2001, OV L 10, 13.1.2001., 30. lpp.).

⁽¹²⁾ Skatīt lietu *Northern Rock* (IP/07/1859). Komisija uzskatīja, ka likviditātes uzlabošana, ko papildināja pietiekamas bankas garantijas un procenti un ko Anglijas Banka veica 2007. gada 14. septembrī, neveido valsts atbalstu. Savukārt Valsts kases 17. septembrī piešķirtā garantija attiecībā uz visiem noguldījumiem, kā arī 9. oktobrī piešķirtie pasākumi, kas ļāva piešķirt uzņēmumam *Northern Rock* likvidus un papildu garantijas, ko sedza Valsts kase, veidoja valsts atbalstu. Šos pasākumus var atļaut kā atbalstu grūtībās nonākušu uzņēmumu glābšanai un pārstrukturēšanai, piemērojot Kopienas pamatnostādnes attiecībā uz grūtībās nonākušu uzņēmumu glābšanas un pārstrukturēšanas atbalstu. Saskaņā ar šīm pamatnostādnēm šāds atbalsts jāpiešķir aizdevumu vai garantiju veidā uz laiku, kas nepārsniedz sešus mēnešus, lai gan banku nozarē pastāv noteikti izņēmumi, uz kuriem attiecas īpaši piesardzības noteikumi un kas ir tikuši piemēroti šādā gadījumā. Saskaņā ar šīm pamatnostādnēm Lielbritānijas valsts iestādes ir apņēmušas līdz 2008. gada 17. martam iesniegt Komisijai uzņēmuma *Northern Rock* pārstrukturēšanas plānu, kas nebūs tikai īstermiņa glābšanas pasākums. Pieņemot, ka šis plāns ietvers valsts atbalstu, tas būs jāizvērtē, ņemot vērā tā specifisko raksturojumu un pārstrukturēšanas atbalsta noteikumus.

⁽¹³⁾ COM(2006) 851 galīgā redakcija.

⁽¹⁴⁾ Komisijas lēmums lietā COMP/M.3868 *DONG/Ēlsam/Energi E2*, 14.3.2006.

⁽¹⁵⁾ Komisijas lēmums lietā COMP/M.4180 *Gaz de France/Suez*, 14.11.2006.

3.1.4 **Valsts atbalsta kontroles rezultātā** ir konstatēts, ka līgumi, kas noslēgti starp publiskā tīkla operatoriem un ražotājiem Ungārijā un Polijā, ir ierobežojuši vairumtirdzniecības tirgus un ka Itālijā atsevišķiem rūpnieciskiem uzņēmumiem piešķirtie labvēlīgi tarifi ir radījuši konkurences traucējumus. Tāpat būtu jāuzsver lēmums par valsts atbalstu atjaunīgu energoresursu jomā, kas nodrošina, ka valsts finansējums sedz tikai izņēmuma gadījumus, neatbalstot noteikumiem neatbilstošu uzņēmumus vai pasākumus.

3.2 Finanšu pakalpojumi

3.2.1 Komisija 2005. gadā uzsāka **izmeklēšanu banku pakalpojumu privātklientiem un uzņēmējiem sektorā**, ⁽¹⁶⁾ jo īpaši pievērsoties pārrobežu konkurencei. Nobeiguma ziņojumā, kas publicēts 2007. gada 31. janvārī, minētas šādas problēmas: šķēršļi iekļūšanai tirgū, tirgus sadrumstalošanās un augstas pakāpes koncentrācija starp maksājumu karšu izsniedzējiem un saņēmējiem.

3.2.2 Komisija 2007. gada 24. janvārī publicēja starpposma ziņojumu par padziļinātu **izmeklēšanu uzņēmējdarbības apdrošināšanas sektorā**.

3.2.3 Turklāt Komisija atļāva daudzas **apvienošanās** finanšu pakalpojumu jomā, piemēram, lietā *Talanx Aktiengesellschaft* ⁽¹⁷⁾.

3.2.4 Valsts atbalsta kontrole ļāva nodrošināt konkurences apstākļus finanšu pakalpojumu jomā, jo īpaši jaunajiem dalībniekiem un ārvalstu bankām, proti, atceļot Luksemburgas slēptu subsīdiju shēmu līdzdalības sabiedrību atbalstam.

3.3 Elektroniskās komunikācijas

3.3.1 Ņemot vērā, ka lielākā daļa elektronisko komunikāciju pakalpojumu sniedzēju darbojas saskaņā ar ES reglamentējošiem noteikumiem attiecībā uz elektronisko komunikāciju tīkliem un pakalpojumiem, Komisija pieņēma ieteikumu par **18 konkrētiem preču un pakalpojumu tirgiem vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības līmenī, kuriem, pēc Komisijas domām, ir nepieciešams valstu regulatoru iepriekšējs regulējums** ⁽¹⁸⁾. **Platjoslas piekļuves tirgi** ir piemērs nozarei specifiska regulējuma *ex ante* un konkurences tiesību *ex post* vienlaicīgai piemērošanai.

3.4 Informācijas tehnoloģijas

3.4.1 Informācijas tehnoloģiju nozarē Komisija turpināja pasākumus, lai novērstu konkurences traucējumu tirgū, kurā šobrīd raksturīga digitālā konverģence un arvien lielāka savietojamība.

⁽¹⁶⁾ Komisijas lēmums, 13.6.2005. (OVC 144, 14.6.2005., 13. lpp.).

⁽¹⁷⁾ Komisijas lēmums lietā COMP/M.4055 *Talanx/Gerling*, 5.4.2006.

⁽¹⁸⁾ Eiropas Komisijas 2003. gada 11. februāra ieteikums par konkrētajiem preču un pakalpojumu tirgiem elektronisko sakaru nozarē, kuros var būt nepieciešams iepriekšējs regulējums saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2002/21/EK par kopīgiem reglamentējošiem noteikumiem attiecībā uz elektronisko komunikāciju tīkliem un pakalpojumiem (OV L 114, 8.5.2003., 45. lpp.). Komisija 2007. gada 17. decembrī pieņēma jaunu ieteikumu (OV L 344, 28.12.2007., 65. lpp.), kas šajā sakarā atsaucas tikai uz 8 tirgiem.

Nozīmīga šajā sakarā bija **Microsoft** lieta, kad koncernam tika piemērots naudas sods par to, ka netika savlaicīgi iesniegta Komisijas pieprasītā informācija. Pirmās instances tiesa ar 2007. gada 17. septembra spriedumu ⁽¹⁹⁾ noraidīja *Microsoft* iesniegto Komisijas lēmuma ⁽²⁰⁾ pārsūdzības prasību.

3.4.2 Apvienošanās kontroles jomā Komisija atļāva **apvienošanās** starp *Nokia* un *Siemens AG* tīkla iekārtu uzņēmējdarbību, kā arī *Alcatel* un *Lucent Technologies* apvienošanās, uzskatot, ka tas neietekmētu konkurētspēju optisko tīkla iekārtu un platjoslas piekļuves risinājumu jomā.

3.5 Plašsaziņas līdzekļi

3.5.1 Konkurences politikas mērķis plašsaziņas līdzekļu nozarē ir garantēt līdzvērtīgus konkurences apstākļus starp dažādiem komercuzņēmumiem, kā arī starp komercuzņēmumiem un uzņēmumiem, kas saņem publisko finansējumu.

3.5.2 **Ciparu apraides** jomā Komisija ir uzsākusi pārkāpuma izmeklēšanas procedūru pret Itāliju, lai izmeklētu, vai, pārslēdzoties uz ciparu apraidi, raidsabiedrībām ir tikuši noteikti ierobežojumi un piešķirtas konkurences priekšrocības esošajiem analogajiem operatoriem, acīmredzami pārkāpjot Konkurences direktīvu.

3.5.3 Komisija cita starpā vairākkārt ir iesaistījusies, lai atjaunotu faktiski konkurenci attiecībā uz **augstvērtīgu saturu**, valsts atbalsta pasākumiem **filmām un citiem audiovizuāliem darbiem un tiesību pārvaldību**.

3.6 Transports

3.6.1 Zemais savstarpējās izmantojamības līmenis dzelzceļa transporta nozarē un pārrēdzamības trūkums attiecībā uz piekļūvi ostu pakalpojumiem ir galvenās problēmas, kas saistītas ar valstu tirgu aizsardzību autotransporta jomā.

3.6.2 Attiecībā uz autotransportu Komisija turpināja apstiprināt valsts atbalstu, lai veicinātu videi draudzīgākas tehnoloģijas izplatīšanu, kā arī apstiprināt valsts atbalstu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistībām.

3.6.3 Saistībā ar **dzelzceļa transportu** ir jāatzīmē Komisijas lēmums par valsts atbalstu dzelzceļa infrastruktūrām, attiecībā uz kurām Komisija uzskata, ka tās ir valsts iestāžu kompetencē un tādēļ tām nav piemērojams valsts atbalsts ⁽²¹⁾.

3.6.4 Jūras transporta jomā Komisija ir apņēmusies publicēt pamatnostādnes par konkurences tiesību piemērošanu jūras transporta pakalpojumiem, lai atvieglotu pāreju uz pilnībā konkurētspējīgu režīmu. Valsts atbalsta jomā tā ir neatlaidīgi pieprasījusi tādu valstspiederības klauzulu atcelšanu, kuras atbrīvo kuģu īpašniekus no sociālo iemaksu veikšanas par saviem jūrniekiem.

3.6.5 Visbeidzot, **gaisa transporta** jomā Komisija ir pieņēmusi Regulu (EK) Nr. 1459/2006, ar ko maršrutos ES teritorijā

⁽¹⁹⁾ Lieta T-201/04 (OV C 269, 10.11.2007., 45. lpp.).

⁽²⁰⁾ Lēmuma teksts ir pieejams šādā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/cases/decisions/37792/art24_2_decision.pdf

⁽²¹⁾ Lieta N 478/2004, 7.6.2006. (OV C 209, 31.8.2006.).

no 2007. gada 1. janvāra pārtrauc IATA pasažieru pārvadājumu tarifu konferenču atbrīvojumu no aizlieguma, kurš paredzēts EK Līguma 81. panta 1. punktā, kā arī atbrīvojumu attiecībā uz laika nišām un lidojumu grafikiem.

3.7 Pasta pakalpojumi

3.7.1 Ņemot vērā ievērojamās izmaiņas pasta pakalpojumu tirgū, Komisija ir samazinājusi pakalpojumus, uz kuriem monopolitātes piešķirtas vispārējo pakalpojumu sniedzējiem, no vienas puses, un centusies saglabāt konkurenci pasta tirgus liberalizētajās jomās, lai izvairītos no vispārējo pakalpojumu sniedzēju faktiskas atkārtotas monopolizācijas, no otras puses.

3.7.2 Šeit jāvērs uzmanība uz Komisijas lēmumu, kurā noteikts, ka kompensācija par vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumiem ir saderīga ar valsts atbalsta noteikumiem tikai tad, ja kompensācijas summa nepārsniedz sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistību izmaksas ar noteikumu, ka ir izpildīti arī citi noteiktie nosacījumi.

Komisija arī pārbaudīja, vai pasta operatoriem piešķirtas citas priekšrocības, kā tas bija Francijā ⁽²²⁾. Šajā sakarā Komisija ieteica Francijai līdz 2008. gada beigām izbeigt neierobežoto valsts garantiju Francijas Pastam kā valsts iestādei.

4. Eiropas Konkurences tīkls un valstu tiesas

4.1 2006. gads bija nozīmīgs gads, kurā tika uzlabota sistēma, kas izveidota ar Regulu (EK) Nr. 1/2003, un, pirmkārt, stiprināta sadarbība starp Eiropas Konkurences tīkla (EKT) locekļiem, t.i., dalībvalstu konkurences iestādēm (VKI) un Komisiju, un, otrkārt, starp Komisiju un valstu tiesām.

4.2 Sadarbība starp EKT locekļiem tiek veikta, pamatojoties uz valstu konkurences iestāžu diviem galvenajiem pienākumiem, proti, informēt Komisiju, kad tiek uzsāktas jaunas procedūras un, jebkurā gadījumā, pirms tiek pieņemts galīgais lēmums. Komisija tika informēta par 150 lietu izmeklēšanām, ko sākušas valstu konkurences iestādes, kura, savukārt, ir sniegusi atzinumu vai devusi padomu VKI 125 gadījumos.

4.3 Sadarbības nozīmīgumu starp EKT locekļiem raksturoja Konkurences ĢD ģenerāldirektora un kompetento valsts iestāžu tikšanās, kurā tika pieņemta EKT iecietības paraugprogramma. Komisija un VKI tikās, lai pārrunātu vispārīgus jautājumus saistībā ar pretmonopola politiku, nozares izmeklēšanu un konkrētajām nozarēm.

4.4 ES dalībvalstu tiesu piemērotie ES konkurences noteikumi.

4.4.1 Saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1/2003 15. panta 1. punktu valstu tiesneši var lūgt Komisijai tās rīcībā esošu informāciju vai atzinumu. Turklāt šajā pašā pantā noteikts, ka dalībvalstis nosūta Komisijai valstu tiesu pasludinātu spriedumu kopijas.

⁽²²⁾ Lieta E 15/2005, *Recommandation proposant l'adoption de mesures utiles concernant la garantie illimitée de l'Etat en faveur de La Poste* (vēl nav publicēta).

4.4.2 Ļoti svarīga ir valstu tiesnešu pastāvīga apmācība, lai pilnveidotu viņu zināšanas par ES konkurences tiesībām. Šajā nolūkā Komisija katru gadu līdzfinansē mācību projektus visās dalībvalstīs.

5. Starptautiski pasākumi

5.1 Sagatavojot Rumānijas un Bulgārijas pievienošanās ES, Komisija palīdzēja konkurences noteikumu ieviešanā minētajās valstīs, šobrīd tā tāpat palīdz Horvātijai un Turcijai.

5.2 Komisija turpināja intensīvu **divpusēju dialogu** ar vairākām valstu konkurences iestādēm, kā arī sadarbību ar Amerikas Savienotajam Valstīm, Kanādu un Japānu. Konkurences ģenerāldirektorāts piedāvāja palīdzību konkurences tiesību akta projekta izstrādē Ķīnā un Krievijā.

5.3 Visbeidzot, **daudzpusējas sadarbības** ietvaros Konkurences ģenerāldirektorātam ir vadošā loma Starptautiskajā Konkurences tīklā, un tas piedalās ESAO Konkurences komitejā.

6. Starpiestāžu sadarbība

6.1 Katru gadu Eiropas Parlaments sniedz pašiniciatīvas ziņojumu attiecībā uz Komisijas gada ziņojumu par konkurences politiku. Par konkurences politiku atbildīgais komisārs regulāri tiekas ar Padomi un atbildīgajām parlamentārām komitejām.

6.2 Visbeidzot, ir jāuzsver, ka Komisija informē Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju un Reģionu komiteju par nozīmīgākajām politikas iniciatīvām minētajā jomā un jo īpaši piedalās EESK ikgadējā atzinuma par Komisijas gada ziņojumu par konkurences politiku izstrādē.

7. Secinājumi un piezīmes

7.1 Saikne starp konkurences politiku un ekonomikas attīstības politiku

Konkurences politika, atjaunojot veselu ekonomikas nozaru darbību saskaņā ar tirgus loģiku un dinamiku, ir sniegusi konkrētu ieguldījumu, lai radītu saskaņotu Eiropas vienoto tirgu, kurš pakļauts mazākam skaitam noteikumu un ne tik smagam tiesību aktu slogam.

7.1.1 Konkurences politikai ir arvien lielāka nozīme Eiropas ekonomikas politikā. Komisija ⁽²³⁾ un EESK ⁽²⁴⁾ jau agrāk ir atbalstījušas nepieciešamību īstenot jaunus ekonomikas politikas instrumentus, lai virzītu konkurences politiku un rūpniecības politiku uz lielākas ekonomiskās un sociālās kohēzijas mērķi, nodarbinātības nodrošināšanu — jo īpaši, izmantojot valsts atbalsta un uzņēmumu pārvietošanas veidu kontroles sistēmas —, vides aizsardzību un lielu pētniecības un izstrādes programmu veicināšanu.

Šobrīd konkurences politika ir cieši koordinēta ar citām politikām, piemēram, ar iekšējā tirgus politiku un patērētāju

⁽²³⁾ Veicinot strukturālās pārmaiņas: rūpniecības politika paplašināta Eiropai (COM(2004) 274 galīgā redakcija).

⁽²⁴⁾ EESL atzinums "Veicinot strukturālās pārmaiņas: rūpniecības politika paplašināta Eiropai" (COM(2004) 274 galīgā redakcija), OV C 157, 28.6.2005.

aizsardzības politiku, lai izveidotu tirgus, kuri darbojas patērētāju interesēs un veicina Eiropas konkurētspēju.

7.1.2 Pamatojoties uz aktualizēto informāciju, ko sniegušas septiņas lielākās Eiropas Savienības dalībvalstis, Komisija 2007. gadā paredzēja 2,8 % ekonomikas pieaugumu Eiropas Savienībā un 2,5 % pieaugumu *euro* zonā ⁽²⁵⁾. Lai gan SVF savos aprēķinos norādījis izaugsmes samazinājumu *euro* zonā (no 2,1 uz 1,6 %), EESK uzskata, ka Eiropas izaugsme saglabāsies, balstoties uz spēcīgiem pamatiem un labvēlīgu situāciju pasaulē.

7.1.3 EESK uzskata, ka ir svarīgi Eiropas Savienībā sasniegt līdzsvarotu ekonomikas izaugsmi, cenu stabilitāti, sociālo tirgus ekonomiku ar augstu konkurētspēju, kuras mērķis ir panākt apmācību, pilnīgu nodarbinātību un sociālo attīstību, kā arī vides augsta līmeņa aizsardzību un vides kvalitātes uzlabošanu.

7.1.4 Tirgū, kurā konkurences politikai būs arvien lielāka ietekme, ekonomikas, sociālie un vides rādītāji ir būtiski konkurētspējas novērtēšanas parametri ne tikai gala patērētājiem, bet jo īpaši uzņēmumiem.

7.1.5 EESK uzskata, ka uzņēmumu un pakalpojumu konkurētspēja Eiropā ir jāaizsargā, izmantojot precīzu tādu tiesību aktu sistēmu, kas balstās uz konkurences politikas pareizu īstenošanu, koordinējot to ar tirdzniecības politiku.

ES šobrīd ir pasaulē visatvērtākais tirgus ārvalstu produktiem; ja tiktu atceltas Eiropas paši elementārākie aizsardzības pasākumi pret dempingu un subsīdijām, tad ciestu visi tie, kuri ražo Eiropas Savienībā, ievērojot konkurences un likumīgas tirdzniecības noteikumus, Kopienas regulējumu un nesāņemot valsts atbalstu.

Šajā sakarā EESK aicina Komisiju, pirmkārt, rūpīgāk ziņot PTO par starptautiskiem konkurences traucējumiem un, otrkārt, apņemties ieviest divpusējos tirdzniecības nolīgumos noteikumu, kas paredz tirdzniecības partneriem konkurences noteikumu ievērošanu, tostarp valsts atbalsta reālu kontroli.

7.2 Valsts atbalsta kontrole

7.2.1 Pozitīvi novērtējot Komisijas stratēģiju valsts atbalsta rīcības plāna modernizācijai, kas balstītos uz mērķtiecīgāku valsts atbalstu, ekonomikas analīzi, efektīvām procedūrām, Komisijas un dalībvalstu kopīgu atbildību, Komiteja uzskata, ka Komisijas novērtējums ir pamatots; tajā valsts atbalsts tehnoloģiju pārveidei un inovatīvām darbībām, un lielu ieguldījumu projektu daudznozaru satvara izveidei ir vērtēts pozitīvi un savādāk nekā citi valsts atbalsti.

7.2.2 Komisijai, izskatot gadījumus par valsts atbalsta piešķiršanu, būtu jāakceptē specifiskie nodokļu režīmi, ko pieņēmušas dalībvalstis attiecībā uz savstarpējām sabiedrībām, piemēram, kooperatīviem un uzņēmumiem, kuriem ir liela sociālā ietekme.

⁽²⁵⁾ Skatīt IP/07/1295. Papildu informācija ir pieejama šādā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2007/interim_forecast_1107_en.pdf.

7.3 Bankas un finanšu tirgus

7.3.1 EESK atbalsta Komisijas pasākumus, kas saistīti ar kopīgo īpašumtiesību un finanšu produktu pārvaldības kontroli. Dažos specifiskos gadījumos bija vērojams, ka kredītiestādēm piederēja lielākās daļas (akcionāru nolīgumi) rūpniecības uzņēmumos, kā rezultātā banku piešķirtie kredīti tika izmantoti, lai finansētu šo pašu banku kapitāla daļu iegādi.

7.4 Enerģētika.

7.4.1 EESK uzsver, ka enerģētika neaprobežojas tikai ar tirgus jēdzienu, tajā ietverta arī attīstība, nodarbinātība un vide. Eiropas Savienībai mūsdienās ir jāsaskaras ar jauniem konkurentiem pasaulē⁽²⁶⁾, un ļoti bieži jaunajām tirgus struktūrām ir jāņem vērā spēka attiecības.

7.4.2 EESK uzskata, ka izskatot jautājumu par ražošanas un piegādes atdalīšanu (*unbundling*) gāzes nozarē, ir jāņem vērā minētajai nozarei raksturīgās iezīmes⁽²⁷⁾.

7.5 Informācijas plurālisms un konkurences tiesības

7.5.1 Plašsaziņas līdzekļu nozarē EESK iesaka nošķirt vispārējo regulējumu pretmonopola jomā no regulējuma, kas īpaši paredzēts informācijas plurālisma aizsardzībai, norādot, ka konkurences noteikumu piemērošana ir vajadzīgs nosacījums, bet nav pietiekams plurālisma nodrošināšanai.

7.5.2 Ja netiek ņemta vērā šāda specifika, tad tas var negatīvi ietekmēt konkurences noteikumu efektivitāti un vājināt plurālisma principu.

7.6 Telekomunikācijas

7.6.1 EESK uzskata, ka telekomunikāciju tīklu funkcionāla atdalīšana un Eiropas aģentūras izveide minētajā nozarē būtu atbilstīgi jānovērtē salīdzinājumā ar citām nozarēm, ņemot vērā to, ka ieguldījumi nozarē, kas ir izšķiroši nozīmīga Eiropas konkurētspējai, ir būtiski svarīgi pašas nozares konkurētspējas attīstībai, jo īpaši ņemot vērā ātrumu, kādā attīstās tehnoloģija.

7.7 Konkurences noteikumu piemērošana un valstu tiesu nostiprināšana ES

7.7.1 Lai nodrošinātu noteikumu efektīvu piemērošanu, ir jānodrošina valstu tiesnešu un visu iesaistīto personu pastāvīga apmācība un viņu zināšanu pastāvīga papildināšana ES konkurences tiesību jomā.

Šajā saistībā EESK aicina Komisiju tuvākajā laikā pieņemt pamatnostādnes EK Līguma 82. panta piemērošanai, jo īpaši attiecībā uz dominējoša stāvokļa izmantošanu.

7.7.2 Lai arī EESK atbalsta Komisijas veikto projektu līdzfinansēšanu, tā uzskata, ka papildus 15 mācību projektiem, kas apstiprināti 2006. gadā 25 dalībvalstīm, varētu un vajadzētu veikt lielākas pūles, lai rastu risinājumu uzdevumiem, kuri saistīti ar konkurences politiku, un problēmām, kas izriet no Komisijas, uzņēmumu, apvienību un patērētāju attiecībām.

7.7.3 Attiecības starp EESK un Eiropas Komisija ir īpaši nostiprinājušās no 2007. gada 30. un 31. maija⁽²⁸⁾, EESK plenārsesijā parakstot 2005. gada sadarbības protokola pielikumu. Saskaņā ar minēto nolīgumu EESK ir komunikācijas procesa centrā, ņemot vērā tās privilēģēto stāvokli, lai veicinātu dialogu ar iedzīvotājiem.

7.7.4 EESK aicina Komisiju un Eiropas Parlamentu izveidot iestāžu sadarbības politiku, kuras mērķis būtu panākt, lai valstu tiesību akti būtu saderīgi ar Eiropas tiesību aktiem.

EESK atbalsta jaunā līguma (tā sauktā Lisabonas līguma) pieņemšanu, lai vienkāršotu tiesisko regulējumu, kurš atbilst 27 dalībvalstu Eiropas Savienības prasībām un kas ļauj ES panākt vienošanos par jaunajām politikām un pieņemt nepieciešamos lēmumus, lai stātos pretī jauniem izaicinājumiem.

7.7.5 Visbeidzot, EESK uzsver, ka konkurences politiku nedrīkst sajaukt ar atsevišķiem mērķiem, bet tai jāturpina būt Eiropas Komisijas vienotai darbībai⁽²⁹⁾.

Lai pašreizējais darbs būtu pārrēķinājams, EESK savās telpās organizēja konferenci "2007. gada SVK: organizētas pilsoniskās sabiedrības viedoklis par Eiropas nākotni". Konference notika 2007. gada 27. un 28. septembrī, un tā bija plaši apmeklēta.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ Jo īpaši grupas *Gazprom* un *Sonatrach*.

⁽²⁷⁾ *Neelie KROES* "Enerģētikas tirgi, kuros valda lielāka konkurence: balstīties uz nozaru izpētes secinājumiem, lai formulētu pareizu politisko risinājumu" (More competitive energy markets: building on the findings of the sector inquiry to shape the right policy solution), Briselē, 2007. gada 19. septembrī.

⁽²⁸⁾ Iepriekšminēto pilnsapulces pieņemto atzinumu kopsavilkums ir pieejams šādā tīmekļa vietnē:
http://www.eesc.europa.eu/activities/press/summaries_plenaries/2007/grf_ces83-2007_d_fr.pdf.

⁽²⁹⁾ Briselē 2007. gada 3. decembrī dalībvalstu valdību pārstāvju konferences pieņemtā Lisabonas līguma teksts ir pieejams šādā tīmekļa vietnē:
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cg00014.fr07.pdf>.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par detaļas tipa apstiprinājumu apgaismes ierīcēm un gaismas signālierīcēm lauksaimniecības un mežsaimniecības riteņtraktoros” (kodificēta versija)

COM(2007) 840 galīgā redakcija — 2007/0284 COD

(2008/C 162/06)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 28. janvārī nolēma apsprieties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu padomi par

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par detaļas tipa apstiprinājumu apgaismes ierīcēm un gaismas signālierīcēm lauksaimniecības un mežsaimniecības riteņtraktoros” (kodificēta versija).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 442. plenārsesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē) ar 147 balsīm par, 1 balsīm pret un 7 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par tekstilmateriālu nosaukumiem” (pārstrādāta)

COM(2007) 870 galīgā redakcija — 2008/0005 (COD)

(2008/C 162/07)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 8 februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par tekstilmateriālu nosaukumiem” (pārstrādāta).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 442. plenārsesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē) ar 128 balsīm par un 2 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par kultūras priekšmetu, kas nelikumīgi izvesti no kādas dalībvalsts teritorijas, nosūtīšanu atpakaļ” (kodificēta versija)

COM(2007) 873 galīgā redakcija — 2007/0299 (COD)

(2008/C 162/08)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 8. februārī nolēma apsprieties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu padomi par

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par kultūras priekšmetu, kas nelikumīgi izvesti no kādas dalībvalsts teritorijas, nosūtīšanu atpakaļ” (kodificēta versija).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 442. plenārsesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē) ar 141 balsīm par, 1 balsīm pret un 1 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par krāsvielām, ko drīkst pievienot zālēm” (pārstrādāts)

COM(2008) 1 galīgā redakcija — 2008/0001 (COD)

(2008/C 162/09)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 31. janvārī nolēma apsprieties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu padomi par

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par krāsvielām, ko drīkst pievienot zālēm” (pārstrādāts).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 442. plenārsesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē) ar 122 balsīm par, 2 balsīm pret un 4 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Neatkarīgs vispārējās nozīmes pakalpojumu novērtējums"

(2008/C 162/10)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 16. februārī nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Neatkarīgs vispārējās nozīmes pakalpojumu novērtējums".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras, informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 23. janvārī. Ziņotājs — Hencks kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (14. februāra sēdē), ar 162 balsīm par, 24 balsīm pret un 11 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Eiropadomes 2007. gada 17. un 18. oktobra sanāksmē pieņemtais Reformas līgums nozīmē jaunu soli uz priekšu vispārējās nozīmes pakalpojumu jomā, ieviešot noteikumus par Eiropas Savienības darbību klauzulu par vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumiem (14. pants), kas būs jāpieņem attiecībā uz visām Savienības politikām, tostarp iekšējo tirgu un konkurenci, kā arī abiem līgumiem pievienojot Protokolu, kas attiecas uz visiem vispārējās nozīmes pakalpojumiem, tostarp vispārējās nozīmes pakalpojumus, kuriem nav tautsaimnieciskās nozīmes.

1.2 Vispārējās nozīmes pakalpojumi, tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi un vispārējās nozīmes pakalpojumi, kuriem nav tautsaimnieciskās nozīmes, veicina visu iedzīvotāju labklājību un viņu pamattiesību efektivitāti. Minētie pakalpojumi, kas sniegti vispārējās interesēs, izriet no politiskām izvēlēm un tādējādi par tiem ir atbildīgi likumdevēji.

1.3 No tā izriet ne tikai pastiprināts pienākums Eiropas Savienībai un dalībvalstīm rūpēties par vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumu labu darbību, kas ietver pakāpenisku šo pakalpojumu novērtēšanas ieviešanu, bet arī nepieciešamība, lai lēmējinstādes skaidri definētu minētos trīs pakalpojumu veidus, to mērķus un uzdevumus. Kamēr tas netiks izdarīts, ar pakalpojumu novērtēšanu nevarēs garantēt iedzīvotājiem juridisko drošību, kuru viņiem ir tiesības sagaidīt no Eiropas un valstu iestādēm.

1.4 Novērtēšanas mērķis ir palielināt vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumu efektivitāti, sekmēt to pielāgošanu iedzīvotāju un uzņēmumu vajadzību attīstībai, kā arī sniegt valsts iestādēm informāciju, kas nepieciešama, lai izdarītu vispieņemotāko izvēli; novērtēšanai ir būtiska loma, lai sasniegtu līdzsvaru starp tirgu un vispārējām interesēm, kā arī starp ekonomikas, sociāliem un vides mērķiem.

1.5 Ņemot vērā vispārējās nozīmes pakalpojumu nozīmīgumu cīņā pret sociālo atstumtību un sociālā tiesiskuma un aizsardzības veicināšanā, kas turklāt ir ES mērķi saskaņā ar Līgumu, dalībvalstīm regulāri jānovērtē ne tikai vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi, attiecībā uz kuriem pastāv Kopienas noteikumi, bet arī tie vispārējās nozīmes pakalpojumi, kam nav tautsaimnieciskās nozīmes.

1.6 Vispārējās nozīmes (gan tautsaimnieciskās, gan tādu, kam nav tautsaimnieciskās nozīmes) pakalpojumu novērtējumam dalībvalstu, reģionālajā un vietējā līmenī jābūt neatkarīgam un jāpārstāv visu pušu viedoklis, un tas jāveic attiecībā uz trīs Lisabonas stratēģijas pilāriem, izmantojot virkni kritēriju un konsultējoties ar visām ieinteresētajām pusēm.

1.7 Kopienas līmenī būs jānosaka apmaiņas, konfrontācijas, salīdzināšanas un koordinācijas kārtība, kā arī jāsekmē neatkarīgas novērtēšanas dinamika saskaņā ar subsidiaritātes principu, dialogā ar iesaistīto dalībnieku pārstāvjiem izstrādājot saskaņotu Eiropas mēroga novērtēšanas metodi, kas pamatojas uz kopīgiem rādītājiem.

1.8 Lai šī novērtēšana būtu atbilstīga un lietderīga, ir jāizveido visas puses pārstāvoša koordinācijas komiteja, kura darbotos pilnīgi neatkarīgi un kuras sastāvā būtu Eiropas Komisijas, Eiropas Parlamenta, dalībvalstu pastāvīgo pārstāvniecību ES, Reģionu komitejas un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas pārstāvji.

2. Pašreizējā situācija

2.1 Saskaņā ar Līgumiem vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi ir daļa no Eiropas Savienības kopīgajām vērtībām, jo īpaši ņemot vērā to ieguldījumu sociālajā un teritoriālajā kohēzijā. Eiropadomes 2007. gada 17. un 18. oktobra sanāksmē pieņemtais Reformas līgums to apstiprina, ļaujot Eiropas Parlamentam un Padomei, pieņemot regulas, izstrādāt principus un nosacījumus, kas ļauj vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumiem veikt savas funkcijas, neskarot dalībvalstu kompetenci sniegt un finansēt šos pakalpojumus, kā arī panākt šo pakalpojumu izpildi, vienlaikus uzsverot dalībvalstu un Kopienas kopīgo atbildību.

2.2 Tādējādi Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm, nepārsniedzot savas attiecīgās pilnvaras un Reformas līguma piemērošanas jomu, ir jā rūpējas un jāpārliedz, lai šādi pakalpojumi patiešām pamatotos uz tādiem — jo īpaši ekonomikas un finanšu — principiem un nosacījumiem, kas ļauj īstenot to uzdevumus.

2.3 Tiklīdz tiks piemērots Reformas līgums, Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome, izmantojot regulas, saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru formulē šos principus, ievērojot subsidiaritātes un proporcionālītātes principu.

2.4 Reformas līgumam pievienotajā protokolā par vispārējas nozīmes pakalpojumiem īpaši uzsvērta valstu, reģionālo un vietējo iestāžu būtiskā nozīme un to plašās iespējas patērētāju vajadzībām visatbilstošāko vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu sniegšanā, nodrošināšanā un organizēšanā, kā arī nepieciešamība nodrošināt minēto pakalpojumu augstu kvalitāti, drošību un pieejamas cenas, vienlīdzīgu attieksmi un vispārējas piekļuves un patērētāju tiesību veicināšanu.

2.5 Šajā pašā protokolā pirmo reizi Kopienas primāros tiesību aktos ir minēti vispārējas nozīmes pakalpojumi, kam nav tautsaimnieciskas nozīmes. Tajā uzsvērts, ka šo pakalpojumu nodrošināšana, pasūtīšana un rīkošana ir dalībvalstu kompetencē un ka Līgumu noteikumi nekādā veidā neskar dalībvalstu kompetenci šajā jomā, tādējādi vispārējas nozīmes pakalpojumi, kam nav tautsaimnieciskas nozīmes, principā nav iekļauti iekšējā tirgus, konkurences un valsts atbalsta noteikumos, ņemot vērā, ka valsts kompetenču īstenošanu regulē Kopienas tiesību vispārējie principi.

2.6 Reformas līgumā nav sniegta nekāda definīcija dalījumam starp tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem un pakalpojumiem, kam nav tautsaimnieciskas nozīmes, tāpēc arī turpmāk būs nepieciešami Eiropas Kopienas Tiesas lēmumi un saglabāsies pašreizējā juridiskā nenoteiktība. Iedzīvotājiem ir lielas gaidas attiecībā uz Eiropas Savienību. Tai būtu jā rūpējas par labklājības līmeņa celšanu, pamattiesību nodrošināšanu un par to, lai tās izvēles neizraisītu valstu attīstības mazināšanos.

3. Kāpēc novērtēt vispārējas nozīmes pakalpojumus?

3.1 Saskaņā ar Reformas līguma 14. pantā paredzēto pienākumu rūpēties par vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu labu darbību pakāpeniski jāievieš šo pakalpojumu novērtēšana.

3.2 EESK uzskata, ka, vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu darbību var uzskatīt par kvalitatīvu, tiem cita starpā būtu:

- jāatbilst vienlīdzīgas attieksmes, vispārējas piekļuves, pieejamības, tajā skaitā cenas ziņā, uzticamības, ilgtspējības, kvalitātes, efektivitātes, lietotāju tiesību nodrošināšanas, ekonomiskā un sociālā izdevīguma principiem;
- jāņem vērā noteiktu lietotāju grupu, piemēram, cilvēku ar invaliditāti, atkarīgu un nelabvēlīgākā stāvoklī esošu personu, īpašās vajadzības.

3.3 Pat ja Reformas līgumā tas nav tieši pateikts, novērtēšana būtu kā pārraudzības instruments, un šāda pārraudzība ir netieši pieprasīta līgumā.

3.4 Dalībvalstīm vai Eiropas Savienībai savu kompetenču jomā būs jānosaka un jāpieņem pārredzamā un nediskriminējošā veidā vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu uzdevumi un mērķi, ievērojot proporcionālītātes principu,

ņemot vērā visu lietotāju intereses un nodrošinot viņu vispārēju apmierinātību ar šiem pakalpojumiem.

3.5 Lai pārbaudītu, vai šie vispārējas nozīmes uzdevumi tiek pareizi un efektīvi pildīti un vai to mērķi — vai nu atšķirīgi atkarībā no tā, vai tas ir vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojums vai vispārējas nozīmes pakalpojums, kuram nav tautsaimnieciskas nozīmes, vai atkarībā no pakalpojuma veida — ir vai būs sasniegti, kompetentajai iestādei ir jāievieš sistēma šo pakalpojumu darbības rezultātu, efektivitātes un kvalitātes novērtēšanai, kas nebūtu tikai vienkāršu viedokļu apmaiņu līmenī.

3.6 Novērtēšana tātad paredz analizēt un sistemātiski novērtēt, vai efektīvi tiek īstenots šo pakalpojumu īpašais uzdevums, ņemot vērā tā izpildi un spēju atbilst patērētāju, uzņēmumu, pilsoņu un sabiedrības vajadzībām, kā arī ņemot vērā Eiropas Savienības mērķus, jo īpaši sociālās, ekonomiskās un teritoriālās kohēzijas, tirgus sociālās ekonomikas, Lisabonas stratēģijas un pamattiesību izpildes nodrošināšanas jomā.

3.7 Vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumi ir raksturīgi ar to, ka tiem jāpanāk kompromiss dažādos līmeņos:

- starp tirgu un vispārēju nozīmi,
- starp ekonomikas, sociālajiem un vides mērķiem,
- starp lietotājiem (individuāliem lietotājiem, tostarp sabiedrības atstumtajām grupām, uzņēmumiem, pašvaldībām utt.), kuriem visiem nav vienas un tās pašas vajadzības vai intereses,
- starp katras dalībvalsts kompetenci un Kopienas integrāciju.

3.8 Šis kompromiss mainās, ņemot vērā ekonomikas un tehnoloģiju pārmaiņas, individuālo vai sabiedrības vajadzību un vēlmju attīstību, rūpējoties par to, lai nodrošinātu dažādo valstu situāciju, ģeogrāfisko īpatnību un nozaru raksturīgo iezīmju saskaņīgumu.

3.9 Darbības rezultātu novērtēšana nav tas pats, kas regulējums, bet tā ir regulējuma sastāvdaļa. Reglamentējošās darbības pamatā jābūt atbilstīgam novērtējumam un tā veicināšanai. Tajā pašā laikā novērtējums ļautu apzināt situācijas, kad pakalpojumi nedarbojas pareizi, kā arī atšķirības starp dalībvalstīm attiecībā uz pakalpojuma kvalitāti un/vai veidu, un attiecīgi likt uzsvāru uz prasību pielāgošanu lietotāju un patērētāju vajadzībām un problēmām, kā arī ekonomikas, tehnoloģijas un sociālās vides pārmaiņām.

4. Kādus pakalpojumus novērtēt?

4.1 Ņemot vērā šiem pakalpojumiem noteiktos mērķus un šo pakalpojumu nozīmīgumu dažādu Kopienas politiku īstenošanā, ir nepieciešama regulāra ne tikai vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu, attiecībā uz kuriem pastāv Kopienas noteikumi, novērtēšana, bet arī to vispārējas nozīmes pakalpojumu novērtēšana, kuriem nav tautsaimnieciskas nozīmes, bet kuri piedalās pamattiesību īstenošanā un kuru darbība balstās uz solidaritātes principu un cilvēka cieņas ievērošanu, atsaucoties uz kopīgām Eiropas sociālā modeļa vērtībām.

4.2 Tā kā Reformas līgumam pievienotajā protokolā apstiprināts, ka vispārējās nozīmes pakalpojumi, kuriem nav tautsaimnieciskas nozīmes, ir tikai dalībvalstu kompetencē, šo pakalpojumu novērtēšana veicama tikai valsts, reģionālajā vai vietējā līmenī.

4.3 Tomēr, ņemot vērā, ka uz vispārējās nozīmes pakalpojumiem, kam nav tautsaimnieciskas nozīmes, tāpat kā uz vispārējās tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem attiecas virkne Eiropas Savienības mērķu (pamattiesību ievērošana, iedzīvotāju labklājības veicināšana, sociālais taisnīgums, sociālā kohēzija utt.), un tā kā Eiropas Savienība ir daļēji atbildīga par šo mērķu īstenošanu, tai vismaz ir jārūpējas, lai dalībvalstis regulāri novērtētu vispārējās nozīmes pakalpojumu, kam nav tautsaimnieciskas nozīmes, darbību.

5. Eiropas Savienības iestāžu pieeja

5.1 Nicas (2000. g.) un Lākenas (2001. g.) Eiropadomes sanāksmēs tika panākta vienošanās, ka Kopienas līmenī ir nepieciešams paredzēt efektīvu un dinamisku konkurences ietekmes un vispārējās nozīmes pakalpojumu darbības rezultātu novērtēšanu, kurā pienācīgi tiktu ņemtas vērā valsts, reģionālās un vietējās īpatnības un kompetences.

5.2 Turklāt tika uzskatīts, ka šāda novērtēšana būtu jāveic esošo struktūru ietvaros, jo īpaši izmantojot horizontālos novērtēšanas līdzekļus un nozaru ziņojumus, kā arī izmantojot Komisijas sagatavoto "Kārdifas ziņojumu" par ekonomikas reformu. Tajā būtu jāņem vērā tirgus struktūras un darbības rezultāti, tostarp ar nodarbinātību saistīti aspekti, sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistību ekonomiskais un sociālais novērtējums, iedzīvotāju un patērētāju viedoklis par vispārējās nozīmes pakalpojumu darbības rezultātiem un liberalizācijas ietekmi uz viņiem.

5.3 Kopš 2001. gada Eiropas Komisija katru gadu (izņemot 2003. gadā) veica horizontālu novērtēšanu tikai pārvaldījumu un datu pārraides tīklu nozarē (elektroenerģija, gāze, elektroniskās komunikācijas, pasta pakalpojumi, gaisa un dzelzceļa transports), pamatojoties uz Komisijas paziņojumā⁽¹⁾ noteikto metodi, kuru tomēr ne visi dalībnieki atbalsta; daži uzskata, ka drīzāk tiek vērtēta Kopienas politika pārvaldījumu un datu pārraides tīklu jomā nevis darbības rezultāti.

5.4 Komisija 2003. gadā ar zaļo grāmatu par vispārējās nozīmes pakalpojumiem uzsāka sabiedrisko apspriešanu, lai noteiktu, kā organizēt novērtēšanu, kādus kritērijus izmantot, kā mudināt iedzīvotājus piedalīties un kā uzlabot datu kvalitāti. Šīs apspriešanas galvenie secinājumi bija šādi: nepieciešama daudzdimensiju novērtēšana un novērtēšanas mehānismu pārskatīšana, bet Komisija uzskatīja, ka netika panākta vienošanās par to, kuram ir jāveic šī novērtēšana.

5.5 Baltajā grāmatā par vispārējās nozīmes pakalpojumiem⁽²⁾ ir uzsvērts novērtēšanas process, kas turpmāk jāveic pirms jebkādas Kopienas tiesību aktu pielāgošanas, jo īpaši, ja tie attiecas uz pakalpojumu liberalizāciju.

⁽¹⁾ COM(2002) 331 galīgā redakcija, 18.6.2002., Komisijas paziņojums "Metodoloģisks atzinums vispārējās ekonomiskās nozīmes pakalpojumu horizontālajam novērtējumam".

⁽²⁾ COM(2004) 374 galīgā redakcija, 12.5.2004., Komisijas paziņojums "Baltā grāmata par vispārējās nozīmes pakalpojumiem".

5.6 Minētajā baltajā grāmatā Komisija atzīst Kopienas iestāžu īpašo atbildību ar valstu nodrošinātu datu palīdzību novērtēt pakalpojumus, kas ietilpst Kopienas izveidotajā sektoros regulējošā sistēmā. Tā neizslēdz arī iespēju, ka novērtējums Kopienas līmenī var tikt apsvērts arī citās jomās atsevišķos gadījumos, kad tas radītu uzlabojumu.

5.7 Visbeidzot, Komisija vērsās pie ārējā konsultanta un pasūtīja padziļinātu novērtējuma ziņojumu par novērtēšanas metodēm; galvenie secinājumi tiks apkopoti jaunā paziņojumā, kas paredzēts 2008. gadā.

5.8 Komisija uzskata, ka šādā ārējā revīzijā būs jānovērtē, cik liela ir nepieciešamība veikt darbības novērtējumu pārvaldījumu un datu pārraides tīklu nozarē, kuri sniedz vispārējās tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumus Eiropas Savienības līmenī, jāsniedz ieteikumi, kā uzlabot horizontālo novērtēšanu un jāizvērtē Komisijas piemērotība horizontālo novērtējumu veicēja lomai.

5.9 Paziņojumā par vispārējās nozīmes pakalpojumiem⁽³⁾ Komisija "uzskata par svarīgu lēmumu pieņemšanas procesa kvalitātei un pārredzamībai regulāri veikt dziļu novērtējumu un tā metodoloģijas un rezultātu publiskošanu, lai tie būtu pieejami pārbaudēm".

6. Novērtēšanas principi un kritēriji

6.1 Komisija paziņojumā COM(2002) 331 uzņēmas saistības iesaistīt pilsonisko sabiedrību VNP rezultātu horizontālā novērtēšanā, ieviešot "pastāvīgu uzraudzības mehānismu, lai ņemtu vērā pilsoņu viedokļus un to attīstību" un norādīja, ka "ad hoc tiks uzklauti iesaistīto dalībnieku, tajā skaitā sociālo partneru viedokļi par specifiskiem jautājumiem".

6.2 Sabiedrības attīstību raksturo tās vēlmes, kurās atspoguļojas sabiedrības — šajā gadījumā lietotāju vai patērētāju — pieaugošās prasības ne tikai atzīt viņu tiesības, bet arī ņemt vērā viņu īpatnības. Vispārējās nozīmes pakalpojumu īstenošanas veidi ir cieši saistīti ar sabiedrību, kurā tie tiek sniegti.

6.3 Tā kā valsts, reģionālās un vietējās iestādes veido dažādas struktūras ar dažādu statusu (valsts un privātie uzņēmumi vai valsts/privātās partnerības), lai nodrošinātu vispārējās nozīmes pakalpojumus, ir nepieciešama daudzdimensiju novērtēšana.

6.4 Turklāt veicot novērtēšanu dalībvalstu līmenī, jāpieaicina visi iesaistītie dalībnieki un personas: iestādes, kuras ir atbildīgas par vispārējās nozīmes pakalpojumu noteikšanu un īstenošanu, regulatorus, uzņēmējus/pakalpojumu sniedzējus, kuriem ir jāsniedz šie pakalpojumi, patērētāju, arodbiedrību un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus utt.

⁽³⁾ COM(2007) 725 galīgā redakcija, 20.11.2007., Komisijas paziņojums, kas pievienots paziņojumam "Vienots tirgus 21. gadsimta Eiropā", "Vispārējās nozīmes pakalpojumi, tostarp vispārējās nozīmes sociālie pakalpojumi: jauns Eiropas uzdevums".

6.5 Novērtēšanā ne tikai jāiesaista visi dalībnieki, bet tai ir jābūt arī neatkarīgai un tajā jāņem vērā to atšķirīgie viedokļi, jo ne visiem dalībniekiem ir vienas un tās pašas intereses, dažos gadījumos tās ir pat pretējas, un tās raksturo neatbilstība viņu sniegtajā informācijā un ekspertīzēs.

6.6 Turpmāk izvērtēt vispārējas nozīmes pakalpojumu ekonomisko un sociālo efektivitāti, to darbību un sasniegtos rezultātus nebūs iespējams, izmantojot tikai vienu kritēriju — šajā gadījumā konkurences noteikumus —, bet būs nepieciešama virkne kritēriju.

6.7 Kā uzsvērts 2000. gada pētījumā (*), ko CIRIEC un CEEP veica, pamatojoties uz Eiropas Komisijas pieprasījumu, novērtēšanai jāga ir tikai tad, ja tā veikta saistībā ar noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem, kas izriet no trim noteikšanas avotiem — patērētāja, pilsoņa un sabiedrības — un no trim sastāvdaļām — cilvēka pamattiesību ievērošanas, sociālās un teritoriālās kohēzijas, sabiedrības politikas definēšanas un īstenošanas.

6.8 Novērtēšana jāveic attiecībā uz Lisabonas stratēģijas trīs pilāriem (ekonomikas, sociālo un vides) un vienlaicīgi attiecībā gan uz iekšējā tirgus, konkurences, patērētāju tiesību aizsardzības un nodarbinātības politiku, gan katru attiecīgo nozares politiku atsevišķi.

6.9 Novērtēšanā jāizmanto dažādi kritēriji, un tā jo īpaši attiecas uz

- sabiedrisko pakalpojumu saistību sistēmas noteikšanu un uz atļaujām sniegt pakalpojumus,
- pareizu specifiskācijas(-u) vai to pienākumu īstenošanu, kuri saistīti ar universālu pakalpojumu vai atļauju sniegt pakalpojumu,
- pakalpojuma cenu, kvalitātes un pieejamības nodrošināšanu cilvēkiem ar invaliditāti un lietotāju apmierinātību,
- pozitīviem un negatīviem ārējiem faktoriem,
- valsts politikas mērķu sasniegšanu,
- juridiskajām saistībām atbilstošu noteikumu transponēšanu.

6.10 Turpmāk tiks sniegta informācija par reālo praksi un tās novērtējums, kā arī izvērtēta šo darbību ietekme uz dažāda veida lietotājiem. Tas ļautu novērst informācijas strukturālo nelīdzsvarotību, kura ir raksturīga attiecībās starp operatoriem/pakalpojumu sniedzējiem, regulatoriem un patērētājiem.

Briselē, 2008. gada 14. februārī

7. Novērtēšanas īstenošana

7.1 Novērtēšanas sistēmai ir jābalstās uz periodiskiem ziņojumiem, ko valsts vai vietējā līmenī sagatavojušas novērtēšanas iestādes, kuras dalībvalstis izveidojušas atbilstīgi iepriekš minētajiem principiem.

7.2 Kopienas līmenī būs jānosaka apmaiņas, pretstatīšanas, salīdzināšanas un koordinēšanas kārtība. Turpmāk Eiropas Savienībai būs jāsekmē neatkarīgas novērtēšanas dinamika, ievērojot subsidiaritātes principu un Reformas līgumam pievienotajā protokolā minētos principus un dialogā ar attiecīgo dalībnieku pārstāvjiem izstrādājot harmonisku Eiropas mēroga novērtēšanas metodi, kuras pamatā ir vienoti rādītāji, kā arī tās darbības līdzekļus.

7.3 Lai novērtēšana būtu atbilstīga un lietderīga, ir jāizveido plurālistiska koordinācijas komiteja, kurā būtu pārstāvētas visas iesaistītās puses (valsts iestādes, sociālie partneri, uzņēmēji, regulatori, lietotāji — individuālie lietotāji un uzņēmumi —, arodbiedrības) un kuras sastāvā Kopienas līmenī būtu Eiropas Komisijas, Eiropas Parlamenta, dalībvalstu pastāvīgo pārstāvniecību ES, Reģionu komitejas un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas pārstāvji.

7.4 Koordinācijas komiteja būtu atbildīga par

- novērtēšanas metodi,
- rādītāju definīciju,
- veicamo izpēšu specifiskāciju izstrādi,
- izpēšu, kuru pamatā būtu vairāku ekspertu viedokļi, pasūtīšanu,
- kritisku ziņojumu izskatīšanu,
- ieteikumiem,
- rezultātu izplatīšanu.

7.5 Debates ar visām iesaistītajām personām par novērtēšanas ziņojumiem varētu notikt ikgadējas konferences veidā par vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu darbības rezultātiem līdzīgi tai, ko jau vairākus gadus organizē Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja attiecībā uz pārvaldājumu un datu pārraides tīklu nozari, vai arī tās varētu organizēt saistībā ar pavasara Sociālo samitu.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

(*) CIRIEC/CEEP pētījums "Vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumi Eiropā: regulējums, finansējums, novērtējums, ieteicama prakse", http://www.ulg.ac.be/ciriec/intl_fr/research/publications.htm.
CIRIEC: Starptautiskais valsts, sociālās un kooperatīvās ekonomikas pētniecības un informācijas centrs.
CEEP: Uzņēmumu ar valsts kapitāla daļu un vispārējās ekonomiskās intereses uzņēmumu Eiropas Centrs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Veicināt Eiropas digitālās bibliotēkas pieejamību plašai sabiedrībai”

(2008/C 162/11)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 16. februārī nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Veicināt Eiropas digitālās bibliotēkas pieejamību plašai sabiedrībai” (pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 23. janvārī. Ziņotāja — Pichenot kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 153 balsīm par, 4 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Tā kā “Eiropas digitālās bibliotēkas” ⁽¹⁾ izveide paredzēta 2008. gadā, Komitejas atzinuma mērķis ir sniegt plašu atbalstu kultūras, zinātniskā un tehnoloģiskā mantojuma daļas pieejamībai tiešsaistē. Atzinums ir ieguldījums Eiropas iestāžu darbā ar mērķi izveidot plašai sabiedrībai paredzētu portālu — līdzekli sistematizētu zināšanu izplatīšanai digitālajā laikmetā.

1.2 Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas un dalībvalstu kopīgos centienus un Eiropas valstu bibliotekāru konferencē uzsāktu kultūras iestāžu koordināciju nolūkā izveidot fondu, kas apvienotu visas iestādes, kuras vēlas padarīt pieejamus to digitalizētos materiālus. Lai sniegtu iedzīvotājiem pēc iespējas plašāku informāciju par šo projektu, Komiteja aicina pilsoniskās sabiedrības organizācijas Kopienas, valstu un reģionālajā līmenī iesaistīties šajā vērienīgajā projektā.

1.3 Pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās Eiropas digitālās bibliotēkas (EDB) attīstībā būs izšķirīga četros būtiskos aspektos, kas pamato EESK iesaisti, proti:

- piedalīties piemērotu kritēriju noteikšanā, lai veiktu materiālu, kurus paredzēts pārvērst ciparu formātā, atlasī;
- sniegt sabiedriskās domas atbalstu nepieciešamajam finansējumam;
- sekmēt grāmatu nozarē iesaistīto dalībnieku un citu kultūras iestāžu līdzdalību un inovācijas pasākumus;
- veicināt visu iedzīvotāju iekļaušanos informācijas sabiedrībā.

1.4 Komiteja atzīst, ka iepriekšējo prezidentūru laikā Komisija, iesaistot ieinteresētās puses, jau ir paveikusi lielu darbu dalībvalstīs. Komiteja pilnībā atbalsta Eiropas Parlamenta nesēn

⁽¹⁾ Eiropas digitālā bibliotēka (EDB) ir Eiropas muzeju, arhīvu, audiovizuālo centru, bibliotēku u.c. dokumentu digitalizācijas projekta pagaidu apzīmējums.

izstrādāto ziņojumu ⁽²⁾, kurā apkopota informācija par līdz šim paveikto un turpmākajiem pasākumiem. Šajā atzinumā Komiteja vēlas uzsvērt pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās nozīmi, lai rosinātu tās dalībniekus piedalīties EDB projekta uzsākšanā un tā turpmākajā attīstībā. Atzinuma mērķis ir pievērst īpašu uzmanību lietotāju vēlmēm un vajadzībām, lai nodrošinātu EDB pieejamību plašai sabiedrībai.

1.4.1 EESK iesaka pilsoniskās sabiedrības organizācijām

- sākot ar 2008. gadu piedalīties Eiropas iedzīvotāju informēšanas pasākumos,
- pārraudzīt lietotāju grupas, kas piedalās kopējā portāla pārbaudē, kas ļauj noteikt atbilstību, lietošanas ērtības un e-pieejamības ⁽³⁾ (*e-accessibility*) iespējas cilvēkiem ar invaliditāti,
- sadarbībā ar vietējām bibliotekām organizēt plašas debates par saturu, ko paredzēts pārvērst ciparu formātā,
- rosināt informācijas sabiedrībā pārdomas par tādu tiesisku regulējumu, kas atbilstu mūsdienu intelektuālo, mākslas un zinātnisko darbu digitalizācijai.

1.4.2 EESK iesaka dalībvalstīm un Komisijai

- izveidot projekta valdi dialogam ar pilsonisko sabiedrību,
- nodrošināt dalībvalstu finansējumu, lai līdz 2010. gadam panāktu dažādas izcelsmes un dažāda veida materiālu plaša mēroga digitalizāciju,

⁽²⁾ EP deputātes Marie-Hélène Descamps kdzes ziņojums “i2010: pretim digitālai Eiropas bibliotēkai” (2006/2040(INI), 2007. gada jūlijā).

⁽³⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Turpmākie tiesību akti par e-pieejamību” (ziņotājs — Hernandez Bataller), OV C 175, 27.7.2007.; Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Vienlīdzīgas iespējas cilvēkiem ar invaliditāti” (ziņotājs — Meelis Joost), OV C 93, 27.4.2007., 8. lpp.

- sadarbībā ar kompetences centriem izstrādāt nacionālos digitalizācijas plānus atbilstoši vienotai dokumentu hartai,
- Kopienas līmenī pastāvīgi īstenot programmu nolūkā rast ar daudzvalodību un savietojamību saistītu tehnisku problēmu risinājumus, kā arī izstrādāt kopīgas pamatnostādnes e-pieejamības nodrošināšanai cilvēkiem ar invaliditāti,
- iesaistot EESK, veikt pētījumu par to, ko lietotāji (jo īpaši invalīdi) sagaida no digitālās bibliotēkas, kādas ir viņu vajadzības un ieradumi,
- izdarīt secinājumus, analizējot valstu praksi saistībā ar Direktīvu Nr. 2001/29/EK (*) paredzētajiem izņēmumiem un aktīvāk meklēt risinājumus tiesiskā regulējuma nodrošināšanai (nezināmu autoru darbi un darbi, kas vairs netiek izdoti vai izplatīti, digitālie dokumenti u.c.).

1.4.3 EESK vēlētos, lai ekonomikas dalībnieki un kultūras iestādes

- sekmētu jaunu vai mūsdienīgu digitālo materiālu plašu pieejamību Eiropas digitālās bibliotēkas portālā,
- izstrādātu modeļus ar autortiesībām aizsargātu darbu pieejamībai tiešsaistē par pieņemamu cenu,
- piedalītos attiecīgās iestādes fondu digitalizācijā, izmantojot publiskā un privātā sektora partnerību,
- piedalītos mecenātisma pasākumos digitalizācijas veicināšanai,
- veicinātu publisko bibliotēku lasītavu nozīmi, nodrošinot nemateriālā satura pieejamību uz vietas lasītavas vietējā vai iekštīklā (*intranet*).

2. Uzlabot iedzīvotāju informētību un iesaistīt pilsonisko sabiedrību Eiropas digitālās bibliotēkas (EDB) turpmākajā attīstībā

2.1 Uzlabot iedzīvotāju informētību par Eiropas digitālo bibliotēku.

2.1.1 Eiropas bibliotēku, arhīvu un muzeju kultūras mantojuma pieejamība tiešsaistē 2010. gadā nodrošinās ne tikai Eiropas, bet arī visas pasaules iedzīvotājiem iespēju izmantot sešus miljonus digitālo dokumentu vaļaspriekam, izglītībai, kā arī profesionālos vai zinātniskos nolūkos. Šis kvantitatīvais mērķis būs plaša mēroga digitalizācijas pirmais posms.

(*) Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/29/EK par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā.

2.1.2 Projekts, kura pagaidu nosaukums ir *European Digital Library (EDL)*, ērtības labad tiek dēvēts par "bibliotēku", neraugoties uz to, ka savā paziņojumā (?) Komisija aicināja visas iestādes piedalīties digitalizācijas procesā. Līdz ar to projekts attiecas uz jebkuru mantojumu kultūras, zinātnes un tehnikas jomā, t.i., visa veida manuskriptiem, grāmatām, nošu partitūrām, kartēm, skaņas un audiovizuālajiem ierakstiem, žurnāliem, fotogrāfijām utt.

2.1.3 Komiteja pilnībā piekrīt Eiropadomes 2006. gada novembra sanāksmē paustajiem vienprātīgiem secinājumiem, ka EDB ir nozīmīgākais projekts, lai veicinātu visu iedzīvotāju iesaistīšanos informācijas sabiedrībā un sekmētu viņu izpratni par Eiropas identitāti.

2.1.4 Otrs minētā projekta tālejošais mērķis ir nodrošināt, lai EDB portāls kļūtu par kopēju daudzvalodu piekļuves punktu ne tikai zinātnes vai mākslas aprindu pārstāvjiem, bet gan visai sabiedrībai. Šajā sakarā EESK aicina Komisiju plašāk informēt sabiedrību, izmantojot materiālus vairākās valodās, tādējādi sekmējot iedzīvotāju atbalstu digitālās bibliotēkas izveidei. Komunikācijas plānā jāiesaista visas Eiropas iestādes un dalībvalstis, un tā īstenošana jāsāk 2008. gada novembrī.

2.1.5 Plaša mēroga digitalizācijai būs īpaša nozīme cilvēces vēsturē. Tādēļ būtu jāuzsāk debates arī par satura un zināšanu atlasī un sistematizēšanu Kopienas līmenī. EESK uzskata, ka plašajās debatēs par digitalizācijas nosacījumiem ir jāapskata arī atsevišķi finansēšanas, tehniskie un tiesiskie aspekti, kas nodrošinās virzību uz atvērtu zināšanu sabiedrību:

- valsts īpašumā esošo materiālu digitalizācijai nepieciešamais finansējums, proti, jānodrošina līdzsvarotība starp retu vai bojājošo dokumentu pārvēršanu ciparu formātā un plaša mēroga digitalizāciju sabiedrības vajadzībām;
- finansiāls atbalsts izdevējiem, kas pārvērs mūsdienu fondus ciparu formātā un piekrīt to pieejamībai tiešsaistē;
- privātā finansējuma un mecenātisma piesaiste digitalizācijai un izplatīšanai;
- intelektuālā īpašuma tiesību nediferencēta piemērošana 70 gadus pēc autora nāves;
- nodrošināt pārredzamību un koleģiālas attiecības publiski pieejamā kultūras mantojuma (tekstuālā un audiovizuālā materiāla, muzeju un arhīvu fondu utt.), kuru paredzēts pārvērst ciparu formātā, atlasē;

(?) Paziņojums "i2010: digitālās bibliotēkas", 2005. gada 30. septembrī, COM(2005) 465 galīgā redakcija.

- jāizstrādā “Eiropas dokumentu harta”, kurā apkopotas galvenās zināšanu jomas, kuras paredzēts pārvērst ciparu formātā; šajā nolūkā Kopienas līmenī vispirms jānoskaidro, kādi jau agrāk ciparu formātā pārvērsti materiāli šobrīd pieejami tiešsaistē;
- nodrošināt autoriem, kuru darbi vairs netiek izdoti un izplatīti, iespēju izplatīt attiecīgos darbus ciparu formātā, izmantojot licenci uz atvieglotiem noteikumiem; ⁽⁶⁾
- jā sagatavo interaktīvs saraksts, kas atvieglotu autortiesību īpašnieku meklēšanu “nezināmu” ⁽⁷⁾ autoru darbiem;
- zinātniskās informācijas apstrāde; ⁽⁸⁾
- jautājumi par cilvēku ar invaliditāti, jo īpaši redzes invalīdu, piekļuvi internet portāliem un materiāliem ciparu formātā.

2.2 Iesaistīt pilsonisko sabiedrību Eiropas kultūras programmā augošas globalizācijas apstākļos.

2.2.1 Līdz šim minētais projekts tiek apspriests tikai speciālistu līmenī un tas liecina par iesaistīto pušu (kultūras iestāžu, autoru, izdevēju, grāmatnīcu utt.) lielo ieinteresētību un to līdzdalību Komisijas izveidotās augsta līmeņa grupas darbā. Komisijas 2005. gada ziņojuma “i2010: digitālās bibliotēkas” ⁽⁹⁾ sagatavošanas gaitā rīkotajā apspriešanās tikai 7 % respondentu bija privātpersonas un 14 % — augstskolu mācībspēki. Zemais sabiedrības iesaistīšanās līmenis nepārsteidz, ņemot vērā debašu negaidīto uzsākšanu 2004. gada beigās — pēc tam, kad Google pasludināja plaša mēroga digitalizāciju, — kā arī pašu aptaujas anketu, kas vairāk orientējas uz saimnieciskas nozīmes grupām, ko skāra digitalizācijas sekas.

2.2.2 Pateicoties ievērojamiem reklāmas finansēšanas līdzekļiem popularizējot informācijas bezmaksas pieejamību tīmeklī, sabiedriskajai domai nav skaidra priekšstats par digitālās bibliotēkas pakalpojumiem. Līdz ar to pilsoniskajai sabiedrībai ir jāuzņemas pienākums, jo īpaši attiecībā uz jauno paaudzi, iesaistīties informācijas un izglītošanas pasākumos par intelektuālā vai radošā darba vērtību un par tā īpašuma tiesību ievērošanu.

2.2.3 EESK aicina Komisiju un dalībvalstis uzņemties iniciatīvu, lai plašāk iesaistītu pilsonisko sabiedrību kultūras mantojuma digitalizācijas turpmākajā procesā. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšanās būs izšķirīga četros būtiskos aspektos, proti, nosakot kopīgus kritērijus materiālu atlasei, atbalstot

⁽⁶⁾ Atvieglota licence, piemēram, *Creative Commons* (www.creativecommons.org).

⁽⁷⁾ Augsta līmeņa ekspertu grupas 2007. gada 18. aprīļa ziņojums par autortiesībām, saglabāšanu ciparu formātā, nezināmu autoru darbiem un darbiem, kas vairs netiek izdoti vai izplatīti.

⁽⁸⁾ Paziņojums “Zinātniskā informācija digitālajā laikmetā: piekļuve, izplatīšana un saglabāšana”, 2007. gada 14. februārī, COM(2007) 56.

⁽⁹⁾ Paziņojums “i2010: digitālās bibliotēkas”, 2005. gada 30. septembrī, COM(2005) 465 galīgā redakcija.

finansējumu, pārliecinot visas iesaistītās puses par inovācijas nozīmīgumu un sekmējot visu iedzīvotāju iekļaušanos informācijas sabiedrībā.

2.2.4 Lai sasniegtu šo mērķi, EESK ierosina no 2008. gada marta, uzsākot izmēģinājuma modeļa īstenošanu, atvērt publisko telpu, lai apvienības, izglītības un kultūras iestādes, ģimenes un sociāli profesionālās organizācijas, kas pārstāv nākamos lietotājus, varētu tajā izteikt savu viedokli. Pilsoniskās sabiedrības īstenotie pasākumi būs noderīgi dažādos posmos, kas sekos projekta uzsākšanai 2008. gada novembrī, kā arī turpmākajos tā attīstības posmos.

2.2.5 Minētās debātes varētu papildināt Eiropadomes secinājumiem pievienoto ceļvedi (2007-2010) un to pilnveidot, lai nodrošinātu digitalizācijas turpmāko attīstību un tās plašāku lietojumu. EESK pauž gandarījumu par uzaicinājumu sadarboties ar Pilsoniskās sabiedrības platformu starpkultūru dialogam, kas veido digitālo bibliotēku sabiedrisko tīklu.

2.2.6 Pēc 2008. gada, kas ir Eiropas starpkultūru dialoga gads, šīs debātes varētu turpināties un noslēgties ar jaunu apspriešanos 2009. gadā. Līdz ar to pilsoniskā sabiedrība varētu iesaistīties turpmāko posmu noteikšanā ilgtermiņā, ņemot vērā Eiropas kultūras programmu augošas globalizācijas apstākļos. ⁽¹⁰⁾

2.3 Veicināt digitālās bibliotēkas izveidi.

2.3.1 EESK atbalsta Eiropas Parlamenta ziņojumā ⁽¹¹⁾ izteikto priekšlikumu izveidot EDB “valdi”, kuras sastāvā darbotos tās kultūras iestādes, kas iesaistījušās EDL net projektā. Tās uzdevums būs pārraudzīt projekta tālākvirzību un digitalizācijas nacionālo plānu saskaņošanu. Valdei jāuzsāk plašs dialogs ar lietotāju pārstāvības organizācijām, tai skaitā ar EESK.

2.3.2 Komiteja atzīst, ka būtisku ieguldījumu var sniegt Eiropas valstu bibliotekāru konference, kas balstās uz kodifikācijas starptautiskajiem normatīvajiem standartiem (bibliogrāfisko rādītāju) un uzkrāto pieredzi iespiecību digitalizācijas jomā. EESK aicina pārējās valstu kultūras iestādes reģionālajā, valsts vai Kopienas līmenī iesaistīties, tostarp 2007. gada novembrī dibinātā fonda ietvaros, EDL net projekta koordinācijā saistībā ar arhīvu, valsts muzeju un audiovizuālo centru fondu materiālu pārvēršanu ciparu formātā.

⁽¹⁰⁾ Paziņojums par Eiropas darba kārtību kultūrai augošas globalizācijas apstākļos, 2007. gada 10. maijā, COM(2007) 242 galīgā redakcija.

⁽¹¹⁾ EP deputātes Marie-Hélène Descamps kdzes ziņojums “i2010: pretim digitālai Eiropas bibliotēkai” (2006/2040(INI), 2007. gada jūlijā).

2.3.3 Šajā svarīgajā jautājumā EESK atbalsta Direktīvas 2001/29/EK piemērošanu, kas nodrošina autortiesību un blakustiesību aizsardzību informācijas sabiedrībā, tostarp darbu pavairošanas un izplatīšanas jomā. Taču digitālajā laikmetā minētajai direktīvai ir trūkumi attiecībā uz nezināmu autoru darbiem, noteikumiem par darbu saglabāšanu ciparu formātā, tīmeklī radīto darbu (*digital born*) statusu un neatrisinātā problēma attiecībā uz darbiem, kas vairs netiek izdoti vai izplatīti.

2.3.4 Direktīvā paredzēti izņēmumi, piemēram, attiecībā uz īpašām kopijām, kas izgatavotas publisko bibliotēku, izglītības iestāžu, muzeju vai arhīvu vajadzībām un invalīdiem paredzētās kopijas. Tā kā šie izņēmumi nav obligāti, to piemērošana katrā dalībvalstī ir atšķirīga.

2.3.5 Papildus minētajiem juridiskajiem aspektiem, Komiteja norāda arī uz tehniskām problēmām, kas padara šo projektu sarežģītu. Komiteja pauž īpašu gandarījumu par Komisijas pēdējos gados paveikto šo tehnisko problēmu risināšanā. Komiteja atbalsta 7. Pētniecības un tehnoloģiju attīstības pamatprogrammā un "econtentplus" programmā paredzētās iniciatīvas, jo īpaši saistībā ar saturu savietojamību un kompetences centriem digitalizācijas jomā. Savietojamība un daudzvalodība, kā arī mehānismi, ar kuriem tiks nodrošināta muzeju, bibliotēku un arhīvu fondu pieejamība kopējā tīmekļa vietnē, ir galvenie EDB panākumu faktori.

2.3.6 Pilsoniskās sabiedrības organizācijas valsts un reģionālajā līmenī, un jo īpaši valstu Ekonomikas un sociālo lietu padomes, tiek aicinātas atbalstīt digitalizācijas pasākumu finansēšanu attiecīgajā dalībvalstī, lai nodrošinātu digitālo materiālu kritisko masu un to daudzveidību. Komiteja iesaka dalībvalstīm izmantot arī struktūrfondu līdzekļus; veiksmīgs piemērs tam ir Lietuva.

3. Veicināt EDB plašu pieejamību, piedāvājot daudzveidīgu un mūsdienīgu sistematizētu saturu

3.1 Ņemt vērā lietotāju intereses un vajadzības ⁽¹²⁾.

3.1.1 EESK uzskata, ka digitalizācijai ir jāklūst par būtisku sociālās un teritoriālās kohēzijas faktoru. ⁽¹³⁾ Komiteja jo īpaši iesaka digitālo pakalpojumu klāstā un to pieejamības noteikumos ņemt vērā dažādu paaudžu intereses, lai sekmētu saiknes

⁽¹²⁾ Lietotājs nav tikai pasīvs pakalpojumu saņēmējs, bet gan aktīvs lietotājs, kas nosaka, kādus pakalpojumus tas sagaida un kā šiem pakalpojumiem būtu jāattīstās.

⁽¹³⁾ EESK atzinums par tematu "Turpmākie tiesību akti e-iekļautības jomā", OV C 175, 27.7.2007., 91. lpp.

un tālāknodešanu. Pēc pusaudžu vecuma personas, kas agrāk nav lasījušas, reti kļūst par lasītājiem. Zināšanu sabiedrības mērķis ir digitālās bibliotēkas pieejamība plašai sabiedrībai, tostarp minētajām personām, kas nav lasītājas, un neregulāriem lasītājiem.

3.1.2 No mūzizglītības viedokļa ⁽¹⁴⁾, kultūras mantojuma un jo īpaši zinātniskās informācijas ⁽¹⁵⁾ pārvēršana ciparu formātā sniedz plašas zināšanu ieguves iespējas. Lai sasniegtu šo mērķi un nodotu tālāk zināšanas atbilstoši jaunajiem apstākļiem, arī skolotāju sākotnējā un tālākizglītība ⁽¹⁶⁾ ir jāpielāgo jaunajai situācijai.

3.1.3 Lai to īstenotu, ir jāveic pētījumi par lietotāju interesēm un ieradumiem. Šobrīd prioritāte ir piešķirta rakstu darbiem (manuskriptiem, grāmatām, žurnāliem un uzziņu materiāliem), kurus izmanto galvenokārt trim mērķiem: teksta meklēšanai, piekļuvei tiešsaistē un lasīšanai autonomā režīmā (personīgā virtuālā bibliotēka). Jāizmēģina tādi jauni lietojumi kā sadarbības līdzekļi, anotāciju platformas un satura papildināšana hipertekstā vai arī multimediju izmantošana (skaņa, video, animācija). Šīs jaunās funkcijas veicinās ne tikai zināšanu izplatīšanu, bet pirmām kārtām to veidošanu.

3.1.4 Saistībā ar dažādiem nerakstītiem dokumentiem portāls *Michael* (Eiropas kultūras mantojuma daudzvalodīgs uzskaitījums) kopš 2007. gada nodrošina piekļuvi muzeju krājumiem, bibliotēku un arhīvu fondu ciparu formātā, kas līdz šim bija izkaisīti pa visu Eiropu. Līdz ar to kultūras iestādēm vietējā, reģionālajā un valsts līmenī ir pieejami minēto krājumu apraksti. Sākotnēji minētā iniciatīva darbojās tikai Apvienotajā Karalistē, Francijā un Itālijā, bet to paredzēts īstenot vēl piecpadsmit dalībvalstīs, tādējādi piedāvājot jaunas iespējas kultūras tūrisma jomā. Kopš 2007. gada novembra portāls "*Michael Culture*" iekļauts fondā, kas apvieno un pārvalda visas šajā projektā iesaistītās kultūras iestādes.

3.1.5 EESK iesaka izveidot "lietojuma novērošanas centru", lai noskaidrotu iespējas un praksi. EDB ir vērtīga ne tikai satura dažādības, bet arī intelektuālās apmaiņas jaunas prakses izplatīšanas un pētniecības tematu pieejamības ziņā. Komiteja vēlas iesaistīties *EDL net* darba grupā "Lietotāji".

3.2 Veicināt visiem pieejamu digitālu sabiedrību, īpašu uzmanību pievēršot invalīdiem ⁽¹⁷⁾.

3.2.1 Kā izriet no 2006. gada jūnijā Rīgā pieņemtās ministru deklarācijas par jaunajām tehnoloģijām iekļaujošai sabiedrībai, ir jāpanāk, lai EDB nepalīelinātu atšķirības starp to, kā tīmekļa

⁽¹⁴⁾ EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par pamatprasmēm mūzizglītībai". Ziņotāja — *Herczog* kdze, OV C 195, 18.8.2006.

⁽¹⁵⁾ Eiropadomes secinājumi par zinātnisko informāciju.

⁽¹⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Skolotāju izglītības un apmācības kvalitātes uzlabošana" (ziņotājs — *Soares* kgs) pieņemts 2008. gada 16. janvārī (*CESE 1526/2007 fin*).

⁽¹⁷⁾ Izpratnes veicināšanas kampaņa par iekļaušanos informācijas sabiedrībā "*E-iekļautība 2008*", ko Komisija iesniegusi Padomei.

iespējas izmanto regulāri lietotāji un gados vecāki cilvēki, invalīdi vai neaizsargātas sabiedrības grupas. Nesen izstrādātajos izpētes atzinumos Komiteja norāda uz pasākumiem, kas varētu nodrošināt minētajām personām e-piekluves iespējas, tostarp ar Eiropas Sociālā fonda palīdzību.

3.2.2 Eiropas valstu bibliotēku, arhīvu un muzeju dokumentu digitalizācija un to pieejamība tiešsaistē ir neaizstājami iekļaušanas līdzekļi invalīdiem. Taču pārsātināts dizains, neatbilstošs formāts vai nepiemēroti aizsardzības līdzekļi var liegt šo piekļuvi.

3.2.3 Direktīvā, kas pieņemta 2001. gadā, ir skaidri noteikts, ka attiecībā uz invalīdiem (vājredzīgajiem, neredzīgajiem, personām ar kustību vai garīgiem traucējumiem) autortiesību jomā piemērojami izņēmumi.

3.2.4 Lai nodrošinātu šī kultūras mantojuma pieejamību, ir būtiski, lai EDB portāla un ar to saistīto valstu portālu izstrādes sākumposmā tiktu paredzēti īpaši tehniskie līdzekļi, kas nodrošina invalīdiem piekļuvi minētajiem portāliem.

3.2.5 Neskatoties uz to, ka pieredzējušie lietotāji bieži vien neitralizē pirātisma apkarošanai paredzētos tehniskos aizsardzības mehānismus, tie tomēr ierobežo mazāk pieredzējušos lietotājus. Šajā sakarā EESK iesaka tehniskās aizsardzības līdzekļu izstrādē jau sākotnēji ņemt vērā pieejamības un savietojamības aspektus, lai nodrošinātu, ka invalīdu izmantotie lasīšanas līdzekļi, piemēram, balss sintezatori, spēj nolasīt arī digitālu tekstu.

3.3 *Paplašināt šobrīd pieejamā digitālā satura klāstu ar mūsdienu vai nesēn izdotiem materiāliem.*

3.3.1 Portāls uzsāks darbu 2008. gada rudenī, piedāvājot tiešsaistē un bezmaksas lejuplādēšanai divus miljonus izdevumu, fotogrāfiju vai karšu, kas nav aizsargātas ar likumu. Tas ir jo īpaši nozīmīgi attiecībā uz retiem, vērtīgiem dokumentiem vai darbiem, kas vairs netiek izdoti vai izplatīti. Bet ilgtermiņā minēto dokumentu klāsts ir jāpapildina ar aktuālākiem dokumentiem.

3.3.2 EDB sākotnējais mērķis bija šajā portālā piedāvāt lietotājiem ne tikai dokumentus, kurus neaizsargā autortiesību likums, bet arī ar autortiesībām aizsargātus mūsdienu vai nesēn izdotus dokumentus.

3.3.3 Lai veicinātu nesēn izdoto darbu pieejamību, Komisija izveidoja augsta līmeņa ekspertu grupu. Lai aizpildītu "XX un

XXI gadsimta melno caurumu" ⁽¹⁸⁾ attiecībā uz darbiem, kas aizsargāti ar autortiesībām, šī komiteja, kuras sastāvā ir izdevniecību un nacionālo bibliotēku pārstāvji, kā arī audiovizuālās un arhīvu nozares speciālisti, 2007. gada aprīlī izstrādāja priekšlikumus ar mērķi atvieglot piekļuvi nezināmu autoru darbiem un darbiem, kas vairs netiek izdoti, kā arī vienkāršot darbu saglabāšanu ciparu formātā.

3.3.4 Lai panāktu visai sabiedrībai pieejamu plaša mēroga digitalizāciju, ir jāizstrādā jauns saimnieciskais modelis, kas nodrošina autoru, izdevēju un izplatītāju līdzsvarotu pārstāvību. Tīmekļa lietotāji pamatoti vēlas, lai maksas pakalpojums būtu pieejams par pieņemamu cenu. Komiteja aicina grāmatu nozares saimnieciskos dalībniekus rast konkrētus risinājumus sarunu ceļā. ⁽¹⁹⁾ Lai veicinātu šo jauno tirgu un novērstu pirātisma un viltojumu risku, izdevēju, autoru un grāmatniecību pienākums ir piedāvāt patērētājiem plašu pakalpojumu klāstu, ņemot vērā dažādu dalībnieku viedokļus.

3.3.5 Viņuprāt, attiecībā uz darbiem, kurus aizsargā autortiesības, ar autortiesību īpašnieku piekrišanu būtu jādod lietotājiem iespēja piekļūt tiešsaistē minēto darbu īsiem fragmentiem vai virtuāli pārlapot darbu specializētās tīmekļa vietnēs. Lai iepazītos ar dokumenta, kas aizsargāts ar autortiesībām, pilnu tekstu, tīmekļa lietotāju varētu orientēt uz privātiem operatoriem, tai skaitā tradicionālo grāmatniecību tīkliem, kas šādu iespēju piedāvā par pieņemamu cenu un apliecina honorāra maksājumu autortiesību īpašniekam. Minētā komiteja aicina autortiesību īpašniekus atbalstīt šīs jaunās iespējas.

3.3.6 Lai nodrošinātu maksas pakalpojumu par pieņemamu cenu, ir svarīgi, lai dalībvalstis piemērotu pazeminātu PVN likmi ne tikai grāmatām un citiem izdevumiem, bet arī publikācijām ciparu formātā.

3.3.7 Lai sekmētu licences ar atvieglotiem noteikumiem mūsdienu satura papildināšanai, nesēn izstrādātajā atzinumā ⁽²⁰⁾ Komiteja iesaka piešķirt atbilstošu aizsardzību Kopienas līmenī autoriem/māksliniekiem, kas ir izvēlējušies licenci ar atvieglotiem nosacījumiem. Līdz ar viņu darbu pieejamību bez maksas, jānodrošina arī viņu morālās tiesības un aizsardzība pret darbu nelikumīgu izmantošanu tirdzniecībā.

3.3.8 Komiteja iesaka Komisijai uzņemt iniciatīvu jaunu licenču izstrādei, kurās tiesības izplatīt ciparu formātā būtu nošķirtas no tiesībām publicēt papīra formātā.

⁽¹⁸⁾ Citāts no komisāres Vivianne Reding uzstāšanās EESK 2007. gada 12. decembrī.

⁽¹⁹⁾ Denis Zwirn pētījums Numilog (2007. gada aprīlī) nolūkā izstrādāt saimniecisku modeli izdevēju līdzdalībai Eiropas digitālās bibliotēkas projektā.

⁽²⁰⁾ EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par nomas tiesībām un patapinājuma tiesībām, un dažām blakustiesībām, kas attiecas uz autortiesībām intelektuālā īpašuma jomā (kodificēta versija)", OV C 324, 30.12.2006., 7.–8. lpp.

3.3.9 Komisija 2007. gada veica plašu salīdzinošu pētījumu⁽²¹⁾ par autortiesību un blakustiesību direktīvas transponēšanu valstu tiesību sistēmās⁽²²⁾. Lai uzlabotu saskaņošanu Kopienas līmenī, Komiteja pievērsīs īpašu uzmanību šā pētījuma secinājumiem.

3.4 Ievērot sistematizētu zināšanu prasību.

3.4.1 XXI gadsimta sākumā, kad tīmeklī pieejams plašs informācijas apjoms, kurai nav norādītas atsauces un kuru ir grūti pārbaudīt, Eiropas projekta neapstrīdama priekšrocība būs satura atlase, lai nodrošinātu tā objektivitāti un plurālismu, kā arī sistematizētas zināšanas, to klasifikācija un formātu standartizācija, lai atvieglotu meklēšanu plašajā informācijas klāstā. Precīzas, kvalitatīvas un konkrētas atbildes uz lietotāju jautājumiem un meklējumiem ir atkarīgas no meklētājprogrammu attīstības mijiedarbības ar digitālo zināšanu koordinācijas uzlabošanu Eiropas līmenī.

3.4.2 EESK uzsver, ka prototipa izmēģinājumam, ko 2007. gada martā kopīgi uzsāka Francija, Ungārija un Portugāle, ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu piekļuvi sistematizētiem krājumiem. Šis ekspertu atzītais Eiropas līmeņa modelis ir pamats digitalizācijai Eiropā un ieguldījums EDB turpmākajā attīstības posmā. Turklāt šī prototipa sistēma ir pieejama visām meklētājprogrammām. Izmantojot standarta anketu modeļus, kas paredzēti tīmekļa lietotāja pieprasījuma formulēšanai un orientēšanai, tā varētu atvieglot meklēšanu.

3.5 Nodrošināt kultūras un valodu daudzveidību.

3.5.1 EESK uzsver, ka EDB būs pirmā daudzvalodu bibliotēka⁽²³⁾ pasaules tīmeklī, kas nodrošinās kultūras daudzveidības saglabāšanu un veicināšanu. Eiropai ar tās izcilo kultūras mantojumu un satura daudzveidību ir jānodrošina vadošā loma zināšanu digitalizācijas procesā pasaules mērogā atbilstoši UNESCO konvencijai par kultūras izpausmju daudzveidības saglabāšanu un veicināšanu. Pateicoties Eiropas valodu izplatībai pasaulē, ne tikai eiropiešiem, bet arī citu kontinentu iedzīvotājiem tiks nodrošināta piekļuve pasaules mantojumam un viņu kultūras pirmavotiem, kas glabājas Eiropā.

⁽²¹⁾ Pētījums par Direktīvas 2001/29/EK par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā transponēšanu un tās ietekmi dalībvalstu tiesību sistēmās (EDT/2005/IM/DI/91).

⁽²²⁾ Autortiesību aizsardzības termiņu pagarināja līdz 70 gadiem pēc autora nāves un blakustiesību termiņu — līdz 50 gadiem.

⁽²³⁾ EESK atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Jauna daudzvalodības pamatstratēģija", OV C 324, 30.12.2006., 68. lpp.

3.5.2 EDB attīstības gaitā pēc 2010. gada Komiteja iesaka katrai dalībvalstij piedāvāt attiecīgās valsts ievērojamāko literāro darbu izlasi dažādās valodās, lai nodrošinātu Eiropas kultūras identitātes izplatīšanu un ievērotu dažādību.

4. Veicināt un modernizēt publisko lasītavu nozīmi tiešsaistes piekļuves sistēmā

4.1 Lai nodrošinātu vietējā līmeņa piekļuvi globālā sistēmā, EESK formulē ieteikumus publisko lasītavu atbalstam. Kultūras vērtību aprītei piemīt globāla un multimodāla dimensija, kas ir efektīva tikai tādā gadījumā, ja sabiedrības rīcībā ir materiāls nodrošinājums, kas tai ļauj izmantot plašo piedāvājumu klāstu. Bibliotēku publiskās lasītavas un vietējās kultūras iestādes nodrošina vienlīdzīgas piekļuves iespējas visiem. Lai nodrošinātu sociālo iekļaušanos, ir jā saglabā tradicionālo bibliotēku nozīme nemateriālā satura pieejamības jomā.

4.2 Tradicionālās bibliotēkas un mediatēkas kā iestādes, kas nodod tālāk sistematizētas zināšanas un nodrošina kultūras vērtību pieejamību visiem, ir apliecinājušas savu nozīmi ķēdē, kuras sākumposms ir autors, vidusposms — grāmatnīcas un noslēguma posms — lasītājs. Minētajām iestādēm ir jāturpina savi pienākumi arī saistībā ar nemateriālo saturu. Tādēļ būtu lietderīgi piemērot īpašus līgumus vai licences, kas, saglabājot līdzsvarotību, sekmētu minēto iestāžu darbību un izplatīšanas uzdevuma īstenošanu.⁽²⁴⁾

4.3 Valstu kultūras iestāžu dokumentu, kas ir valsts īpašums, pārveidošana ciparu formātā jāveic sadarbībā ar vietējām bibliotēkām un arhīvu centriem. Tradicionālo bibliotēku apmeklētāji nav speciālisti un, veicot ar autortiesībām neaizsargāta satura atlasī, ir jāņem vērā viņu intereses, kā arī apmeklētāju daudzveidība.

4.4 Izstrādāt racionālus modeļus mūsdienu digitālo darbu iepirkšanai un to publiskai pieejamībai.

4.4.1 Tradicionālās bibliotēkas iepērk materiālus (grāmatas, kompaktdiskus, nošu partitūras, valodu mācīšanas metodiku u. c.) un nodod tās lietotāju rīcībā uz noteiktu laiku bez maksas vai arī par niecīgu samaksu, tādējādi nodrošinot, ka finanšu aspekts nav šķērslis, lai piekļūtu šiem materiāliem. Jaunajam saimnieciskajam modelim, kas paredzēts nemateriālajam saturam, jāatbilst bibliotēku un mediatēku apmeklētāju interesēm un jābūt pielāgotam viņu ieradumiem. Turklāt tradicionālajām bibliotēkām ir liels mūsdienu satura iepirkšanas potenciāls, kam ir tieša saikne ar jaunākajām norisēm informācijas, kultūras un tehnoloģiju jomā. Tām ir jāpiedalās jaunā saimnieciskā modeļa izstrādē.

⁽²⁴⁾ Direktīvas (2001) par autortiesībām informācijas sabiedrībā 40. apsvērumus.

4.4.2 Ir jāpanāk, lai nemateriālā un jo īpaši digitālā satura izplatība netraucētu bibliotēkām pildīt izglītošanas funkciju; tādēļ satura, kas pārvērsts ciparu formātā, aprītes saimnieciskajos un tehniskajos modeļos jāņem vērā tradicionālo bibliotēku nozīme un uzdevumi, tādējādi nodrošinot arī turpmāk pakalpojumus bibliotēku iekšējos tīklos (intranet) un grāmatu aizdošanu reģistrētajiem lietotājiem.

4.5 Nodrošināt lietotājiem pakalpojumus, kas pieejami uz vietas.

4.5.1 Iekštīklā (intranet) jāpanāk, lai tradicionālās bibliotēkas nodrošinātu lietotājiem ne tikai piekļuvi materiālajiem fondiem, bet arī vietējo piekļuvi nemateriālajam saturam, izmantojot datorus, printerus, programmatūras, platjoslas pieslēgumu, informāciju, palīdzību un mediāciju. Tradicionālo bibliotēku perso-

nāla sākotnējā apmācībā un tālākizglītībā, kā arī viņu darba organizēšanā jāņem vērā arī nemateriālais saturs.

4.6 *Organizēt informatīvus pasākumus un mediāciju, lai veicinātu plašas sabiedrības piekļuvi digitālajiem fondiem un nemateriālajam saturam.*

4.6.1 Bez atbilstošas sagatavošanas un informācijas plašas sabiedrības pārstāvji pārāk bieži uzskata, ka personālais dators, ar ko aprīkots arvien lielāks mājsaimniecību skaits, ir multimediju termināls vaļaspriekam un tādēļ nepārzin Internet sniegtās iespējas kultūras, izglītības, pedagogijas un informācijas jomā. Tradicionālajām bibliotēkām, kas veic aktīvu mediāciju, organizējot pasākumus, lai ieinteresētu dažāda vecuma iedzīvotājus grāmatu lasīšanā, ir jāuzņemas pienākumi arī saistībā ar nemateriālo saturu.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Dažādu enerģijas veidu izmantošana transporta nozarē"

(2008/C 162/12)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 19. marta vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

"Dažādu enerģijas veidu izmantošana transporta nozarē".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2007. gada 18. decembrī. Ziņotājs — *Iozia kgs.*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 130 balsīm par, 11 pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK labprāt atsaucas uz Komisijas priekšsēdētāja vietnieka un par transporta nozari atbildīgā komisāra *Jacques Barrot* kga lūgumu izstrādāt atzinumu par tematu "Dažādu enerģijas veidu izmantošana transporta nozarē", būdama pārliecināta par nepieciešamību attīstīt pastāvīgu dialogu starp Komisiju un EESK, kas pārstāv pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

1.2 EESK pievienojas Eiropadomes pavasara sanāksmes secinājumiem, kuros noteiktas šādas prioritātes:

— apgādes drošības palielināšana,

— ES tautsaimniecību konkurētspējas saglabāšana un energoresursu pieejamība par pieņemamām cenām,

— vides ilgtspējības veicināšana un cīņa pret klimata pārmaiņām.

1.3 Tādēļ pamatnostādnes par atbilstošākiem enerģijas veidiem jāizstrādā, pamatojoties uz minētajām prioritātēm, kā Komisija to jau ir izdarījusi, sagatavojot paziņojumu par mērķiem degvielas jomā no 2001. gada līdz 2020. gadam.

1.4 Atzīstot, ka vēl daudzus gadus transporta jomā naftas produkti būs galvenā degviela, ka dabasgāze, kas arī ir neatjaunojams resurss, varēs papildināt un daļēji aizstāt no naftas produktiem ražotas degvielas, EESK uzskata, ka ir jādod izšķirošs impulss, lai finansētu udeņraža ražošanu un izmantošanu, kā arī pētniecību otrās paaudzes biodegvielu jomā. Šajā sakarā Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu, proti, Komisija

2007. gada 9. oktobrī nolēma piešķirt finansējumu 1 miljarda *euro* apmērā Kopējai tehnoloģiju iniciatīvai no 2007. gada līdz 2013. gadam, un, lai Padome un Parlaments paātrinātu priekšlikuma pieņemšanas procesu, pievienojas aicinājumiem, kas nāk no uzņēmumu un pētniecības aprindu pārstāvjiem, kuri nodarbojas ar ūdeņraža izmantošanas metožu izstrādi.

1.5 Sabiedriskās domas augošās bažas par klimata pārmaiņām, riskiem, kuri rodas, paaugstinoties vidējai planētas temperatūrai, kas, ja netiks veikti īpaši pasākumi, varētu paaugstināties par 2 °C līdz 6,3 °C, liek nostiprināt visus piemērotos instrumentus, lai novērstu negatīvās sekas, kuras atmosfērā rada siltumnīcefekta gāzu emisijas. EESK augsti novērtē Eiropas Vides aģentūras (EVA) veikumu un tās nozīmīgo ieguldījumu izplatot datus un sniegtot informāciju par cīņu pret atmosfēras piesārņošanu.

1.6 EESK pievienojas Vides ministru padomes 2007. gada 28. jūnija secinājumiem un atbalsta Komisijas priekšlikumu pārskatīt VI vides rīcības programmu, ņemot vērā izvirzītās prioritātes:

- cīnīties pret klimata pārmaiņām,
- apturēt bioloģiskās daudzveidības izzušanu,
- samazināt piesārņojuma negatīvo ietekmi uz veselību,
- veicināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un nodrošināt atkritumu ilgtspējīgu apsaimniekošanu.

1.7 Visās transporta jomās tiek pētīti atbilstoši risinājumi, lai sasniegtu šos mērķus, un Eiropas galvenās aģentūras strādā, lai sasniegtu konkrētus rezultātus tuvāko gadu laikā. Lēmums piemērot emisiju sertifikātu sistēmu gaisa transportam, kas arvien lielākā mērā veicina siltumnīcefekta gāzu rašanos, ļaus paātrināt jaunu degvielu izstrādi. Jau tagad dažas kompānijas pārbauda iespēju izmantot biodegvielu, bet rezultāti, kas gūti ūdeņraža gadījumā, pagaidām ir ļoti nepilnīgi, un paies ilgs laiks, līdz varēs izmantot ūdeņradi kā alternatīvu. Lielos jūras transportlīdzekļu motorus ir vieglāk piemērot jauktajām degvielām, kurās ir zemāks oglekļa saturs. Savukārt elektrības un atjaunojamo enerģijas avotu kombinācijas izmantošana dzelzceļa nozarē var neapšaubāmi palielināt dzelzceļa transporta jau pašlaik izcilus ekoloģiskos rādītājus.

1.8 Labākā degviela ir tā, ko ietaupa. EESK uzskata, ka, izvēloties piemērotāko enerģijas veidu — izvēlē, kurai arvien vairāk jāklūst par Koptienas politiku, jāņem vērā visi šie faktori un par nepārprotamu prioritāti jāizvirza Eiropas iedzīvotāju un planētas veselība un labklājība. Nodokļu un atvieglojumu politikā, ietekumos un normatīvajos aktos vienmēr jāņem vērā minētā prioritāte, veicinot ekoloģiski saderīgākus un ekonomiski ilgtspējīgākus risinājumus. Jātaupa, priekšroku dodot sabiedriskajam transportam, alternatīvajiem transporta veidiem, tādai ekonomikas un sociālai politikai, kas palielina indivīda mobilitāti, bet samazina ne vienmēr lietderīgo īpašuma mobilitāti.

1.9 EESK ir pārliecināta, ka transporta jomas nākotnei jābilst uz pakāpenisku degvielu dekarbonizāciju un jāsasniedz nulles emisija. H₂ ražošana no atjaunojamiem energoresursiem, piemēram, biomasas, fotolīze, termodinamikas vai saules fotoelementu enerģija, vēja enerģija vai hidroenerģija, ir vienīgā iespēja, kas nav tikai ekoloģiskā ilūzija. Ūdeņradis kā enerģijas uzglabāšanas elements ļauj saskaņot pēc savas “dabas” (nakts/diena, gads utt.) periodisku enerģijas piedāvājumu ar enerģijas pieprasījumu, kas ir mainīgs un savstarpēji nesaistīts.

1.10 Sadedzināšanas un piedziņas tehnoloģiju attīstība ir ļāvusi ar hibrīdiem dzinējiem aprīkoto automobiļu strauju izplatību. Nolikā ierobežot emisijas šķiet, ka visatbilstošākais risinājums ir pilnībā elektriska piedziņa, attīstot elektrības ražošanu no atjaunojamiem enerģijas avotiem, vai arī hibrīdu dabasgāzes un ūdeņraža izmantošanu, vismaz kamēr tie būs pieejami. Cita starpposma iespēja ir maisījuma ūdeņradis/metāns izmantošana ar zemu ūdeņraža procentuālu daudzumu. Šī metode ir pirmais solis uz ūdeņraža izmantošanu transporta jomā.

1.11 Lai gan pašreiz tā izmantošana ir ierobežota, ūdeņraža kā enerģijas nesēja lietojums transportlīdzekļu vajadzībām ir nākotnes uzdevums, un iespēja laist apgrozībā automobiļus, kas daļēji vai pilnībā izmanto ūdeņradi, var kļūt par realitāti nākamajos gados, ja valstu un ES iestādes turpinās atbalstīt pētījumus. Šajā sakarā cerību veiš projekta *CUTE (Clean Urban Transport for Europe — Tīrs pilsētas transports Eiropā)* rezultāti.

1.12 Kā jau minēts sakarā ar ergoefektivitāti, EESK uzskata, ka ir lietderīgi izveidot tīmekļa vietni, kur ar akadēmisko aprindu veiktajiem pētījumiem, ar valstu, reģionu un pilsētu līmenī īstenotajiem eksperimentiem varētu iepazīstināt plašāku sabiedrību, bet jo īpaši vietējās pašvaldības. EESK uzskata, ka nolūkā nodrošināt enerģijas veidu optimālu izvēli transporta nozarē jāizmanto piemērots enerģijas veids, palielinot ogļūdeņražu efektivitāti un veicinot prioritātes transporta jomā. Kamēr vēl nav panākta ūdeņraža ražošanas efektivitāte, ir jāizmanto elektroenerģija, kas iegūta no atjaunojamiem enerģijas avotiem. Transporta nozarē tuvākajā laikā un kur vien tas iespējams ir jāpalielina no tīriem un atjaunojamiem enerģijas avotiem ražotās elektroenerģijas izmantošana.

1.13 EESK uzsver pilsoniskās sabiedrības informētības un iesaistīšanas nozīmi, kas ar savu attieksmi palīdz īstenot mērķus, kas saistīti ar patēriņa samazināšanu un atbalstu pētniecībai un jauninājumiem, kuri vērsti uz ekoloģiski tīrām un ilgtspējīgām degvielām. Šīs nostādnes jāiekļauj Eiropas un valstu politikās, uzsverot dalībvalstu sadarbības un kohēzijas spējas pievienoto vērtību. Tas nozīmē kopējo vērtību un Eiropas sociālā modeļa veicināšanu, kas vērsts uz dabas bagātību aizsardzību, iedzīvotāju un ES dzīvojošo un strādājošo veselību un drošību un kas rūpējas par cilvēces dzīves apstākļiem kopumā.

2. Ievads

2.1 Komisijas priekšsēdētāja vietnieks un par transporta nozari atbildīgais komisārs *Jacques Barrot* kgs lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt atzinumu par tematu "Dažādu enerģijas veidu izmantošana transporta nozarē".

2.2 Komiteja pievienojas par transporta nozari atbildīgā komisāra paustajām bažām par degvielas piegādi un nepieciešamību savlaicīgi veikt analīzi un pētījumus par iespējamajiem risinājumiem saistībā ar transporta politikas tendencēm, kā arī nepieciešamību pieņemt pasākumus attiecīgo degvielu pieejamības nodrošināšanai.

2.3 Lēmumi par energoefektivitāti un atbilstošie uzdevumi, kas gulstas uz ES sakarā ar Kioto protokola mērķu ievērošanu, klimata pārmaiņu izraisīto ārkārtas situāciju, energoapgādes atkarības no trešām valstīm mazināšanu, Lisabonas programmā pieņemtajiem lēmumiem, Transporta baltās grāmatas mērķu sasniegšanu un transporta veidu kombinēšanas attīstību, padara šo jautājumu par būtiski svarīgu ES enerģētikas stratēģijā.

2.4 Jau 2001. gadā paziņojumā par mērķiem degvielu jomā laika periodā no 2001. gada līdz 2020. gadam Komisija norādīja uz nepieciešamību risināt dažādu degvielu izmantošanas jautājumu, nosakot dažus mērķus degvielām, kas nav naftas produkti, novērtējot par iespējamu un atbilstošu prasībām šādu scenāriju:

- dabasgāzes tirgus daļa varētu palielināties par aptuveni 10 % līdz 2020. gadam,
- ūdeņradis — galvenais potenciālais enerģijas nesējs nākotnē; ūdeņraža īpatsvars degvielas patēriņā varētu sasniegt zemu procentuālo attiecību,
- BTL (*biomass to liquid* — degviela, ko iegūst no biomasas) degvielas ļautu lielā mērā sasniegt biodegvielai noteikto tirgus daļu, kas ir vairāk nekā 6 % līdz 2010. gadam, bet no biomasas iegūstamo degvielu īpatsvars tiek lēsts aptuveni 15 % apmērā,
- sašķidrināta naftas gāze (LPG) ir atzīta alternatīva degviela transportlīdzekļiem; mērķis ir līdz 2020. gadam palielināt tirgus daļu, ja iespējams, līdz 5 %,
- kopumā tuvākajās desmitgadēs alternatīvajām degvielām ir iespējas palielināt to tirgus daļu un ilgtermiņā pārsniegt 2020. gadam noteiktos 20 % mērķus.

2.5 EESK atbalstīja minēto paziņojumu un pašiniciatīvas atzinumā ⁽¹⁾ norādīja, ka dabasgāzes ⁽²⁾ attīstība, pētniecība biodegvielu jomā, tirdzniecībā esošo degvielu enerģētiskās efektivitātes uzlabošana ir ceļš, pa kuru jāiet, lai dažādotu piegādi un vienlaicīgi samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas.

⁽¹⁾ OV C 195, 18.8.2006., 75.–79. lpp.

⁽²⁾ "Alternatīvu degvielu attīstība un to izmantošanas veicināšana auto-transportā ES", OV C 195, 18.8.2006., 75.–79. lpp.

3. Klimata pārmaiņas

3.1 Arvien vairāk zinātnieku tagad piekrīt faktam, ka klimatu tieši ietekmē siltumnīcefekta gāzu emisijas. Vidējā temperatūra XX gadsimtā pieauga par aptuveni 1°C un, balstoties uz pašreizējiem klimata modeļiem, kas balstīti uz SEG emisijām pasaules mērogā, ir izstrādāti scenāriji, saskaņā ar kuriem vidējā temperatūra pasaulē varētu pieaugt no 2°C līdz 6,3°C, postoši ietekmējot klimatu, jūras līmeni, lauksaimniecisko ražošanu un citas saimnieciskās darbības.

3.2 Vides ministru padome, kuras sanāksme notika 2007. gada 28. jūnijā Luksemburgā, apstiprināja VI vides rīcības programmas lietderību un Komisijas ierosināto vidusposma pārskatu, uzsverot četras tajā ietvertās prioritātes: cīnīties pret klimata pārmaiņām, apturēt bioloģiskās daudzveidības izzušanu, samazināt piesārņojuma kaitīgo ietekmi uz veselību, veicināt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un nodrošināt atkritumu ilgtspējīgu apsaimniekošanu.

3.3 Vides ministru padome apstiprināja integrētu vides un enerģētikas politiku un atgādināja par nepieciešamību uzsākt sarunas, lai līdz 2009. gadam vienotos par pasaules mēroga līgumu pēc 2012. gada. Augusta līmeņa sanāksmē, kas notika 2007. gada 27. septembrī Nujorkā, Eiropadomes priekšsēdētājs *José Sócrates* kgs teica: "ANO konference par klimata pārmaiņām ir piemērots forums, lai vienotos par turpmāko darbību pasaules mērogā. Šajā sakarā ļoti liela nozīme ir augstākā līmeņa sanāksmē, kas notiks Bali ⁽³⁾ šā gada beigās, kad paredzēts, ka starptautiskā kopiena izvirzīs tālejošus mērķus, lai vienotos par klimata pārmaiņu nolīgumu globālā mērogā." Amerikas Savienoto Valstu klātbūtne, kas tikai oktobra vidū apstiprināja savu līdzdalību, un tās balsojums par gala rezolūciju piešķīra pieņemtajiem lēmumiem lielāku nozīmi, ņemot vērā ASV ekonomisko ietekmi un atbildību par siltumnīcefekta gāzu emisijām.

3.4 Vides ministru padome uzsver, ka ir svarīgi internalizēt vides un enerģijas patēriņa izmaksas nolūkā īstenot ilgtermiņa ilgtspējīgas politikas jomas. Tikpat svarīgi ir vides politikas jomā pastiprināti izmantot tirgus instrumentus, piemēram, nodokļus, nodevas vai emisijas sertifikātus lai tādā veidā veicinātu vides kvalitātes uzlabošanu. Ātri un plašos apmēros ekojauninājumi jāiekļauj visu svarīgāko Eiropas politikas jomu ietekmes pārskatīšanā, un ekonomisko instrumentu izmantošanai jāklūst plašākai un efektīvākai, sevišķi degvielas un enerģijas patēriņa jomā.

3.5 Komisija 2007. gada 29. jūnijā nāca klajā ar Zaļo grāmatu "Adaptācija klimata pārmaiņām Eiropā. ES rīcības varianti". Iepazīstinot ar to, *Stavros Dimas* kgs, ES komisārs vides jautājumos, aicināja uz konkrētu rīcību, lai pielāgotos jau notiekošām pārmaiņām. Temperatūras paaugstināšanās, plūdi un lietusgāzes ziemeļos, sausums un karstums dienvidos, apdraudētas ekosistēmas, jaunas slimības — tās ir tikai dažas no problēmām, kas minētas dokumentā.

⁽³⁾ ANO Klimata pārmaiņu konference Bali 2007. gada decembrī.

3.6 “Pielāgoties vai izzust — tāds ir dažu Eiropas nozaru liktenis”, apgalvoja *Dimas* kgs. Lauksaimniecība, tūrismis, enerģētika cietīs milzīgus zaudējumus, un jārikojas tagad, lai samazinātu saimnieciskās, sociālās un cilvēkresursu izmaksas, kas parādīsies nākotnē.

3.7 Dokumentā ir ierosināti daži praktiski risinājumi: samazināt nelietderīgu ūdens izmantošanu, būvēt dambjus un aizsargbarjeras pret plūdiem, atrast jaunus paņēmienus ražas saglabāšanai, aizsargāt iedzīvotājus, kas visvairāk cieš no klimata pārmaiņām, veikt pasākumus bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai. Tomēr galvenais mērķis visām ES valstīm paliek CO₂ emisiju samazināšana.

4. Eiropadome

4.1 Eiropadome 2007. gada pavasara sanāksmē pievērsās enerģētikas un klimata tematikai, ierosinot “integrētu klimata un enerģētikas politiku”, nosakot to par absolūtu prioritāti un uzsverot, “ka svarīgi ir sasniegt stratēģisko mērķi — ierobežot vidējo pasaules temperatūras kāpumu līdz 2 °C virs tā līmeņa, kas pastāvējis pirms rūpniecības ēras”.

4.2 Eiropas enerģētikas politika (EEP) paredz stratēģiju ar trijām prioritātēm:

- apgādes drošības garantēšana,
- ES tautsaimniecību konkurētspējas saglabāšana un energoresursu pieejamība par pieņemamām cenām,
- vides ilgtspējības veicināšana un cīņa pret klimata pārmaiņām.

4.3 Transporta politikas jomā “Eiropadome uzsver vajadzību pēc efektīvas, drošas un noturīgas Eiropas transporta politikas. Tālab ir svarīgi turpināt darbības, lai uzlabotu Eiropas transporta sistēmas darbības parametrus apkārtējās vides jomā. Eiropadome ir gandarīta par darbu, ko Eiropas Komisija veic, izvērtējot un internalizējot ārējās transporta izmaksas.” Eiropadome 21. un 22. jūnija sanāksmē pieņēma zināšanai Komisijas nodomu vēlākais līdz 2008. gada jūnijam ieviest modeli, kas ļauj novērtēt visu transportlīdzekļu radīto ārēju izmaksu internalizāciju un plānot jaunus direktīvai par Eiropas uzlīmi (*Eurovignette*) atbilstīgus pasākumus, lai, piemēram, minēto direktīvu attiecinātu uz pilsētu teritorijām, tādējādi nodrošinot iespēju visu veidu transportlīdzekļus vai infrastruktūras aplikt ar nodokli.

5. Siltumnīcefekta gāzu emisijas

5.1 Attiecībā uz emisijām, pašlaik transporta nozare veido 32 % no kopējā enerģijas patēriņa Eiropā un 28 % no kopējā CO₂ emisiju daudzuma⁽⁴⁾. Uz šo nozari tiek attiecināts emisiju pieaugums par 90 % no 1990. gada līdz 2010. gadam, un tas

⁽⁴⁾ Eiropas Vides aģentūra (EVA) nesēn publicēja ikgadējo ziņojumu “*Transport and Environment: on the way to a new common transport policy*” (Transporti un vide: ceļā uz jaunu kopīgu transporta politiku), kurā ir novērtēta transporta nozares darbība un rezultāti attiecībā uz to, kā tiek ņemta vērā vides politika un stratēģijas.

varētu būt viens no galvenajiem iemesliem, kuru dēļ netiks sasniegti Kioto mērķi. Saskaņā ar Komisijas aplēsēm pasažieru pārvadājumi ar autotransportu pieaugs par 19 %, savukārt kravu pārvadājumi ar autotransportu pieaugs par vairāk nekā 50 %.

5.2 Cita nozare, kas piedzīvoja ievērojamu pieaugumu, ir gaisa pārvadājumi, kurā konstatēts 86 % emisiju pieaugums laika posmā no 1990. gada līdz 2004. gadam un patlaban veido vairāk nekā 2 % no globālo emisiju apjoma.

5.3 *TERM 2006 (Transport and Environment Reporting Mechanism — ziņošanas mehānisms attiecībā uz transportu un vidi)*⁽⁵⁾ ziņojumā pausts uzskats, ka 2006. gadā transporta nozarē sasniegtie panākumi vēl ir nepietiekami. Ziņojumā tiek analizēts 2001. gada Transporta baltās grāmatas termiņa vidusposma pārskats, kas varētu radīt uzlabojumus vai negatīvas sekas, atkarībā no konkrētās piemērošanas valstu un reģionālajā līmenī. EVA uzskata, ka, no vides viedokļa raugoties, termiņa vidusposma pārskats novirza uzmanību no pieprasījuma pēc transporta pakalpojumiem pārvaldības uz pašreizējo negatīvo seku mazināšanu. Līdz ar to pieprasījuma pēc transporta pakalpojumiem pieaugums vairs netiek uzskatīts par vienu no svarīgākajiem vides tematiem transporta nozarē. Būtiskākie jautājumi, piemēram, klimata pārmaiņas, troksnis un ainaviskā fragmentācija sakarā ar transporta pakalpojumu infrastruktūru pārmērīgu daudzumu, joprojām nosaka vajadzību pārvaldīt pieprasījumu pēc transporta pakalpojumiem. Attiecībā uz šo mērķi izskatās, ka Baltā grāmata ir cietusi neveiksmi.

5.4 Cits nozīmīgs aspekts, kas aplūkots ziņojumā, ir subsīdijas transportam, kuras Eiropā sasniedz summu no 270 līdz 290 miljardiem *euro*. Gandrīz puse ir paredzēta autotransportam — vienam no videi visnedraudzīgākajiem transporta veidiem. “Transporti, būdams daudzu vides problēmu pamatā, piemēram, klimata pārmaiņām, gaisa piesārņojuma emisijām un troksnim, tiek atbalstīti ar ievērojamām subsīdijām. Autotransporta nozare saņem 125 miljardus *euro* gadā, no kuriem lielāko daļu veido subsīdijas infrastruktūrām, ja pieņem, ka autotransporta nodokļi un ceļa nodevas infrastruktūras nefinansē. Gaisa transports, kas ir transporta veids ar lielāko specifisko ietekmi uz klimatu, saņem ievērojamas subsīdijas ar labvēlīgas nodokļu politikas starpniecību, jo īpaši ar atbrīvojumu no PVN un degvielas nodokļa, kuri kopumā veido summu no 27 līdz 35 miljardiem *euro* gadā. Dzelzceļa transports saņem atbalstu 73 miljardu *euro* gadā, un lielā mērā izmanto arī citas budžētā paredzētās subsīdijas. Attiecībā uz ūdensceļu transportu ziņojumā ir minētas subsīdijas no 14 līdz 30 miljardiem *euro* (EVA ziņojums “*Size, structure and distribution of transport subsidies in Europe*” (Transporta subsīdiju nozīme, struktūra un sadale Eiropā)).”

5.5 Gada pārskata ziņojumā par siltumnīcefekta gāzu emisijām Kopienā laika periodā no 1990. gada līdz 2005. gadam un 2007. gada ziņojumā ir norādīts, ka:

- laika periodā no 2004. gada līdz 2005. gadam 15 valstu ES siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājās par 0,8 % (35,2 Mt CO₂ ekvivalenta),

⁽⁵⁾ Minētais ziņojums publicēts tīmekļa vietnē: “*Annual European Community GHG inventory 1990–2005 and inventory report 2007*” (Ikgadējā Eiropas Kopienas siltumnīcefekta gāzu emisijas inventarizācija 1990.–2005. gadā un 2007. gada inventarizācijas ziņojums), Eiropas Vides aģentūra, Tehniskais ziņojums Nr. 7/2007.

- 2005. gadā 15 valstu ES siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājās par 2,0 %, salīdzinot ar Kioto protokola bāzes gadiem,
- laika periodā no 1990. gada līdz 2005. gadam 15 valstu ES siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājās par 1,5 %,
- laika periodā no 2004. gada līdz 2005. gadam 27 valstu ES siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājās par 0,7 % (37,9 Mt CO₂ ekvivalenta),
- 27 valstu ES siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājās par 7,9 %, salīdzinot ar 1990. gada līmeņiem.

Laika periodā no 2004. gada līdz 2005. gadam ar autotransportu saistītās siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājās par 0,8 % (6 Mt CO₂ ekvivalenta).

6. Primāro energoresursu piegādes drošība

6.1 ES par 50 % ir atkarīga no enerģijas importa (no tā 91 % veido naftas imports). Ja tendence radikāli nemainīsies, šī atkarība pieaugs līdz 73 % 2030. gadā. Padome, Eiropas Parlaments un arī Komisija vairākkārt pievērsās šim svarīgajam tematam, norādot uz nepieciešamību īstenot politiku, kas vērsta uz maksimāla enerģētiskās autonomijas līmeņa sasniegšanu.

6.2 Eiropas Parlaments 2007. gada 15. februāra "Ziņojumā par energoresursu cenu pieauguma makroekonomisko ietekmi" (6) norādīja, ka transporta nozare izmanto 56 % no kopējā naftas patēriņa, un pauda atbalstu ES stratēģijas pieņemšanai, lai pilnībā atteiktos no fosilā kurināmā, paredzot, ka "transporta degvielas piegādi var palielināt, veicinot netradicionālu eļļas produktu un šķidrās degvielas ražošanu, izmantojot dabasgāzi vai akmeņogles, ja tas ir ekonomiski pamatoti". Turklāt EP aicina pieņemt pamatdirektīvu par transporta energoefektivitāti, saskaņot tiesību aktus privāto transportlīdzekļu jomā un automobiļu aplūkšanu ar nodokli saistībā ar CO₂ emisijām, kā arī marķēšanas kārtību un nodokļu stimulus enerģijas avotu dažādošanai. Visbeidzot EP aicina attīstīt transporta līdzekļus ar zemu CO₂ emisiju, izmantojot otrās paaudzes biodegvielas un/vai bioūdeņradi (ūdeņradis, kas iegūts no biomasas).

6.3 Krīze saistībā ar Krieviju, kuras kulminācija bija 2006. gada 1. janvāra lēmums samazināt piegādes Kijevai, kā arī endēmiska politiskā nestabilitāte Tuvajos Austrumos nostāda Eiropu vēl nebijušu uzdevumu priekšā: nodrošināt drošu un ilgtspējīgu apgādi, ņemot vērā iespējamo spriedzi nākotnē saistībā ar pieprasījumu pēc fosilajām degvielām.

6.4 Eiropā enerģijas ražošana transporta nozarei no alternatīviem un atjaunojamiem avotiem pašlaik attiecas gandrīz vienīgi uz biodegvielām, kas patlaban nodrošina tikai 1 % no Eiropas

transporta nozares vajadzībām pēc enerģijas. Atzinumā (7) par sasniegumiem biodegvielu ražošanā un izmantošanā Komiteja norāda, ka pašreizējā politika ir jāpārskata un jāveicina otrās paaudzes biodegvielas. Vienlaikus ir jāsekmē arī otrās paaudzes pārstrādes tehnoloģiju attīstība, kurās tiek izmantotas ātri audzējamo kultūru izejvielas, kuru pamatā galvenokārt ir stiebraugu un mežsaimniecības kultūras vai lauksaimniecības blakusprodukti, tādējādi izvairoties no vērtīgāko pārtikas kultūru sēklu izmantošanas. Piemēram, bioetanolu un tā blakusproduktus, ko pašreiz iegūst graudaugu, cukurniedru un biešu fermentācijas (kam seko destilācija) rezultātā, turpmāk varēs iegūt no vairākām citām izejvielām, izmantojot biomasu, kas iegūta no lauksaimniecības atkritumiem, kokapstrādes un papīra rūpniecības atlikumiem, kā arī no citām kultūrām.

7. Dažādu transporta līdzekļu izmantošana.

7.1 Dažādu energoresursu izmantošana transporta nozarē ir lielā mērā atkarīga no transportlīdzekļa, kas izvēlēts dažādu kravu un pasažieru pārvadājumiem. Tas ir svarīgi, jo atšķirīgi transportlīdzekļi ir dažādā mērā atkarīgi no ogļūdeņraža. Tādēļ, pamatojoties uz stratēģiju optimālam energoresursu izmantojumam transporta nozarē, jāmēģina samazināt pasažieru un kravu pārvadājumu atkarību no fosilām degvielām.

7.2 Pastāv divas galvenās iespējas, kā to darīt. Pirmkārt, jāuzlabo ogļūdeņraža efektivitāte un jāizvēlas citi transportlīdzekļi, kā teikts citviet atzinumā. Otrkārt, priekšroka jādod elektroenerģijai. Pateicoties pašreizējiem enerģijas resursiem un alternatīvo energoresursu potenciālam nākotnē, turpmākās izredzes attiecībā uz "tīras" elektroenerģijas piegādi vieš cerības. Transportlīdzekļu vajadzībām vairāk jāizmanto elektroenerģija.

7.3 Transportlīdzeklis, kas visdrīzāk var izmantot elektroenerģiju, ir dzelzceļš — neatkarīgi no tā, vai pasažieru, vai kravu pārvadājumu veikšanai starptautiskajā, valsts, reģionālajā vai pilsētas mērogā. Vairāk izmantojot dzelzceļa transportu ar elektrotzinību, ļauj samazināt sastrēgumus, kā arī lielos attālumos autotransporta, autobusu un automobiļu veikto pārvadājumu skaitu.

7.4 Eiropas Dzelzceļa pētniecības konsultatīvā padome (ERRAC — *European Rail Research Advisory Council*) savā darba programmā uzsver uzdevumus, kas jārisina, lai līdz 2020. gadam ļautu dzelzceļa transportam trīskāršot preču un pasažieru pārvadājumu apjomu. Energoefektivitātes attīstība un vides jautājumi ir iniciatīvu centrā. Eiropas transporta tīkla (TEN — *trans-European transport network*) projektos uzmanība ir pievērsta galvenokārt iespējām izmantot ūdeņraža kurināmā elementus, ko varētu iekļaut vilces transportlīdzekļu elektrosistēmās un pakāpeniski sākt lietot pašreiz ekspluatācijā esošajās lokomotīvēs ar fosilo degvielu dzinēju.

(6) "Ziņojums par energoresursu cenu pieauguma makroekonomisko ietekmi", ziņotājs Manuel António dos Santos kgs (PT/PSE).

(7) Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Ziņojums par sasniegumiem biodegvielu un citu atjaunojamo degvielu ražošanā un izmantošanā Eiropas Savienības dalībvalstīs" (COM(2006) 845 galīgā redakcija), ziņotājs — Iozia kgs.

7.5 Paredzamā nākotnē gaisa transportlīdzekļi būs atkarīgi no ogļūdeņraža degvielām, bet ātrgaitas vilcienu laišana apgrozībā ļautu būtiski samazināt to kravu pārvadājumu skaitu, kas tiek pārvadātas mazāk nekā 500 km attālumā. Gaisa transporta pārvadāto kravu skaits palielinās straujāk nekā pasažieru pārvadājumu apjoms. Dažus pārvadājumus, piemēram, komerciālā pasta pakalpojumus, nākotnē varētu veikt ātrgaitas vilcienu tīkls. Šādas izmaiņas transportlīdzekļu izmantojumā tiktu veicinātas, ja palielinātos ātrgaitas vilcienu staciju un lidostu savienojumu skaits.

7.6 Eiropas Aeronautikas pētījumu konsultatīvā padome (ACARE — *Advisory Council for Aeronautical Research in Europe*) ir iesaistīta stratēģiskās izpētes darba programmas izstrādē, kas pievēršas vispārējai klimata pārmaiņu, trokšņu emisiju un gaisa kvalitātes problemātikai. Kopējā tehnoloģiju iniciatīva "Clean Sky" pētīs labākos risinājumus konstrukcijas, motoru un degvielu aspektā, lai veicinātu ilgtspējīgu gaisa transportu. Pateicoties projekta SESAR īstenošanai, varētu panākt lielus ietaupījumus, racionalizējot gaisa satiksmes kontroles pārvaldību (skat. EESK atzinumu).

7.7 Transportlīdzekļi, kas pa autoceļiem veic pārvadājumus valsts un starptautiskā mērogā, ir galvenie ogļūdeņraža degvielas izmantotāji. 21. gadsimtā ātrgaitas dzelzceļa kravu pārvadājumi, kas savieno galvenos mezglus, ļautu būtiski samazināt autokravu pārvadājumu apjomu. Tā kā ātrgaitas vilcienu tīkls attīstās, to uzreiz var izmantot kravu pārvadāšanai. Šādas izmaiņas transportlīdzekļu izmantojumā veicinātu stratēģija attiecībā uz samaksu par ceļa izmantošanas, degvielu un transportlīdzekļu atļaujām.

7.8 Arī Eiropas Autotransporta pētniecības konsultatīvā padome (ERTRAC — *European Road Transport Research Advisory Council*) pieņēma stratēģiskās izpētes darba programmu. Vide, enerģija un resursi ir tās svarīgākie punkti. Papildus īpašai nodaļai, kas veltīta degvielām, darba programmas galveno mērķu vidū jāmin konkrētu CO₂ emisiju (uz kilometru skaitu) samazināšana līdz 2020. gadam: vieglajiem automobiļiem — līdz 40 % un smagajiem komerciālajiem transportlīdzekļiem līdz 10 %.

7.9 Sabiedrība kopumā atbalsta ūdens transportlīdzekļus — gan tos, kas izmantojami upju kanālos, gan piekrastē, gan okeānā. Kravu pārvadājumi pa upēm, kanāliem un jūru ir energoefektīva alternatīva autotransportam, un būtu jāaicina izmantot dažādus transportlīdzekļus.

7.10 Īstenībā starpkontinentu jūras transports ir lielāks ogļūdeņraža degvielas lietotājs nekā aviācija, un tas arī ātrāk attīstās. Minētajā nozarē tiek veikti aptuveni 95 % pasaules tirdzniecības apjoma, un tā ir diezgan efektīva, tomēr rada lielu sēra un slāpekļa oksīdu emisijas apjomu.

7.11 Līdz ar piegādes ķēžu izveidi pasaules mērogā un jaunu Āzijas tautsaimniecību rašanos, paredzams, ka starpkontinentu pārvadājumu skaits ar kuģi nākamajos piecpadsmit gados paaugstināsies par 75 %, tādējādi palielinot emisiju, jo šajā satiksmes nozarē izmanto dīzeļdegvielu. Vai palielinoties emisijām un samazinoties ogļūdeņraža degvielas piegādei, var rasties situācija, ka pienāks laiks, kad kravu pārvadājumus starp svarīgām ostām veiks milzīgi sauskraavas kuģi, ko darbinās ar alternatīvo enerģiju

līdzīgi kā zemūdenes, gaisa kuģus un ledlauzus? Tas noteikti mainītu energoresursu izmantošanu transporta nozarē.

7.12 Jūras transporta tehnoloģiju platforma *Waterborne* veic pētniecību nolūkā uzlabot vispārēju jūras motoru atdevi, samazināt berzi, kā arī izmēģina iespējamās alternatīvās degvielas, tostarp ūdeņradi.

7.13 Pasažieru automobiļi ir daudzfunkcionāli un lielākajai daļai cilvēku ikdienā nepieciešami transportlīdzekļi. Tomēr, pateicoties stratēģijai par dažādu transportlīdzekļu izmantošanu, ir iespējams aizstāt pilsētas un piepilsētas autobusus un pasažieru automobiļus ar vilcieniem un tramvajiem, ko darbina ar elektrību.

7.14 Runājot par atbilstošāku un efektīvāku degvielu izvēli, ir jāņem vērā dažādu degvielu relatīvā energoietilpība. Tādēļ būtu īpaši jāpievēršas lielākas energoietilpības degvielu izmantošanai. Zemāk pievienotā tabula parāda dažas energoietilpības vērtību piemērus, kas izteiktas MJ/Kg.

Degviela	Energoietilpība (MJ/Kg)
Dambī, kas atrodas 100 m augstumā, pārsūknēts ūdens 0,001	0,001
Cukurniedru rauši (1)	10
Koksne	15
Cukurs	17
Metanols	22
Akmeņogles (antračīts, brūnogles)	23–29
Etanols (bioloģiskas izcelsmes alkohols)	30
LPG (sašķidrināta naftas gāze)	34
Butilspirts	36
Biodīzeļdegviela	38
Nafta	42
Gazohols jeb E10 (90 % benzīna un 10 % alkohola)	44
Benzīns	45
Dīzeļdegviela	48
Metāns (gāzveida degviela, kas atkarīga no kompresijas)	55
Ūdeņradis (gāzveida degviela, kas atkarīga no kompresijas)	120
Kodola skaldīšana (urāns, U 235)	85 000 000
Kodolsintēze (ūdeņradis, H)	300 000 000
Hēlija piesaistīšanas enerģija (He)	675 000 000
Masas/enerģijas ekvivalence (Einšteina vienādojums)	90 000 000 000

(1) Avots: Wikipedia. Cukurniedru rauši — biomasas atlikumi pēc cukurniedru sulas izspiešanas.

Avots: J. L. Cordeiro pēc Starptautiskās enerģētikas aģentūras (IEA) un ASV Enerģētikas departamenta (US Department of Energy) datiem

7.15 Kopumā, protams, pastāv iespējas izmantot tādus transportlīdzekļus, kas būtiski ietekmē ES transporta nozares atkarību no ogļūdeņraža. Galvenais ir ražot vairāk elektroenerģijas, kas ļautu nākotnē pilnveidot ar elektrību darbināmus transportlīdzekļus, kā arī radīt energoresursu, kas kalpo jaunākajiem ūdeņraža dzinējiem.

8. "Ūdeņraža sabiedrība"

8.1 Kaitējumu videi rada galvenokārt fosilo kurināmo sadedzināšanas produkti, kā arī tehnoloģijas, kas tiek izmantotas to ieguvei, transportēšanai un pārstrādei. Vislielākos kaitējumi tomēr ir saistīti ar to galīgo izmantošanu. Sevišķi sadedzināšanas procesā gaisā nokļūst ne vien oglekļa dioksīds, bet arī rafinēšanas posmā pievienotie elementi (piemēram, svīnu saturošas vielas).

8.2 Globālais pieprasījums pēc naftas ekvivalentiem 2020. gadā tiek lēsts uz 15 miljardiem tonnām ar pieauguma tempiem, kas pārsniedz 2 % gadā. Šī pieprasījuma apmierināšana turpināsies galvenokārt no fosilajiem avotiem, kas pašlaik veido no 85 % līdz 90 % no pasaules enerģētiskā piedāvājuma. Tomēr jau notiek pakāpeniska pieprasījuma pārorientēšanās uz degvielām ar zemu oglekļa/ūdeņraža (C/H) attiecību, pārejot no oglekļa uz naftu un metānu, kā arī pakāpeniski nonākot līdz pilnīgai dekarbonizācijai, proti, ūdeņraža kā enerģijas nesēja izmantošanai.

8.3 Portugālē notikušās uzklaušanās laikā varēja iepazīties ar interesantiem datiem par ūdeņraža kurināmā elementa tehnoloģijas eksperimentiem, ko piemēroja Porto publisko transporta līdzekļu dienesta maršruta autobusam. Ārkārtīgi interesanti bija vērot iedzīvotāju atšķirīgo attieksmi pret ūdeņradi. Sniegtā informācija palīdzēja ievērojami samazināt neuzticēšanos šim enerģijas resursam. Jāatzīmē, ka ogļūdeņradis nav brīvi pieejams primārais enerģijas avots. To iegūst, izmantojot:

— tādus ogļūdeņražus kā nafta un gāze, kuru resursi vēl ir bagātīgi, tomēr tie nav atjaunojami,

— ūdens elektrolīzi ar elektroenerģiju.

Ik gadus pasaulē ražo 500 miljardu kubikmetru jeb 44 miljonu tonnu ūdeņraža, kas 90 % gadījumu iegūts vieglo ogļūdeņražu (galvenokārt metāna) riforminga vai smagāku ogļūdeņražu krekinga rezultātā un 7 % gadījumu — akmeņogļu gāzifikācijas rezultātā. Tikai 3 % iegūti elektrolīzes rezultātā.

8.4 Pēc dzīves cikla metodes aprēķinātās emisijas parādīja, ka, izmantojot ūdeņradi, kas ražots saskaņā ar tradicionālajām metodēm, proti, elektrolīzi, un ņemot vērā, ka Portugāles enerģijas veidos ievērojama daļa jau ieņem atjaunojamie avoti, siltumnīcefekta gāzu emisiju daudzums ir 4,6 reizes lielāks nekā emisijām no motoriem, kurus darbina dīzēļi vai dabasgāze, un trīs reizes lielāks nekā emisijām no motoriem, kurus darbina ar benzīnu. Tas nozīmē, ka ūdeņraža vispārējās izmantošanas

perspektīva ir saistīta ar atjaunojamo enerģijas avotu ar ļoti zemu siltumnīcefekta gāzu emisiju attīstību.

8.5 Patēriņa līkne parādīja, ka nolūkā uzturēt motora efektivitāti, pat ja tas nedarbojas, ūdeņraža patēriņam jābūt ievērojami lielākam nekā tradicionālo degvielu patēriņam. Pilsētas transportlīdzekļiem, kas ir spiesti nepārtraukti apstāties satiksmes dēļ vai paredzētajās pieturvietās, tas neapšaubāmi nozīmē nepieciešamību meklēt tālākus ūdeņraža izmantošanas risinājumus.

8.6 Jāpiebilst, ka Porto pilsētā veiktais eksperiments bija daļa no plašāka projekta, proti, CUTE (*Clean Urban Transport for Europe*) projekta. Vispārējie projekta rezultāti atšķirās no uzklaušanās apspriestajiem, ņemot vērā daudzas teritoriālās atšķirības, kā arī dažādos satiksmes apstākļus un izmantotās metodes. Projekta rezultāti kopumā viēš cerību, taču arī atspoguļo ar tā īstenošanu saistītās problēmas. Galvenā problēma, pēc Komisijas domām, ir augsta līmeņa politisko amatpersonu nespēja pilnībā izprast potenciālu un priekšrocības saistībā ar būtisku progresu, izmantojot ūdeņradi autotransportā.

8.7 Lai ierobežotu emisijas, visatbilstošākais risinājums ir pilnīga elektriskā piedziņa, attīstot elektrības ražošanu no atjaunojamiem enerģijas avotiem, vai arī izmantojot dabasgāzi un ūdeņradi, vismaz kamēr tie būs pieejami. Minētā alternatīva vēl nav rūpīgi izpētīta, bet atbilstoši dažiem efektivitātes un enerģētiskās jaudas rādītājiem tā varētu būt visefektīvākā.

8.8 Cits pagaidu risinājums ir izmantot ūdeņraža un metāna maisījumu, kurā ir zems ūdeņraža procentuālais daudzums. Šī metode ir pirmais solis uz ūdeņraža izmantošanu transporta jomā. Šajā sakarā jāmin tomēr daži trūkumi. Ja sadales un uzglabāšanas sistēmas ir tādas pašas, minēto metodi var izmantot apgrozībā esošajos automobiļos, nodrošinot tādus pašus rezultātus kā metāna izmantošanas gadījumā, tajā pašā laikā samazinot emisiju daudzumu un palielinot sadegšanas ātrumu, kā arī samazinot daļiņu emisijas un slāpekļa oksīdu veidošanos.

8.9 Kolorādo štata universitātē projekta "Denver Hithane" ietvaros un Kalifornijā ar Enerģētikas departamenta un Valsts atjaunojamo energoresursu laboratoriju atbalstu nesen veiktie pētījumi liecina, ka, sagatavojot maisījumu, kurā ir CH₄ un 15 % H₂, kopējo ogļūdeņraža līmeni var samazināt par 34,74 %, oglekļa monoksīda līmeni par 55,4 %, slāpekļa oksīda līmeni par 92,1 % un ogļskābās gāzes līmeni par 11,3 %, kā teikts ENEA (*Ente per le Nuove Tecnologie, l'Energia e l'Ambiente* — Jauno tehnoloģiju, enerģētikas un vides organizācija Itālijā) organizācijas iesniegtajā pētījumā ⁽⁸⁾.

8.10 H₂ ražošana no atjaunojamiem energoresursiem ir vienīgā iespēja, kas nav tikai ekoloģiskā ilūzija. Ūdeņradis kā enerģijas akumulēšanas elements ļauj pēc savas "dabas" (nakts/diena, gads utt.) periodisku enerģijas piedāvājumu saskaņot ar enerģijas pieprasījumu, kas ir mainīgs un savstarpēji nesaisīts.

⁽⁸⁾ *Ecomondo*, Rimini, 2006. gada novembrī, Giuseppe Nigliaccio kgs (ENEA).

Ūdeņradi būtu jāražo, izmantojot tehnoloģijas, kurām ir vismazākais enerģijas patēriņš, un pilnībā jāizanalizē ražošanas cikls, kā arī tā atbilstība pieprasītajam energopakalpojumam. Visi atjaunojamie energoresursi, kas var būt noderīgi siltuma, elektroenerģijas vai degvielas ražošanā, būtu jāizmanto tieši, nevis jāiekļauj garā ūdeņraža radīšanas ciklā.

8.11 Vēl viens faktors, kas būtu jāņem vērā, ir ražošana tuvu patēriņa vietai, tādējādi samazinot ar transportu saistītos izdevumus un emisijas. Šis vispārējais princips ir vēl nozīmīgāks ergoefektivitātes gadījumā, ņemot vērā piegādes izmaksas, kas rodas pārvades un sadales dēļ, jāņem vērā vēl viens aspekts, proti, ražošanas teritoriālais sadalījums.

8.12 Ūdeņraža izmantošanas perspektīvas ir atkarīgas arī no teritoriālā piegādes tīkla sazarojuma. Viena no problēmām, kas saistīta ar saspiesto dabasgāzi (CNG — *compressed natural gas*), ir tā, ka piegādes tīkls ir ļoti fragmentārs un dažās dalībvalstīs tas vispār nepastāv, nav uzpildes staciju transportlīdzekļiem, kuri izmanto ūdeņraža kurināmā elementus. Lai ieviestu CNG un pēc tam ūdeņradi, ir vajadzīga politika masveida izplatīšanas iespēju sekmēšanai.

8.13 Eiropas Komisija ir piešķirusi 470 miljonus *euro*, lai izveidotu kopuzņēmumu kurināmā elementu un ūdeņraža jomā (COM(2007) 571 galīgā redakcija) — temats, par kuru EESK pašlaik sagatavo atzinumu. Minētais kopuzņēmums ļautu palielināt ūdeņraža izmantošanu. Šim jautājumam, protams, ir liela nozīme transporta nozarē. Līdzās Kopienas finanšu līdzekļiem tāda pati summa nāk no privātās rūpniecības sektora — kopā 1 miljards *euro*, lai veicinātu ūdeņraža ražošanu Eiropā. Finanšu līdzekļi paredzēti, lai finansētu iniciatīvas ūdeņraža kurināmā elementu izstrādei un programmu par tehnoloģiju izpēti un izstrādi. Izpēti sešu gadu garumā veiks, izmantojot publiskā un privātā sektora partnerību starp uzņēmumiem un zinātniekiem. Mērķis ir nepārprotams — nākamajā desmitgadē no 2010. līdz 2020. gadam, citiem vārdiem sakot, pēc trīs gadiem laist apgrozībā transportlīdzekļus ar ūdeņraža dzinēju.

8.14 Daudzus transportlīdzekļus ar ūdeņraža dzinēju var laist apgrozībā jau šodien. Tomēr nav kopīgas un vienkāršas standarta procedūras ar ūdeņradi darbināmu transportlīdzekļu tipa apstiprināšanai. Pašreiz transportlīdzekļi ar ūdeņraža dzinēju nav iekļauti Kopienas mehānisko transportlīdzekļu tipa apstiprinājuma sistēmā. Nosakot Eiropas standartus, varētu samazināt ar pētniecību saistīto risku, kam pakļauti automobiļu ražotāji, jo viņiem tādējādi būtu iespējams novērtēt, kuram no modeļiem ir reālas iespējas tirgū.

8.15 Eiropas Komisijas līdzfinansētā projekta “Zero Regio” mērķis ir uzbūvēt un eksperimentāli izmantot divas inovatīvas struktūras (vienu Mantovā, bet otru Frankfurtē), kas paredzētas dažādu degvielu veidu un ūdeņraža piegādes nodrošināšanai, izmantojot dažādus ūdeņraža ražošanas un piegādes tehnoloģiskos risinājumus. Mantovā ūdeņradi ražo uzpildes stacijā, izmantojot 20 mc/h dabasgāzes reformera. Metodes pamatā ir augstas temperatūras katalīzes process, kurā iepriekš tiek sajaukts tvaiks ar dabasgāzi, kas ar vairāku posmu palīdzību ir pārvērsta ūdeņradī. Pie šādiem transportlīdzekļiem pašreiz pieder trīs Fiat Panda

automobiļu modeļi, kuros izmanto ūdeņraža degvielas elementus. Paredzēta ir arī ūdeņraža un metāna maisījuma piegāde. Mantovas un Frankfurtes uzpildes stacijas uzskatāmas arī par ekoloģiskām degvielas uzpildes stacijām, jo, lai palīdzētu samazināt CO₂ emisijas, tās ir aprīkotas ar fotoelementu iekārtām, kuru jauda ir attiecīgi 8 un 20 kWp un kas, izmantojot atjaunojamu energoresursu, var ražot elektroenerģiju aptuveni 30 000 kWh apmērā gadā, tādējādi ļaujot samazināt CO₂ emisijas par aptuveni 16 tonnām gadā.

8.16 Oglekļa uztveršanas un sekvestrācijas paņēmieni ir ļoti dārgi un galarezultātā ietekmē ražošanas efektivitāti, radot arī nopietnas problēmas saistībā ar iespējamo pazemes ūdeņu piesārņojuma vai milzīga oglekļa daudzuma pēkšņas emisijas risku. Ideja par ūdeņraža ražošanu, izmantojot oglekli, rada problēmas. (9)

8.17 Jaunākajos pētījumos (10) ir minēta līdz šim novārtā atstāta problēma, t.i., iespējamais ūdens patēriņš “ūdeņraža sabiedrības” straujas attīstības gadījumā. Pētījumā ir izmantoti dati par pašreizējo ūdens patēriņu elektrolīzes procesā un spēkstaciju dzesēšanas sistēmās. Iegūtie dati rada satraukumu, jo ir aprēķināts, ka viena kilograma ūdeņraža atdzesēšanai ir nepieciešami 5 000 litri ūdens, ņemot vērā pašreizējos efektivitātes standartus, proti, vairāk nekā 65 kW/kg.

8.18 Lai gan pašreiz tā izmantošana ir ierobežota, ūdeņraža kā enerģijas nesēja lietojums transportlīdzekļu vajadzībām ir nākotnes uzdevums, un iespēja laist apgrozībā automobiļus, kas daļēji vai pilnībā izmanto ūdeņradi, var kļūt par realitāti nākamajos gados, ja valstu un ES iestādes turpinās atbalstīt pētījumus.

8.19 Kā jau minēts atzinumā attiecībā uz ergoefektivitāti (TEN/274), EESK uzskata, ka būtu lietderīgi izveidot tīmekļa vietni, kas dotu iespēju plašākai sabiedrībai, jo īpaši vietējām pašvaldībām, iepazīties ar akadēmisko aprindu veiktajiem pētījumiem un ar valstu, reģionu un pilsētu mērogā īstenotajiem eksperimentiem. Paraugprakses apmaiņai ir liela nozīme politikā, ko īsteno saskaņā ar subsidiaritātes principu, t.i., vietējā līmenī.

(9) Pašreizējā tehnoloģija ir saistīta ar sasmalcinātu ogļu iekārtām, kurās izmanto klasisko tvaika ciklu un pārstrādā sadegšanas procesā radušos produktus. Praksē tvaiku ražo ar “tradicionālas” spiediena un temperatūras metodes palīdzību, lai darbinātu līdz šim ne pārāk izplatīto iekārtu turbīnas. Pašreiz tiek izmantotas četru veidu iekārtas, kas uzskaitītas, sākot ar ļoti labām iekārtām tehniskajā un ekoloģiskajā ziņā: superkritiska un ultrakritiska ogļu pulverizācijas iekārta, virstošā slāņa dedzināšana, gazificēšana, pamatojoties uz kombinētu ciklu, un sadedzināšana, izmantojot skābekli. Līdz šim ir zināmi divi risinājumi, kas katrā gadījumā nodrošina CO₂ ģeoloģisko sekvestrāciju: pirmkārt, ogļu dedzināšana apkures katlos, kuros skābekli izmanto, lai izplūdes brīdī panāktu augstu CO₂ koncentrāciju, tādējādi ļaujot samazināt uztveršanas un sekvestrācijas izmaksas, un, otrkārt, gazificēšana, izmantojot kombinētā cikla tehnoloģijas, kas ļauj ražot sintētisko gāzi, kuru pēc tam attīra, atdalot ievērojamu CO₂degošo daļu.

(10) Webber, Michael E. “The water intensity of the transitional hydrogen economy”, *Environmental Research Letters*, 2 (2007) 03400.

8.20 Interneta portālā jāpublisko šādi Eiropai raksturīgi vidējie skaitļi:

- cik gramu oglekļa dioksīda emitē gaisā, saražojot 1 kWh elektrības,
- emitētā oglekļa dioksīda daudzums lauksaimniecībā un dīzeļdegvielas ražošanas procesā, lai saražotu 1 litru dīzeļdegvielas aizvietotāja,
- emitētā oglekļa dioksīda daudzums lauksaimniecībā un bioetanola ražošanas procesā, lai saražotu 1 litru bioetanola.

Tādējādi zināsim, cik daudz oglekļa dioksīda emitē un cik daudz oglekļa dioksīda ietaupa, precīzi izsakot ietaupītās elektrības kilovatstundas ar CO₂ svara ekvivalentu.

9. EESK piezīmes un ieteikumi

9.1 Atbildot uz komisāra Barrot kga pieprasījumu, EESK ir izstrādājusi atzinumu, lai Komisijai un pārējām ES iestādēm darītu zināmu pilsoniskās sabiedrības viedokli par to, kas jā dara, lai risinātu Kioto protokolā minētās problēmas.

9.1.1. EESK uzskata, ka ir svarīgi apvienot debates par dažādu degvielu izmantojumu nākotnē un par būtiskām izmaiņām pašreizējā transporta nozares struktūrā, paredzot priekšroku pilsētas un ārpuspilsētas sabiedriskajam transportam, tādējādi radot nepieciešamību modernizēt transportlīdzekļu parkus un uzlabot infrastruktūru. Veicot ieguldījumus infrastruktūrā un ritošajā sastāvā, būs jāuzlabo dzelzceļa transporta kvalitāte un efektivitāte, un tādēļ dzelzceļa attīstības veicināšanai nepieciešamās elektroenerģijas ražošanā būs aizvien vairāk jāizmanto atjaunojamie energoresursi un degvielas ar zemu oglekļa saturu.

9.2 Vienā no iepriekšējiem atzinumiem (TEN/274, ziņotājs — Iozia kgs) EESK ir paudusi nepārprotamu nostāju, ka "transporta nozarē ir daudz paveikts, lai samazinātu patēriņu un piesārņojošās emisijas, tomēr, ņemot vērā, ka tā ir nozare, kurā ir vērojams vislielākais patēriņa pieaugums, un ka tā ir viens no galvenajiem siltumnīcefekta gāzu emisijas avotiem (...) ir pamatoti prasīt, lai tā veiktu vēl vairāk", un ka "transportā izmantotajam kurināmā (...) jomā Eiropas rūpniecība ir atkarīga no trešo valstu importa, palielina šīs nozares pienākumu sniegt nepieciešamo ieguldījumu energoefektivitātes, emisiju samazināšanas un naftas produktu un gāzes importa samazināšanas veicināšanā".

9.3 EESK atbalsta viedokli, ka efektivitāte, drošība un ilgtspējība būs tādēļ ES iestāžu pamatprincipi, pēc kuriem tā vadīsies, novērtējot īstenojamo politiku un pasākumus, lai veicinātu videi nekaitīgu energoresursu izmantošanu, izveidotu videi nekaitīgāku un līdzsvarotāku transporta nozari, kā arī lai Eiropas uzņēmumi uzņemtos lielāku atbildību, taču nevājinātu Eiropas uzņēmumu konkurētspēju, bet gan nodrošinātu apstākļus, kas veicina pētniecību un inovāciju.

9.4 Tādēļ, turpmāk izmantojot dažādas degvielas, būs jāņem vērā šādas prasības: jāsamazina kopējais siltumnīcefekta gāzu emisiju apjoms, pēc iespējas jāsamazina atkarība no trešo valstu energoresursu importa, jāizmanto dažādi energoresursi un izmaksām jābūt samērīgām ar Eiropas tautsaimniecības sistēmas konkurētspēju.

10. Problēmas saistībā ar ES transporta nozares nākotnes degvielu izvēli — ieguldījumi pētniecībā

10.1 Ja galvenā prioritāte ir Kioto mērķu īstenošana, lielākā daļa pieejamo valsts un privāto līdzekļu būtu jānovirza pētījumiem par degvielām, kas ļauj pilnībā nodrošināt tautsaimniecības efektivitāti, vides ilgtspēju un zemas emisijas, izmantojot videi nekaitīgus transportlīdzekļus.

10.2 Universitāšu, pētniecības centru, degvielas rūpniecības un apstrādes rūpniecības, jo sevišķi autorūpniecības, sadarbība būtu turpmāk jāpilnveido. Septītajā pamatprogrammā (7FP), ko īsteno ar Padomes Lēmumu Nr. 971/2006/EK par Īpašo programmu "Sadarbība", kā viens no mērķiem ir minētas līderpozīcijas svarīgās zinātnes un tehnikas jomās. Minētās prioritātes ir, citastarp, vide un transports.

10.2.1. Novārtā ir atstāta vajadzība uzlabot tradicionālo akumulatoru efektivitāti. Lai ražotu elektromobiļus, jāsamazina to svars jāpalielina tradicionālo akumulatoru autonomija un jāuzlabo to veiktspēja. EESK iesaka Komisijai veikt īpašus pasākumus šajā jomā.

10.3 Atzinumā par Septīto pamatprogrammu⁽¹¹⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ir paudusi bažas par fosilo degvielu deficītu, pastāvīgi augošām cenām un klimata pārmaiņu sekām. Tā aicināja piešķirt kopumā vairāk finanšu līdzekļu pētījumiem enerģētikas nozarē un uzsvēra, ka transporta nozarē svarīgu jautājumu risināšanai ir piešķirts pietiekams finansējums, proti, aptuveni 4 100 miljoni *euro* no 2007. gada līdz 2013. gadam.

11. ES tautsaimniecību konkurētspējas saglabāšana un energoresursu pieejamība par pieņemamām cenām

11.1 EESK uzsver, ka Eiropas Savienības stratēģijai ir liela nozīme, lai nodrošinātu ES konkurētspēju, kas ļauj nodrošināt pieņemamas un stabilas cenas. Transports ir vienmēr bijis svarīgs līdzeklis, lai kravas un dzīvniekus nogādātu tirgū un pārvadātu pasažierus. Tagad tas ir kļuvis nozīmīgs vēl vienā svarīgā Eiropas nozarē, proti, tūrisma nozarē. Trešais ilgtspējības faktors, t.i., cena, ir vissarežģītākais jautājums. Pašlaik nav alternatīvas degvielas, kas cenas ziņā varētu sacensties ar naftu un dabasgāzi. Kaut arī pēdējos gados cenas ir augušas, minētie produkti vēl joprojām ir konkurētspējīgākie.

⁽¹¹⁾ OV C 185, 8.8.2006., 2. lpp. (ziņotājs — Wolf kgs, līdzziņotājs — Pezzini kgs).

11.2 Kaut arī EESK atbalsta to, ka aizvien vairāk tiek izmantotas biodegvielas un citas degvielas, kas iegūtas no atjaunojamiem energoresursiem, tā uzskata, ka ir svarīgi turpināt pētījumus par otrās paaudzes biodegvielām, kuru ražošanā izmanto atkritumus vai nepārtikas produktu biomasu un novērsta pirmās paaudzes ražošanā pieļautās kļūdas, t.i., par izejvielām izmantoti galvenokārt graudaugi, bietes un cukurniedres vai eļļas augu sēklas, kas paredzētas cilvēka uzturam vai dzīvnieku barošanai⁽¹²⁾. Komiteja uzsver, ka, aprēķinot cenu, nav jāņem vērā tikai galaprodukta izmaksas. Lai salīdzinājums ar fosilo degvielu cenu būtu pareizs, jāņem vērā ārējo izmaksu internalizācija (kaitējums videi, ražošanas izejvielu atrašanās vieta, apstrādes izmaksas, ūdens patēriņš, zemes izmantošana u.c.).

11.3 Līdzās pakāpeniskai aizstāšanai gadījumos, kad nav iespējams jaukt sastāvdaļas, pamazām jāpielāgo un/vai jāpārveido apgādes sistēmas tā, lai tās atbilstu jauno produktu fizikālajām īpašībām.

11.4 Kaut arī EESK atbalsta šīs stratēģijas pozitīvos aspektus, tā apzinās augstās izmaksas, īpaši sākumposmā, kuru dēļ var samazināties Eiropas konkurētspēja. Tomēr EESK uzsver, ka, lai novērstu minēto risku un nemazinātu ietekmi globālā mērogā, Eiropai jānāk klajā ar iniciatīvu, kas galu galā liktu pārējiem pasaules reģioniem veikt tādas pašas pasākumus.

11.5 Lai piesaistītu ieguldījumus, kas nepieciešami no biomasas iegūto alternatīvo energoresursu jomā, jānodrošina stabils tiesiskais regulējums. Tādēļ direktīvās par degvielām jāveic grozījumi, lai pielāgotos jaunajām ražošanas metodēm un veidotu nepārprotamu sadarbību starp apstrādes uzņēmumiem nolūkā sekmēt inovācijas procesus, izmantojot reālo rūpniecības potenciālu. Īpaša uzmanība jāpievērš ne tikai Septītās pamatprogrammas projektiem, bet arī attiecīgajiem inovācijas un pētniecības projektiem gan centrālajos, gan perifērajos reģionos.

11.6 Lai jaunu efektīvu un ilgtspējīgu degvielu radīšanā ieguldītais darbs un investīcijas nebūtu veltīgas, minētie procesi jāatbalsta ar iniciatīvām, kas paredzētas, lai palielinātu transporta plūsmas ātrumu, samazinātu degvielas patēriņu, veiktu pasākumus, piemēram, attiecībā uz Eiropas satiksmes mezgliem, kuros veidojas valstu un pilsētu satiksmes sastrēgumi. Lisabonas sabiedriskā transporta uzņēmums "Carris", kura rīcībā līdzās tradicionālajiem tramvajiem (lēgendārais tramvajs Nr. 28) ir videi nekaitīgu autobusu parks, veicot pasākumus kustības ātruma palielināšanai, piemēram, prioritārajos maršrutos divkārtojot sabiedriskā transporta joslu daudzumu, ir samazinājis CO₂ emisijas par 1,5 %.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

11.7 Koimbras pilsētas transporta uzņēmums "SMTUC" eksperimentālā nolūkā ieviesis "zilo līniju", kas paredzēta elektrobussiem, kuri pilsētas centrā kursē pa īpaši paredzētām joslām bez konkrētām pieturām, t.i., tie var apstāties jebkurā vietā. Zilā līnija ir uzkrāsota uz brauktuves, lai par maršrutu būtu informēti gan pilsētas viesi, gan daudzie tūristi, kas dod priekšroku šādam efektīvam un videi nekaitīgam transportam. Koimbras trolejbusi arī ir izpelnījušies atzinību, jo, pateicoties rezervētiem akumulatoriem, tie var apbraukt satiksmes sastrēgumus, novirzoties no kontaktstrāvas līnijas. Šāda veida transportlīdzeklis rada ļoti nelielu atmosfēras un trokšņa piesārņojumu, un tā ekspluatācijas laiks ir daudz garāks par videjo transportlīdzekļa kalpošanas laiku, kas ļauj amortizēt sākotnēji augstās iegādes izmaksas.

11.8 EESK iesaka piešķirt nodokļu atlaides šādiem pilsētas transportlīdzekļiem (zemāki nodokļi par videi nekaitīga transportlīdzekļa iegādi vai, iespējams, vietējām pašvaldībām piešķirt īpašus finanšu līdzekļus, zemākas ekobusu cenas) un rīkot Eiropas līmenī koordinētus reklāmas pasākumus par ekobusu izmantošanu, kā arī pilnveidot un paplašināt stāvlaukumus "liec un brauc!" (*park-and-ride*), ja nepieciešams, uzlabot drošību un saglabāt zemas cenas, tās iekļaujot pilsētas sabiedriskā transporta biļešu cenā, kā tas izdarīts daudzās Eiropas valstīs.

11.8.1 Zaļajā grāmatā "Ceļā uz jaunu pilsētu mobilitātes kultūru" (COM(2007) 551), ko Komisija publicēja 2007. gada 25. septembrī, ir aplūkotas minētās problēmas un ierosināti risinājumi, tajā skaitā atbalsts pilsētas sabiedriskā transporta modernizācijas projektiem, izmantojot ERAF un CIVITAS programmas finansējumu. Komisijas Zaļajā grāmatā ir pausts nepārprotams aicinājums veicināt videi draudzīgu pilsētas transportu, un EESK piekrīt šādai pieejai un iesaka izvērtēt citas konkrētas iniciatīvas, balstoties uz pozitīvo pieredzi un pastiprinātu sadarbību ar EIB un ERAB.

11.9 Kā norādīts vienā no iepriekšējiem EESK atzinumiem⁽¹³⁾, pilsētas transporta nākotne ir nepārprotami saistīta ar sabiedrisko transportu. Uzklaušanās saistībā ar šā atzinuma izstrādi tika apspriesti divi pētnieciskie projekti, kas jau tiek izmēģināti: minielektromobilis, ar ko var braukt bez vadītāja apliecības, un kibernetisks automobilis, ko vada, izmantojot sarežģītu tālvadības sistēmu, un kas var braukt pa iepriekš noteiktu maršrutu. Minētos transportlīdzekļus varētu izīrēt, lai pārvietotos pa pilsētas centru, un tas, iespējams, varētu būt alternatīvs risinājums, lai aizstātu nodevas, ko par iebraukšanu pilsētā maksā lielie un vidi piesārņojošie transportlīdzekļi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹²⁾ Sk. EESK atzinumu TEN/286 pēc 24.–25. oktobra plenārsesijas.

⁽¹³⁾ OV C 168, 20.7.2007., 77.–86. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Ēku energoefektivitāte — galapatērētāju ieguldījums” (izpētes atzinums)

(2008/C 162/13)

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 16. maijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Ēku energoefektivitāte — galapatērētāju ieguldījums”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģijas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 23. janvārī. Ziņotājs — Pezzini kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 13. un 14. februārī (14. februāra sēdē), ar 195 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1 Komiteja atzīst, ka energoefektivitāte dod būtisku ieguldījumu nepieciešamajā klimata aizsardzībā un to saistību izpildē, kuras ES uzņēmas Kioto, kā arī 2007. gada marta Eiropadomes noteiktajos jaunajos uzdevumos emisiju samazināšanas jomā. Komiteja iesaka pastiprināt darbu patērētāju labā.

1.2 Komiteja ir pārliecināta, ka enerģijas taupīšanas iespējas ēku apsaimniekošanas jomā ir milzīgas, jo īpaši attiecībā uz enerģijas patēriņu apkurei, dzesēšanai, enerģijas avotiem, apgaismošanu, kā arī termiskās izolācijas metodēm ēku projektēšanas un lietošanas posmā.

1.3 Nosakot energoefektivitātes uzlabošanas pasākumus, jāņem vērā priekšrocības, ko sniedz tādu tehnoloģisko jauninājumu plaša pielietošana, kuri ir efektīvi no izmaksu un ieguvumu aspekta, ļaujot galalietotājiem pieņemt izsvērtus lēmumus par individuālo enerģijas patēriņu.

1.4 Komiteja uzskata, ka galapatērētājiem ir būtiski tiešākā veida risināt informācijas un finansēšanas problēmas, izstrādājot novatoriskas metodes. Jāpanāk, lai īpašnieki un īrnieki jaunos Kopienas pasākumus neuztvertu kā jaunu nodokli, kas uzlikts pamatīpašumam — mājoklim.

1.5 Komiteja uzskata, ka jāatrod jauni kultūras stimuli un atbalsta pasākumi, pirmkārt, lai kompensētu lielākas izmaksas, otrkārt, lai palielinātu interesi par:

- projektu pētniecību,
- būvēšanas metožu pārskatīšanu,
- labāku materiālu izmantošanu, kas jāievieš būvēšanas procesā, un
- jauniem strukturāliem risinājumiem.

1.6 Komiteja uzskata, ka jāpaātrina Eiropas Standartizācijas komitejas (CEN) darbs atbilstoši Komisijas pilnvarām šajā sakarā, kas paredz saskaņotu enerģijas patēriņa mērījumu standartu noteikšanu esošajām ēkām un jaunbūvēm, kā arī vienotus sertifikācijas un kontroles procedūru standartus.

1.7 Komiteja atkārtoti uzsver, ka ir svarīgi izvairīties no dalībvalstīm neizpildāmiem ierobežojumiem, ņemot vērā starptautisko konkurenci, kā arī nodrošināt, lai īpašnieki, kas izīrē savu īpašumu vai tajā dzīvo, nebūtu spiesti segt izmaksas, kuras pārsniedz viņu iespējas.

1.8 Komiteja uzskata, ka no sertifikācijas procesa izrietošos pienākumus un izmaksas jāpapildina ar valsts atbalsta programmām nolūkā nodrošināt energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu vienlīdzīgu pieejamību, sevišķi dzīvojamās ēkās, kas uzbūvētas vai tiek pārvaldītas sociālās politikas ietvaros, kā arī “vairākstāvu un daudzdzīvokļu” mājās, īpaši jaunajās dalībvalstīs, kurās vairumam daudzdzīvokļu māju ir tipveida projekts, tāpēc tām iespējams piemērot tipveida sertifikātus.

1.9 Komiteja uzskata, ka ir svarīgi attīstīt Kopienas iniciatīvas, kas vērstas uz dalībvalstu pasākumu saskaņošanu energoefektivitātes jomā nolūkā panākt būtisku virzību uz lielāku Eiropas mēroga saskaņotību, vienlaikus ņemot vērā vietējos apstākļus.

1.10 Komiteja iesaka dažus pasākumus, kas varētu būt noderīgi, lai rosinātu galapatērētāju atbildīgāku attieksmi pret energoefektivitāti kopumā, bet jo īpaši ēkās:

- bezmaksas konsultācijas enerģijas jautājumos un valsts finansējums priekšizpētes veikšanai,
- nodokļu kredītu un/vai subsīdiju piešķiršana, kas ļauj īstenot “energoaudit”,
- nodokļu atvieglojumi kurināmā patēriņam apkurei, elektrībai un vilces jaudai, kā arī ekonomiskie stimuli un atlaides/kompensācijas no enerģētiskā un vides aspekta efektīvu tehnoloģiju iegādei vai esošo ēku aprikošanai ar labākām termiskās izolācijas sistēmām,
- aizdevumi ar pazeminātām procentu likmēm energoefektīvu aparatūru un iekārtu (piem., kondensācijas apkures katlu, individuālo termostatu) iegādei un atviegloti aizdevumi pasākumiem, kas veikti ar energopakalpojumu uzņēmumu (ESCO) (!) starpniecību,

(!) ESCO — energopakalpojumu uzņēmumi (Energy Service Company).

- atbalsts vai nodokļu atskaitījumi investīcijām pētniecības un izstrādes darbībās vai eksperimentāliem projektiem ar mērķi veicināt jauno tehnoloģiju izplatīšanu ēku energoefektivitātes jomā, izmantojot iespējas, ko sniedz zinātniskās pētniecības, tehnoloģiskās attīstības un demonstrācijas pasākumu 7. pamatprogramma, Konkurētspējas un jauninājumu pamatprogramma (CIP), LIFE+ programma, kohēzijas un struktūrfondi,
- EIB aizdevumi, īpaši novecojošu lielo publisko vai sabiedrisko pakalpojumu ēku ilgtspējīgai modernizācijai un sociālajiem mājokļiem,
- atbalsts ģimenēm ar zemiem ienākumiem un pensionāriem, lai uzlabotu mājokļu energoefektivitāti, kā arī ilgtermiņa aizdevumi un aizdevumi ar pazeminātām likmēm, kas paredzēti ēku energoefektivitātes uzlabošanai,
- iepriekš noteiktas standarta paketes apkures katlu un centrālo gaisa kondicionēšanas iekārtu regulāras uzturēšanas pakalpojumiem, ko veic kvalificēti darbinieki,
- Kopienas tīmekļa vietnes izveidošana, kas ir saistīta ar valstu tīmekļa vietnēm un kura ir viegli pieejama galapatērētājiem,
- uz dažādām profesionālām interešu grupām orientētu Eiropas didaktisko materiālu par Eiropas Mājokļu apliecības (E) izsniegšanu sagatavošana visās ES valodās,
- izglītības pasākumu tematisko prioritāšu iekļaušana atbilstošajās Kopienas programmās: Kopienas Izglītības programmā, pētniecības un tehnoloģiskās attīstības 7. pamatprogrammā, Marie Curie programmā, EIB, universitātēs,
- informatīvo un apmācības materiālu, kas paredzēti visu kategoriju un līmeņu mācību iestādēm, profesionālajām un arod biedrību apvienībām, patērētājiem un to organizācijām, nodrošināšana.

1.11 Komiteja uzskata, ka, no galapatērētāja viedokļa raugoties, ir nepieciešams pienācīgi ņemt vērā šķēršļus, kas kavē ēku energoefektivitātes sekmēšanu un īstenošanu Eiropā: tehniskos, ekonomiskos, finanšu juridiskos, administratīvi-birokrātiskos, institucionālos un pārvaldības, sociālos un attieksmes radītus šķēršļus, kā arī šķēršļus, kurus rada saskaņotas pieejas trūkums (neatbilstības starp siltumapgādi un dzesēšanu, klimata zonu neievērošana).

2. Ievads

2.1 Eiropadomes Briseles sanāksmes (2007. gada 8. un 9. martā) prezidentūras secinājumos ir "uzsvērtā nepieciešamība paaugstināt energoefektivitāti ES, lai sasniegtu mērķi par 20 % samazināt enerģijas patēriņu ES salīdzinājumā ar prognozēm 2020. gadam [...]", un par prioritāru jomu ir atzīta "enerģijas patērētāju rīcība, kas vērsta uz energoefektivitāti un energotaupību, energotehnoloģija un inovācija, kā arī **energotaupība ēkās**".

(2) Tā apliecinātu izpratni par resursu efektīvu izmantošanu. Skat. analogu priekšlikumu par Eiropas datora apliecību.

2.1.1 Ēku energoefektivitātes problēma ir iekļauta Kopienas iniciatīvās klimata pārmaiņu jomā (saistības saskaņā ar Kioto protokolu) un energoapgādes drošības jomā, sevišķi ņemot vērā Zaļās grāmatas par energoapgādes drošību un energoefektivitāti, par kurām Komiteja vairākkārtīgi ir paudusi savu viedokli. (3)

2.1.2 Enerģijas patēriņš ar ēkām saistīto pakalpojumu nozarē veido aptuveni 40 % (4) no ES enerģijas patēriņa.

2.1.3 Daudzos Eiropas reģionos mājokļu vidējais patēriņš apkurei vien veido 180 kWh/mq/gadā. Tas parāda, ka daudzu Eiropas valstu ēkas ir īpaši slikti aprīkotas no energoefektivitātes viedokļa.

2.1.4 To ietekmē vairāki faktori. Pirmkārt, patērētāji nepietiekami apzinās arvien pieaugošās grūtības iegūt enerģiju par zemām cenām. Otrkārt, arhitektu, būvniecības uzņēmumu un būvniecības nozarē (5) strādājošo plašā mazo uzņēmēju loka tendence būvēt, pievēršot maz uzmanības energoefektivitātei un videi draudzīgiem būvēšanas aspektiem, bet dodot priekšroku estētiskajiem aspektiem un sekojot līdzī šai brīža modei, piemēram, grīdas seguma kvalitātei, santehnikas iekārtu greznumam, skaistumam, ārējo sienu apstiklošanai, materiālu veidam un logu rāmju izmēriem.

2.1.4.1 Turklāt ir jāuzsver administratīvo iestāžu, jo īpaši komunāli-tehnisko un higiēnas dienestu vāja izpratne par enerģijas patēriņa noteikšanu ēkām, kurās tiek veikta kontrole par to piemērotību dzīvošanai, vai minēto dienestu nepietiekamā informētība.

2.1.4.2 Tomēr pretēji vispārpieņemtam viedoklim, pastāv plašas iespējas palielināt energoefektivitāti ne vien jaunajās ēkās, bet arī jau esošajās, sevišķi lielo pilsētu daudzdzīvokļu ēkās. (6)

2.1.5 Runājot par esošo infrastruktūru atjaunošanu, svarīgi ir līgumi ar energopakalpojumu uzņēmumiem (ESCO — *Economy Service Companies*), kas ļautu tiem ieviest uzlabojumus esošajās

(3) Atzinums par tematu "Zaļā grāmata — Ceļā uz Eiropas enerģijas piegāžu stabilitātes stratēģiju", ziņotāja — *Sirkeinen* kdze (OV C 221, 7.8.2001., 45. lpp.); izpētes atzinums par tematu "ES enerģijas apgāde: optimālas dažādu enerģijas veidu izmantošanas stratēģija", ziņotāja — *Sirkeinen* kdze (OV C 318, 23.12.2006., 185. lpp.); izpētes atzinums par tematu "Energoefektivitāte", ziņotājs — *Buffetaut* kgs (OV C 88, 11.4.2006., 53. lpp.); atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par enerģijas galapatēriņa efektivitāti un energoefektivitātes pakalpojumiem", ziņotāja — *Sirkeinen* kdze (OV C 120, 20.5.2005., 115. lpp.); atzinums par tematu "Energoefektivitātes rīcības plāns", ziņotājs — *Iozia* kgs (OV C 10, 15.1.2008., 22. lpp.).

(4) Transportam — 32 %, rūpniecībai — 28 %. Avots: Eiropas Komisija, DG ENTR.

(5) Būvniecības nozares IKP ir vairāk kā 5 % no visa ES IKP.

(6) Ja Eiropas reģionos vidējais patēriņš ēkās samazinātos līdz 80 kWh/mq/gadā, t.i., līdz D klasei, tad varētu ietaupīt daudz enerģijas, kas tiek patērēta ēku jomā. Tas ir skaidri konstatēts Direktīvā 2002/91/EK.

ēkās nolūkā panākt enerģijas izmaksu ietaupījumus, dažkārt pat ļoti ievērojamus. Uzņēmums saņem atlīdzību, pateicoties ietaupījumiem, kurus īsteno ar patēriņa samazināšanu. (7)

2.1.6 Turklāt daudzus pasākumus varētu veikt nelielu pārbūvju ietvaros, piemēram, paredzot aizvirtņus logu ārpusē, uzstādot reālā laika mērīšanas aparātus ("viedos" mēraparātus), kas ļauj patērētājiem pastāvīgi sekot līdzi patēriņam, vai ar gāzi darbināmās (*top boxes*) karsta ūdens ražošanas sistēmas, kas ļautu par 40 % samazināt izdevumus un kaitīgu gāzu emisijas. Arī gaisa ventilācijas mikrosistēmas dzīvokļos izrādījās ļoti efektīvas, savukārt, pievēršot uzmanību izmantojamā materiāla veidam, piemēram, vertikālai caurspīdīgai sienai (logam), varētu samazināt siltuma zudumu dzīvoklī vismaz par 20 % (8). Tāpat enerģijas patēriņu samazina santehnika ar ekonomisku ūdens patēriņu. Piegādātājam rēķinā skaidri un bez maksas jāinformē patērētāji par patēriņu salīdzinājumā ar attiecīgo pagājušā gada periodu, lai tādejādi patērētāji varētu ņemt vērā un plānot savu patēriņu.

2.1.7 EESK ir pārliecināta, ka īstenojot iniciatīvas šajā jomā, ir iespējams panākt būtiskus ietaupījumus, tādejādi veicinot ar klimata pārmaiņām un enerģijas apgādes drošību saistīto mērķu sasniegšanu. Ņemot vērā relatīvi ierobežotas rīcības iespējas, kas ļautu īstermiņā vai vidējā termiņā ietekmēt enerģijas apgādes apstākļus, ir jāveic pasākumi, kas vērsti uz gala patērētājiem, proti:

- uzlabot enerģijas galapatēriņa efektivitāti,
- kontrolēt enerģijas pieprasījumu,
- veicināt enerģijas ražošanu no atjaunīgajiem resursiem, (9)
- paredzēt labāku enerģijas pārvaldību, kas lielā mērā balstīta uz paškontroli.

2.1.8 Iemesli, kas kavē taupīšanu un citu enerģētisko resursu izmantošanu, ir dažādi:

- kultūra,
- grūtības pārvaldīt pārmaiņas,
- nepietiekama zinātība (*know-how*),
- nodokļu politikas neatbilstība,
- nepietiekama uzņēmumu partnerība,
- informācijas trūkums.

(7) Pašlaik ir trīs līguma veidi: "rindas kārtības" līgums, dalītu ietaupījumu līgums, dalīta ietaupījuma garantētu ietaupījumu līgums.

(8) Tas notiek ar zema emisijas līmeņa logu, ko veido divas stikla starpsienas ar cēlgāzes slāni starp tām (kriptons, ksenons, argons).

(9) Saules kā atjaunojamā enerģijas avota iespējamais ieguldījums: saules starojums, ko saņem Zeme ir **177 000 TW**, saules starojums uz augšnes ir **117 000 TW**, primārās enerģijas kopējais patēriņš ir **12 TW** (avots: Bergamo universitāte, Inženierijas fakultāte).

2.1.9 Ēku uzturēšanas nozarē ir milzīgas energotaupības iespējas, sevišķi saistībā ar apkuri, vilces jaudu un apgaismojumu ēku izmantošanas posmā. To pierādīja tā saucamās "pasīvās ēkas" (10), kas ļauj lietderīgi izmantot taupības iespējas, tādejādi dodot ievērojamu impulsu Kopienas konkurētspējai un jauninājumiem, pievēršot arvien lielāku uzmanību jauno tehnoloģiju izstrādei un izmantošanai, kas būtu efektīvākas no enerģētiskā aspekta.

2.1.10 Enerģētikas politikas stratēģiskie mērķi:

- samazināt piesārņojošās un klimatu ietekmējošās emisijas, ievērojot vides un reģiona īpatnības,
- veicināt nekustamā īpašuma nozares, rūpniecības un jauno enerģētisko tehnoloģiju konkurētspējīgu izaugsmi,
- pievērst uzmanību sociālajiem un veselības aizsardzības aspektiem saistībā ar enerģētikas politikas jomām.

2.1.11 Tomēr, nosakot energoefektivitātes uzlabošanas pasākumus, jāņem vērā priekšrocības, ko sniedz tādu tehnoloģisko jauninājumu plaša pielietošana, kuri ir efektīvi no izmaksu/ieguvumu aspekta. Galapatērētāji spēs pieņemt izsvērtākus lēmumus par individuālo enerģijas patēriņu, ja viņiem tiks nodrošināta atbilstoša informācija par pasākumiem, kas paredzēti, lai uzlabotu energoefektivitāti, par galapatērētāju salīdzinošajiem profiliem, kā arī specifiskām objektīvām metodēm, kas attiecas uz aparatūru, kuru darbībā izmanto enerģiju. (11)

2.1.12 Visa veida informācija par energoefektivitāti, sevišķi par saistītajām izmaksām, atbilstošā veidā jāizplata ieinteresēto vidū. Informācijā jāiekļauj arī finanšu un juridiskie aspekti. Informācijas izplatīšanai jāizmanto informatīvās un veicināšanas kampaņas, kā arī tajā jāiekļauj plašs pārskats par paraugpraksi visos līmeņos.

2.1.13 Pasākumi, kas aprobežojas vienīgi ar tehniskiem aspektiem, ir nepieciešami, bet nav pietiekami, lai samazinātu enerģijas patēriņu ēkās. Ir jārisina jautājums saistībā ar sarežģīto mijiedarbību starp plašu un daudzveidīgu patērētāju pasauli un pastāvīgu tehnoloģiju attīstību.

2.1.14 Iepriekšējās programmas "Saprātīga enerģija 2003–2006" ietvaros tika izstrādāta iniciatīva ēku platformai EPDB (12), kas paredz pakalpojumus nolūkā atvieglot Direktīvas 2002/91/EK par ēku energoefektivitāti piemērošanu, kura stājās spēkā 2006. gada sākumā. Direktīvā ietverti šādi pasākumi, kas attiecas uz dalībvalstīm:

- ēku vispārējās energoefektivitātes prasības un aprēķina metodes,

(10) Par "pasīvajām" sauc ēkas, kurās enerģijas patēriņš ir zemāks par 15 kWh/mq/gadā.

(11) Saskaņā ar Direktīvas 2003/54/EK 3. panta 6. punktu dažām no šīm noderīgajām informācijām vajadzētu jau būt pieejamām galapatērētājiem.

(12) EPDB — *European Energy Performance of Buildings Directive* (Direktīva par ēku enerģētiskajiem parametriem).

- kopīgas ES prasības attiecībā uz jaunu ēku energoefektivitāti,
- minimālās energoefektivitātes prasības, kas tiek attiecinātas uz esošajām ēkām ievērojama pārbūves darbu gadījumā,
- energoefektivitātes sertifikācija, kas ir obligāta jaunbūvēm, ēkām, kurās tiek veikta ievērojama pārbūve, visiem dzīvokļiem, kuros ir paredzēta lietotāja maiņa ⁽¹³⁾,
- apkures katlu un gaisa kondicionēšanas iekārtu regulāra kontrole ēkās, kā arī to apkures iekārtu novērtēšana, kurās apkures katli darbojas vairāk nekā 15 gadus.

2.1.15 No tehniskā viedokļa raugoties, iedzīvotājiem un patērētājiem ir būtiski saprast, ka ir nepieciešama saskaņota pieeja, kurā ir ņemti vērā dažādi faktori, tostarp:

- termiskās izolācijas kvalitāte,
- apkures un kondicionēšanas iekārtu veidi,
- atjaunīgo enerģijas avotu izmantošana,
- ēkas izvietojums,
- iztvaikošanas un pelējuma veidošanās aizkavēšana.

2.1.15.1 Būtībā ir divi galvenie rādītāji:

- **korpusa specifiskās enerģētiskās vajadzības:** ļauj novērtēt korpusa energoefektivitāti, kas palīdz samazināt siltuma zudumus ziemas periodā un ierobežot pārkaršanu vasaras periodā,
- **vispārējās specifiskās primārās enerģijas vajadzības:** ļauj novērtēt, cik efektīva ir iekārtu sistēma, kuras uzdevums ir pārveidot primāro enerģiju dzīvošanai nepieciešamajā un citos dažādos pakalpojumos.

2.1.16 Enerģijas patēriņa un piesārņojošo un klimatu ietekmējošo gāzu emisiju ierobežošanai nepieciešamas politikas, kas:

1. papildina termiskās izolācijas pasākumus (pasīvie energotaupības pasākumi) ar ievērojamiem iekārtu tehnoloģijas uzlabojumiem (aktīvie energotaupības pasākumi);
2. paplašina energotaupības pasākumu mērogu un jomas;
3. iekļauj atjaunīgos avotus augstas energoefektivitātes "hibrīdu" sistēmās;
4. mērķtiecīgi pielieto novatoriskas sistēmas: **saules dzesēšanu, mikrokoģenerāciju, triģenerāciju, siltumsūkņus un hibrīdiekārtas** ⁽¹⁴⁾.

⁽¹³⁾ Pirkšanas, pārdošanas, īrēšanas un mantošanas gadījumā.

⁽¹⁴⁾ **Vidējā enerģijas koncentrācija:** saules bateriju paneļos — 0,2 kW/mq; vēja turbīnās — 1–2 kW/mq; hidrauliskajās iekārtās — 5 000 kW/mq; termiskajās iekārtās — 10 000 kW/mq (Avots: Bergamo universitāte, Inženierijas fakultāte).

2.1.17 Inovācijas un pētniecības Kopienas programmām ir noteicoša nozīme ēku energoefektivitātes attīstībā saistībā ar tehnoloģisko mērķi attīstīt "inteligentās" ēkas ar nulles enerģiju, proti, ēkas ar "pozitīvo enerģiju", kas ražo vairāk enerģijas nekā patērē, izmantojot izplatītākos alternatīvās enerģijas veidus, t.i., saules, vēja un ģeometriskos.

2.1.18 Papildus jau minētajai inovācijas un konkurētspējas pamatprogrammai (PIC) Kopienas līmenī noteicoša nozīme tūro energotehnoloģiju attīstības sekmēšanā ir pētniecības un tehnoloģiskās attīstības 7. pamatprogrammai, kurā ir paredzēta atsevišķa tematiskā prioritāte īpašās programmas "Sadarbība" ietvaros.

2.1.19 Būtiska nozīme ēku energoefektivitātes jomā ir Eiropas tehniskai standartizācijai. Eiropas Komisija pilnvaroja Eiropas Standartizācijas komiteju (CEN) izstrādāt tehniskos noteikumus, kas nepieciešami minētās direktīvas par energotaupību ēkās piemērošanai. ⁽¹⁵⁾ Pilnvarās ir paredzēti:

- saskaņoti enerģijas patēriņa mērījumu standarti esošajām ēkām,
- saskaņoti standarti jaunbūvēm,
- vienoti sertifikācijas standarti,
- kopīgi kontroles procedūru standarti.

2.1.20 Ir izstrādāti gandrīz 30 Eiropas noteikumi. ⁽¹⁶⁾ Dalībvalstis jau apstiprināja, ka vēlas piemērot minētos noteikumus saskaņā ar brīvprātības principu. Ja tiks konstatēts, ka brīvprātīgā noteikumu piemērošana netiek īstenota, būtu lietderīgi to padarīt par saistošu ar atbilstošiem likumdošanas pasākumiem.

2.1.21 Jebkurā gadījumā Komisijas ziņā ir nodrošināt dalībvalstīm nepieciešamos instrumentus saskaņotas un vienotas ēku energoefektivitātes aprēķina metodoloģijas izstrādei. Kad dalībvalstis būs noteikušas minimālās prasības energoefektivitātes jomā, tās jāatspoguļo "energoefektivitātes sertifikātos".

⁽¹⁵⁾ Skat.16. zemsvītras piezīmi par līdz šim izstrādātajiem UN- CEN/ CENELEC atsaucies noteikumiem. WWW.CEN.EU/CENORM/BUSINESSDOMAINS/SECTORS/UTILITIES/ANDENERGY/NEWS.ASP.

⁽¹⁶⁾ EN ISO 6946 Ēku daļas un būvkonstrukcijas; EN 10339 Gaisa kondicionēšanas iekārtas komfortam ēkās; EN 10347 Ēku apkure un dzesēšana; EN 10348 Ēku apkure; EN 10349 Ēku apkure un dzesēšana; EN 13465 Ēku ventilācija; EN 13779 Nedzīvojamo ēku ventilācija; EN 13789 Ēku siltumtehnikas īpašības; EN 13790 Ēku siltumtehnikas īpašības; EN ISO 10077-1 Logu, durvju un slēgu siltumtehnikas īpašības; EN ISO 10077-2 Logu, durvju un slēgu siltumtehnikas īpašības; EN ISO 13370 Ēku siltumtehnikas īpašības; EN ISO 10211-1 Termiskie tilti virszemes būvniecībā; EN ISO 10211-2 Termiskie tilti virszemes būvniecībā; EN ISO 14683 Termiskie tilti būvkonstrukcijās; EN ISO 13788 Ēku būvmateriālu un būvelementu hidrosiltumtehnikas īpašības; EN ISO 15927-1 Ēku higrotermiskie raksturlielumi; EN ISO 13786 Ēku daļu siltumtehnikas īpašības; EN 10351 Būvmateriāli; EN 10355 Iekšējās sienās, grīdās un griestos; EN 410 Stikla pielietojums būvniecībā; Gaismas un saules enerģijas caurlaidības noteikšana stikliem; EN 673 Stikla pielietojums būvniecībā; Siltuma caurlaidības noteikšana (U lielums); EN ISO 7345 Siltumizolācija. Fizikālie parametri un definīcijas.

Pārsvārā sertifikāti ir kvalitātes zīmes, ko piešķir ēkām, līdzīgi kā tas tiek darīts māsaimniecības elektroprecēm. Tomēr ēku sertifikāti ir detalizētāki un sarežģītāki, kā arī tos papildina ieteikumi efektivitātes palielināšanai.

2.1.22 Ar pētniecības projektiem ir nepārprotami pierādīts, ka līdz ar ēku tehnisko aprīkojumu liela nozīme ir arī ēku lietotāju (pastāvīgo iedzīvotāju vai personu, kas izmanto darba vietas dienas laikā) rīcībai, kas ir izšķirošs enerģijas patēriņa faktors.

2.1.22.1 Šajā sakarā ir lietderīgi veicināt apgērba kultūru, iesakot valkāt augstām temperatūrām atbilstošu apģērbu, atsakoties, piemēram, no žaketes un kaklasaites valkāšanas vasaras periodā⁽¹⁷⁾, kā arī atbilstošu ziemas apģērbu, kas ļauj dzīvokļos un birojos uzturēt 20–21 grādu augstu temperatūru⁽¹⁸⁾.

2.1.23 Arī mājas izvietojums atkarībā no debespuses ietekmē siltuma daudzumu, kas nepieciešams tajā dzīvojošo ērtībai. Enerģijas patēriņš apkurei uz vienu cilvēku identiskās rindu mājās var atšķirties 2,5 reizes (un 3 reizes savrupmājās), savukārt elektības patēriņš — 4 līdz 5 reizes.

2.1.23.1 Ņemot vērā iepriekš teikto, ir jāpapildina esošos tiesību aktus ar dažām energoefektivitātes normām ne vien ēkām, bet arī kvartāliem.

2.1.24 Iedzīvotājiem jau no skolas vecuma⁽¹⁹⁾ arvien vairāk jāapzinās, ka viņu mājoklim nepieciešams ievērojams daudzums primārās enerģijas:

- apkurei ziemas periodā,
- dzesēšanai vasaras periodā,
- siltā ūdens nodrošināšanai,
- liftu darbināšanai,
- apgaismošanai,
- sadzīves tehnikas darbināšanai,

kā arī faktu, ka lielu daļu enerģijas var ietaupīt,⁽²⁰⁾ pievēršot nedaudz uzmanības un izrādot labo gribu.

⁽¹⁷⁾ Skat. Japānas premjerministra lēmumu.

⁽¹⁸⁾ Ziemas periodā Briseles *Green House* temperatūra nepārsniedz 21 °C.

⁽¹⁹⁾ Izglītības procesā dāzoulam, enerģijas mērvienībai, un vatam (1 džouls/sekundē), elektrības jaudas mērvienībai, ir jāpapildina metra, litra un kilograma jēdzieni.

⁽²⁰⁾ No dažādiem enerģijas veidiem visekonomiskākā ir tā, kas ir ietaupīta.

2.1.25 Galapatērētājiem bieži jāpieņem svarīgi lēmumi par investīcijām, piemēram, atjaunojot mājas vai izlemjot veikt ievērojamas izmaiņas mājokļos, kuri vēl ir projekta vai būvēšanas stadijā. Liela ietekme uz ēku energoefektivitāti ir arī lēmumiem investēt jaunajās tehnoloģijās, kas ļauj ievērojami ietaupīt enerģiju. Starp tām var minēt:

- materiālus, kas palielina izolāciju,
- rāmjus (durvīm un logiem), kuriem ir labāka caurlaidība,⁽²¹⁾
- apēnošanas ierīces, piemēram, parasti aizvirtņi,
- apkures sistēmas izvēli vai pielāgošanu,⁽²²⁾
- papildu sistēmu iekārtošanu, piemēram, fotoelementu enerģijas, saules siltumenerģijas, horizontālās un vertikālās⁽²³⁾ ģeotermiskās apkures sistēmas,
- iztvaikošanas un pelējuma veidošanās aizkavēšanu.

2.1.26 Ir skaidrs, ka, izmainot līdz šim vispārizmantojamo atsaucis sistēmu, jāatrod jauni kultūras stimuli un jauni atbalsta pasākumi, lai, pirmkārt, kompensētu lielākas izmaksas un, otrkārt, palielinātu interesi par:

- projektu pētniecību,
- būvēšanas metožu pārskatīšanu,
- labāku materiālu izmantošanu būvēšanas procesā,
- jauniem strukturāliem risinājumiem, lai izvietotu saules siltumenerģijai piemērotas iekārtas,⁽²⁴⁾
- visizdevīgāko vietu noteikšanu fotoelementu enerģijas bateriju izvietošanai,
- vertikālās un horizontālās ģeotermiskās enerģijas izmantošanas tehnoloģiju iepriekšēju novērtēšanu.

⁽²¹⁾ Caurlaidības koeficienta lielumam arvien vairāk jāsasniedz vai jāpārsniedz ēku daļu estētisko vērtību.

⁽²²⁾ Kondensācijas apkures katla atdeve ir 120 %, salīdzinot ar tradicionālo apkures katlu, kura atdeve lēs ap 80 %.

⁽²³⁾ Vertikālā ģeotermiskā enerģija balstās uz principa, ka dziļumā Zemes temperatūra ir augstāka. Līdz ar to ūdens daudzums, ko laiž pa cauruli līdz noteiktam dziļumam, nonāk virspusē ar augstāku temperatūru. Tātad ir vajadzīgs mazāks siltuma daudzums, lai sasniegtu telpu apsildīšanai nepieciešamo temperatūru. Horizontālā ģeotermiskā enerģija ļauj izmantot pastāvīgu Zemes temperatūru, kāda ir 4–5 metru dziļumā. Līdz ar šajā dziļumā ievietotā spirālē tiek iegūta augstāka ūdens temperatūra, salīdzinot ar ārējo vidi. Rezultātā termiskā starpība nav tik augsta. Atšķirīgs ir siltuma daudzums, kas nepieciešams, lai zināmu ūdens daudzumu sasildītu no 6 °C līdz 30 °C vai no 14 °C līdz 30 °C.

⁽²⁴⁾ Saules enerģijas atvēršana (*solar cooling*): no saules siltumenerģijas var pāriet uz vēsa kondicionēta gaisa ražošanu, ievērojami ietaupot enerģiju. Process notiek, izmantojot dzesēšanas iekārtu, kas absorbē siltumu. **Saules enerģijas kolektoru**, piemēram, siltuma jaudas ģeneratoru izmantošana absorbējošo dzesēšanas iekārtu darbināšanā ļauj izmantot baterijas vissaulainākajos periodos.

2.1.27 Jāņem vērā šādi atbalsta pasākumi:

- celtniecībai izmantojamās platības palielināšana,
- otrreizējas pārbūves izmaksu samazināšana,
- celtniecības atļauju iegūšanas procedūru atvieglošana,
- lielāka biežuma, kādu prasa vertikāla necaurredzama struktūra (siena), kas aprīkota ar izolējošā materiāla slāņiem, pieļaušana,
- kvalitātes zīmju piešķiršana atkarībā no sasniegtā ietaupījuma līmeņa.

2.1.28 Visos pasākumos, kas jāpieņem, lai īstenotu ievērojamu energotaupību, jāreķinās ar faktu, ka lielākā daļa Eiropas iedzīvotāju dzīvo jau esošās ēkās un ka jauno ēku īpatsvars ir neliels.

2.1.29 Īres namos problēma parasti ir tā, ka tieši *īpašnieks sedz izmaksas* par pasākumiem energoefektivitātes paaugstināšanai (piem., jauni logi un durvis, energoefektīvi apkures katli, iekārtas tīras enerģijas ražošanai), *bet īrnieki gūst labumu* no tā izrietošām zemākām izmaksām.

2.1.30 Šo problēmu varētu novērst, atbalstot **“trešās puses finansēšanas līguma”** ⁽²⁵⁾ metodi. Tā paredz veikt energotaupību ēkās **veicinošus** pasākumus, ko īsteno ar kredītiestādēm saistīti uzņēmumi, kā arī noteiktā laika periodā **atmaksāt** investīcijas, pateicoties starpībai starp samazinātiem izdevumiem veikto pasākumu rezultātā un izdevumiem, kurus vidēji šajos gados būtu jāmaksā, ja minētie pasākumi nebūtu īstenoti.

2.1.31 Derīga finansēšanas sistēma, ko izmanto industrializētajās valstīs un ko varētu atbalstīt un paplašināt, ir tā saucamā enerģijas pieprasījuma pārvaldība (*DSM — Demand Side Management*). Uzņēmumi, kas ražo vai piegādā enerģiju, investē to pārvaldībā esošo ēku enerģētiskās atjaunošanas projektos. Ietaupījumi, kas sasniegti pasākumu rezultātā, sedz izdevumus.

2.1.32 Sistēmu nešaubīgi var uzlabot ar atbilstoša tiesiskā regulējuma, kas iedrošinātu enerģijas piegādātājus investēt to ēku termiskās atjaunošanas darbos, kuriem viņi piegādā termisko enerģiju.

2.1.33 Dzīvojamo ēku energotaupības sarežģītā problēma vienlīdz skar lielāko daļu ES jauno dalībvalstu. Ņemot vērā izdevumu apjomu un sarežģītību, šī problēma nevar gulties uz galatērētājiem un iedzīvotājiem. Piemēram, Čehijas Republika

prata veiksmīgi izmantot daļu no kohēzijas politikas ietvaros piešķirtajiem fondiem, lai veiktu atjaunošanas pasākumus dzīvojamajās ēkās.

2.1.34 Tādēļ ēku modernizācija, kas īstenota, ņemot vērā nepieciešamību paaugstināt energoefektivitāti, ir galvenā darbības joma. Enerģijas patēriņa un piesārņojošo gāzu emisiju ierobežošanai nepieciešamas tādas politikas, kas:

- papildina termiskās izolācijas pasākumus (pasīvie energotaupības pasākumi) ar ievērojamiem iekārtu tehnoloģijas uzlabojumiem (aktīvie energotaupības pasākumi),
- paplašina energotaupības pasākumu mērogu un darbības jomu, tai skaitā ar tādu politiku palīdzību, kas paredz finanšu un celtniecības atvieglojumus,
- izplata “hibrīdās” sistēmas, t.i., papildina tradicionālos enerģijas veidus ar alternatīvajām vai tīrajām enerģijām nolūkā samazināt fosilo kurināmo izmantošanu.

2.1.35 Politika, kas vērsta uz ēku energotaupības veicināšanu, būs patiesi efektīva tad, ja tajā līdz ar iedzīvotājiem tiks iesaistītas arī dažādas profesionālās organizācijas un dažādu jomu uzņēmēji, proti:

- profesionālās organizācijas,
- zaļās un bioklimatiskās pilsētplānošanas atbalstītāji,
- projektu vadītāji,
- enerģijas pārvaldītāji,
- energopakalpojumu uzņēmumi (ESCO),
- būvuzņēmumi,
- nekustamo īpašumu uzņēmumi,
- rūpniecības nozares, kas ražo būvniecībai,
- uzturēšanas u.c. pakalpojumu sniedzēji.

3. Pašreizējā situācija

3.1 Pašreizējā situācija ES

3.1.1 Mērķis uzlabot ēku energoefektivitāti ir iekļauts daudzos Kopienas pasākumos, tostarp: 1989. gada būvizstrādājumu direktīvā ⁽²⁶⁾, būvniecības jomā — 1993. gada SAVE direktīvā ⁽²⁷⁾, 1993. gada direktīvā par ēku energosertifikāciju ⁽²⁸⁾, 2002. gada direktīvā par ēku energoefektivitāti (EPBD) ⁽²⁹⁾, 2005. gada Direktīvā 2005/32/EK, ar ko izveido sistēmu, lai noteiktu ekodizaina prasības attiecībā uz enerģiju patērējošiem

⁽²⁵⁾ ES ieteikuma priekšmets Direktīvas Nr. 93/76/EEK 4. pantā (OV L 237, 22.9.1993., 28. lpp.). Šajā gadījumā runa ir par tehniski finansiālu risinājumu, kas ir kā konkurss, kurš paredz tehnoloģisko iekārtu vispārēju audita, finansēšanas, uzstādīšanas, pārvaldības un uzturēšanas pakalpojumu, ko sniedz kāds ārējs uzņēmums, parasti saukts par energopakalpojumu uzņēmumu (ESCO — *Energy Saving Company*). Tā uzdevums ir atmaksāt jaunu iekārtu uzstādīšanas investīcijas, uz vairākiem gadiem iekļājot daļu no energotaupības ekonomiskās vērtības, kas paredzēta pēc pasākuma veikšanas. Skat. pielikumu.

⁽²⁶⁾ Direktīva 89/106/EEK.

⁽²⁷⁾ Direktīva 93/76/EEK.

⁽²⁸⁾ Direktīva 93/76/EEK, kuru atcēla ar Direktīvu 2006/32/EK.

⁽²⁹⁾ Direktīva 2002/91/EK.

ražojumiem ⁽³⁰⁾, 2006. gada direktīvā par enerģijas galapatēriņa efektivitāti un energoefektivitātes pakalpojumiem ⁽³¹⁾, kā arī daudzos citos likumdošanas pasākumos, kas attiecas uz specifiskiem produktiem, piemēram, direktīvās par apkures katliem ⁽³²⁾, par biroja iekārtu ⁽³³⁾, par sadzīves tehnikas enerģijas un citu resursu patēriņa norādīšanu ⁽³⁴⁾, izmantojot marķējumu, par energoefektivitātes prasībām attiecībā uz māsaimniecībā lietojamiem elektriskiem ledusskapjiem ⁽³⁵⁾, par luminescentā apgaismojuma balastu energoefektivitātes prasībām ⁽³⁶⁾. Direktīva par ēku energoefektivitāti, ko pieņēma 2002. gadā, attiecas gan uz jaunbūvju, gan uz esošo dzīvojamo un nedzīvojamo ēku energoefektivitātes uzlabošanu.

3.1.2 Pēdējais termiņš minētās direktīvas transponēšanai bija noteikts 2006. gada 4. janvārī, bet dažas valstis lūdza un saņēma termiņa pagarinājumu ⁽³⁷⁾. Savukārt pret citām dalībvalstīm Komisija ir uzsākusi pārkāpumu novēršanas procesu par neveiktu vai nepareizu transponēšanu. ⁽³⁸⁾ Tomēr visās dalībvalstīs energoefektivitātes sertifikācijas saņemšanas kritēriji jānosaka līdz 2007. gada beigām.

3.2 Pašreizējā situācija atkarībā no mājojuma veida un klimata zonas.

3.2.1 EESK uzskata, ka nolūkā vispusīgi risināt jautājumu par galapatērētāju ieguldījumu ēku energoefektivitātē, jāapzina ieinteresēto lielo ES reģionu īpatnības, proti:

— dažādus ēku veidus,

— dažādus klimatiskos apstākļus.

3.2.2 **Ēku veidi.** Jaunajās dalībvalstīs un piecās Austrumvācijas federālajās zemēs ēkām ir ļoti ievērojamas energotaupības iespējas, salīdzinot ar 15 valstu ES ēkām.

3.2.2.1 Šo reģionu ēkas lielā mērā ir pēckara pilsētplānošanas rezultāts, balstīts uz bloku daļu izmantošanu lielās daudzstāvu daudzdzīvokļu mājās, kas tika būvētas masu produkcijas ietvaros, īsos termiņos, ar saskaņotiem, standartizētiem un centralizētiem tehnoloģiskiem risinājumiem. Turklāt ilgus gadus šajās ēkās nav veikti nekādi uzturēšanas vai atjaunošanas pasākumi. ⁽³⁹⁾

⁽³⁰⁾ Direktīva 2005/32/EK.

⁽³¹⁾ Direktīva 2006/32/EK.

⁽³²⁾ Direktīva 92/42/EEK.

⁽³³⁾ Lēmums 2006/1005/EK.

⁽³⁴⁾ Direktīva 92/75/EEK.

⁽³⁵⁾ Direktīva 96/57/EEK.

⁽³⁶⁾ Direktīva 2000/55/EK.

⁽³⁷⁾ Tostarp, Itālija.

⁽³⁸⁾ Skat. argumentēta atzinuma nosūtīšanu Francijai un Latvijai 2007. gada 16. oktobrī.

⁽³⁹⁾ Overview on Energy Consumption and Saving Potentials, Carsten Petersdorff, Ecofys ECOFYS GmbH, Eupener Straße 59, 50933 Cologne, Vācija, 2006. gada maijs.

3.2.2.2 Piemēram, Rumānijā 2002. gadā tika uzskaitītas 4 819 104 dzīvojamās ēkas. No tām 83 799 ir lielas dzīvojamās kompleksi ar 2 984 577 dzīvokļiem, kas veido aptuveni 60 % no visiem esošajiem dzīvokļiem. Turklāt 53 % no dzīvojamām ēkām ir vairāk nekā 40 gadus vecas, 37 % — vairāk nekā 20 gadus vecas un tikai 10 % ēku ir mazāk nekā 10 gadi.

3.2.2.3 Lielo dzīvojamo kompleksu gadījumā, kādi parasti sastopami visās bijušā padomju bloka valstīs, apkurei, ventilācijai un karstā ūdens sildīšanai paredzētās termiskās enerģijas padevi lielā mērā (vairāk kā 95 %) nodrošina centralizētas sistēmas. Pētījumos, kas 2005. gadā tika veikti šāda veida ēkās, novērtēts, ka energotaupības iespēja tajās ir 38–40 %.

3.2.2.4 Šie ievērojami enerģijas zudumi, no vienas puses, jāattiecinā uz galapatērētājiem, zemas kvalitātes materiāliem, nepietiekamu termisko izolāciju, vecām tehnoloģijām ar lielu enerģijas patēriņu, novecojušām apkures iekārtām, apgaismojumu ar lielu enerģijas patēriņu, neefektīvām apsildes iekārtām, sliktas kvalitātes sūkņiem u.t.t. No otras puses, lielos zaudējumus var izskaidrot ar neefektīvu enerģētisko pārvaldību ar ievērojamiem zaudējumiem ⁽⁴⁰⁾, kurus jāapmaksā patērētājiem. No visām esošajām iespējām **energoefektivitāte ir vispieejamākā, vismazāk piesārņojoša un vislētākā.**

3.2.3 Klimata zonas

3.2.3.1 Kopumā Ziemeļeiropas un Dienvideiropas lielajās klimatiskajās zonās dzīvojamo ēku sektora vidējais enerģijas patēriņš ir 4 343 kWh/gadā ⁽⁴¹⁾, šī enerģija pārsvarā tiek izmantota apkurei, kas kopā veido 21,3 % no pieprasījuma pēc elektrības, neraugoties uz to, ka šis pieprasījums attiecas galvenokārt uz Ziemeļeiropas un Centrāleiropas valstīm. Tālāk seko elektroenerģija, ko izmanto ledusskapjiem un saldētavām (14,5 %), kā arī apgaismojumam (10,8 %).

3.2.3.2 Dienvideiropas valstīs (Itālijā, Spānijā, Portugālē, Slovēnijā, Maltā, Grieķijā, Kiprā un Francijas dienvidos) viens no galvenajiem elektrības patēriņa palielināšanās faktoriem ir zemas jaudas ⁽⁴²⁾ un neefektīvu (<12 kW dzesēšanas jaudas atdeve) mājas gaisa kondicionieru plaša izmantošana vasaras periodā.

⁽⁴⁰⁾ Atkarībā no izmantotā kurināmā enerģētiskās vērtības kopējais enerģijas zudums energoefektīvākām sistēmām ir 35 %, bet mazāk efektīvām — 77 %.

⁽⁴¹⁾ Kopējais elektrības patēriņš, dalīts ar ģimeņu skaitu.

⁽⁴²⁾ Par šāda veida iekārtām Eiropas Komisija pieņēma 2002. gada martā direktīvu (2002/31/EK), kuras stāšanās spēkā tika noteikta 2003. gada jūnijā, vēlāk tika pārceļta uz 2004. gada vasaru, ar mērķi ieviest efektīvākas iekārtas. Proti, A klases maza izmēra gaisa kondicionieru energoefektivitātes rādītāji tika noteikti 3.2. Tomēr pārdošanā jau ir modeļi ar augstākiem energoefektivitātes rādītājiem — no 4 līdz 5,5 labākajiem modeļiem. Tas nozīmē, ka A klases plaša izplatīšana vairs nav vērienīgs mērķis un ka taupības iespējas ir ļoti plašas, jo tirgū joprojām ir izplatīti D un E klases modeļi ar efektivitātes rādītāju aptuveni 2,5.

3.2.3.3 Elektrības patēriņš gaisa kondicionieriem dzīvojamās mājās, uz kuriem attiecas Direktīva 2002/31/EK, 2005. gadā 25 valstu ES ⁽⁴³⁾ tika lēsts aptuveni 7–10 TWh/gadā. Turklāt jāuzsver, ka Eiropā pastāvīgi pieslēgtas jaunas, modernas multivides iekārtas, personālie datori, printeri, skeneri, moderni, mobilo tālrunu lādētāji, veido 20 % no mājsaimniecību elektrības patēriņa.

3.3 Daži starptautiski piemēri

3.3.1 **Japānas** enerģijas patēriņš veido 6 % no pasaules patēriņa, un jau pirms laba laika tika veikti pasākumi, īpaši transporta un celtniecības nozarēs, nolūkā samazināt šo patēriņu, kā arī no tā izrietošās CO₂ emisijas, ņemot vērā, ka dzīvojamo ēku patēriņš veido aptuveni 15 % no kopējā enerģijas patēriņa.

3.3.2 Dzīvojamo ēku sektorā primāras enerģijas ietaupījumi, CO₂ emisiju samazinājums un enerģētisko izdevumu samazinājums, kas panākts, pateicoties ēku energoefektivitātes pasākumiem, tiek lēsts attiecīgi aptuveni 28 %, 34 %, un 41 % ⁽⁴⁴⁾. Japāņu dzīvojamo ēku energoefektivitātes standarti ⁽⁴⁵⁾ tika pārskatīti 1999. gadā, un tie ietver gan jaudas standartus, gan prasību standartus. Mērķis ir sasniegt šo standartu pilnīgu piemērošanu vairāk nekā 50 % jauno ēku.

3.3.3 Japāņu vērtēšanas metodei, kas tiek izmantota gan attiecībā uz ēkas struktūrām, gan sadzīves tehniku, ir šādas iezīmes:

- a) ēku struktūru un sadzīves tehnikas energoefektivitātes vērtēšana;
- b) visas mājas energoefektivitātes vērtēšana, izmantojot kopējo enerģijas patēriņu un precizējot patēriņu gaisa kondicionēšanai, ūdens apsildīšanu, apgaismojumu un ventilācijas iekārtām **celtniecības laikā**;
- c) gaisa kondicionēšanas, ūdens apsildīšanas, apgaismojuma un ventilācijas iekārtu efektivitātes vērtēšana **reālās ekspluatācijas laikā**;
- d) efektivitātes detalizētu mērījumu veikšana jaunu mājokļu reālas ekspluatācijas laikā, lai sasniegtu ietaupījuma standartus, kas paredzēti 2010. gadā.

⁽⁴³⁾ Skat. 37. zemspējas piezīmi.

⁽⁴⁴⁾ Energoefektivitātes standartus nosaka Japānas CASBEE vērtēšanas sistēma. Avots: *From Red Lights to Green Lights: Town Planning Incentives for Green Building presentation to the "Talking and walking sustainability international conference"*, 2007. gada februāris, Auklande. Autors Matthew D. Paetz kgs, plānošanas vadītājs, BA, BPlan (Hons), MNZPI. Līdzautors Knut Pinto-Delas kgs, pilsētplānotājs-dizainers, pilsētplānošanas dizaina maģistrs (*Masters of Urban Design*), Parīzes pilsētas Inženieru skola (EIVP).

⁽⁴⁵⁾ Japānas *Law Concerning Rational Use of Energy*, Likums Nr. 49, 1979. gada 22. jūnijs.

3.3.4 **ASV** saskaņā ar Starptautiskā enerģijas taupības kodeksa noteikumiem (*International Energy Conservation Code — IECC* ⁽⁴⁶⁾) jau 1987. gadā ⁽⁴⁷⁾ tika noteikti minimālie efektivitātes standarti 12 sadzīves tehnikas veidiem; šādi noteikumi ir daudzu štatu Enerģijas kodeksu pamatā.

3.3.5 Ēku energoefektivitātes kontrole ir katra štata, bet daudzos gadījumos — atsevišķu apgabalu kompetencē, jo īpaši pēc enerģijas politikas likuma (*Energy Policy Act — EPACT*) pieņemšanas 2005. gadā, kas ar paātrinātām nodokļu atlaidēm atbalsta komerciālo ēku īpašniekus piemērot energoefektīvas sistēmas, lai samazinātu atkarību no fosilajiem kurināmajiem.

3.3.6 Enerģijas paraugkodeksu (MEC ⁽⁴⁸⁾), ko izstrādāja astoņdesmitajos gados, pamatojoties uz IECC, un kuru regulāri atjauno (pēdējo reizi — 2006. gadā), papildināja ēku enerģijas kodeksu programma (*DOE's Building Energy Codes Program*), kuru izstrādāja Federālais enerģijas departaments ar mērķi veicināt arvien efektīvākus ēku enerģijas kodeksus un palīdzēt štatiem pieņemt un piemērot šādus kodeksus, kurus ir regulāri jāpārskata nolūkā:

- no jauna definēt klimatiskās zonas,
- vienkāršot prasības,
- atcelt novecojušas, liekas vai pretrunīgas definīcijas.

3.3.7 Federālā likuma projekts "Ēku energoefektivitātes likums" (*Energy Efficient Buildings Act*), kas tika iesniegts 2007. gadā, paredz:

- izveidot eksperimentālu programmu nolūkā piešķirt subsīdijas uzņēmumiem un organizācijām jaunu ēku būvēšanai vai esošo ēku atjaunošanai ar efektīvām enerģētiskām tehnoloģijām;
- pienācīgi izskatīt iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem paredzētu ēku celtniecības priekšlikumus;

⁽⁴⁶⁾ *ASV Residential Energy Code Compliance — IECC 2006 on the residential requirements of the 2006 International Energy Conservation Code*, <http://www.energycodes.gov/>.

⁽⁴⁷⁾ *ASV The National Energy Policy and Conservation Act (NEPCA)*, 1987. gads.

⁽⁴⁸⁾ ASV 63 % valstu pieņēma MEC kodeksu dzīvojamo ēku jomā, bet komerciālo ēku jomā 84 % valstu pieņēma standartu ASHRAE/IES 90.1-2001, kas ir tehnisks standarts, kuru izstrādāja Amerikas apkures, dzesēšanas un gaisa kondicionēšanas inženieru biedrība (*American Society of Heating, Refrigerating and Air-Conditioning Engineers — ASHRAE*) un Ziemeļamerikas apgaismošanas inženierijas biedrība (*Illuminating Engineering Society of North America — IES/IESNA*). Skat.: <http://www.ashrae.org/> un http://www.greenhouse.gov.au/buildings/publications/pubs/international_survey.pdf.

— skaidri definēt jēdzienu “energoefektīva ēka”, runājot par ēkām, kas pēc uzbūvēšanas vai atjaunošanas izmanto apkures, ventilācijas un gaisa kondicionēšanas iekārtas, kuras ir virs vai zem *Energy Star* noteiktajiem standartiem vai kuras šo standartu nepiemērošanas gadījumā izmanto Federālajā enerģijas pārvaldības programmā (*Federal Energy Management Program*) ieteiktās apkures, ventilācijas un gaisa kondicionēšanas iekārtas.

3.3.8 Federālais enerģijas departaments uzskata, ka jaunu, ērtāku un efektīvāku ēku projektēšana ļaus samazināt dzesēšanas un apkures izdevumus par 50 % un ka energoefektivitātes kodeksu piemērošanas pasākumi ēkās radīs jaunus darbvietas būvniecības, atjaunošanas un iekārtu jomās.

4. Vispārējās piezīmes

4.1 Komitejai bija iespēja vairākkārt izteikties par nepieciešamību veikt ievērojamus un ilgtspējīgus enerģijas ietaupījumus, attīstot tehnoloģijas, produktus un pakalpojumus ar zemu enerģijas patēriņu, kā arī par nepieciešamību mainīt attieksmi, kas ļautu samazināt enerģijas patēriņu, saglabājot tādu pašu dzīves kvalitāti.

4.2 Komiteja atzīst, ka energoefektivitāte palīdz īstenot nepieciešamo klimata aizsardzību un pildīt saistības emisiju samazināšanas jomā, kuras ES uzņēmas Kioto, un iesaka pastiprināt darbu patērētāju labā.

4.3 Komiteja uzskata, ka nolūkā veicināt ēku energotaupību ir lietderīgi veikt padziļinātu to šķēršļu izpēti, kas liedza pilnībā īstenot direktīvas par ēku energoefektivitāti (EPBD) ieviešanu, kā arī jebkurā gadījumā noteikt aptuveni 10 gadu pārejas periodu, lai visu esošo ēku, uz kurām attiecināma direktīva, sertifikācija kļūtu obligāta.

4.4 EESK atzinumā par tematu “Priekšlikums direktīvai par ēku energoefektivitāti” jau 2001. gadā uzsvēra atbalstu Komisijas iniciatīvai un atbalstīja vēlmi izstrādāt kopīgu metodoloģiju pastāvīgai ēku energoefektivitātes novērtēšanai un pārraudzībai. Cita starpā tā uzsvēra iespēju **“izvairīties no dalībvalstīm neizpildāmiem ierobežojumiem, ņemot vērā starptautisko konkurenci”**, kā arī **“nodrošināt, lai īpašnieki, kas izīrē vai dzīvo savā īpašumā, nebūtu spiesti segt izmaksas, kuras pārsniedz viņu iespējas. Rezultātā direktīvas mērķi kļūtu nevaļadzīgi un veicinātu iedzīvotāju noraidošu attieksmi pret vienoto Eiropu”** ⁽⁴⁹⁾.

4.5 EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai ēku energoefektivitātes direktīvas iespējamās paplašināšanas gadījumā tajā iekļautu ēkas

dzīves cikla analīzi ar mērķi parādīt tā ietekmi uz oglekļa ciklu, tādejādi dodot iespēju iedzīvotājiem un par noteikumu izstrādi atbildīgajām iestādēm skaidrāk saprast celtniecībā paredzēto produktu oglekļa emisiju sekas.

4.5.1 Ņemot vērā to, ka šīs jomas Kopienas tiesību aktu iespējamā paplašināšana ietekmē tirgu un izmaksas, kas gulstas uz galapatērētājiem neatkarīgi no tā, vai tie ir īpašnieki vai īrnieki, jebkurā gadījumā vajadzētu veikt atbilstošu ietekmes novērtējumu.

4.5.2 Jārūpējas, lai vēlami pasākumi termiskās izolācijas uzlabošanai nodrošinātu pietiekamu gaisa un ūdens tvaika apmaiņu, aizkavētu iztvaikošanu un neizraisītu ēkas bojājumus, piemēram, pelējuma veidošanos.

4.6 Komiteja jau norādīja ⁽⁵⁰⁾, ka “attiecīgie pasākumi enerģijas lietderības veicināšanas jomā līdz šim ir bijusi ļoti atšķirīgi dažādo vietējo apstākļu un veikto pasākumu dēļ. Minēto pasākumu ietekme uz iekšējo tirgu ir ierobežota. Ņemot vērā minēto un saskaņā ar funkciju decentralizācijas principu ir svarīgi, lai papildu pasākumi ES līmenī sniegtu īstu pievienoto vērtību”.

4.7 Sertifikācijas process jāpapildina ar valstu atbalsta programmām nolūkā nodrošināt energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu vienlīdzīgu pieejamību, sevišķi to dzīvojamo ēku gadījumā, kas uzbūvētas vai tiek pārvaldītas mājokļu sociālās politikas ietvaros.

4.8 Apkures katlu, gaisa kondicionēšanas vai citu alternatīvo enerģiju iekārtu regulāra uzturēšana, ko veic kvalificēti speciālisti, palīdz nodrošināt pareizu noregulēšanu saskaņā ar produkta tehniskajām specifikācijām, tādejādi nodrošinot maksimālu efektivitāti.

4.9 Pamatojoties uz pozitīvo pieredzi, kāda jau ir iegūta dažās dalībvalstīs, un ņemot vērā iepriekšējos gados gūtos rezultātus svarīgu Kopienas politikas jomu piemērošanā, Komiteja ierosina dažus pasākumus, kas varētu būt noderīgi, lai veicinātu energoefektivitāti vispār, bet jo īpaši ēkās:

- bezmaksas padomi enerģijas jautājumos,
- nodokļu un/vai subsīdiu kredītu piešķiršana, kas ļauj īstenot “energoauditus”,
- nodokļu atvieglojumi kurināmā patēriņam apkurei, elektrībai un vilces jaudai,
- nodokļu atvieglojumi energoefektīvu un videi drošu tehnoloģiju iegādei,

⁽⁴⁹⁾ Atzinums par tematu “*Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the energy performance of buildings*” (nav pieejams latviešu val.), OV C 36, 8.2.2002., 20. lpp.

⁽⁵⁰⁾ Atzinums par “Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par enerģijas gala lietojuma lietderību un pakalpojumiem enerģijas jomā”, ziņotāja — *Sirkeinen* kdze (OV C 120, 20.5.2005., 115. lpp.).

- aizdevumi ar pazeminātām procentu likmēm energoefektīvu aparāturu un iekārtu (piem., kondensācijas apkures katlu, individuālo termostatu) iegādei,
- atviegloti aizdevumi pasākumiem, kas veikti ar energopakalpojumu uzņēmumu (ESCO) starpniecību,
- atbalsts vai nodokļu atskaitījumi investīcijām pētniecības un izstrādes darbībās vai eksperimentāliem projektiem ar mērķi veicināt jauno tehnoloģiju izplatīšanu ēku energoefektivitātes jomā,
- atbalsts ģimenēm ar zemiem ienākumiem un pensionāriem mājokļu energoefektivitātes uzlabošanai,
- ilgtermiņa aizdevumi un aizdevumi ar pazeminātām procentu likmēm, kas paredzēti ēku energoefektivitātes uzlabošanai.

4.10 Komiteja uzskata, ka ir būtiski tiešākā veidā risināt galapatērētāju informēšanas un finansēšanas problēmas, izstrādājot novatoriskas metodes. **Ir jāpanāk, lai īpašnieki un īrnieki šos jaunus Kopienas pasākumus neuzvertu kā jaunu nodokli, kas uzlikts pamatīpašumam — mājoklim.**

Briselē, 2008. gada 14. februārī

4.11 Kioto protokola ievērošana un enerģijas taupīšana nedrīkst kļūt par vienkāršu lielāku izdevumu pārvešanu no enerģijas ražošanas nozares uz galapatērētājiem un Eiropas iedzīvotājiem.

4.12 Komiteja uzskata, ka nolūkā samazināt izmaksas un slogu, kas gulstas uz īpašniekiem, gadījumos, kad tas ir iespējams, sertifikāciju var veikt visai ēkai, izvēloties par paraugu dažus dzīvokļus, un attiecinot sertifikācijas rezultātu uz visiem ēkas dzīvokļiem.

4.13 Tīmekļa vietne, kuras izveidošanu veicina Komisija un kas ir saistīta ar valstu tīmekļa vietnēm, varētu būt noderīga, lai pārvarētu juridiskos, institucionālos, pārvaldības un tehniskos šķēršļus, kuri kavē lietotājdraudzīgas piekļuves nodrošināšanu galapatērētājiem.

4.14 Komiteja lūdz EESK administrāciju veikt izpēti par to, ko EESK varētu darīt, lai uzlabotu energoefektivitāti savās ēkās. Kā piemēru var minēt "Atjaunīgo energoresursu ēku" Briselē, kas liecina, ka iespējams lēti un efektīvi sasniegt ievērojamus uzlabojumus. EESK vajadzētu rādīt piemēru citiem. Daži uzlabojumi Komitejas ēkās jau ir veikti, tostarp arī darbs EMAS sertifikācijas iegūšanai. Komiteja aicina administrāciju sniegt pārskatu par līdz šim panākto progresu, kā arī par turpmāk nepieciešamajiem uzlabojumiem.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Augstāku vides un enerģētikas politikas prasību iespējamā pozitīvā un negatīvā ietekme uz Eiropas rūpniecības konkurētspēju"

(2008/C 162/14)

ES prezidentvalsts Slovēnija 2007. gada 20. septembrī lūdza Komitejai izstrādāt izpētes atzinumu par tematu "Augstāku vides un enerģētikas politikas prasību iespējamā pozitīvā un negatīvā ietekme uz Eiropas rūpniecības konkurētspēju" (izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 23. janvārī. Ziņotājs — Wolf kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 126 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

Saturs

1. Kopsavilkums un secinājumi.

2. Pašreizējais stāvoklis un vispārējās piezīmes.

3. Īpašas piezīmes — analīze un secinājumi.

4. Īpaši apsvērumi un ieteikumi.

1. Kopsavilkums un secinājumi

1.1 Šajā atzinumā Komiteja galveno uzmanību veltījusi ar enerģētikas politiku un klimata pārmaiņām saistītajiem jautājumiem. Tā mēģinājusi atbildēt uz jautājumu, cik lielā mērā ES konkurētspēju mazina vai palielina centieni ievērojami samazināt enerģijas patēriņu un siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju. Atzinumā galvenā uzmanība pievērsta ekonomiskiem aspektiem.

1.2 Aplūkots jautājums ir ļoti svarīgs arī Eiropas sociālajai nākotnei, ņemot vērā konkurētspējas, ekonomikas attīstības, darbavietu un iedzīvotāju sociālās labklājības savstarpējo saistību.

1.3 Komiteja secinājusi, ka minētās problēmas paver arī iespējas sekmēt jauninājumu un investīciju pieplūdumu Eiropā, tādējādi veicinot ekonomisko izaugsmi un palielinot Eiropas rūpniecības (globālo) konkurētspēju. Ja šīs iespējas izdosies izmantot, tad ieguvumu būs vairāk nekā zaudējumu, arī no nodarbinātības rādītāju un Eiropas sociālā modeļa stiprināšanas viedokļa.

1.4 Lai to panāktu, būtisks priekšnosacījums ir vajadzīgo enerģētikas, ekonomikas un pētniecības politikas pasākumu īstenošana, pareizo principu piemērošana un izvairīšanās no pārmērīga regulējuma. Pretējā gadījumā ir pamats bažām, ka zaudējumi — pārāk liels pārāk dārgas enerģijas patēriņš, ekonomikas konkurētspējas mazināšanās, ražotņu pārvietošana, Eiropas sociālā modeļa apdraudējums — var būt lielāki nekā ieguvumi un var izraisīt krīzes situāciju. Mūsdienu rūpniecības un pakalpojumu sabiedrības pastāvēšana, kā arī visi tās sociālie un kultūras sasniegumi nav iedomājami bez enerģijas, ko varam iegādāties par pieņemamām cenām. Tādēļ valsts papildu pasākumu dēļ enerģijas izmaksas nedrīkst vēl vairāk palielināties,

pārsniedzot to cenu līmeni, kas izveidojies klimata aizsardzības pasākumu un resursu samazināšanās ietekmē.

1.5 Tādēļ enerģētikas un klimata politikas mērķu un instrumentu vadmotīvam ir jābūt pēc iespējas augstākai ekonomiskajai efektivitātei. Tikai šādā gadījumā varēsim samazināt uzņēmumu izmaksas un sociālo slogu iedzīvotājiem. Klimata aizsardzības jomā efektivitātes mēraukla ir izmaksas, kas rodas, lai novērstu noteiktu daudzumu siltumnīcefekta gāzu emisijas (piemēram, CO₂ novēršanas izmaksas). No enerģijas patēriņa un piegāžu stabilitātes viedokļa tās mēraukla ir ergoefektivitāte. (Katrs no minētajiem raksturlielumiem ir precīzi jādefinē). Tādēļ ar Eiropas enerģētikas un klimata politikas instrumentiem jāsekmē rentabli ergoefektivitātes pasākumi, kā arī efektīvu un ilgtspējīgu energotehnoloģiju izmantošana.

1.6 Eiropas politisko pasākumu vadmotīvam jābūt tādai klimata un enerģētikas politikai, kas veicina sadarbību, kas ietver publiskā un privātā sektora partnerību, kā arī ļauj optimāli izmantot un apvienot katras dalībvalsts ekonomiskās, ģeogrāfiskās un ar resursiem saistītās priekšrocības. Piemēram, atjaunojamās enerģijas izmantošanas tehnoloģijas Eiropas teritorijā būtu jāpielieto tur, kur tām ir vislabākie (īpaši klimatiskie) priekšnosacījumi, ieskaitot piemērotas pārvades iespējas, un nevis tur, kur tām ir vislielākais valsts atbalsts. Līdztekus tam jācenšas veidot arī globāla sadarbība, lai izstrādātu un pielietotu tehnoloģijas, kas ļauj ietaupīt enerģiju un izvairīties no siltumnīcefekta gāzu rašanās.

1.7 Neraugoties uz to, ka klimata pārmaiņu problēma ir steidzami jārisina, energoapgādes un enerģijas patēriņa jomā nepieciešamās izmaiņas un pārveidojumus nedrīkst veikt tādā ātrumā, ka uzņēmumi un sabiedrības nespēj tiem pielāgoties. Jāņem vērā tādi aspekti kā, piemēram, amortizācijas cikli, apmācības ilgums, jaunu tehnoloģiju izstrādes posmi un īpaši — sociāli pieņemami pielāgojumi, apmācību pasākumi un citas sociālas pārmaiņas. Minētajā procesā svarīga nozīme ir pētniecībai un izstrādei.

1.8 Īstenojot "augšupēju" pieeju, jāpieļauj un jāveicina visu iesaistīto pušu pašiniciatīva, kā arī tehnisko un ekonomisko darbības metožu daudzveidība, dažādošana un elastība, jo tikai atšķirīgu pieeju, jauninājumu un darba metožu daudzveidībā, kā arī savstarpējā konkurencē iespējams gūt vajadzīgo rādījumu

krīžu pārvarēšanai un izstrādāt visefektīvākās tehnoloģijas. Tādēļ vajadzīgs plašs dažādu enerģijas veidu kopums, priekšlaicīgi neatsakoties ne no vienas lietderīgas tehnoloģijas (¹).

1.9 Izvirzot enerģētikas politikas mērķus, izstrādājot tiesību aktus un instrumentus, jāņem vērā tehnisko iespēju robežas, kā arī noteikti ir jāizvairās no pārmērīga regulējuma un pretrunas veicinošas dublēšanās. Pārmērīga regulējuma un dublēšanās dēļ līdzekļi netiek sadalīti pareizi, un līdz ar to nevajadzīgi palielinās izmaksas, kas kaitē labklājībai un konkurencei. Vienlīdz svarīgi, lai minētie mērķi un instrumenti nemainītos ilgstošā laika periodā, jo uz to pamata tiek ieguldīti ļoti apjomīgi līdzekļi un izstrādāti jauninājumi, no kuriem ekonomisku labumu (tātad arī darbavietas un labklājību) var gūt tikai tad, ja to pielietojums ir pietiekami ilglaicīgs.

1.10 Kad vien iespējams detalizēta regulējuma vietā jāizvēlas tirgus ekonomikas stimuli, piemēram, saprātīgi noteiktu emisijas tiesību piešķiršana. Arī turpmāk enerģija par pieņemamu cenu būs priekšnoteikums globālajai konkurētspējai, sociālajiem pamatpakalpojumiem, kā arī Eiropas rūpniecības kapitāla uzkrājumiem, kas vajadzīgi jaunām investīcijām un ieguldījumiem pētniecības un izstrādes jomā.

1.11 Ievērojami jāpastiprina un jāpaplašina arī klimatam nekaitīgu un resursus taupošu enerģijas ražošanas tehnoloģiju izpēte un izstrāde, kā arī tai nepieciešamo inženieru, zinātnieku un tehniķu apmācība. Katrā ziņā būtu jāturpina izstrādāt jaunas atjaunojamas enerģijas izmantošanas metodes, kas vēl nav ekonomiski izdevīgas, tomēr nedrīkst uzspiest to pārāgu ieviešanu tirgū, izmantojot apjomīgu finansiālo atbalstu (vai administratīvi noteiktas iepirkuma cenas). Tā vietā minētie līdzekļi būtu jāiegulda ilgtspējīgu un CO₂ nesaturošu enerģijas ražošanas tehnoloģiju pastiprinātā izpētē un izstrādē līdz brīdim, kad varam domāt par to realizāciju tirgū. Tādēļ visi pasākumi būtu jākoncentrē galvenokārt uz enerģiju taupošu, klimatam nekaitīgu un konkurētspējīgu enerģijas ražošanas tehnoloģiju novatorisku izstrādi un efektīvu pielietojumu.

1.12 Īpaši jāuzsver, ka ir jāizvirza visaptveroši un visiem nozīmīgākajiem emitentiem saistoši klimata aizsardzības mērķi, lai radītu "līdzvērtīgus konkurences apstākļus" visā pasaulē. Tikai tādējādi var izvairīties no tā, ka visumā augstākās enerģijas izmaksas Eiropas Savienībā veicina nelabvēlīgu konkurences kropļojumus pasaules mērogā, kuri jau izraisījuši energoietilpīgu rūpniecības nozaru pakāpenisku pārvietošanu, kas turklāt nekādā veidā nesekmē klimata aizsardzību ("oglekļa dioksīda emisija"). Komiteja atbalsta visu ieinteresēto personu, kas pārstāv Eiropu, centienus minētā mērķa sasniegšanā (piemēram, Bali konference). Kamēr tas nav sasniegts, jāizvairās no jebkādiem konkurences kropļojumiem, kas apgrūtinā minētās rūpniecības nozares. Bez tām Eiropa nespēs saglabāt konkurētspēju ilgstošā laika periodā.

(¹) Respektējot katras valsts lēmumu par kodolenerģijas izmantošanu.

2. Pašreizējais stāvoklis un vispārējas piezīmes

2.1 **Enerģijas nozīme.** Enerģiju patērējošu ražošanas metožu, iekārtu un transportlīdzekļu izstrāde un intensīva izmantošana ir būtiski ietekmējusi spēju sasniegt mūsdienu dzīves līmeni: enerģija atbrīvoja cilvēkus no smaga fiziskā darba sloga, vairākkārtīgi palielināja viņu darba ražīgumu, nodrošināja siltumu un apgaismojumu, ļāva ievērojami paaugstināt lauksaimniecības ražīgumu, kā arī pavēra līdz šim nepieredzētas mobilitātes un saziņas iespējas. Mūsdienu sociālo tautsaimniecību pastāvēšana nav iespējama bez enerģijas, kas ir visu pamatpakalpojumu priekšnoteikums.

2.2 **Problēmu raksturojums.** Lielākā daļa prognožu liecina, ka pasaules iedzīvotāju skaita pieaugums un daudzu valstu attīstība būs iemesli, kādēļ pieprasījums pēc enerģijas pasaulē līdz 2060. gadam dubultosies (vai pat trīskāršosies). Zināms, ka šādu attīstību kavēs divi ļoti būtiski šķēršļi — **resursu izsīkums un vides aizsardzība**, tādēļ nepieciešama politiska rīcība pasaules mērogā, lai novērstu nopietnus konfliktus un ekonomisko krīzi. Šajā sakarā gan jāpiebilst, ka vides jomā galvenā problēma ir cilvēka darbības ietekme uz klimata pārmaiņām ("klimata gāzes" vai "siltumnīcefekta gāzes" (SEG), īpaši CO₂, metāns un smieklu gāze), taču jāņem vērā arī visu pasākumu izraisītās sekas uz sugu daudzveidību, veselību, kā arī uz resursu un atkritumu apsaimniekošanu.

2.3 **Eiropadome.** Eiropadomes 2007. gada pavasara sanāksmes secinājumos ir noteiktas šādas enerģētikas politikas prioritātes:

- piegāžu stabilitātes palielināšana;
- Eiropas tautsaimniecību konkurētspējas saglabāšana un enerģijas pieejamība par pieņemamām cenām;
- vides ilgtspējības veicināšana un cīņa pret klimata pārmaiņām.

2.3.1 Par šo tēmu kopumu Komiteja ir izstrādājusi novatoriskus un nozīmīgus atzinumus, kas uzskaitīti pielikumā (²).

2.4 **Prezidentvalsts Slovēnijas pieprasījums.** Savā vēstulē Slovēnijas ekonomikas ministrs A. Vizjak kgs informēja Komiteju, ka viena no Slovēnijas prezidentūras prioritātēm rūpniecības politikas jomā būs mērķis panākt, lai Eiropas tautsaimniecībā enerģija tiktu izmantota iespējami efektīvi un pēc iespējas vairāk tiktu samazināta siltumnīcefekta gāzu emisija. Tādēļ ministrs norādīja, ka īpaši svarīgi ir stimulēt jauninājumus, kā arī videi nekaitīgu tehnoloģiju un produktu izmantošanu. Viņš arī informēja, ka Eiropadome 2008. gada pavasara sanāksmē izskatīs pašlaik gatavoto atbilstošas rīcības plānu ilgtspējīgai rūpniecības politikai. Šajā sakarā Komitejai tika izteikts lūgums izstrādāt atzinumu par *augstāku vides un enerģētikas politikas prasību iespējamo pozitīvo un negatīvo ietekmi uz Eiropas rūpniecības konkurētspēju*.

(²) Pēdējos četros gados par šo jautājumu pieņemtie Komitejas atzinumi uzskaitīti pielikumā.

2.5 Konkurētspēja, ekonomikas attīstība un sociālā labklājība. Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas ⁽³⁾, kā arī Komitejas ⁽⁴⁾ jaunākajās publikācijās (piemēram, “58 concrete measures to ensure the success of the Lisbon strategy”) norādīts uz ciešo saikni starp konkurētspēju, ekonomikas attīstību un rīcības brīvību, nodrošinot vajadzīgos sociālos pakalpojumus. Tādēļ šajā atzinumā galvenā uzmanība veltīta aplūkojamā jautājuma ekonomiskajiem aspektiem ⁽⁵⁾.

2.6 Rūpnieciski attīstītās valstis. Īpaša atbildība minētajā jomā ir jāuzņemas rūpnieciski attīstītām valstīm. Tam ir divi iemesli. No vienas puses, šīs valstis rada lielāko daļu minēto gāzu emisijas, un, no otras puses, tās vēl joprojām ir vadošās jaunu tehnoloģiju izstrādātājas. Minētajās valstīs tiek izstrādātas tehnoloģijas, kas ļauj taupīt enerģiju, paaugstināt energoefektivitāti un izmantot emisiju neizraisošus (vai nelielu emisiju izraisošu) enerģijas avotus ⁽⁶⁾, kā arī notiek tam nepieciešamo tehnoloģisko procesu izstrāde. Tādēļ, izvērtējot vajadzības, vēlmes un ekonomisko realitāti, ir svarīgi pieņemt pareizos lēmumus, kas precīzi un izlēmīgi īstenojami.

2.7 Izmaksas ⁽⁷⁾. Klimatam nekaitīgu enerģijas veidu izmantošana tomēr pārsvarā ir saistīta ar ievērojami augstākām izmaksām kā privātajiem lietotājiem, tā arī rūpnieciskajās norisēs ⁽⁸⁾. Kā piemēri jāmin vēja un saules enerģija ⁽⁹⁾ (tikai Vācijā vien 2007. gadā izdevumi par patērētāju subsidēto atjaunojamo enerģiju izmantošanu ⁽¹⁰⁾ sasniedza 4 miljardus euro) vai ogļu spēkstacijas, kas izmanto oglekļa uztveršanas un sekvestrācijas tehnoloģiju, kuras izstrāde šobrīd turpinās. Arī siltumsūkņiem vai transportlīdzekļiem, kuri patērē degvielu un kuru radītās CO₂ emisijas līmenis ir zems vai kuri vispār to nerada, nepieciešamā tehnoloģija ir sarežģītāka un tādēļ arī saistīta ar augstākām izmaksām.

2.8 Riska faktori. Ja šīs ievērojamās izmaksas netiek kompensētas ar atbilstošiem ietaupījumiem, samazinot resursu patēriņu, un kamēr konkurējošajām trešo valstu tautsaimniecībām nav jāsedz tikpat lielas izmaksas, Eiropas konkurētspēja tiks vājināta. “Eiropa var rādīt piemēru klimata pārmaiņu ierobežošanas jomā, taču Eiropai nav pieņemama negođīga konkurence ar valstīm, kas nenosaka nekādus ekoloģiskus ierobežojumus” ⁽¹¹⁾. Persona izmaksas vien (algas, sociālais nodrošinājums) Eiropā ir

⁽³⁾ Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvās komisijas atzinums par tematu “Eiropas Savienības regulējuma vides jomā ietekme uz rūpniecības pārmaiņām”, CESE 696/2007, ziņotāji — Pezzini kgs un Novicki kgs.

⁽⁴⁾ CESE 2007–09, Sepi kga priekšvārds.

⁽⁵⁾ Daži sociālie aspekti, kas svarīgi arī šī atzinuma izpratnē, tiks apskatīti gaidāmajā pašiniciatīvas atzinumā “Transporta un enerģētikas nozares attīstība un tās sociālās sekas”.

⁽⁶⁾ Arī šajā ziņā jāatsakās no zināmām ilūzijām, piemēram, no cerībām, kas tika saistītas ar biodeģvielām, skatīt TEN/286.

⁽⁷⁾ Šajā sakarā skatīt ES Komisijas 2008. gada 23. janvārī publicētās aplēses par izmaksām, kuras radīsies, īstenojot ES dokumentu kopumu klimata aizsardzības jomā — 0,45 % no iekšzemes kopprodukta, t.i., 60 miljardi euro gadā vai aptuveni 3 euro nedēļā uz vienu iedzīvotāju (vairāk nekā 600 euro gadā uz ģimeni, kurā ir četri cilvēki).

⁽⁸⁾ Izņēmums ir hidroenerģija un kodolenerģija.

⁽⁹⁾ Uzglabāšanas tehnoloģijas, kas būtu vajadzīgas lielāka piedāvājuma gadījumā, izraisītu vēl būtiskāku izmaksu pieaugumu.

⁽¹⁰⁾ Un par šīm vajadzībām izveidotajām darbavietām.

⁽¹¹⁾ Citāts no prezidenta Sarkozy runas Eiropas Parlamentā Strasbūrā 2007. gada 13. novembrī.

ievērojami augstākas nekā valstīs ar strauju ekonomisko izaugsmi (piemēram, Ķīnā un Indijā) un ir smags pārbaudījums Eiropas konkurētspējai. Tādēļ jo īpaši smaga un bīstama ir jebkāda cita veida, vienpusēja, ar klimata aizsardzības mērķu īstenošanu saistīta ražošanas izmaksu paaugstināšana.

2.9 Iespējas. Gadījumā, ja lielākā daļa valstu, kas nav ES dalībvalstis, piemēram, Ķīna, Indija un ASV, veiktu līdzīgus vides aizsardzības pasākumus, pavērtos pat iespējas Eiropā izstrādāto vidi saudzējošo energotehnoloģiju eksportam, kas ne tikai labvēlīgi ietekmētu Eiropas tautsaimniecību, bet arī sekmētu globālā enerģijas patēriņa un CO₂ emisijas samazināšanu. Līdzšinējā ekonomikas vēsture arī liecina, ka pēc krīzēm pielīdzināmiem posmiem bieži ir vērojama paaugstināta vēlme veikt ieguldījumus, kā arī jaunu tehnoloģiju izstrāde un ieviešana, kas ilgtermiņā nodrošināja izaugsmi un attīstību (līdz šim gan tas bija saistīts arī ar lielāku enerģijas patēriņu!). Tādēļ visi Eiropas iekšējie pasākumi būtu jākoncentrē galvenokārt uz enerģiju taupošu, klimatam nekaitīgu un konkurētspējīgu energotehnoloģiju novatorisku izstrādi un efektīvu pielietojumu, savukārt ārpolitikā izlēmīgi jāturpina pūliņi, lai panāktu atbilstošas globālas vienošanās — Bali konferences rezultāti liecina, ka vērojama vēlme sarunas turpināt (par šo jautājumu skatīt 2.11. punktu).

2.10 Problēmas. Ja šīs sarunas tomēr nevainagosies panākumiem, radīsies nopietnas problēmas. Pirmkārt, tās rūpniecības nozares, kuru ražošanas izmaksas ir lielā mērā atkarīgas no enerģijas un CO₂ izmaksām, nebūs konkurētspējīgas pasaules tirgū, pārtrauks ražošanu Eiropā, likvidēs šeit izveidotās darbavietas un pārvietos uzņēmumus uz valstīm, kurās ir zemākas enerģijas izmaksas un nav ar CO₂ saistītu izmaksu. Dažās rūpniecības nozarēs, piemēram, alumīnija un cementa ražošanā ⁽¹²⁾ šāds process jau ir sācies. Lai arī Komisija, pateicoties “ietekmes novērtējumam” ⁽¹³⁾, par minēto problēmu ir informēta, pēc Komitejas domām, šai problēmai steidzami jārod piemērots risinājums, lai izvairītos no zaudējumiem tautsaimniecībai. Tomēr svarīgākais, ka līdztekus jau pastāvošu rūpniecības nozaru pārvietošanai starptautiskā kapitāla plūsma jauniem projektiem paredzētās investīcijas vairs nevirzīs uz Eiropu, bet gan uz reģioniem ar zemākām enerģijas un CO₂ izmaksām.

2.10.1 Pārvietošana un “aizplūšana”. Šāda pārvietošana turklāt nozīmē, ka CO₂ emisija ES teritorijā samazināsies, taču pasaulē kopumā CO₂ emisijas daudzums nemainīsies vai pat palielināsies. Ja pārvietotās ražošanas vajadzībām izmanto lētākas tehnoloģijas nekā tās, ko Eiropā izmanto pašlaik vai izmantos vēlāk, tad siltumnīcefekta gāzu emisija parasti pat palielinās (izņēmums ir hidroenerģija, piemēram, Norvēģijā). Tam jāpieskaita ar transportēšanu saistītais CO₂ emisijas pieaugums.

⁽¹²⁾ Skatīt CCM/040 “Eiropas cementa rūpniecības attīstība”.

⁽¹³⁾ “Commission eyes end to free pollution credits” (Komisija vēlas bezmaksas piesārņojuma kredītu atcelšanu), EurActiv, 10.1.2008., <http://www.euractiv.com/en/climate-change/commission-eyes-free-pollution-credits/article-169434>.

2.10.2 Tautsaimniecības energointensitāte. Šādā gadījumā Eiropas tautsaimniecība būtu tikai zaudējusi svarīgas rūpnieciskās ražotnes un darbavietas, nekādi neuzlabojot klimata aizsardzību. Tajā pašā laikā tautsaimniecības energoefektivitātes, t.i., tā dēvētās energointensitātes (enerģijas patēriņš/nacionālais kopprodukts) rādītāju ziņā ES pat būtu guvusi (šķietamus) īslaicīgus⁽¹⁴⁾ panākumus, jo energoietilpīgā rūpniecība ir pārvietota.

2.10.3 Pakalpojumu nozare. Pat pakalpojumu nozare, kas veido lielu daļu no Eiropas tautsaimniecības kopumā, ilgtermiņā var turpināt attīstīties tikai tad, ja Eiropas rūpniecība ir konkurētspējīga, un tādēļ arī pakalpojumu nozari ietekmē salīdzinājumā ar pārējo pasauli pārlieku augstās enerģijas izmaksas.

2.11 Globālas vienošanās. Visu starptautiskā līmeņa centieni, kas vērsti uz siltumnīcas efektu izraisīto gāzu emisijas samazināšanu, galvenajam mērķim ir jābūt saistošas un līdzsvarotas globālas vienošanās panākšanai ne tikai klimata aizsardzības interesēs, bet arī tamdēļ, ka ievērojami panākumi nav gaidāmi, ja aizsardzības pasākumus neveiks arī galvenie CO₂ emitenti, piemēram, Ķīna, Indija un ASV. Komiteja tādēļ atzinīgi vērtē visus Kapienas, dalībvalstu un dažādo organizāciju — G8, ANO, UNESCO, ESAO, Starptautiskās Enerģētikas aģentūras utt. — centienus šajā jomā, piemēram, tikko notikušo Bali konferenci.

3. Īpašas piezīmes — analīze un secinājumi

3.1 Enerģētikas un klimata aizsardzības politika. Sekmīgai enerģētikas un klimata aizsardzības politikai jānodrošina ievērojams enerģijas patēriņa un siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājums, vajadzīgajām pārmaiņām jāsigarot sabiedrība un visas iesaistītās puses (piemēram, arhitekti, investori, uzņēmēji, skolotāji, skolnieki, iedzīvotāji, patērētāji u.c.), jo šis jautājums ietekmē pilnīgi visus sabiedrības locekļus), kā arī jānodrošina, ka šis pārmaiņu process neietekmē Eiropas ekonomikas globālo konkurētspēju, tādējādi saglabājot 2.3. punktā minēto mērķu līdzsvarotību. Tas nozīmē, ka radīsies problēmas, kas būs jārisina, taču pavērsies arī iespējas, kuras varēs izmantot.

3.2 Problēma. Enerģija un produkti, kuru ražošanā tā tiek izmantota, ir būtiski sadārdzinājušies, kas saistīts gan ar pēdējos gados vērojamo enerģijas pieprasījuma attīstību visā pasaulē, gan arī ar Eiropas enerģētikas un klimata politiku. Lai 2.3. punktā minētajiem mērķiem varētu vēlt vienlīdz lielu uzmanību un iegūt vajadzīgo kapitālu turpmākiem ieguldījumiem novatoriskās tehnoloģijās, Eiropas tautsaimniecībai — neraugoties uz aizvien lielāko pieprasījumu pasaulē, kā arī nodrošinot nepieciešamo klimata aizsardzību — tomēr jānodrošina iespēja piekļūt pēc iespējas lētākai enerģijai.

Tādēļ enerģijas izmaksas nedrīkst vēl vairāk palielināties valsts īstenotu papildu pasākumu dēļ un pārsniegt to cenu līmeni, ko nosaka klimata aizsardzība un resursu samazināšanās. Jāpiebilst, ka energoapgādes uzņēmumiem, no vienas puses, un enerģijas patērētājiem, no otras puses, var būt dažādas intereses saistībā ar nepieciešamajiem pasākumiem un to izraisītajām sekām.

⁽¹⁴⁾ Līdz brīdim, kamēr vēl nav sākusies vispārējā recesija.

3.3 Stimuli un emisiju tirdzniecība. Šajā ziņā jāatzīmē, ka ir vajadzīgi pietiekami tirgus ekonomikas stimuli, lai investīciju ciklos tiktu iegādātas energoefektīvas tehnoloģijas pat gadījumā, ja tas saistīts ar augstākām investīciju izmaksām. Ja šādi ieguldījumi, neskatoties uz to rentabilitāti, tomēr netiek veikti, ir jāizanalizē un jānovērs attiecīgie šķēršļi. Ieguldījumi energoefektivitātē (skatīt arī 4.1. punktu) lielākajā daļā gadījumu nodrošina arī viszemākās CO₂ novēršanas izmaksas. Būtībā emisijas kvotu tirdzniecība (*Emission Trading*) varētu būt viens no šādiem tirgus ekonomikas instrumentiem. Tomēr pašreizējā emisijas kvotu tirdzniecības kārtība ir ievērojami jāuzlabo (skatīt arī 4.3. punktu), lai ar viszemākajām izmaksām varētu ierobežot CO₂ daudzumu līdz noteiktajam līmenim. Miljardos mērāmo elektroenerģijas sadārdzināšanos ir veicinājuši, piemēram, tā dēvētā virsreģa ("Windfall Profits"), kam iemesls ir atjaunojamās enerģijas atbalsta instrumentu pārklāšanās un nepareizi stimuli, piešķirot sertifikātus (piemēram, piešķirumu un faktisko ražošanas apjomu korelācijas trūkums, kura dēļ emisijas kvotu tirdzniecība vienlaikus ir arī maksājums par darbības pārtraukšanu). Domājams, ka Komisijas ierosinātās visaptverošās izsoles enerģiju sadārdzinās vēl vairāk.

3.4 Patiesās iespējas. Ja nākamo 15–25 gadu laikā izdosies daudzās šajā laika posmā paredzētās atkārtotās un jaunās investīcijas novirzīt uz rentablām, enerģiju taupošām un mazāk emisiju izraisošām tehnoloģijām, klimata aizsardzībai var būt labvēlīga ietekme uz Eiropas rūpniecības konkurētspēju, un tādējādi tā var pavērt iespējas, lai paaugstinātu vispārējo labklājību, pat neraugoties uz augstākām enerģijas cenām.

3.5 Priekšnosacījumi un ieteikumi. Turpinājumā tādēļ aplūkotī vairāki priekšnoteikumi, lai minētās iespējas varētu izmantot, kā arī minēti daži ieteikumi šajā ziņā. Īpaši svarīgs priekšnoteikums ir vajadzīgo enerģētikas, ekonomikas un pētniecības politikas pasākumu īstenošana, pareizo principu piemērošana un izvairīšanās no pārmērīga regulējuma. Politiskajiem instrumentiem jāstimulē un jāpadara iespējami ekonomiski visrentablākie risinājumi, bet, izvairzot kvantitatīvus mērķus, jāņem vērā laiks, kas vajadzīgs, lai funkcionējoša tautsaimniecība varētu īstenot nepieciešamās pārmaiņas. Šī laika noteikšanā jāņem vērā, piemēram, amortizācijas cikli, apmācības ilgums, jaunu tehnoloģiju izstrādes posmi un īpaši — sociāli pieņemami pielāgojumi, apmācības pasākumi un citas sociālas pārmaiņas. Minētajā procesā svarīga nozīme ir pētniecībai un izstrādei.

3.6 Plaša rīcība — daudzveidība, dažādošana, elastīgums un savstarpīgums. Īstenojot "augšupēju" pieeju, jāpieļauj un jāveicina visu iesaistīto pušu pašiniciatīva, kā arī tehnisko un ekonomisko darbības metožu daudzveidība, dažādošana un elastība, neradot īpašas priekšrocības atsevišķām nozarēm. Tikai īstenojot plašu pieeju, kā arī dažādu iespēju, jauninājumu un darbības metožu konkurencē radīsies noturība pret krīzēm un noskaidrosies, kuras metodes un tehnoloģijas attiecīgajā gadījumā ir īpaši efektīvas, ka arī to vispiemērotākā kombinācija.

Līdz ar to vajadzīgs plašs dažādu enerģijas veidu kopums, priekšlaicīgi neatsakoties ne no vienas lietderīgas tehnoloģijas ⁽¹⁵⁾. Piegāžu drošību ļauj nodrošināt ražotāju, piegādātāju un klientu piemērota sasaiste, veidojot piegādes ķēdi no urbuma līdz pat klientam. Tādēļ jāveido savstarpējas ekonomiskās attiecības, tas nozīmē, ka jārada droši apstākļi ārvalstu kapitāla investīcijām ES, no vienas puses, kā arī droši apstākļi ES investīcijām piegādātājās valstīs, no otras puses.

3.7 Eiropas politikas pasākumi un globāla sadarbība.

Eiropas klimata un enerģētikas politikai jāveicina sadarbība, kas ietver publiskā un privātā sektora partnerību, kā arī ļauj optimāli izmantot un apvienot katras dalībvalsts ekonomiskās, ģeogrāfiskās un ar resursiem saistītās priekšrocības. Piemēram, atjaunojamās enerģijas izmantošanas tehnoloģijas Eiropas teritorijā būtu jāpielieto tur, kur tām ir vislabākie (īpaši klimatiskie) priekšnosacījumi, ieskaitot piemērotas pārvades iespējas, un nevis tur, kur tām ir vislielākais valsts atbalsts. Līdztekus jācenšas veidot arī globāla sadarbība, lai izstrādātu un pielietotu tehnoloģijas, kas ļauj ietaupīt enerģiju un izvairīties no siltumnīcefekta gāzu rašanās.

3.8 Kvantitatīvo mērķu pretrunīgums ⁽¹⁶⁾ un savstarpējā pārklāšanās. Iespējami augstākā rentabilitāte samazina tautsaimniecības izmaksas un sociālo slogu iedzīvotājiem.

Turpretī enerģētikas un klimata politikas mērķu savstarpējās pārklāšanās dēļ ir izveidojusies pārāk regulatīva sistēma un risinājumi ir nesaimnieciski, tādēļ no šādiem mērķiem ir jāizvairās. To var ilustrēt ar šādiem piemēriem:

— īstenojot Padomes 2007. gada marta lēmumā izvirzīto ES pamatmērķis klimata aizsardzības jomā — no 1990. līdz 2020. gadam par 20 % samazināt CO₂ emisiju —, jārēķinās, ka laikā no 2013. līdz 2020. gadam IKP samazinājums ⁽¹⁷⁾ būs 480 (2008. gada 23. janvārī publicētās Eiropas Komisijas aplēses) līdz 560 miljardi (GWS/Prognos) ⁽¹⁸⁾ EUR, ar ko ir jāsamierinās un kas jāizmanto par mērķu jebkādi turpmāki rīcībā;

— tālejoša papildu apņemšanās panākt, ka atjaunojamu enerģiju izmantošanas īpatsvars sasniedz 20 %, izmaksas palielinās vēl vairāk, jo CO₂ emisijas novēršanas izmaksas atjaunojamu enerģiju jomā ievērojami pārsniedz cita veida CO₂ emisijas samazināšanas pasākumu izmaksas;

⁽¹⁵⁾ Respektējot katras valsts lēmumu par kodolenerģijas izmantošanu.

⁽¹⁶⁾ Īpaši efektīvs līdzeklis CO₂ emisijas samazināšanai varētu būt oglekļa piesaistīšanas un uzglabāšanas tehnoloģija (CCS), kas pašlaik tiek izstrādāta. Tomēr izmantojot šo tehnoloģiju, samazinās energoefektivitāte salīdzinājumā ar līdzīgām ierīcēm bez CCS. Tādēļ rodas pretrunas starp CO₂ emisijas novēršanu un energoefektivitāti. Ņemot vērā vēl ļoti lielos ogļu krājumus, uz noteiktu laiku varētu samierināties ar šo energoefektivitātes zudumu. Tādā gadījumā tomēr nav pieļaujams, ka energoefektivitāte ir arī **kvantitatīvs mērķis**.

⁽¹⁷⁾ Komisijas priekšsēdētāja Barroso runa, 2008. gada 23. janvāris.

⁽¹⁸⁾ Vācijas Ekonomikas ministrijas uzdevumā GWS/Prognos veiktais pētījums, 2007. gada oktobris.

— problēmas un sarežģījumi rodas arī, izvirzot kvantitatīvus mērķus attiecībā uz tautsaimniecības energoefektivitāti (skatīt 2.10.2. punktu) (20 %). Šādu mērķi visvienkāršāk sasniegt, pārvietojot uzņēmumus vai (saskaņā ar energoefektivitātes definīciju) atsakoties no kodolenerģijas un ogļu izmantošanas, kas tiek aizstāta ar (ievērojami dārgāko) gāzi un atjaunojamiem enerģijas avotiem ⁽¹⁹⁾. Šis nevēlamās blakusparādības liecina, ka energoefektivitāte nedrīkst būt pašmērķis, bet tā ir tikai ļoti svarīgs **līdzeklis**, lai ilgtspējīgā veidā sasniegtu 2.3. punktā minētos trīs **pamatmērķus**.

Tādēļ Komiteja iesaka vispirms rūpīgi un objektīvi novērtēt visu klimata politikas mērķu ietekmi uz IKP, lai, cenšoties samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju, varētu nodrošināt Eiropas rūpniecības konkurētspēju, kā arī iespējami labāku līdzekļu sadali.

3.8.1 Pētījumi. Pētījumi ⁽²⁰⁾ liecina, ka:

— panākt CO₂ emisijas samazinājumu nedaudz mazāk kā 20 % apmērā ⁽²¹⁾ ES ir ekonomiski iespējams, ja vien politikām un sabiedrībai izdosies īstenot izmaksu ziņā izdevīgākos pasākumus (McKinsey augšupējās metodes pētījums, kurā precīzi apzināti tam vajadzīgie un iespējamie pasākumi). Atsevišķos pētījumos minēts, ka arī augstāki samazinājuma mērķi no ekonomikas viedokļa ir sasniedzami, tomēr tie ir lejupējās metodes pētījumi un neparāda, kā šādus mērķus sasniegt;

— izmaksas par katru papildu CO₂ emisijas samazinājuma procentu proporcionāli strauji palielinātos (kopējie IKP zaudējumi sasniegtu 480–560 miljardus EUR, skatīt 3.8. punktu); lai panāktu samazinājumu tikai 20 % apmērā, būtu jāpārorientējas no ogļu enerģijas uz gāzi un atjaunojamiem enerģijas avotiem;

— papildu mērķa izvirzīšana, proti, panākt, ka atjaunojamu enerģijas avotu īpatsvars sasniedz 20 %, izmaksas palielinās par vairākiem miljardiem *euro*, jo šāds mērķis (vismaz pie pašreizējā tehnoloģiju attīstības līmeņa) ir sasniedzams, tikai izmantojot plaši subsidētas un ekonomiski neizdevīgas tehnoloģijas.

3.8.2 Mērķi, kas minēti 2.2. punktā, un to līdzsvarotība.

Lai panāktu vajadzīgo līdzsvaru starp trīs enerģētikas un vides politikas mērķiem, kas minēti 2.3. punktā, būtu jālieto tādi politikas instrumenti, kas paredz ekonomiski izdevīgus CO₂ emisijas

⁽¹⁹⁾ Iemesls tam ir fakts, ka energoefektivitāte tiek definēta kā primārā enerģijas patēriņa un IKP attiecība. Savukārt primāro enerģijas patēriņu aprēķina pie elektroenerģijas ražotājiem pēc tā dēvētās lietderības koeficienta metodes. Tādējādi energoefektivitāte pieaug trīskārt, ja vienu ogļu spēkstaciju aizstāj ar vēja vai saules enerģiju, lai arī netiek ietaupīta neviena kWh elektroenerģijas. Arī nomainot ogļu spēkstaciju ar dabasgāzes enerģiju, energoefektivitāte pieaugtu, lai arī šādā gadījumā CO₂ emisija pat palielinātos.

⁽²⁰⁾ McKinsey, CO₂ novēršanas izmaksu līkne Vācijā, 2007. gada septembris; EEFA, Energoietilpīgām rūpniecības nozarēm paredzētais pētījums, 2007. gada septembris.

⁽²¹⁾ Precīzāk — 26 % Vācijā, savukārt — 15–20 % visā ES.

samazināšanas pasākumus un ļauj patiešām sasniegt rezultātus, kādi ir iespējami, nenodarot kaitējumu ekonomikai. Taču ja tiek arī pieprasīts enerģijas ražošanā nesamērīgi palielināt atjaunojamu enerģijas avotu īpatsvaru (šāda prasība no tehnoloģiju attīstības viedokļa ir pāragra un tādēļ saistīta ar augstām izmaksām), kā arī izvirzīti pārlietu stingri tautsaimniecības energoefektivitātes mērķi, pirmkārt, tautsaimniecības līdzekļi tiek izlietoti nevietā ⁽²²⁾ un, otrkārt, rodas draudi, ka Eiropas ražotāji pat vairs nespēs apmierināt pieprasījumu pēc īpaši efektīvām vides tehnoloģijām. Eiropas Komisijas pētījums ⁽²³⁾ liecina, ka, maksai par CO₂ emisiju sasniedzot 20–25 EUR/t, būtiski tiktu ietekmēta daudzu rūpniecības nozaru konkurētspēja.

3.9 Pētniecība un izstrāde, izglītība.

3.9.1 Plašāka pētniecība un izstrāde visos enerģētikas ķēdes posmos ir būtisks priekšnoteikums, lai izstrādātu tehnoloģijas, kas pavērtu jaunas iespējas, ļautu samazināt izmaksas un paaugstināt efektivitāti resursu apzināšanā/iegūšanā, enerģijas pārveidošanā, enerģijas uzglabāšanā, kā arī enerģijas izmantošanā rūpniecībā, transportā, mājsaimniecībās un privātiem mērķiem. Komiteja jau vairākkārt aicinājusi būtiski palielināt pētniecībai un izstrādei piešķirto finansējumu. Lielāku finansējumu būtu iespējams piešķirt, ja tiktu samazinātas apjomīgās tirgus subsīdijas tādām tehnoloģijām, kas bez šīm subsīdijām tirgū nav dzīvotspējīgas.

3.9.2 Valsts līmeņa atbalsts enerģētikas pētījumu jomā būtu jāorientē uz ļoti svarīgajiem fundamentālajiem pētījumiem (piemēram, katalīze, baltā/zaļā biotehnoloģija, materiālu izpēte, kodolsintēze, aktinīdu sadalīšanās), turpretī lietiskie pētījumi un izstrāde būtu jāveic galvenokārt uzņēmumiem (arī MVU). Jāveic arī visu nepieciešamo darbinieku, sākot ar tehniķiem un beidzot ar inženieriem un zinātniekiem, intensīva izglītošana, kā arī visu ar enerģiju tiešā veidā saistīto personu, ieskaitot patērētājus, apmācība.

4. Īpaši apsvērumi un ieteikumi

4.1 Energoefektivitātes paaugstināšana — pasākums, kura lietderība, neraisa šaubas.

- Energoefektivitātes paaugstināšana ļauj paaugstināt apgādes drošību, samazina kaitējumu videi un stabilizēt enerģijas cenas.
- Energoefektivitātes paaugstināšana visā pasaulē ļautu līdz 2030. gadam samazināt CO₂ emisiju par aptuveni 6 Gt (miljardiem tonnu), neradot “negatīvās” izmaksas ⁽²⁴⁾.
- Tā ir vienīgā iespēja, kā klimata aizsardzības globālā nolīgumā iesaistīt arī valstis ārpus Eiropas kontinenta.
- Lai panāktu pēc iespējas augstāku energoefektivitāti, jānovērš pretrunas starp dažādos tiesību aktos izvirzītiem mērķiem: īres tiesības, pārstrādes kvotas.

⁽²²⁾ To jau parādīja līdzšinējie īstermiņa politiskie pasākumi — bieži valstu līmeņa — attiecībā uz AE un CO₂ emisiju piešķiruma kvotām piecgadu plānos.

⁽²³⁾ “Pārskats par emisiju tirdzniecības shēmu ES. Ziņojums par starptautisko konkurētspēju” (“EU ETS Review. Report on International Competitiveness”), Eiropas Komisija/McKinsey/Ecofys, 2006. gada decembris.

⁽²⁴⁾ McKinsey likne.

— “Mērot” energoefektivitāti attiecīgajā valstī, lielāka uzmanība jāvelta gala patērētāju izlietoto preču daudzumam un par vienīgo kritēriju nedrīkst izmantot izlietotās enerģijas un IKP attiecību.

— Ja attiecībā uz enerģiju patērējošām precēm izvirzīti pretrunīgi mērķi, galvenokārt jāņem vērā preču izmantošanas posms.

— Energoefektivitātes paaugstināšana jāveicina jomās, kur ir lielas iespējas ietaupīt — galvenokārt ēku apsaimniekošanā un spēkstacijās.

— Tās rentabilitāti nosaka investīciju ciklu un atmaksāšanās ilgums.

— Minētajiem faktoriem liela uzmanība jāvelta arī atjaunojamu enerģijas avotu jomā (vairāk par šo jautājumu skatīt punktā par atjaunojamiem enerģijas avotiem).

— Uzņēmumus, kas jau izpilda noteiktos energoefektivitātes kritērijus, nedrīkst apgrūtināt ar papildu izmaksām, kuras rada politikas instrumenti, piemēram, emisijas kvotu tirdzniecība (izsoles u.c.).

— Globālas energoefektivitātes paaugstināšanas iespējas būtu jāmeklē katrā nozarē atsevišķi ⁽²⁵⁾.

4.2 Atjaunojama enerģija.

4.2.1 Atjaunojama enerģijas izmantošana veicina ilgtspējīgu enerģijas apgādi (paaugstināta apgādes drošība, enerģijas ieguve ar nelielu CO₂ emisiju vai pilnībā bez tās). Ilgtermiņā atjaunojamas enerģijas izmantošanā ir jāiztieks arī bez atbalsta, un tātad tai ir jāklūst ievērojami efektīvāki.

4.2.2 Tādēļ turpmāk atbalstot un attīstot atjaunojamas enerģijas izmantošanu, jāievēro turpinājumā uzskaitītie aspekti, galveno uzmanību pievēršot atbalsta rentabilitātes paaugstināšanai:

- atbalstam jābūt vērstam uz iespējami lielāko rentabilitāti;
- vadošie tirgi jāveido, radot atbilstošus pamatnosacījumus, un to veidošana nedrīkst notikt uz sevi apliecinājušu un nestabilizējušu rūpniecības nozaru rēķina, bet tai jānotiek saskaņā ar minēto nozaru interesēm;
- atbalsta instrumentu lietošanā priekšroka jādod konkrētajā gadījumā izdevīgākajām atrašanās vietām ES teritorijā; enerģētikas mērķiem biomasa būtu jāizmanto vietās, kur tā tiek ražota (transporta izdevumi);
- tādas atjaunojamas enerģijas tehnoloģijas, kuras vēl nepavisam nav rentablas, vispirms būtu jāpilnveido ar pētniecības un izstrādes instrumentu palīdzību, nesākot to plašu pielietošanu, kas nav iespējama bez lielām subsīdijām;

⁽²⁵⁾ Saskaņā ar Starptautiskās Enerģētikas aģentūras pieeju.

— atbalsts energoefektivitātes paaugstināšanai un atjaunojamas enerģijas izmantošanai būtu saprātīgi jākombinē — jāsāk ar energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumiem, pēc tam jāatbalsta atjaunojamas enerģijas izmantošana. Piemēram, plānotajā direktīvā par atjaunojamas enerģijas izmantošanu apkurei būtu jāparedz atbalsts atjaunojamas enerģijas izmantošanai tikai tādu ēku apkurē, kuras vispirms ir rekonstruētas, lai samazinātu siltuma patēriņu.

4.3 Citi ieteicamie pasākumi.

- Pirms izvirzīt turpmākos mērķus, jāizanalizē to tehniskās īstenošanas iespējas, kā arī ekonomiskās un sociālās sekas. Mērķi pēc tam jāizvirza, pamatojoties uz Eiropas līmeņa vai pat — tas būtu ļoti vēlamas — uz pasaules mēroga vienošanos.
- Politikas instrumentiem būtu jānodrošina vēlamie rezultāti (piemēram, stimuli investīcijām ekonomikas pasākumos, jaunu tirgu attīstībā), taču jāizvairās no nevēlamas ietekmes (piemēram, investīciju pārvietošana, liels izmaksu slogs uzņēmējiem un patērētājiem).
- Politikas instrumenti vairāk nekā līdz šim jākoncentrē uz klimata, enerģētikas un kapitāla efektivitāti, šim mērķim izmantojot skaitliski novērtējamus lielumus. Šajā ziņā labākais kritērijs ir CO₂ novēršanas izmaksas.
- ES būtu jāprecizē pārlietu regulatīvo instrumentu kopums (emisiju tirdzniecība, atbalsts atjaunojamas enerģijas izmantošanai, atbalsts termoelektrocentrālēm, enerģijas nodokļi, dažādās direktīvās iekļautie reglamentējošie noteikumi). Jānovērš arī sasniedzamo mērķu pretrunīgums. Priekšroka jādod pasākumiem, kas neprasa lielas izmaksas (energoefektivitātes paaugstināšana ir lielāka prioritāte nekā atjaunojamas enerģijas plašāka izmantošana).
- Jāmaina emisijas kvotu tirdzniecības kārtība nolūkā veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu un izvairīties no uzņēmumu likvidēšanas. Lai uzņēmumiem būtu pieejams investīcijām energoefektivitātē vajadzīgais kapitāls, sertifikāti būtu jāpiešķir, nevis rīkojot izsoles, bet gan pamatojoties uz efektivitāti salīdzinošiem rādītājiem apvienojumā ar faktiski saražotās produkcijas daudzumu. Emisijas kvotu tirdzniecībai

— tad būtu tikpat liela ietekme uz energoefektivitātes pieaugumu kā visaptverošām emisijas kvotu izsolēm, taču tādējādi būtu iespējams izvairīties no nelabvēlīgajām sekām (piemēram, nevajadzīgs elektroenerģijas cenu kāpums (virspeļņa) un energoietilpīgu rūpniecības nozaru noslogošana). Būtu jāizvairās no atjaunojamas enerģijas atbalsta instrumentu pārklāšanās un nepareiziem stimuliem, piešķirot sertifikātus, un tā vietā jāņem vērā piešķirumu un faktisko ražošanas apjomu korelācija (lai emisijas kvotu tirdzniecība nebūtu arī maksājums par darbības pārtraukšanu!). Rīkojot izsoles, dažās nozarēs ražošanas izmaksas vien palielinātos par vairāk nekā 10 %, kas apturētu iecerēto algu paaugstinājumu.

- Atbalsts atjaunojamas enerģijas izmantošanai būtu jāsaņemas visā ES, lai vēja ģeneratori un saules baterijas tiktu būvētas šim mērķim vispiemērotākajās vietās ES teritorijā. Par kritēriju plašam atbalstam atjaunojamas enerģijas izmantošanai siltuma, elektroenerģijas un degvielas ražošanā būtu jāizmanto nevis reģionālas vajadzības, bet gan visizdevīgākie klimatiskie (un izplatīšanas) apstākļi.
- Lai nevājinātu globālo konkurētspēju un izvairītos no ražotņu pārvietošanas, papildu tām izmaksām, kas rodas enerģijas piegādātājiem un nosaka enerģijas iepirkuma cenu, enerģiju kā ražošanas faktoru būtu visaptveroši jāpasargā no valsts noteiktām izmaksām, kas saistītas ar enerģētikas jomu un klimata pārmaiņu ierobežošanu (emisiju tirdzniecība, atbalsts AE, atbalsts termoelektrocentrālēm, enerģijas nodokļi u.c.). Tikai ekonomiski spēcīgi uzņēmumi spēj īstenot vajadzīgos efektivitātes uzlabojumus, izstrādāt jaunas tehnoloģijas un veikt vajadzīgos kapitālieguldījumus.
- Vienojoties par globāliem nolīgumiem, būtu jāorientējas uz relatīviem mērķiem (energoefektivitāte, siltumnīcefekta gāzu emisijas/IKP), lai stimuls piedalīties būtu arī valstīm ar lielām izaugsmes iespējām (tātad arī lielu siltumnīcefekta gāzu emisijas pieaugumu). Stimuliem jābūt galvenokārt tehnoloģiju apmaiņas jomā, šādu mērķi, piemēram, izvirzījušas AP-6 foruma ⁽²⁶⁾ dalībvalstis no Āzijas un Klusā okeāna reģiona, lai efektīvas tehnoloģijas ātri nonāktu valstīs, kur tās ir visvairāk nepieciešamas.

Briselē, 2008. gada 13. februārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ "Asia-Pacific Partnership on Clean Development and Climate" ir jauns forums, ar kura palīdzību paredzēts paātrināt tīru enerģijas ražošanas tehnoloģiju izstrādi un izmantošanu. Tā dalībvalstis ir Austrālija, Kanāda, Ķīna, Indija, Japāna, Koreja un ASV. Mērķis ir kopīgi ar uzņēmējiem sasniegt enerģētikas un klimata mērķus tādā veidā, lai tiktu veicināta ilgtspējīga ekonomikas attīstība un cīņa ar nabadzību. Galvenā uzmanība pievērsta investīcijām, tirdzniecībai un tehnoloģiju apmaiņai.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar kuru Regulā (EK) Nr. 460/2004, ar ko izveido Eiropas Tīklu un informācijas drošības aģentūru, izdara grozījumus attiecībā uz aģentūras darbības termiņu”

COM(2007) 861 galīgā redakcija — 2007/0291 (COD)

(2008/C 162/15)

Eiropas Savienības Padome 2008. gada 24. janvārī saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar kuru Regulā (EK) Nr. 460/2004, ar ko izveido Eiropas Tīklu un informācijas drošības aģentūru, izdara grozījumus attiecībā uz aģentūras darbības termiņu”.

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 442. plenārsesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 134 balsīm par, 3 balsīm pret un 2 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Tiesīpamatotas pārvaldības instrumenti zivsaimniecībā”

(2008/C 162/16)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2007. gada 27. septembrī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Tiesīpamatotas pārvaldības instrumenti zivsaimniecībā”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2008. gada 22. janvārī. Ziņotājs — SARRÓ IPARRAGUIRRE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 110 balsīm par, 2 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1. EESK uzskata, ka Komisijai, noslēdzot debašu posmu, jāveic pētījums par Kopienas zvejas flotu pašreizējo kapacitāti un kvotām, kas nepieciešamas, lai tās varētu būt konkurētspējīgas, tajā pašā laikā nodrošinot Kopienas zvejas zonu ilgtspējību.

1.2. Minētajā pētījumā būtu jāskata, kā aktualizēt dalībvalstu zvejas tiesības, kas iegūtas pamatojoties uz relatīvās stabilitātes kritēriju, ņemot vērā to, ka kopš 1983. gada ir pagājuši 24 gadi.

1.3. Aktualizācija būtu jāveic periodiski, piešķirot kvotas, piemēram, uz pieciem gadiem, lai tās varētu sadalīt no jauna gadījumā, ja rodas nelīdzsvarotība.

1.4. Veicot minēto aktualizāciju, būtu jāizvērtē labākie iespējamie risinājumi, lai nākotnē novērstu dažās zvejas zonās pastāvošo atsevišķu pelaģisko un bentisko zivju sugu kvotu nelīdzsvarotību, kuras rezultātā vairākumā dalībvalstu pastāv kvotu pārpalikums un kvotu deficīts.

1.5. Jebkurā gadījumā būtu jāņem vērā reālās kvotas, kuru pamatā ir zinātniski pamatoti dati. Tādēļ EESK uzskata, ka jāpieņem lielākas pūles, lai uzlabotu zinātniskos datus par resursiem, jo pašlaik pietiekami pamatotu zinātnisku datu trūkuma dēļ lielāko daļu kvotu nosaka, pamatojoties uz piesardzības kritēriju.

1.6. Turklāt EESK uzskata, ka relatīvās stabilitātes kritērijs ir saistīts ar dalībvalstu iegūtajām tiesībām. Šādas tiesības nedrīkst vienkārši izzust, taču tās var aktualizēt, ņemot vērā ar resursu ilgtspējību un Kopienas zvejas flotu konkurētspēju saistītās saskaņā ar pašreizējo Kopējo zivsaimniecības politiku.

1.7. EESK uzskata — ja Komisija atzīst, ka zivsaimniecībā ir jāievieš tiesībpamatotas pārvaldības sistēma, tas būtu jā dara Kopienas līmenī.

1.8. EESK uzskata, ka, atbilstīgi aktualizējot zvejas tiesības, varētu ievērojami samazināt zivju izmetumus jūrā un pārzveju.

1.9. Atzīdama par prioritārām mazo zvejas uzņēmumu tiesības, jo tiem ir īpaša nozīme salu dalībvalstīs un salu reģionos, Komiteja tomēr uzskata, ka piekrastes sīkzveja, ar ko saprot zveju, ko veic zvejas kuģi, kuru kopējais garums ir mazāks par 12 metriem⁽¹⁾, nebūtu jāiekļauj Kopienas mēroga tiesībpamatotas pārvaldības sistēmā.

1.10. EESK uzskata, ka gadījumā, ja Komisija izveidotu tiesībpamatotu zvejas resursu pārvaldību, vispirms tā būtu jāievieš zivsaimniecības uzņēmumos, kuros esošo nelīdzsvarotību starp kvotu pārpalikumu un kvotu deficītu atzīst visas skartās dalībvalstis.

1.11. Komiteja uzskata, ka šādā gadījumā Komisijai būtu jānosaka kvotu tirdzniecības līmenis — Kopienas, dalībvalstu, ražotāju organizāciju vai uzņēmumu līmenis —, kā arī jāparedz darījumu kontrole.

1.12. EESK uzskata — ja novērstu pašreizējo nelīdzsvarotību, vienlaikus ievērojot relatīvās stabilitātes principu, būtu sperts nozīmīgs solis tiesībpamatotas pārvaldības sistēmas izveidē zivsaimniecībā.

2. Ievads

2.1. Publicējot “Paziņojumu par tiesībpamatotas pārvaldības instrumentiem zivsaimniecībā”⁽²⁾, Komisija ir vēlējies uzsākt aptuveni vienu gadu ilgas debates (līdz 27.2.2008.) par nepieciešamību meklēt risinājumus, kas ļautu efektīvāk sasniegt jaunajā kopējā zivsaimniecības politikā (KZP) izvīzītos resursu ilgtspējības un Kopienas zvejas flotu konkurētspējas mērķus.

2.2. Zaļajā grāmatā par kopējās zivsaimniecības politikas nākotni⁽³⁾, Komisija aicināja sākt pētīt tādas jaunas pārvaldības metodes kā “tirgus sistēmas kvotu (piemēram, individuālu tālāknododamu kvotu un izsolē pārdodamu kvotu) piešķiršanai,

izveidojot zvejas tiesību tirgu un, iespējams, palielinot zvejas tiesību īpašnieku ieinteresētību zivsaimniecības nozares ilgtspējības veicināšanā ilgtermiņā”.

2.3. Komisija “KZP reformas ceļvedī”⁽⁴⁾ puda viedokli, ka “zivsaimniecības nozarei joprojām piemīt īpašas iezīmes, kas īstermiņā kavē normālu ekonomisku nosacījumu piemērošanu, piemēram, attiecībā uz brīvu konkurenci starp ražotājiem un investīciju brīvību. Minētās iezīmes attiecas uz strukturālu nelīdzsvarotību starp zvejas resursu nepietiekamību, Kopienas zvejas flotes lielumu, kā arī noteiktu piekrastes kopienu pastāvīgu atkarību no zivsaimniecības. Ceļvedī Komisija paredzēja pasākumu grafiku, sākot ar 2002. gadu un paredzot organizēt seminārus par ekonomisko pārvaldību, lai apspriestu noteikumus par tirgojamām zvejas tiesībām (individuālām vai kolektīvām). Komisijai 2003. gadā bija jāinformē Padome par debašu rezultātiem. Ar zināmu kavēšanos plānotā grafika izpildē, proti, 2007. gada maijā, notika seminārs par zivsaimniecības nozares tautsaimniecisko dimensiju, kurā apsprieda arī jautājumu par zvejas tiesībām.”⁽⁵⁾

2.4. EESK uzskatīja, ka jāizstrādā šis pašiniciatīvas atzinums, lai sniegtu ieguldījumu Komisijas uzsāktajās debatēs par resursu pārvaldības uzlabošanu, kam būtu jābūt KZP galvenajam pilāram, lai nodrošinātu resursu ilgtspējību ilgtermiņā, vienlaikus nodrošinot Kopienas zvejas flotu konkurētspēju.

2.5. Šī atzinuma mērķis ir norādīt uz pastāvošajām grūtībām zvejas resursu efektīvas tiesībpamatotas saimnieciskas vadības īstenošanā un piedāvāt iespējamus risinājumus minēto grūtību pārvarēšanai.

2.6. EESK atbalsta Komisijas viedokli, ka ir nepieciešams radīt “labvēlīgākus apstākļus normālāku ekonomisko nosacījumu ieviešanai un tādu šķēršļu, kas kavē normālu saimniecisko darbību, novēršanai, kā, piemēram, valsts piešķirtas zvejas iespēju kvotas un relatīvas stabilitātes kritērijs”.⁽⁶⁾

2.7. Tādēļ šajā atzinumā, pirmkārt, ir padziļināti izvērtēti relatīvās stabilitātes kritērijs, ko nozīmīgākās Kopienas zivsaimniecības profesionālās apvienības⁽⁷⁾ un Komisija uzskata par vienu no būtiskākajiem šķēršļiem, lai ieviestu zvejas tiesību sistēmu Kopienas līmenī, jo īpašumtiesību galīga tālāknodošana vai attiecīgi darījumi dalībvalstu uzņēmumu starpā mainītu kvotu pašreizējo procentuālo sadalījumu un līdz ar to ietekmētu relatīvo stabilitāti. Otrkārt, šā atzinuma mērķis ir izvīzīt tādas elementus, kas ļautu izveidot minēto pārvaldības sistēmu, kura valstu līmenī jau darbojas dažās dalībvalstīs un trešās valstīs, kas konkurē Kopienas tirgū.

⁽⁴⁾ COM(2002) 181 galīgā redakcija, 28.5.2002.

⁽⁵⁾ Komisijas rīkots seminārs Briselē 2007. gada 14. un 15. maijā.

⁽⁶⁾ COM(2002) 181 galīgā redakcija, 25. lpp.

⁽⁷⁾ Zivsaimniecības darba grupas reursu jautājumā Konsultatīvās komitejas 2007. gada 18. septembrī notikušajā sanāksmē EAPO un EUROPECHE/COGECA abas iesniedza dokumentus (skat. EAPO 07-29, 17.9.2007.; EUROPECHE/COGECA EP(07)119F/CP(07)1053.3, 17.9.2007.), kuros minētas šīs bažas par zvejas tiesībām.

⁽¹⁾ Regulas (EK) Nr. 1198/2006 par Eiropas Zivsaimniecības fondu 26. pants (OV L 223, 15.8.2006.).

⁽²⁾ COM(2007) 73 galīgā redakcija, 26.2.2007.

⁽³⁾ COM(2001) 135 galīgā redakcija, 20.3.2001.

2.8. Vēsturisks pārskats.

2.8.1. Padome 1972. gadā ⁽⁸⁾ pārejas periodā līdz 1982. gada 31. decembrim atcēla 1970. gadā pieņemto dalībvalstu zvejas resursu vienādas pieejas principu. ⁽⁹⁾

2.8.2. Tādēļ un, lai, beidzoties minētajam pārejas periodam, aizsargātu piekrastes zonas, Padome 1976. gadā pieņēma tā sauktās "Hāgas prioritātes" ⁽¹⁰⁾, kas paredzēja ES piekrastes zvejas aizsardzību iekšējā līmenī atbilstoši Padomes deklarētajam mērķim ņemt vērā no zvejas atkarīgo vietējo kopienu "būtiskās vajadzības".

2.8.3. Komisijas un dalībvalstu sarunas par kopējās pieļaujamās nozvejas (TAC) sadalījumu turpinājās līdz 1983. gadam, kad tika pieņemta Regula (EKK) Nr. 170/83 ⁽¹¹⁾, ar ko izveidoja Kopienas sistēmu zvejas tiesību saglabāšanai un pārvaldībai un ar kuru noteica galīgo sadalījumu, ņemot vērā šādus kritērijus: katras dalībvalsts tradicionālās zvejas darbības, to reģionu īpašās vajadzības, kuru vietējie iedzīvotāji ir īpaši atkarīgi no zivsaimniecības (ņemot vērā "Hāgas prioritātes"), un iespējamie nozvejas zaudējumi trešo valstu teritoriālajos ūdeņos sakarā ar ekskluzīvo ekonomisko zonu (EEZ) paplašināšanu līdz 200 jūras jūdzēm.

2.8.4. Ar minētajā sadalījuma shēmu, ko pazīst kā relatīvas stabilitātes kritēriju, katrai dalībvalstij noteica nemainīgus TAC procentus katrai zivju sugai. ⁽¹²⁾ "Relatīvo stabilitāti" Padome izprata kā tādu, kam, "ņemot vērā krājumu pašreizējo bioloģisko stāvokli, nodrošināt to reģionu konkrētās vajadzības, kuru vietējie iedzīvotāji ir īpaši atkarīgi no zivsaimniecības un ar to saistītām darbībām" ⁽¹³⁾. Tas nozīmē, ka tika saglabātas Padomes 1976. gadā noteiktās "Hāgas prioritātes", paturot atkāpi no vienādas pieejas principa.

2.8.5. Saskaņā ar Regulu (EKK) Nr. 170/83 Komisijai līdz 1991. gada 31. decembrim bija jāizstrādā ziņojums par sociāli ekonomisko stāvokli piekrastes reģionos. Pamatojoties uz minēto ziņojumu, Padomei bija jāveic nepieciešamie pielāgojumi, lai gan bija paredzēta arī iespēja līdz 2002. gada 31. decembrim saglabāt pieejas noteikumus un kvotu sadalījuma kritērijus.

2.8.6. Iepazinoties ar Komisijas ziņojumu, Padome pieņēma politisku lēmumu par pieejas noteikumu un kvotu sadalījuma kritēriju saglabāšanu līdz 2002. gada 31. decembrim. ⁽¹⁴⁾

⁽⁸⁾ Saskaņā ar Pievienošanas aktiem, kurus parakstīja Kopiena un Dānija, Lielbritānija un Īrija, pārejas periods beidzās 1982. gada 31. decembrī. Skat. OV L 73, 27.3.1972.

⁽⁹⁾ Regula (EKK) Nr. 2141/70, OV L 236, 27.10.1970.

⁽¹⁰⁾ Padomes 1976. gada 3. novembra rezolūcija (OV C 105, 7.5.1981.).

⁽¹¹⁾ OV L 24, 27.1.1983.

⁽¹²⁾ 1983. gadā Kopienas sastāvā bija Vācija, Beļģija, Dānija, Francija, Lielbritānija, Grieķija, Holande, Īrija, Itālija un Luksemburga.

⁽¹³⁾ Regulas (EKK) Nr. 170/1983 6. un 7. pants. OV L 24, 27.1.1983.

⁽¹⁴⁾ Regulas (EK) Nr. 170/1983 4. pants.

2.8.7. Visbeidzot saskaņā ar kopējo zivsaimniecības politiku Padomes Regulas (EK) Nr. 2371/2002 par zivsaimniecības resursu saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu 20. pantā ir noteikts, ka "zvejas iespējas sadala starp dalībvalstīm tādā veidā, lai nodrošinātu katras dalībvalsts zvejas darbību relatīvu stabilitāti attiecībā uz katru krājumu vai zvejas uzņēmumu". Regulas 17. pantā līdz 2012. gada 31. decembrim atkal noteikta atkāpe no vienādas pieejas principa un atkal paredzēts sagatavot jaunu ziņojumu par atkāpi no vienādas pieejas piemērošanas.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK uzskata, ka, piemērojot relatīvās stabilitātes kritēriju, t.i., katrai dalībvalstij pirms 24 gadiem piešķirto nemainīgo TAC procentuālo daudzumu, netiek ņemta vērā to iedzīvotāju sociālā un ekonomiskā attīstība, kas pašlaik ir atkarīgi no zivsaimniecības un ar to saistītām darbībām. Pašreizējā situācija saistībā ar Kopienas zvejas flotes kapacitāti, resursu izmantošanu un piekrastes reģionos veiktajām investīcijām ievērojami atšķiras no situācijas 1983. gadā, kad Kopienā nebija iestājušās dažas dalībvalstis, kurām ir intereses zivsaimniecības jomā.

3.2. Izvērtējot Komisijas regulas par kvotu pielāgošanu ⁽¹⁵⁾, var konstatēt, ka ik gadu dažos Kopienas zivsaimniecības uzņēmumos un dažos zvejas apgabalos ir nopietnas atšķirības starp dalībvalstīm piešķirtajām kvotām un faktisko nozveju gan attiecībā uz pelaģiskajām, gan bentiskajām zivju sugām. Minētā nelīdzsvarotība, kuras rezultātā rodas "kvotu pārpalikums", "kvotu deficīts" un pat "neizmantojamas kvotas" zvejas flotes trūkuma dēļ, atsevišķos zivsaimniecības uzņēmumos un zvejas apgabalos ir vērojama vairumā dalībvalstu, un tā nerodas tikai bioloģisku faktoru ietekmē, bet arī relatīvās stabilitātes kritērija piemērošanas rezultātā.

3.3. EESK uzskata, ka, piešķirot tiesības TAC ietvaros, vispirms jā rūpējas par to, lai dažādu zivju sugu krājumu un citu jūras resursu atjaunošanās (un uzturēšana) būtu nodrošināta augstākā un ilgtspējīgākā līmenī. EESK iesaka vēlt vairāk pūļu, lai uzlabotu zinātnisku informāciju par zivju krājumu stāvokli un to, kā vislabāk pārvaldīt piešķirumus un zvejas praksi, lai nodrošinātu vislabākos iespējamus rezultātus gan attiecībā uz pašu zivju resursu uzturēšanu, gan attiecībā uz zvejniecības kopienām, kas no tiem ir atkarīgas. Kopējiem piešķirumiem jābūt daudz mazākiem nekā zinātniski pamatots maksimālais ilgtspējīgais ieguves apjoms un atsevišķu piešķirumu limitus nepieciešams efektīvi uzraudzīt un ievērot.

3.4. Ņemot vērā visus minētos iemeslus, EESK uzskata, ka Komisijai jāveic pētījums par Kopienas zvejas flotu pašreizējo kapacitāti un kvotām, kas nepieciešamas, lai flotes varētu būt konkurētspējīgas un lai varētu nodrošināt zivju krājumu ilgtspējību. Minētajā pētījumā būtu jāskatās, kā aktualizēt dalībvalstu

⁽¹⁵⁾ Komisijas Regulas pēdējos trīs gados ir (EK) Nr. 776/2005 (OV L 130, 24.5.2005), (EK) Nr. 742/2006 (OV L 130, 18.5.2006.) un (EK) Nr. 609/2007 (OV L 141, 2.6.2007.).

iegūtās zvejas tiesības, pamatojoties uz relatīvās stabilitātes principu, nolūkā izvērtēt, kādi varētu būt labākie risinājumi, lai nākotnē novērstu pastāvošo dažu pelagisko un bentisko zivju sugu kvotu nelīdzsvarotību dažās konkrētās zvejas zonās. Tas viss nodrošinās ilgtspējīgu resursu izmantošanu ilgtermiņā un Kopienas flotu konkurētspēju, kas ir būtiski KZP mērķi.

3.5. EESK turklāt uzskata, ka relatīvās stabilitātes princips ir saistīts ar dalībvalstu iegūtajām zvejas tiesībām. Šādas tiesības nedrīkst vienkārši izzust, taču tās var aktualizēt, ņemot vērā ar resursu ilgtspējību un Kopienas zvejas flotu konkurētspēju saistītās vajadzības saskaņā ar pašreizējo Kopējo zivsaimniecības politiku.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK uzskata, ka Komisijai pieprasītais pētījums būtu jāveic pēc iespējas īsākā laikā pēc debašu perioda beigām, jo sakarā ar pašreizējo Kopienas zivju resursu un Kopienas zvejas flotes konkurētspējas stāvokli pastāvošās nozvejas kvotu un Kopienas zvejas flotes nelīdzsvarotības jautājums būtu jārisina, pirms Komisijas jaunā ziņojuma publicēšanas 2012. gadā.

4.2. Veicot aktualizāciju, kvotas būtu jāpiešķir uz laiku, piemēram, uz pieciem gadiem, lai tās varētu sadalīt no jauna gadījumā, ja atkal rodas nelīdzsvarotība.

4.3. EESK uzskata — ja Komisija, pamatojoties uz debatēm par risinājumiem pašreizējā situācijā, atzītu, ka zivsaimniecībā jāizveido pārvaldības sistēma, kuras pamatā ir aktualizētas dalībvalstu zvejas tiesības, tas jādara Kopienas līmenī.

4.4. EESK uzskata, ka līdz ar Reformas līguma (Lisabonas līguma) parakstīšanu 2007. gada decembrī dalībvalstīs ir izveidojusies labvēlīga gaisotne, lai pieņemtu šādu zivsaimniecības pārvaldības sistēmu.

4.5. EESK apzinās grūtības saistībā ar tādas Kopienas mēroga tiesībpamatotas pārvaldības sistēmas izveidi zivsaimniecībā, kuras pamatā ir tirgojamas (individuālas vai kolektīvas) zvejas tiesības, taču uzskata, ka tas var būt risinājums, lai panāktu “resursu izmantošanu tādā veidā, kas nodrošina ilgtspējīgus ekonomiskos, vides un sociālos apstākļus”⁽¹⁶⁾, ja cita starpā tiek ņemti vērā šādi kritēriji:

4.5.1. lai neierobežotu mazu zvejas uzņēmumu tiesības, piekrastes sīkzveja⁽¹⁷⁾, no kuras ir atkarīgas daudzas piekrastes kopienas, jo īpaši salu dalībvalstīs un salu reģionos, nebūtu jāiekļauj Kopienas līmeņa tiesībpamatotas pārvaldības sistēmā;

4.5.2. lai novērstu dominējošas pozīcijas tirgū, zvejas tiesību pirkšanas un pārdošanas iespēju varētu ierobežot, nosakot gada maksimālās nozvejas procentuālo daudzumu attiecībā uz katru zivju sugu katrā dalībvalstī.

4.5.3. EESK uzskata, ka tāda pārvaldības sistēma dažādos Kopienas zivsaimniecības uzņēmumos būtu jāievieš pakāpeniski, sākot ar tiem, kuros pastāvošo nelīdzsvarotību starp kvotu pārpalikumu un kvotu deficītu vispārēji atzīst visas skartās dalībvalstis.

4.5.4. Attiecībā uz uzņēmumu, kas iekļauts tiesībpamatotas pārvaldības sistēmā, Komisijai būtu jānosaka, vai tirdzniecība notiek Kopienas, dalībvalstu, ražotāju organizāciju vai uzņēmumu līmenī, kā arī skaidri jāparedz, kā darījumi tiks kontrolēti.

4.6. EESK uzskata, ka, atbilstīgi aktualizējot zvejas tiesības, varētu ievērojami samazināt zivju izmetumus jūrā un pārzveju.

4.7. EESK uzskata — ja novērstu pašreizējo nelīdzsvarotību, vienlaikus ievērojot relatīvās stabilitātes kritēriju, būtu sperts nozīmīgs solis uz priekšu tiesībpamatotas pārvaldības sistēmas izveidē. Šāda sistēma, ja to attiecīgi regulēs, lai novērstu dominējošu stāvokli tirgū, ļautu veikt līdzsvarotāku un atbilstīgāku resursu sadalījumu starp dažādām Kopienas flotēm, kas veicinās resursu izmantošanas ilgtspējību un Kopienas flotu konkurētspēju.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁶⁾ Regula (EK) Nr. 2371/2002 par zivsaimniecības resursu saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu saskaņā ar kopējo zivsaimniecības politiku (OV L 358, 31.12.2002.).

⁽¹⁷⁾ Saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1198/2006 26. pantu ar piekrastes sīkzveju saprot zveju, ko veic zvejas kuģi, kuru kopējais garums ir mazāks par 12 metriem.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1782/2003, ar ko izveido kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, attiecībā uz kokvilnas atbalsta shēmu"

COM(2007) 701 galīgā redakcija — 2007/0242 (CNS)

(2008/C 162/17)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 37. pantu 2007. gada 4. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1782/2003, ar ko izveido kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, attiecībā uz kokvilnas atbalsta shēmu".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 22. janvārī. Ziņotājs — NARRO SÁNCHEZ kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 13. un 14. februārī (14. februāra sēdē), ar 141 balsi par, 33 balsīm pret un 13 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Jaunā kokvilnas atbalsta shēma stājas spēkā 2008. gada 1. janvārī. Ministru padomei iespējami ātri jāpieņem lēmums, lai ieviestu nepieciešamo skaidrību lauksaimniekiem par nākamajā ražas gadā piemērojamo tiesisko regulējumu.

1.2 EESK atzīmē, ka atceltajā Regulā noteiktā atbalsta atsaistīšanas 65 % likme, kas saglabāta nemainīga Komisijas priekšlikumā ir neefektīva sistēma, lai dažos Eiropas Savienības kokvilnas ražošanas reģionos arī turpmāk saglabātu minētā kultūrauga audzēšanu. Liels darbaspēka īpatsvars, augstas ražošanas izmaksas, cenu svārstības pasaulē un citi dažāda rakstura faktori neļauj, lai ieteiktais Komisijas priekšlikums būtu efektīvs mehānisms, kas novērstu šī kultūrauga izzušanu.

1.3 EESK atzīst, ka līdz 2004. gada reformai piemērotā sistēma, kuras pamatā bija ražošanai paredzētais atbalsts, nodrošināja saimniecību ilgtspējību visos ES kokvilnas audzēšanas reģionos. Neskatoties uz to, EESK apzinās, ka nevar atgriezties pie iepriekšējās atbalsta shēmas, jo jāņem vērā KTO politikas jaunās nostādnes un starptautiskās saistības, ko Eiropas Savienība uzņēmusies Pasaules tirdzniecības organizācijas ietvaros.

1.4 EESK atzīmē atšķirības kokvilnas ražošanā Grieķijā un Spānijā. Izņemot kokvilnas ražošanai paredzēto atbalstu, šobrīd ir grūti izraudzīties citu vienotu atbalsta sistēmu, kas būtu līdzvērtīgi piemērojama abām minētajām valstīm. Pastāvot šai atšķirībai, Komiteja aicina paredzēt kokvilnas atbalsta shēmas iespējami lielāku elastību, ievērojot subsidiaritātes principu, kas kalpoja par pamatelementu pēdējās KTO vīna, augļu un dārzeņu nozares reformās. Katrai dalībvalstij jābūt iespējai piemērot atbilstīgu subsidiaritāti, lai rastu labāko risinājumu tās kokvilnas audzēšanas reģioniem.

1.5 Ja tiek saglabāta augsta atbalsta atsaistīšanas likme, ir nepieciešams pārejas periods, lai pakāpeniski pielāgotos augstajam atbalsta atsaistīšanas līmenim. Turklāt augsta saistītā

atbalsta likme pati par sevi nespēs garantēt kokvilnas ražošanas saglabāšanu. Tāpat arī prasības par kokvilnas savākšanu un augstvērtīgas, atbilstīgas un konkurētspējīgas kvalitātes koncepta iekļaušana neļaus saglabāt ražošanas apmērus, kādi tie bija līdz reformai, tāpēc jāparedz izvēles noteikumi, iekļaujot kvantitatīvos kritērijus attiecībā uz piegādātās produkcijas daudzumu.

1.6 EESK atzīmē, ka jaunajā sistēmā jāvērs uzmanība uz produkta kvalitāti, jo pašreizējā sistēma veicina kvalitātes pazemināšanos, kas līdz ar to rada problēmas pārdot Eiropas kokvilnu. Kokvilna ir produkts, ko izmanto tekstilrūpniecībā, un tai jāatbilst spēcīgai konkurencei pakļautas nozares prasībām, tādēļ ir jāievieš elementi, kuri nodrošinātu kvalitatīvu ražošanu. Turklāt jāsekmē jaunu alternatīvu tehnoloģiju, integrētas ražošanas sistēmu ieviešana, kā arī videi draudzīga ražošana reģionos, kur tas iespējams.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1 Kokvilnas atbalsta shēma ir spēkā kopš 1980. gada, kad Eiropas Savienībā iestājās Grieķija. Minēto atbalsta shēmu piemēroja vēl divām valstīm, proti, Spānijai un Portugālei, tām 1986. gadā iestājoties ES. Kokvilnas nozare bija balstīta uz "kompensācijas maksājumu" sistēmu vai "trūkstošās summas piemaksāšanu" (*deficiency payments*), kas nozīmēja, ka atbalstu saņēma pārstrādātāji, kuri audzētājiem par piegādāto kokvilnu bija samaksājuši minimālo iepirkuma cenu. Sistēmā 2000. gadā tika izdarītas izmaiņas, ar ko ieviesa maksimālos garantētos apjomus un jaunas vides prasības.

2.2 Eiropas Savienības Ministru padome 2004. gada aprīlī pieņēma jaunu kokvilnas atbalsta shēmu, vadoties pēc 2003. gada KLP reformas pamatprincipiem, proti, ar ražošanu saistītā atbalsta atsaistīšanu. Tādējādi atsaistītais maksājums veidoja 65 %, savukārt saistītais maksājums 35 %. Reformā, kas stājas spēkā 2006. gada 1. janvārī, nebija paredzēta iespēja mainīt daļējās atsaistīšanas procentuālo apjomu.

2.3 Eiropas Kopienu Tiesa 2006. gada 7. septembrī, pamatojoties uz Spānijas Karalistes iesniegto pārsūdzību, ar vēl nebijušu lēmumu atcēla 2004. gadā pieņemto kokvilnas atbalsta shēmu sakarā ar proporcionalitātes principa pārkāpšanu, kas atbilstīgi Līgumam par Eiropas Savienību nozīmē, ka ES kokvilnas atbalsta shēmas reformā noteiktie pasākumi ir uzskatāmi par nesamērīgiem attiecībā pret izvirzīto mērķi. Eiropas Komisija nebija ņēmusi vērā ne darbaspēka izmaksas, aprēķinot kokvilnas ražošanas paredzamo rentabilitāti, ne arī reformas ietekmi uz kokvilnas attīrīšanas nozari. Eiropas Kopienu Tiesa atcēla reformu līdz brīdim, kad Eiropas Komisija iesniedz jaunu priekšlikumu.

2.4 Gatavojot jaunu priekšlikumu, Komisija uzdeva izstrādāt divus pētījumus: pētījumu par kokvilnas ražošanas ietekmi uz vidi un pētījumu par tās sociāli ekonomisko ietekmi. Paralēli šiem pētījumiem notika vairākas darba sanāksmes ar nozares pārstāvu dalību, kā arī tika sarīkota publiska apspriede.

2.5 Visbeidzot, nozarei par lielu pārsteigumu, Komisija 9. novembrī nāca klajā ar kokvilnas atbalsta shēmas reformas priekšlikumu, piedāvājot gandrīz identisku shēmu pašreiz spēkā esošajai, proti, paredzot daļēju atsaistīšanu (65 % no maksājumu nav saistīti ar kokvilnas ražošanu, un atlikušie 35 % saistīti ar kokvilnas ražošanu). EESK uzskata, ka Komisijas priekšlikums jāpārstrādā, to pielāgojot kokvilnas audzēšanas atšķirībām Grieķijā un Spānijā.

2.6 Pašreizējās kokvilnas atbalsta shēmas piemērošanas rezultātā ir būtiski samazinājusies kokvilnas ražošana un ražība, līdz ar to arī atsevišķos kokvilnas audzēšanas reģionos nozare pakāpeniski izzūd. EESK savā atzinumā par 2004. gada reformu jau brīdināja Komisiju, ka atbalsta daļējas atsaistīšanas dēļ varētu būtiski samazināties kokvilnas audzēšanas platības.

2.7 Eiropas Savienībā kokvilnu audzē gandrīz tikai un vienīgi divu Vidusjūras reģiona valstu, proti Grieķijas un Spānijas, konkrētos reģionos. Grieķija, kur šis kultūraugs aizņem aptuveni 380 000 hektāru lielu platību, ir nozīmīgākā kokvilnas audzēšanas valsts Eiropā. Spānijā 2007. gadā kokvilnas sējumu platības aizņēma aptuveni 63 000 hektāru. Portugāle ir pārtraukusi kokvilnas audzēšanu, savukārt Bulgārijā saražotās kokvilnas apjoms ir maznozīmīgs. Kokvilnu pārsvarā audzē īpaši atpalikušos reģionos, kur ir maz citu nodarbinātības iespēju. Šie reģioni ir joprojām ir iekļauti konverģences mērķa reģionos laika posmā no 2007. līdz 2013. gadam.

2.8 Grieķijā kokvilnas sējumu platība ir samazinājusies par 11 %, un līdzīgā apmērā samazinājusies arī ražošanas rādītāji, kas skaidrojams ar nelabvēlīgiem klimatiskajiem apstākļiem un jo īpaši 2004. gada reformas piemērošanu.

2.9 Spānijā pašreizējās sistēmas piemērošanas ietekmē nozarē notikušas daudz kardinālākas izmaiņas nekā Grieķijā. Spānijas nozīmīgākais kokvilnas audzēšanas reģions Andalūzija tikai divos tirdzniecības gados zaudējusi 30 % platības un 65 % produkcijas, proti, iegūtās kokvilnas daudzums no 347 000

tonnām 2004. gadā samazinājās līdz 130 000 tonnām 2007. gadā. Pēdējo divu gadu laikā 30 % kokvilnas audzētāju ir atteikušies no šā kultūrauga audzēšanas. Līdz ar šādu ražošanas samazinājumu nav perspektīvu īstermiņā saglabāt nozares lielāko daļu Spānijā, kas tādējādi būtiski ietekmē nodarbinātību gan kokvilnas attīrīšanas uzņēmumos, gan arī darbaspēka izmantošanu saimniecībās.

2.10 Ņemot vērā iepriekšējos punktus aprakstīto situāciju, EESK aicina Komisiju padarīt tās priekšlikumu elastīgāku, dalībvalstīm atbilstīgi subsidiaritātes principam atstājot lielākas rīcības iespējas.

2.11 Jebkāda apjoma atbalsta atsaistīšanas rezultātā kokvilnas nozarē notiks plaša pārstrukturēšana. Lai pielāgotos jaunajiem apstākļiem attīrīšanas nozarei būs jārisina būtisku pārmaiņu izraisītās problēmas, un tās pārstrukturēšanai būs nepieciešams Komisijas finansiāls atbalsts nodarbinātības turpmākai saglabāšanai kokvilnas audzēšanas apgabalos. Ir nepieciešams īpašs finansiāls atbalsts, kas palīdzētu attīrīšanas nozarei segt ar tās darbības pārtraukšanu saistītās izmaksas un rast citas ekonomiskās darbības iespējas, saglabājot nodarbinātību. Šajā sakarā varētu noderēt pieredze, kas gūta, veicot pēdējās cukura KTO pārstrukturēšanas pasākumus.

3. Īpašas piezīmes.

3.1 EESK pilnībā atbalsta Komisijas viedokli, ka uzdevumi, kurus paredzēts uzticēt starpnozaru organizācijām, lai koordinētu produkta noietu, sagatavotu standarta līgumus un veicinātu kvalitatīvas kokvilnas ražošanu, ir svarīgi. Tomēr sakarā ar to, ka pašreizējā sistēma tām nepiešķir pienācīgu nozīmi un tās ir nošķirtas arī no citiem pasākumiem, pēdējo divu gadu laikā kopš shēma ir spēkā to nozīme ir mazinājusies un to darbība aprobežojas ar papildu atbalsta iespēju nodrošināšanu saviem locekļiem. Piemēram, Spānijā ir tikai viena starpnozaru organizācija, kas kopumā apvieno 10 000 hektāru kokvilnas sējumu platības.

3.2 Eiropas Komisija 2008. gada oktobrī plāno publicēt zaļo grāmatu par kvalitātes politikas īstenošanu Eiropas Savienībā. Tomēr ar likumdošanas priekšlikumiem būs iespējams iepazīties ne ātrāk kā 2009. gadā. Komisija neseno paziņoja par tās ieceri izpētīt iespēju iekļaut kokvilnu Padomes Regulas Nr. 510/2006 par lauksaimniecības produktu un pārtikas produktu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu un cilmes vietu nosaukumu aizsardzību I pielikumā.

3.3 Iekļaujot kokvilnu minētajā aizsardzības sistēmā, ar lietderīgu instrumentu būtu nodrošināti daudzi lauksaimnieki, kuri meklē iespējas palielināt savas produkcijas pievienoto vērtību, lai spētu risināt problēmas, kas izriet no atvērta un augsti konkurētspējīga tirgus, un nodrošināt sev taisnīgus ienākumus attiecīgajos tirgos. Komisijai tās darbības jomā jāiekļauj kokvilna, izmantojot steidzamības procedūru.

3.4 Izcelsmes valsts atbilstīga sertifikācija un Eiropas kvalitātes kontroles varētu palīdzēt piešķirt Kopienas kokvilnas produkcijai nepieciešamo pievienoto vērtību, kas ir pamatmērķis visām Eiropas Savienības iniciatīvām šajā jomā. Tā kā ES ir ievērojama kokvilnas importētāja, ir jāuzlabo un jāpastiprina importētās produkcijas kontrole. Šajā sakarā kokvilna būtu jāiekļauj to produktu katalogā, par kuriem var izvērst informatīvus un popularizēšanas pasākumus, lai arī ar šo pasākumu vien netiks atrisinātas kokvilnas nozares problēmas.

3.5 EESK atbalsta visus Komisijas priekšlikumus, kas paredzēti kokvilnas kvalitātes uzlabošanai. Pēdējos gados kokvilnas nozarē veikti būtiski uzlabojumi vides jomā. Tie panākti, atbalstot integrētas ražošanas sistēmas, agrovides pasākumus un videi draudzīgu ražošanu. Spānijā reizē ar ekoloģisku pasākumu piemērošanu strauji attīstījās integrētā ražošana, savukārt Grie-

ķijā 2008. gadā tiks pieņemti noteikumi integrētās ražošanas reglamentēšanai. Jaunajai shēmai jāveicina šāda veida pasākumi.

3.6 ES ir jāpalīdz tās kokvilnas nozarei pielāgoties jaunu tehnoloģiskās inovācijas instrumentu izmantošanai.

3.7 ES ir ievērojama kokvilnas importētāja. Kopienas produkcija veido tikai 2 % no kopējā kokvilnas patēriņa pasaulē, un ES ievērojami atpaliek no vadošajām kokvilnas ražotājvalstīm (ASV, Ķīnas, Indijas u.c.). Tādējādi Eiropas Savienība nepiedalās šās izejvielas cenu noteikšanā starptautiskā mērogā un Kopienas sniegtais atbalsts kokvilnas ražotājiem nerada konkurences traucējumus. Tādēļ Komisijai jāizstāv Eiropas kokvilnas nozare, kad šis jautājums tiek izskatīts daudzpusējos forumos, piemēram, Pasaules tirdzniecības organizācijā.

Briselē, 2008. gada 14. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par ģenētiski modificētu mikroorganismu ierobežotu izmantošanu (Pārstrādāta)"

ES Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 175. pantu 2008. gada 10. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

(2008/C 162/18)

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par ģenētiski modificētu mikroorganismu ierobežotu izmantošanu (Pārstrādāta)"

COM(2007) 736 galīgā redakcija — 2007/0259 (COD).

Tā kā priekšlikuma saturs pilnībā ir pieņemams un Komiteja par šo tematu jau ir paudusi viedokli 1988. gada 24. novembrī ⁽¹⁾ pieņemtajā atzinumā CESE 1235/1988 un 1996. gada 10. jūlijā ⁽²⁾ pieņemtajā atzinumā CESE 887/1996 Komiteja 442. plenārsesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 133 balsīm par, 2 balsīm pret un 3 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu un atsaukties uz viedokli, ko tā paudusi minētajos atzinumos.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Proposal for a Council Directive on the contained use of genetically modified micro-organisms", COM(1988) 160 galīgā redakcija (LV versija nav pieejama), OV C 23, 30.1.1989, 45. lpp.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Proposal for a Council Directive amending Directive 90/219/EEC on the contained use of genetically modified micro-organisms", COM(1995) 640 galīgā redakcija (LV versija nav pieejama), OV C 295, 7.10.1996., 52. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas Vides aģentūru un Eiropas Vides informācijas un novērojumu tīklu” (kodificēta versija)

COM(2007) 667 galīgā redakcija — 2007/0235 (COD)

(2008/C 162/19)

Padome 2007. gada 22. novembrī saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 175. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido Eiropas Vides aģentūru un Eiropas Vides informācijas un novērojumu tīklu” (kodificēta versija).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 442. plenārsesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 132 balsīm par, 2 balsīm pret un 2 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. .../... par vispārīgiem noteikumiem attiecībā uz aromatizētu vīnu, aromatizētus vīnus saturošu dzērienu un aromatizētus vīnus saturošu kokteiļu definēšanu un to nosaukumu un noformējumu veidošanu (pārstrādāta versija)”

COM(2007) 848 galīgā redakcija — 2007/0287 (COD)

(2008/C 162/20)

ES Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 37. un 95. pantu 2008. gada 22. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. .../... par vispārīgiem noteikumiem attiecībā uz aromatizētu vīnu, aromatizētus vīnus saturošu dzērienu un aromatizētus vīnus saturošu kokteiļu definēšanu un to nosaukumu un noformējumu veidošanu (pārstrādāta versija)”.

Tā kā priekšlikuma saturs pilnībā ir pieņemams un Komiteja par šo tematu jau ir paudusi viedokli 1996. gada 27. martā (*) pieņemtajā atzinumā CESE 413/1996, Komiteja 442. plenārsesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 131 balsīm par, 1 balsi pret un 8 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu un atsaukties uz viedokli, ko tā paudusi minētajā atzinumā.

Briselē, 2008. gada 13. februārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

(*) *Opinion of the Economic and Social Committee on the Proposal for a European Parliament and Council Regulation (EC) to amend Regulation (EEC) No. 1601/91 laying down general rules on the definition, description and presentation of aromatized wines, aromatized wine-based drinks and aromatized wine-based cocktails — COM(1995) 570 final (nav pieejams latviešu valodā), OV C 174, 17.6.1996., 30. lpp.*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par dabisko minerālūdeņu ieguvi un realizāciju (pārstrādāta versija)”

COM(2007) 858 galīgā redakcija — 2007/0292 (COD)

(2008/C 162/21)

ES Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2008. gada 30. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par dabisko minerālūdeņu ieguvi un realizāciju (pārstrādāta versija)”.

Tā kā priekšlikuma saturs pilnībā ir pieņemams un Komiteja par šo tematu jau ir paudusi viedokli 1971. gada 24. februārī (*) pieņemtajā atzinumā, kā arī 1995. gada 23. februārī pieņemtajā atzinumā CESE 196/1995 (**), Komiteja 442. plenārsesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 133 balsīm par, 2 balsīm pret un 2 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu un atsaukties uz viedokli, ko tā paudusi minētajos atzinumos.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

(*) *Opinion of the Economic and Social Committee on the proposal for a Council Directive on the approximation of the laws of the Member States relating to the exploitation and marketing of natural mineral waters* (nav pieejams latviešu valodā), OV C 36, 19.4.1971., 14. lpp.

(**) *Opinion of the Economic and Social Committee on the proposal for a European Parliament and Council Directive amending Council Directive 80/777/EEC on the approximation of the laws of the Member States relating to the exploitation and marketing of natural mineral waters* — COM(1994) 423 final (nav pieejams latviešu valodā), OV C 110, 2.5.1995., 55. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Pētniecības perspektīvas Eiropas ogļu un tērauda nozarē"

(2008/C 162/22)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2007. gada 27. septembrī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinuma papildinājumu par tematu

"Pētniecības perspektīvas Eiropas ogļu un tērauda nozarē".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2008. gada 4. februārī. Ziņotājs — Zboril kgs, līdzziņotājs — Gibellieri kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 158 balsīm par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

Pirmā daļa — secinājumi un ieteikumi

A. EESK atzinīgi vērtē to, ka līdz ar Ogļu un tērauda pētniecības fonda (OTPF) pētniecības programmas tehnisko pamatnostādņu ierosināto pārskatīšanu, ko Eiropas Komisija iesniedza Padomei lēmuma pieņemšanai, iecerēts vēl vairāk uzlabot jau līdz šim sasniegtās labās sekmes. Apjomīgas izmaiņas nav vajadzīgas, ņemot vērā Komisijas nostāju, saskaņā ar kuru Komisija vēlas programmu padarīt pēc iespējas saprotamāku tās dalībniekiem.

B. EESK piekrīt komisāram Potočnik kgam, ka OTPF pētniecības programma joprojām ir atsevišķa programma, kas papildina pētniecības pamatprogrammu un aptver visus ar ogļēm un tēraudu saistītos jautājumus.

C. EESK atzinīgi vērtē to, ka ar ierosināto lēmumu paredzēts vienkāršot administratīvās procedūras, tostarp arī, atsakoties no dažiem papildu pasākumiem, jo tie jau ir ietverti 7. Pamatprogrammā (PTA PP), no 40 līdz 50 % palielinot finansiālo atbalstu izmēģinājuma un demonstrācijas projektiem, kā arī paredzot īpašu uzaicinājumu iespēju attiecībā uz tām prioritātēm, ko izvirzījusi ogļu un tērauda rūpniecība, pamatojoties uz tās stratēģiskajām vajadzībām, kuras ir saskaņotas ar 7. Pētniecības pamatprogrammu un atbilst attiecīgo Eiropas tehnoloģiju platformu stratēģiskajām pētniecības programmām.

D. EESK uzsver vajadzību izpildīt ieinteresēto rūpniecības nozaru prasību palielināt un padarīt aktīvāku OKG (ogļu konsultatīvā grupa) un TKG (tērauda konsultatīvā grupa) lomu OTPF pētniecības programmas pārvaldē, dodot šīm grupām iespēju:

- pildīt to funkcijas saskaņā ar Lēmumu 2003/78/EK;
- iesniegt sarakstus ar nozares, pētniecības centru un akadēmisko aprindu izvirzītajiem ekspertiem, kurus varētu iesaistīt pētniecības un izmēģinājuma/demonstrācijas projektu izvērtēšanā;

— noteikt prioritātes tām pētniecības programmām, kas papildina atbilstošās Eiropas tehnoloģiju platformas (ESTEP — Eiropas tērauda tehnoloģiskā platforma, ZEP — Nulles emisiju līmeņa fosilā kurināmā spēkstaciju platforma, SMR — Ilgtspējīgu minerālresursu platforma) (!);

— lemt par vajadzību izsludināt īpašus uzaicinājumus attiecībā uz ļoti specifiskiem un būtiskiem jautājumiem;

— vajadzības gadījumā mainīt Lēmumā noteikto "ogļu" un "tērauda" definīciju.

E. EESK aicina Komisiju no jauna iekļaut apspriedes ar Ogļu un tērauda programmas komiteju (COSCO) regulētajos noteikumos piezīmes un priekšlikumus par izmēģinājuma/ demonstrācijas projektu novērtējumu, ko veic OKG un TKG.

1. Otrā daļa — vispārēja informācija.

1.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu Komitejas saskaņā ar reglamenta 29. panta 2. punktu 2004. gada 1. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Pētniecības perspektīvas Eiropas ogļu un tērauda nozarē".

(!) Eiropas tērauda tehnoloģiskās platformas (ESTEP) SPP (Stratēģiskā pētniecības programma) prioritāte ir ilgtspējīga izaugsme, uzsverot rūpniecības pastāvīgu konkurētspēju, kuras pamatā ir jauninājumi, sadarbība ar partneriem, kuriem ir augsta apziņa vides jomā, un cieša saikne ar tērauda ražotājiem; šādā veidā tā dod savu ieguldījumu ES pētniecības programmās. Savukārt Nulles emisiju līmeņa fosilā kurināmā spēkstaciju platformas (ZEP) mērķis ir apzināt un novērst šķēršļus augsti efektīvu un emisijas gandrīz neradošu spēkstaciju izveidei, kas būtiski samazinātu fosilās degvielas izmantošanas ietekmi uz vidi. Tas iekļaus CO₂ uztveršanu un uzglabāšanu, kā arī tīras pārveides tehnoloģijas, kas ievērojami uzlabos spēkstaciju efektivitāti, uzticamību un samazinās izmaksas. Vērā tiks ņemta arī Ilgtspējīgu minerālresursu platforma (SMR).

1.2 Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu (CCMI/018 — CESE 845/2005) pieņēma 2005. gada 13. jūnijā. Ziņotājs bija Lagerholm kgs, līdzziņotājs — Gibellieri kgs.

1.3 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 419. plenārajā sesijā, kas notika 2005. gada 13. un 14. jūlijā (2005. gada 13. jūlija sēdē), minēto atzinumu pieņēma ar 57 balsīm par un 3 atturoties.

1.4 Vairāk nekā divus gadus kopš iepriekš minētā EESK atzinuma publicēšanas tiek ieviestas dažas izmaiņas OTPF pētniecības programmā. Būtībā, pēc apspriešanās ar Ogļu un tērauda programmas komiteju (COSCO) Eiropas Komisija 2007. gada 10. jūlijā pieņēma priekšlikumu Padomes lēmumam par OTPF pētniecības programmas tehnisko pamatnostādņu, kas regulē līdzekļu izlietojumu ogļu un tērauda pētniecības jomā, pārskatīšanu.

1.5 Šāda pārskatīšana ir noteikta ar 2003. gada 1. februāra Padomes Lēmumiem 2003/76/EK, 2003/77/EK, 2003/78/EK, ar kuriem izveidoja OTPF. Jāatgādina, ka Padomes Lēmumā 2003/76/EK arī bija noteikts, ka Eiropas Kopiena ir Eiropas Ogļu un tērauda kopienas (EOTK) aktīvu un pasīvu pārņēmēja, tāpat arī ar šo lēmumu aktīvu kopējā vērtība tika piešķirta pētniecībai tērauda un ogļu nozarēs.

2. Trešā daļa — pamatojums.

2.1 Ogļu un tērauda pētniecības fonda (OTPF) gada budžets ir no 50 līdz 60 miljoniem EUR, kas paredzēti pētniecībai šajās divās jomās, šo finansējumu veido ienākumi no Eiropas Ogļu un tērauda kopienas, kuras dibināšanas līgums vairs nav spēkā, aktīviem. OTPF programma ir atsevišķa programma, kas papildina pētniecības pamatprogrammu un aptver visus ar ogļēm un tēraudu saistītos jautājumus no ražošanas norisēm līdz pat pielietojumam, pievēršoties resursu izmantošanai un pārstrādei, drošībai darbā un vides aizsardzībai, šim mērķim padarot efektīvāku ogļu kā tīra enerģijas avota izmantošanu un samazinot ogļu izmantošanas un tērauda ražošanas rezultātā radītās CO₂ emisijas.

2.2 Ierosinātais lēmums vienkāršo dažas administratīvas procedūras, tostarp:

— atceļ dažus papildu pasākumus, jo tie jau ir iekļauti 7. Pamatprogrammā (PTA PP);

— no 40 līdz 50 % palielina finansiālo atbalstu izmēģinājuma un demonstrācijas projektiem un dod iespēju īpaši uzsvērt tās apzinātās prioritātes, kuras ir saskaņotas ar 7. Pētniecības pamatprogrammu un atbilst attiecīgo Eiropas tehnoloģiju platformu stratēģiskajām pētniecības programmām.

2.3 Piedalīties ir vienkārši: priekšlikumus var iesniegt jebkurā laikā līdz attiecīgā gada 15. septembrim. Nav ierobežots ne

projekta budžeta apjoms, ne arī katrā projektā iesaistīto partneru skaits. Trešās valstis ir tiesīgas piedalīties, tomēr tās nesaņem nekādu Eiropas finansiālo atbalstu. Projektus izvērtē ārējie eksperti, un to izvēles kritērijs ir ierosinātā pētījuma kvalitāte. Projektu uzraudzību īsteno saskaņā ar irkgadējo "profesionālapskates" procedūru.

2.4 Bija vajadzīgas arī dažas izmaiņas noteikumos, kas nosaka līdzdalību konsultatīvajās grupās un dalībvalstu lomu Ogļu un tērauda programmas komitejā (COSCO), īpaši, ņemot vērā Eiropas Savienības nesenās paplašināšanās (pārskatīšanas regularitāte, pilnvaru termiņš, priekšlikumu izvēles sistēma un projektu uzraudzība, lai izvairītos no interešu konfliktiem u.c.).

2.5 Šī pārskatīšana ir noteikta lēmumā, ar kuru izveidoja OTPF. Komisija uzskata, ka OTPF darbs līdz šim ir bijis apmierinošs, un apjomīgas izmaiņas nav vajadzīgas.

2.6 Tajā pašā laikā Eiropas tērauda tehnoloģiskā platforma (ESTEP) ir turpinājusi patstāvīgi darboties. ESTEP 2007. gada jūlija paziņojumā presei atspoguļoti pirmie panākumi attiecībā uz platformas ilgtermiņa saistībām dot ieguldījumu ilgtspējīgā nākotnē. ESTEP 2003. gada decembrī ierosināja Stratēģisko pētniecības programmu (SPP), un darbu tā uzsāka 2004. gada martā.

2.7 ESTEP bija viena no pirmajām tehnoloģiskajām platformām, kas aktīvi darbojās un publicēja savu nākotnes redzējumu. Platformas SPP prioritāte ir ilgtspējīga izaugsme — tā uzsver rūpniecības pastāvīgu konkurētspēju, kuras pamatā ir jauninājumi, sadarbību ar partneriem, augstu apziņu vides jomā un ciešu saikni ar tērauda ražotājiem; šādā veidā tā dod savu ieguldījumu ES pētniecības programmās.

2.8 Atbilstoši 7. PP ierosinātajai "gandrīz nulles emisiju līmeņa enerģijas paaudzes" (Near Zero Emission Power Generation, ZEP), prioritātei platformas sākotnējā darbības jomā noteiktais mērķis ir apzināt un novērst šķēršļus augsti efektīvu un emisijas gandrīz neradošu spēkstaciju izveidei, kas būtiski samazinātu fosilās degvielas izmantošanas ietekmi uz vidi. Tas ietvers CO₂ uztveršanu un uzglabāšanu, kā arī tīras pārveides tehnoloģijas, kas ievērojami uzlabos spēkstaciju efektivitāti, uzticamību un samazinās izmaksas.

2.9 Kas attiecas uz rūpniecību, uzmanība pievērsta laikam, kad vēl pastāvēja Eiropas Ogļu un tērauda kopiena (EOTK, kas darbību beidza 2002. gada jūlijā) un kad attiecīgajās P&I atbalsta programmās iekļautos P&I projektus lielākoties izvērtēja un izvēlējās, plaši izmantojot iesaistīto tērauda ražotāju ieguldījumu. Ar ogļēm saistītajiem programmas jautājumiem tika piemēroti tie paši nosacījumi, kas attiecīgajām tehniskajām pamatnostādņēm. Rūpniecības nozīmi pamatoja apstākļi, ka EOTK finanšu līdzekļi tika gūti tikai no ogļu un tērauda rūpniecībai piemērotajām nodevām.

2.10 Situācija būtiski mainījās, kad 2003. gadā izveidoja Ogļu un tērauda pētniecības fondu (OTPF, Padomes 2003. gada 1. februāra Lēmumi 2003/76/EK, 2003/77/EK, 2003/78/EK, publicēti 2005. gada 5. februārī OV L 29/22, OV L 29/25, OV L 29/28). Atlikušie EOTK finanšu līdzekļi šajā laikā tika pārvesti uz jaunu fondu, un Komisija saņēma uzdevumu pārvaldīt šos līdzekļus un attiecīgo P&I programmu, nodrošinot atbilstību EOTK iepriekšējo pētniecības programmu būtiskām iezīmēm.

2.11 Komisijas izpratne par ogļu un tērauda rūpniecības ietekmi uz OTPF programmām atšķiras no nozares izpratnes. Saskaņā ar Lēmuma 2003/78/EK noteikumiem COSCO, kā arī abām konsultatīvajām grupām OKG un TGK jābūt iespējai pilnībā īstenot šīm struktūrām paredzētās funkcijas, kuras

nebūtu pieļaujams mazināt, novirzot to ietekmi no tieša izvērtējuma tikai uz aspektiem pirms uzaicinājuma iesniegt priekšlikumus.

2.12 Izmantojot neseno priekšlikumu pārskatīt tehniskās pamatnostādnes OTPF programmai, Komisija cenšas — visos gadījumos, kad to uzskata par lietderīgu, — pielāgot formālās procedūras un struktūras tām, ko izmanto ES 7. Pētniecības pamatprogrammā (7. PP). Tāpēc jebkāda saskaņošana ar 7. PP noteikumiem un procedūrām jāveic vienīgi tajās jomās, kurās patiesu vienkāršošanu un/vai palielinātu efektivitāti skaidri var pierādīt. Kaut arī maksimāli jāizmanto esošās 7. PP un OTPF sinerģijas, ir nepieciešams saglabāt arī OTPF kā papildinošas un patstāvīgas programmas lomu (skatīt pirmās daļas B punktu).

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko atceļ Padomes Lēmumu 85/368/EEK par arodniecībā iegūtas kvalifikācijas pierādījumu salīdzināmību Eiropas Kopienas dalībvalstīs”

COM(2007) 680 galīgā redakcija — 2007/0234 (COD)

(2008/C 162/23)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 27. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu:

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko atceļ Padomes Lēmumu 85/368/EEK par arodniecībā iegūtas kvalifikācijas pierādījumu salīdzināmību Eiropas Kopienas dalībvalstīs”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 29. janvārī. Ziņotājs — Metzler kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 156 balsīm par, 3 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1. Rūpīgi pārbaudot Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta apsvērumus un jo īpaši ņemot vērā ziņojumus un pieredzi, ko apstiprina Komiteja, saistībā ar pasākumiem kopīga profesionālo kvalifikāciju apraksta izveidei, Komiteja secina, ka Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta argumenti ir loģiski, saprotami un atbilstīgi pamatoti. Komiteja to uzsver, jo tiek izstrādāts cits instruments personu mobilitātes veicināšanai un atvieglošanai, proti, Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūra.

1.2. Komiteja uzskata, ka minētais lēmums sniedz ieguldījumu labāka tiesiskā regulējuma izstrādē, jo tas ļauj kritiski izvērtēt neizmantotus, neīstenojamus noteikumus un aizstāt tos ar labākiem instrumentiem.

1.3. Komiteja atbalsta Komisijas mērķi, proti, ar konkrētas sistēmas palīdzību aizvien vairāk izmantot cilvēku praktisko pieredzi un iegūtās prasmes, lai iekšējā pakalpojumu tirgū veicinātu mobilitāti un atvieglotu migrāciju. Komiteja sevišķi atzinīgi vērtē to, ka sistēmas ieviešana sākumā notiks pēc brīvprātības principa.

1.4. Komiteja, pamatojoties uz gūto pieredzi, aicina nodrošināt lielāku pārredzamību un plašāku informāciju par tiesiskā regulējuma atcelšanas ietekmi, lai tādējādi mazinātu atcelšanas radīto nenoteiktību, un pievērst uzmanību tam, lai novērstu pārklāšanos ar noteikumiem, kuri minēti Direktīvā 2005/36/EK par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Padome un Parlaments ir vienojušies par Lēmuma 85/368/EEK atcelšanu. Šādi tie rīkojas tādēļ, ka tiesiskais regulējums par salīdzināmu profesionālo kvalifikāciju sistēmas izveidi ir izrādījies grūti īstenojams un ļoti nepraktisks. Kopš minēto noteikumu ieviešanas Eiropas iestādes ir noteikušas 219 kvalifikācijas 19 profesiju gadījumā, un tās ir profesijas, kuru pārstāvji visdrīzāk varētu doties darba meklējumos uz citām valstīm. Līdz 1990. gadam dati par kvalifikāciju salīdzināmību tika publicēti tikai piecās no izvēlētajām jomām, t.i., par 66 profesijām.

2.2. Komisija konstatē, ka šis jau tā pārāk nelielais skaitlis pēc tam vēl vairāk samazinājās, jo dalībvalstis veica virkni negaidītu izmaiņu tajās profesijās, uz kurām attiecās kopīgais apraksts, un centralizētas koncepcijas dēļ šādu profesiju iekļaušana būtu prasījusi būtiskus grozījumus. Arī ar šo papilduzdevumu sistēma netika galā. Tādēļ pašreizējā situācija liecina par to, ka kopš ieviešanas 1985. gadā, proti, vairāk nekā 20 gadu laikā, sistēma ir izrādījies nepietiekami efektīva, lai veicinātu darba ņēmēju mobilitāti pārrobežu pakalpojumu jomā un atvieglotu migrāciju attiecībā uz pakalpojumiem, ko sniedz personām.

2.3. Eiropas Kopiena ir aizstājusi sistemātisku saskaņošanu ar Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūru (EKI). Pateicoties vienkāršajai klasifikācijas struktūrai, dalībvalstis pašas var veidot kvalifikāciju iedalījumu un tādējādi nodrošināt salīdzināmību. Eiropas Kopienas izveidotā struktūrvienība, kas uzraudzīs klasificēšanas norisi, garantē kvalitāti un standartu ievērošanu. Eiropas Kopiena līdzās EKI ir ieviesusi divus citus instrumentus: *Europass*

un Eiropas Kredītpunktu pārneses sistēma augstākajā izglītībā. Turklāt, lai varētu salīdzināt formālu un neformālu mācību procesus, tā ir izveidojusi portālu *Ploteus*. Komisija savu darbību un pasākumus virza uz kopējo Eiropas Kopienas mērķu sasniegšanu, proti, īstenojot Lisabonas stratēģiju, uzlabot iekšējā tirgus darbību un vienkāršot administratīvās procedūras.

3. Ieteikumi

3.1. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Kopiena aizvien lielāku uzmanību pievērš migrācijas atvieglošanas jautājumam, lai uzlabotu iekšējā tirgus funkcionēšanu attiecībā uz darba ņēmējiem un pakalpojumiem personām.

3.2. Komiteja piekrīt viedoklim, ka, veicot visu iespējamo kvalifikāciju salīdzinājumu, būtu jāņem vērā praktiskā pieredze. Komiteja vērs uzmanību uz to, ka EKI jautājums ir pakārtots tematam, par kuru runa ir Direktīvā 2005/36/EK par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu (Komiteja ir sagatavojusi īpašu atzinumu par šo direktīvu), un tādēļ tas būtu jāizskata atsevišķi.

3.3. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka līdz 2012. gadam EKI tiek ieviests pēc brīvprātības principa. Tas ir pietiekami ilgs laiks, lai savāktu praktisko pieredzi un, pateicoties pārredzamībai un saziņai, uzlabotu atbalstu jaunajai sistēmai.

3.4. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka darbā tika iesaistīti sociālie partneri. Jo vairāk tādēļ, ka vidējā termiņā EKI kategorijām varētu būt nozīme algu tarifu politikā. Tas pats attiecas arī uz "Zilās kartes" izstrādi.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes lēmumam par pamatnostādņēm dalībvalstu nodarbinātības politikai (saskaņā ar EK līguma 128. pantu)”

COM(2007) 803 galīgā redakcija/2 (V daļa) — 2007/0300 (CNS)

(2008/C 162/24)

Padome 2008. gada 17. janvārī saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes lēmumam par pamatnostādņēm dalībvalstu nodarbinātības politikai (saskaņā ar EK līguma 128. pantu)”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 29. janvārī. Ziņotājs — Greif kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 147 balsīm par, 5 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK gan atzinumā par nodarbinātības pamatnostādņu 2005.–2008. gadam pieņemšanu ⁽¹⁾, gan arī citos atzinumos atzinīgi vērtēja jauno integrēto pieeju un daudzgadu ciklu un cita starpā norādīja, ka valstu parlamentu, sociālie partneri un pilsoniskā sabiedrība patiesi jāiesaista nodarbinātības politikas koordinācijas visos posmos, kā arī patiesi jācenšas uzzināt viņu viedokli.

1.2 Komiteja norādīja, ka viens no galvenajiem faktoriem, kas veicina valstu reformu programmu sekmīgu īstenošanu, ir visu nozīmīgāko sabiedrības ieinteresēto pušu — it īpaši sociālo partneru — pēc iespējas plašāka līdzdalība katrā procesa posmā. Tādēļ Komiteja ir paudusi nožēlu, ka pēdējos gados konsultācijas ar sociālajiem partneriem, kā arī debates ar pilsonisko sabiedrību nav bijušas pietiekamas Tādēļ EESK uzskata, ka ir svarīgi nostiprināt savstarpējo darba attiecību sistēmu ES un nacionālajā līmenī.

1.3 Šo iemeslu dēļ EESK atkārtoti pauž nožēlu, ka laika posms starp Padomes lēmuma priekšlikuma publicēšanu un pašu lēmumu ir pārlicis īss un tādēļ nav iespējamas padziļinātas diskusijas un konsultācijas. Tādēļ Komiteja savas kompetences ietvaros atkārtoti pievērsīsies minētajai stratēģijai, ņemot vērā 2008. gada pavasara samitu.

1.4 EESK dažādos atzinumus ir izvirzījusi vairākus priekšlikumus attiecībā uz līdzšinējām nodarbinātības politikas vadlīnijām Eiropas nodarbinātības stratēģijas ietvaros. Ņemot vērā laika ierobežojumus (kā minēts iepriekš), EESK apkopoja visus šos priekšlikumus un tos nosūtīja attiecīgajiem Komisijas dienestiem, kas tos vērtēja atzinīgi ⁽²⁾.

1.5 Lai arī vadlīnijas nekādā ziņā nav zaudējušas savu pamata nozīmi, Komiteja atzīmē, ka jaunā nodarbinātības vadlīniju

pakete ir identiska ar iepriekšējo paketi. Teksts tomēr ir nedaudz pilnveidots un tajā ir iekļauti nedaudzi Komitejas priekšlikumi.

1.6 Lai vadlīnijas būtu skaidrākas, Komiteja ierosina Komisijai kā standarta procedūras daļu izstrādāt pielikumu, kurā būtu iekļauts visu ar vadlīnijām saistīto novērtējamo mērķu saraksts.

1.7 Tā kā laika grafiks ir ierobežots, EESK atkārtoti uzsver savas nozīmīgākās idejas attiecībā uz noteiktiem aspektiem, kas jāņem vērā lēmumā, ņemot vērā vispārējo nepieciešamību pielāgot nodarbinātības vadlīnijas. Komitejas idejas ir izklāstītas turpmākajā priekšlikumu kopsavilkumā ⁽³⁾.

⁽¹⁾ EESK 2005. gada 31. maija atzinums par tematu “Padomes lēmuma priekšlikums par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm (atbilstīgi EK Līguma 128. pantam)”, ziņotājs — Malosse kgs (OV C 286, 17.11.2005.).

⁽²⁾ Pavisam drīz tiks publicēta brošūra ar EESK priekšlikumiem. EESK atzinumus par nodarbinātības un tamlīdzīgiem jautājumiem skatīt: http://eesc.europa.eu/sections/soc/index_en.asp.

⁽³⁾ Kopsavilkumā ir citēti šādi atzinumi: EESK 2007. gada 25. aprīļa atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes Lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm”, ziņotāja — O'Neill kdze (OV C 168, 20.7.2007.); EESK 2007. gada 12. jūlija atzinums par tematu “Prioritāru iedzīvotāju grupu nodarbinātība (Lisabonas stratēģija)”, ziņotājs — Greif kgs (OV C 256, 27.10.2007.); EESK 2005. gada 26. oktobra atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei par Eiropas politiku attiecībā uz jaunatni. Jaunatnes problēmu risināšana Eiropā — Eiropas Jaunatnes pakta īstenošana un pilsoniskās aktivitātes veicināšana”, ziņotāja — Turnhout kdze (OV C 28, 3.2.2006.); EESK 2006. gada 13. septembra atzinums par tematu “Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai” — “Ceļvedis sieviešu un vīriešu līdztiesībā 2006–2010”, ziņotāja — Attard kdze (OV C 318, 23.12.2006.); EESK 2007. gada 11. jūlija atzinums par tematu “Nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbība — pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru, vietējo un reģionālo iestāžu loma dzimumu līdztiesības aspektā”, ziņotājs — Pariza Castaños kgs (OV C 256, 27.10.2007.); EESK 2007. gada 17. janvāra atzinums par tematu “Vienlīdzīgas iespējas cilvēkiem ar invaliditāti”, ziņotājs — Joost kgs (OV C 93, 27.4.2007.); EESK 2007. gada 26. septembra atzinums par tematu “Veicinot ilgtspējīgu darba ražīgumu Eiropā”, ziņotāja — Kurki kdze (OV C 10, 15.1.2008.); EESK 2007. gada 11. jūlija atzinums par tematu “Elastīgums un sociālā drošība (iekšējā elastīguma aspekts — sarunu par darba koplīgumu slēgšanu un sociālā dialoga kā darba tirgus regulēšanas un pārveidošanas līdzekļu nozīme)”, ziņotājs — Janson kgs (OV C 256, 27.10.2007.); EESK 2006. gada 17. maija atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm”, ziņotājs — Greif kgs (OV C 195, 18.8.2006.). EESK 2007. gada 30. maija atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūras izveidošanu mūžizglītbai”, ziņotājs — Rodríguez García-Caro kgs (OV C 175, 27.7.2007.); EESK 2005. gada 6. aprīļa atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes un Eiropas Parlamenta ieteikumam par turpmāko Eiropas sadarbību augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanā”, ziņotājs — Soares kgs (OV C 255, 14.10.2005.).

2. Īpašu EESK priekšlikumu kopsavilkums

2.1 Uzdevumi un novērtējami mērķi

Komiteja atkārtoti uzsver, ka:

- jaunajās vadlīnijās jāizvirza daudz tālejošāki, efektīvi un novērtējami mērķi, kuru izpildi iespējams salīdzinoši novērtēt ES un dalībvalstu līmenī, kā arī aicina piešķirt Komisijai plašākas izpildes pilnvaras. Tādēļ ir nepieciešami īpaši centieni, lai izvairītos no Lisabonas stratēģijas mērķu virspusējības, un īpaša uzmanība atkal jāpievērš novērtējamiem Eiropas mēroga mērķiem, it īpaši tādās jomās kā aktivizēšana, izglītība un mūžizglītība, jaunatnes nodarbinātība un dzimumu līdztiesība;
- jāizstrādā kalendārais plāns un jānosaka veicamie pasākumi, ar ko savlaicīgi jāiepazīstina visas ieinteresētās puses, lai nodrošinātu pēc iespējas plašāku līdzdalību un izstrādes posmā būtu pietiekami daudz laika izteikt viedokli ES un valsts līmenī. Tādēļ EESK uzsver, ka sociālie partneri, pilsoniskā sabiedrība un EESK jāiesaista pēc iespējas agrīnākā pamatnostādņu izstrādes un īstenošanas posmā, kā arī turpmākajos pasākumos;
- jāuzlabo datu ievākšanas process, kas gan dalībvalstīm, gan arī Komisijai atvieglotu uzraudzību un izvērtēšanu;
- valsts reformu programmās jāiekļauj konkrētāki dati par izvirzītajiem mērķiem, kalendārajiem plāniem, izmaksām un piešķirto finansējumu, lai šādā veidā palielinātu programmu vērienīgumu un panāktu ievērojamus kvalitatīvus uzlabojumus attiecībā uz noteiktajiem termiņiem, atbildību, finansālajām saistībām un finansēšanu. Turklāt jāizvirza īpaši mērķi piešķirt atbilstošus budžeta līdzekļus, kas paredzēti aktīvas darba tirgus politikas pasākumiem atsevišķās dalībvalstīs;
- lielāka uzmanība jāpievērš cilvēku ar īpašām vajadzībām iekļaušanai, izvirzot konkrētus mērķus un plašāk atzīstot vajadzības sociālās politikas jomā. Tādēļ ir jāpieliek daudz lielākas pūles, lai nodrošinātu, ka pozitīvā attīstība ekonomikas un nodarbinātības jomā veicina arī sociālo iekļaušanu Lisabonas stratēģijas ietvaros. Šā iemesla dēļ lielāka uzmanība jāpievērš dalībvalstu kopīgajiem mērķiem sociālajā jomā, lai jauno vadlīniju ietvaros veicinātu aktīvu sociālo iekļaušanu (piemēram, cīņa pret nabadzību un visvairāk atstumto iedzīvotāju un grupu izslēgšanu).

2.2 Jaunatnes nodarbinātība

Komiteja vēlreiz uzsver, ka:

- katrā dalībvalstī jāizvirza mērķis laika posmā no 2006. līdz 2010. gadam samazināt bezdarbu jauniešu vidū vismaz par 50 %, lai norādītu uz to, ka visām iesaistītajām pusēm jāpieliek lielākas pūles jauniešu bezdarba samazināšanā;
- daudz lielāka uzmanība jāpievērš jauniešu iekļaušanai darba tirgū, sniedzot garantijas par to, ka viņiem tiks nodrošināta

pirmā darbavieta, kas sniedz nākotnes izredzes. Tādēļ lielāka uzmanība jāpievērš arī tādu pasākumu īstenošanai, kas samazina risku, ka jaunieši var palikt darba vietā, kas nepiedāvā ilgtermiņa perspektīvas un nav droša;

- jāpiemēro daudz rūpīgāka un mērķtiecīgāka pieeja arodizglītības jomā, lai jauniešiem nodrošinātu nodarbinātības iespējas. Šāda pieeja jāpiemēro arī mūžizglītības jomā, lai samazinātu bezdarbu jauniešu vidū. Nozīmīgs jautājums ir arī izglītības bāzes atbilstība modernā darba tirgus prasībām, jo trūkst pamatiemaņu un vidējai kvalifikācijai nepieciešamu iemaņu, un prasmes un kvalifikācijas neatbilst darba tirgus prasībām;
- jāizveido tāda sociālās aizsardzības sistēma, kas ļauj jauniešiem patstāvīgi pieņemt lēmumus attiecībā uz savu nākotni. Tādēļ jāīsteno pasākumi, lai veicinātu jauniešu sociālo iekļautību, un it īpaši lai risinātu problēmas saistībā ar jauniešiem, kas neapmeklē izglītības iestādes, neapgūst arodu, nestrādā vai ir reģistrēti kā bezdarbnieki;
- laika posmā no 2006. līdz 2010. gadam par 50 % jāsamazina to jauniešu skaits, kas pāragri pamet skolu, kā arī jāveicina stažēšanās uzņēmumos;
- jāpiešķir plašāki atvieglojumi un jāatbalsta uzņēmumi, lai tie pieņemtu darbā vairāk jauniešu un gados vecāku darba ņēmēju, kuriem ir īpašas grūtības konkurēt darba tirgū;
- jāsaīsina sešu mēnešu termiņš darba vai stažiera vietas meklēšanai, pēc šā perioda jauniešiem piedāvājot jaunas iespējas (kā zināms, saskaņā ar 18. vadlīniju šo periodu 2010. gadā plānots samazināt līdz 4 mēnešiem);
- jāveicina vienlīdzība, atbalsts cilvēkiem ar invaliditāti, kā arī imigrantu integrācija.

2.3 Dzimumu līdztiesība

Komiteja atkārtoti uzsver, ka:

- sieviešu līdzdalības palielināšanai ir vajadzīgas kopējas prioritātes nodarbinātības politikas koordinēšanā. EESK uzskata, ka jāizvirza konkrēti politikas priekšlikumi, lai rosinātu vienuļos vecākus iegūt darba tirgū pieprasītas prasmes un viņi tādējādi varētu vieglāk atrast darbu;
- ar sociālajiem partneriem jākonsultējas par atsevišķu ar dzimumu jautājumiem saistītu kritēriju iekļaušanu;
- valstu valdību, valstu līdztiesības organizāciju un visu dalībvalstu sociālo partneru pienākums ir nodrošināt to, lai viņu izveidotā atalgojuma sistēma nediskriminētu sievietes un vīriešus. Tādēļ Kopienas vadlīniju uzdevums ir veicināt, lai, izmantojot īpašus rādītājus, tiktu izvirzīti vērienīgāki valsts un uzņēmumu līmeņa mērķi nodrošināt līdzvērtīgu atalgojumu vīriešiem un sievietēm. Turklāt jāizvirza mērķis samazināt dzimumu atšķirības piekļuvē arodizglītībai un tehnoloģijām un jāsamazina algu atšķirības, pieņemot darbā;

- jāsteno pasākumi, lai novērstu darba tirgū pastāvošo diskrimināciju un strukturālos cēloņus, kas izraisa ienākumu atšķirības dzimuma dēļ, un it īpaši veicinātu sieviešu sociālo nodrošinājumu. To var sasniegt, īstenojot pasākumus ar mērķi samazināt īstermiņa un nedrošu nepilna darba laika nodarbinātību, kā arī uzlabot nepilna darba laika nodarbinātības tiesisko regulējumu (piemēram, paplašināt vecāku tiesības uz nepilna darba laika darbu, nodrošinot viņiem iespēju atgriezties darbā uz pilnu slodzi, un uzlabot līdzdalību uzņēmumu turpmākās izglītības programmās);
  - jāizvirza jauni, konkrēti mērķi dzimumu līdztiesības jomā, norādot kvalitatīvus un kvantitatīvus rādītājus, lai izskaustu dzimumu stereotipus un novērstu ierobežojumus sievietēm uzsākt karjeru īpašās jomās un kļūt par uzņēmējiem (*);
  - valsts vidējo un augstāko mācību iestāžu programmās jāiekļauj apmācība uzņēmējdarbības jomā, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai šo apmācību saņemtu sievietes, kā arī jāsteno pasākumi, lai vairāk sieviešu iegūtu diplomu zinātnes un tehnikas disciplīnās un tādējādi novērstu lielās dzimumu atšķirības tehniskās jomās, piemēram, tehnisko pētījumu un ar IKT saistīto pakalpojumu jomā;
  - jāpievērš lielāku uzmanību dzimumu līdztiesības jautājumiem un nepieciešamībai saskaņot darba un privāto dzīvi. Tādēļ jāsamazina ar dzimumu saistītā noslāņošanās darba tirgū, it īpaši īstenojot efektīvus pasākumus darba un privātās dzīves saskaņošanai (galvenokārt, ievērojami jāpaplašina bērnu aprūpes iestāžu piedāvājums, nodrošinot visiem pieejamus, augstas kvalitātes pakalpojumus par pieejamām cenām, kā arī nepieciešams dažādot atbalstu personām, kurām vajadzīga aprūpe, un viņu ģimenēm, tostarp izveidojot diennakts aprūpes iestādes);
  - efektīvi jāveicina bērnu aprūpes pienākumu sadalīšana starp abiem partneriem (galvenokārt, stimuli tēvu līdzdalības palielināšanai), kā arī jāizskauž tādi ģimenes politikas pasākumi, kas vecākus stimulē pilnīgi vai uz ilgāku laiku pārtraukt darba gaitas. Vecākiem jānodrošina iespējas atgriezties darba tirgū. Pabalstu līmenis laikā, kad sievietes nestradā, nedrīkst nelabvēlīgi ietekmēt viņu ienākumus, radīt stimulu pamest darbu vai veidot jaunus šķēršļus partneru vēlmei dalīt bērnu aprūpes pienākumus.
- uzlabošanā un to pielāgošanā vecāka gadagājuma strādājošo vajadzībām, lai palielinātu viņu fiziskās un psihiskās spējas ilgāk palikt aktīvajā darba tirgū. Šos mērķus galvenokārt var sasniegt, rosinot vecāka gadagājuma strādājošos aktīvāk iegūt tālāko apmācību, samazinot darba slodzi uzņēmumos, kā arī pielāgojot darba apstākļus (tostarp stimuli labākai veselības aizsardzībai darba vietās, visiem pieejamas uzņēmumu programmas veselības stāvokļa uzlabošanai un profilaksei, kā arī darba ņēmēju aizsardzībai);
- īstent pasākumus, lai palielinātu izpratni par vecāka gadagājuma strādājošo vērtību (cieņa pret pieredzi un darba mūžā iegūto iemaņu tālāknodošana jaunākajiem darbiniekiem), kā arī sniegt konsultācijas un atbalstu uzņēmumiem, īpaši MVU, tiem plānojot turpmāko personāla politiku un izstrādājot vecāka gadagājuma darbinieku vajadzībām pielāgotu darba organizāciju;
  - valstu reformu plānos lielāku uzmanību veltīt ar invaliditāti saistītiem jautājumiem un cilvēkus ar invaliditāti pārstāvošās valstiskās organizācijas aktīvāk iesaistīt to izstrādē. Tādēļ EESK aicināja Komisiju analizēt elastīgu darba un atbalsta pasākumu iespējamo ietekmi un izmantot to iespējamās sinerģijas, lai paaugstinātu cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības līmeni;
  - īstent aktīvāku imigrācijas politiku un uzraudzīt tās īstenošanu, kā arī pastiprināt tās ietekmi uz valsts plānošanu darbaspēka jomā. Īpaša uzmanība jāvelta individuālam atbalstam (pirms) skolas vecumā un savlaicīgām investīcijām valodas apguvē un profesionālajām vajadzībām atbilstošas kvalifikācijas iegūšanā. Turklāt jānovērš iestāžu radītie šķēršļi un diskriminācija attiecībā uz piekļuvi dalībvalstu darba tirgiem, kā arī algu dempings;
  - veikt uzraudzību un īstent pasākumus ar mērķi saglabāt prasmīga un kvalificēta darbaspēka īpatsvaru un tādējādi nodrošināt ilgtspējību. Lai arī EESK atbalsta darba ņēmēju mobilitāti jeb pārvietošanos no vienas dalībvalsts uz citu, Komiteja ir norūpējusies par kvalificētu darba ņēmēju pārcelšanās, kā arī zināšanu aizplūšanas no vienas ES valsts uz citu ietekmi uz izcelsmes valsts ekonomiku.

2.4 Vecāka gadagājuma strādājošie, strādājošie ar invaliditāti, strādājošie imigranti

Komiteja ir aicinājusi:

- efektīvāk apkarot tādu vēl joprojām pastāvošu diskrimināciju un nevienlīdzību, kas saistīta ar vecumu, dzimumu, invaliditāti vai etnisko izcelsmi, īpaši saistībā ar piekļuvi izglītībai, kā arī ar iesaistīšanos un ilglaicīgu palikšanu darba tirgū. Pienācīgi jāuzrauga ES pastāvošie tiesību akti un to īstenošana;
- lielāku uzmanību pievērst demogrāfiskajām pārmaiņām un ekonomiski aktīvo iedzīvotāju novecošanas problēmām. Tādēļ nepieciešami lielāki ieguldījumi darba vietu kvalitātes

(* Šajā kontekstā skatīt arī šādus atzinumus: EESK 2006. gada 6. jūnija atzinums par tematu "izmantojot izglītību un mācības, stimulēt uzņēmējdarbības garu", ziņotāja — Jerneck kdze (OV C 309, 16.12.2006.) un EESK 2007. gada 25. oktobra atzinums par tematu "Uzņēmēja domāšanas veids un Lisabonas stratēģija", ziņotāja — Sharma kdze, līdzziņotājs — Olsson kgs (SOC/267) (atzinums vēl nav publicēts).

2.5 Kvalitatīvas darba vietas un pārejas darba tirgi

Komiteja vēlreiz uzsver, ka:

- jāsteno pasākumi, lai uzlabotu darba vietu kvalitāti un izveidotu Eiropas Darba kvalitātes indeksu, pamatojoties uz pētījumu datiem par "laba darba" kritērijiem, un minēto indeksu regulāri papildinot un publicējot. Šos datus varētu izmantot, lai atspoguļotu darba dzīvē vērojamas pārmaiņas un uzlabojumus, kā arī izmaiņas darba ražīguma jomā;
- jāpalielina stabilitāte darba tirgū un jāaizkavē "nedrošas" darba attiecības, tostarp nodrošinot, ka bezdarbnieki nav spiesti veikt darbu bez sociālā nodrošinājuma, kā arī apkarot neregulāru nodarbinātību un novēršot uz ilggu laiku nodarbināto ļaunprātīgu izmantošanu;

- jāsteno pasākumi darba ņēmēju aizsardzībai pret diskrimināciju;
- jāsteno daudzi papildu pasākumi, lai uzlabotu pastāvošo veselības aizsardzības sistēmu. Lai sekmētu nodarbinātību, jāveicina profilaktiski pasākumi un veselīgs dzīvesveids, tādējādi samazinot slimības gadījumu skaitu, uzlabojot darba produktivitāti un paldzinot profesionālo dzīvi;
- jāsteno pasākumi, lai visos nepieciešamajos gadījumos modernizētu un uzlabotu sociālo nodrošinājumu, kas saistīts ar nestandarta nodarbinātības veidiem;
- jānovērš šķēršļi personu ar aprūpes pienākumiem (atkārtotai) iesaistīšanai un palikšanai darba tirgū (kā arī jāsteno iniciatīvas, lai veicinātu tēvu plašāku līdzdalību aprūpes pienākumu izpildē);
- jāizveido pārejas darba tirgi, kā arī jāsteno piemērotas iniciatīvas, lai uzņēmumi piedāvātu vairāk darba vietu, vienlaicīgi sniedzot atbalstu strādājošajiem to problēmu risināšanā, kas ir iemesls viņu sociālajai atstumtībai (turklāt jānovērš šī atbalsta ļaunprātīga izmantošana un konkurences izkropļojumi);
- jāsteno nodarbinātības iniciatīvas bezpeļņas sektorā, it īpaši sociālās ekonomikas jomā, un minētajām iniciatīvām šajā jomā ir īpaša nozīme. Darba tirgus pasākumiem paredzētajā budžetā jānodrošina atbilstoši finanšu līdzekļi.

2.6 Elastdrošība (*Flexicurity*)

EESK ir izvirzījusi šādus priekšlikumus:

- sociālajiem partneriem jābūt nozīmīgākajiem sarunu partneriem visās diskusijās par elastdrošību, un Eiropas Komisijas rīkotajās konsultācijās, kā arī izstrādājot jēdziena definīciju, īpaši jāņem vērā viņu viedoklis;
- būtiski ir nostiprināt darba attiecību sistēmas ES un valsts līmenī. Sociālajiem partneriem aktīvi jāpiedalās, jārisina sarunas, jāietekmē un jāuzņemas atbildība par elastdrošības jēdziena un tā sastāvdaļu definēšanu; tādēļ, novērtējot valsts reformu plānus, būtu jāpievēršas arī tam, kā iespējams stiprināt sociālo dialogu un kolektīvo līgumu sistēmu;
- Komisijai un dalībvalstīm elastdrošības jomā lielāka uzmanība būtu jāvelta dzimumu līdztiesībai un paaudžu solidaritātei. Sievietes, vecāka gadagājuma strādājošie un jaunieši elastīguma un drošības ziņā darba tirgū bieži ir neizdevīgā situācijā, tādēļ būtu jācenšas uzlabot šo grupu stāvokli un tām nodrošināt līdzvērtīgas iespējas, vienlaikus īstenojot efektīvus pasākumus;
- dalībvalstīm un Komisijai jāizpēta, kā ar iekšējā elastīguma palīdzību iespējams uzlabot pielāgošanās spēju, un tām jāpanāk, lai šis princips kļūtu par elastdrošības koncepcijas ilgtermiņa un pieņemamu aspektu. Iekšējam elastīgumam var būt galvenā nozīme produktivitātes, inovācijas un konkurētspējas veicināšanā, tādējādi sekmējot Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanu;
- jācenšas panākt līdzsvaru starp elastīgu darba laiku un darba ņēmēju aizsardzību. To vislabāk iespējams nodrošināt ar tādu noteikumu palīdzību, par kuriem panākta vienošanās sarunās par darba koplīgumiem un kurus piemēro atbilstīgi valsts praksei. Lai sekmētu sarunas par elastīgu darba laiku, vajadzīgs atbilstošs tiesiskais pamats, labi funkcionējošas sociālās institūcijas un nodarbinātību atbalstošas sociālā nodrošinājuma sistēmas.

2.7 Investīcijas, inovācijas un pētniecība

Komiteja ir aicinājusi:

- radīt labvēlīgus makroekonomikas apstākļus, īpašu uzmanību veltot uz izaugsmi orientētai ekonomikas politikai, lai atjaunotu jau ilgstoši novājināto konjunktūru un pilnībā izmantotu aktīvas darba tirgus politikas potenciālu;
- labāk saskaņot ieguldījumus pētniecībā, izstrādē un inovāciju jomā, lai stimulētu ekonomiku un radītu jaunas darbavietas. Šajā sakarā jāatzīmē, ka daudzās reformu programmās vēl joprojām nav veltīta pietiekama uzmanība nepieciešamībai veikt ne tikai darba tirgus strukturālās reformas, bet arī pielāgot uz pieprasījumu orientētus pasākumus, lai veicinātu izaugsmi un nodarbinātību;
- palielināt budžeta līdzekļus, lai varētu veikt attiecīgus ieguldījumus dalībvalstu infrastruktūrā. Tādēļ valstu reformu programmas būtu pēc iespējas jāveido tā, lai tās kopā veidotu Eiropas mērogā koordinētu konjunktūras attīstības veicināšanas programmu;
- radīt atbilstīgus apstākļus, kas ir labvēlīgi gan ārējam, gan arī iekšējam pieprasījumam, lai pilnībā izmantotu izaugsmes un pilnas nodarbinātības veicināšanas potenciālu. Šajā sakarā ir norādīts, ka tikai dažas dalībvalstis savās reformu programmās pievērš pietiekamu uzmanību ekonomikas attīstības veicināšanai;
- piešķirt atbilstīgus finanšu līdzekļus valsts un ES līmenī, lai varētu īstenot pasākumus nodarbinātības jomā. Šajā sakarā ir norādīts, ka daudzās dalībvalstīs jālikvidē neatbilstība starp darba tirgus iniciatīvu priekšlikumiem un pieejamajiem finanšu līdzekļiem.

Briselē, 2008. gada 13. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu “Finanšu integrācija — Eiropas vērtspapīru tirgus” (pašiniciatīvas atzinums)

(2008/C 162/25)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 16. janvārī nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Finanšu integrācija — Eiropas vērtspapīru tirgus”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 24. janvārī. Ziņotājs — LEHN-HOFF kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 442. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 13. un 14. februārī (13. februāra sēdē), ar 103 balsīm par, 4 balsīm pret un 9 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja iesaka Eiropas iestādēm vēl aktīvāk nekā līdz šim skaidrot Kopienas iedzīvotājiem un iedzīvotājam priekšrocības, ko sniedz saskaņotais tiesiskais regulējums vērtspapīru tirdzniecības jomā. Šādā veidā var mainīt vēl aizvien bieži novērojamo situāciju, kad ieguldījumi tiek veikti tikai attiecīgās valsts tirgū (*home bias*).

1.2 Komiteja iesaka Komisijai, veicot Baltajā grāmatā par finanšu pakalpojumu politiku ⁽¹⁾ paredzēto finanšu pakalpojumu rīcības plāna izpildes (*ex-post*) novērtējumu, īpašu uzmanību veltīt tam, vai biržas un ārpusbiržas tirdzniecības Eiropas tiesiskā regulējuma daudzie grozījumi jūtami veicina Eiropas vērtspapīru tirgus integrāciju un atvieglo pārrobežu kapitālieguldījumus.

1.3 Tas attiecas galvenokārt uz finanšu pakalpojumu rīcības plānā ietilpstošo direktīvu, proti, direktīvas par finanšu instrumentu tirgiem ⁽²⁾, direktīvas par prospektiem ⁽³⁾ un pārredzamības direktīvas ⁽⁴⁾ ietekmi, kā arī uz pašreizējiem centieniem atvieglot pārrobežu darījumus ar finanšu instrumentiem (galvenokārt infrastruktūras pārvaldītāju uzņemto saistību izpilde, ieviešot “Mijieskaitu un norēķinu rīcības kodeksu”, un Eiropas Centrālās bankas centieniem izveidot vienotu Eiropas darījumu platformu (“Target2/Securities”).

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/finances/policy/index_en.htm

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 21. aprīļa direktīva 2004/39/EK par finanšu instrumentu tirgiem, ar ko groza Padomes Direktīvas 85/611/EEK un 93/6/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2000/12/EK un atceļ Padomes Direktīvu 93/22/EEK, OV L 145, 30.04.2004., 1.–44. lpp.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 4. novembra Direktīva 2003/71/EK par prospektu, kurš jāpublicē, publiski piedāvājot vērtspapīrus vai atļaujot to tirdzniecību, un par Direktīvas 2001/34/EK grozījumiem, OV L 345, 31.12.2003., 64–89. lpp.

⁽⁴⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 15. decembra Direktīva 2004/109/EK par atklātības prasību saskaņošanu attiecībā uz informāciju par emitentiem, kuru vērtspapīrus atļauts tirgot regulētā tirgū.

1.4 Komiteja uzskata, ka ir lietderīgi šo novērtējuma procesu atlikt uz vēlāku laiku, kad būs sperti turpmāki un papildinoši soļi integrācijas veicināšanai. Ievērojot šo nosacījumu, Komiteja vēlas izteikt aicinājumu atbildīgajām publiskajām iestādēm novērst tiesiskos, regulatīvos un administratīvos šķēršļus integrācijai valstu un ES līmenī, lai tādējādi sekmētu tirgus virzītu biržu integrāciju.

1.5 Komisijas 2005. gada paziņojumā ⁽⁵⁾ par rūpniecības politiku paredzēti septiņi transversāli pasākumi, ar kuru palīdzību jāsteno specifiskas nozaru iniciatīvas. Komiteja uzskata, ka šiem pārnozaru pasākumiem jāpieskaita arī tādi, kas nodrošinātu efektīvus un Eiropas uzņēmumiem, īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), ar nelielām izmaksām pieejamus finanšu tirgus. Direktīvas par finanšu instrumentu tirgiem (*MiFID*) mērķis ir uzlabot šo tirgu darbību. Tomēr noteikti plašāk jāpievēršas tai finanšu tirgu nozīmei, kas tiem būs attiecībā uz Eiropas konkurētspējas veicināšanu, ņemot vērā ar šiem tirgiem saistīto ietekmi. Komiteja izsaka nožēlu, ka šādas debātes netika uzsāktas rūpniecības politikas termiņa vidusposma pārskatā ⁽⁶⁾.

Galvenā uzmanība jāvelta tieši biržām, jo tirgus ekonomikā tām kopumā ir ļoti liela nozīme. Šajā procesā galvenokārt jāseko neatkarīgu emitentu un jaunās tirgus ekonomikas valstu finanšu līdzekļu plūsmai, ieskaitot valstis, kurām ir lieli dabīgie resursi, īpaši, ja to investīciju īpatsvars vērtspapīru tirgos ir sevišķi augsts kā tas ir, piemēram, Londonas biržā, kur Dubajas un Kataras fondiem pašlaik pieder 48 % visu vērtspapīru. Komisijai būtu jāsadarbojas ar dalībvalstīm un uzraudzības iestādēm, lai uzlabotu fondu pārredzamību, noskaidrotu to īpašniekus un nodrošinātu, ka to intereses nenosaka politiski motīvi. Būtu jāaicina Komisiju “pēc iespējas ātrāk iesniegt tāda tiesību akta projektu, kura mērķis ir panākt, lai institucionālie ieguldītāji sniegtu plašāku informāciju par to īstenoto politiku investīciju un balsošanas jomā” ⁽⁷⁾.

⁽⁵⁾ COM (2005) 474 galīgā redakcija, “Kopienas Lisabonas programmas īstenošana: politikas pamats ES apstrādes rūpniecības stiprināšanai — ceļā uz integrētāku pieeju rūpniecības politikai”.

⁽⁶⁾ COM (2007) 374, “Rūpniecības politikas termiņa vidusposma pārskats”.

⁽⁷⁾ ECO/202 — “Finanšu tirgus tendenču ekonomiskās un sociālās sekas”, CESE 1262/2007, OV 2008/C 10/23 un INT/332 — “Pārskats par vienoto tirgu”, CESE 89/2007, OV 2007/C 93/06.

2. Atzinuma izstrādes pamatojums

2.1 Uzdevums izstrādāt atzinumu

2.1.1 Finanšu integrācija ir Eiropas ekonomikas un monetārās savienības būtisks elements. Kopš *euro* ieviešanas Eiropas finanšu sistēmas integrācija ir kļuvusi par svarīgu mērķi. Lielākajā daļā pētījumu pausts vienots viedoklis, ka šādi integrācijai ir labvēlīga ietekme uz Eiropas ekonomiku.

2.1.2 Ņemot vērā ievērojamās priekšrocības, ko Eiropas finanšu integrācija var sniegt visai Eiropas ekonomikai, un, ievērojot pašreizējo stāvokli, kuru raksturo daudzu tirgus segmentu nepietiekama integrācija, ir vajadzīga visu pušu apņēmīga rīcība, lai turpinātu šo procesu līdz tā pilnīgai pabeigšanai.

2.1.3 Integrētu, konkurētspējīgu un efektīvu finanšu tirgu izveide ir iekšējā tirgus un Lisabonas mērķu nozīmīgs aspekts, lai tādējādi pilnā apjomā varētu izmantot ar izaugsmi un nodarbinātību saistītās priekšrocības.

2.1.4 Visi finanšu tirgi pilda svarīgas vispārējas nozīmes saimnieciskās funkcijas. Ņemot vērā biržu lielo nozīmi iekšzemes finanšu tirgos, tās bieži vien pielīdzina valsts nozīmes publiskām struktūrām. Eiropas vērtspapīru nozarē dominē tradicionāli tirgus dalībnieki, kas bieži vien pārstāv vienu noteiktu valsti. Lai arī ir izveidojušās dažas biržu grupas un apvienības, šī nozare vēl joprojām ir sadrumstalota vairākos atšķirīgos finanšu tirgos. Pateicoties elektroniskajiem darījumiem, tomēr ir iespējams izvairīties no ierobežojumiem un konfliktiem, kas saistīti ar kādu konkrētu ģeogrāfisku atrašanās vietu.

2.1.5 Lai arī finanšu tirgu integrācija pirmām kārtām ir paša tirgus virzīts process, tai tomēr nepieciešama arī tirgus spēku un publisko iestāžu rīcības efektīva mijiedarbība. Valsts iestādēm ES arī turpmāk ir jābūt apņēmības pilnām padziļināt integrācijas procesu. Tas galvenokārt nozīmē katras valsts un Eiropas iestāžu nesatricināmu gribu izmantot tādu normatīvo un regulatīvo sistēmu, kuras mērķis ir sekmēt iekšējā tirgus integrāciju un finanšu nozares stabilitāti.

2.1.6 Pēdējā laikā ir ļoti ievērojami pieaugusi Eiropas akciju tirgu nozīme, kas ir kļuvusi par uzņēmumu finansējuma avotu. Labi attīstīts vērtspapīru tirgus palielinās kopējo investīciju apjomu un samazinās izmaksas. Vērtspapīru tirgus var sniegt nozīmīgu ieguldījumu nodrošinājumā ar papildu ārējiem resursiem. Finanšu nozare ir svarīga arī tādēļ, ka tā nodrošina tādu līdzekļu piešķirumu, kas padara iespējamu citu ekonomikas nozaru tālāko attīstību.

2.1.7 Katras valsts ļoti atšķirīgais finanšu tirgu tiesiskais regulējums rada šķēršļus. Lai izpildītu ar reglamentējošiem noteikumiem saistītās saskaņošanas prasības, nepietiek tikai ar biržu apvienošanu vien, kas ir finanšu nozares regulējuma stratēģisks aspekts.

2.1.8 Attiecībā uz vērtspapīru tirgiem, piemēram, obligāciju un akciju tirgu, ir ļoti svarīgi turpināt darījumu mijieskaitam un norēķiniem paredzētās infrastruktūras integrāciju. Vēl joprojām ir pārlietu daudz nepietiekami savstarpēji saistītu mijieskaita un norēķinu sistēmu.

2.1.9 Laikā, kad līdz ar monetāro savienību būtībā ir radīti piemēroti apstākļi vienotai vērtspapīru tirdzniecībai visas Eiropas līmenī, kontinentālās Eiropas akciju tirgos valda paradoksāla situācija, kad darījumu uzdevumus gan iespējams dot elektroniskā formā, bet tie ir saistīti ar lielām darījuma veikšanas izmaksām. Šī pretruna galvenokārt izskaidrojama ar vēl joprojām pārlietu augstajām pārrobežu darījumu izmaksām.

2.2 Vispārējās piezīmes — Eiropas vērtspapīru tirgus

2.2.1 (Vērtspapīru) biržas ļauj apvienot piedāvājumu un pieprasījumu ar finanšu instrumentu palīdzību (biržai ir tirgus funkcija). No ieguldītāju viedokļa tas nozīmē, ka birža dod iespējas finanšu instrumentus iegūt īpašumā un arī atsavināt. Savukārt no uzņēmumu viedokļa biržas ir svarīgs priekšnosacījums, lai iegūtu pašu vai ārējā kapitāla līdzekļus. Tādējādi līdzās banku veiktai kredīšanai biržas, emitējot finanšu instrumentus, ir svarīgākais uzņēmējdarbības finansējuma avots. Bez tirdzniecības biržā jaunu finanšu instrumentu ieviešana būtu iespējama tikai ļoti ierobežotā apjomā. Eiropas vērtspapīru tirgus izveide uzņēmumiem var piedāvāt jaunas iespējas iegūt uzņēmējdarbībai vajadzīgo finansējumu, emitējot vērtspapīrus. Tas īpaši attiecas arī uz uzņēmumiem tādās valstīs, kurās līdz šim īstenotajai vērtspapīru tirdzniecībai ir zema likviditāte, un līdz ar to veiksmīga vērtspapīru emisija iespējama tikai ierobežotā apjomā. Turklāt Eiropas vērtspapīru tirgum būtu jāsekmē ieguldītāju iespējas gūt labumu no Eiropas kopējās saimnieciskās telpas un jāpalīdz novērst tas, ka ieguldītāji vēl joprojām pārsvarā investē tikai viņu mītnes zemes tirgū.

2.2.2 Tomēr visumā jāsecina, ka uzņēmumi tikai nelielu daļu savu investīciju (bruto ieguldījumu investīcijas) izvieta vērtspapīru tirgos. Arī akciju neto emisijas Amerikas Savienotajās Valstīs samazinās, bet eiro zonā nenotiek nemaz. To nevar izskaidrot ar biržā kotēto uzņēmumu atšķirīgo skaitu, šis skaits ir gandrīz nemainīgs. Toties to var izskaidrot ar apstākli, ka uzņēmumi atpērk paši savas akcijas, lai tādējādi panāktu lielāku peļņu uz akciju (*earnings per share*), kas ir svarīgākais finanšu tirgu rādītājs.

2.2.3 Lai biržas varētu pildīt to sabiedriskās funkcijas, jābūt noslēgtam darījumam (darījuma noslēgšana), no vienas puses, kā arī jānotiek apmaiņai ar finanšu instrumentiem un to monetāro ekvivalentu (darījuma izpilde), no otras puses⁽⁸⁾. Lai arī biržas darbībai ir vajadzīgi abi minētie faktori kopā, darījuma noslēgšana un darījuma izpilde tomēr ir divas atsevišķas darbības,

⁽⁸⁾ Bieži apzīmē ar jēdzienu "mijieskaits un norēķini".

kuras arī praktiski norisinās ar atšķirīgu tehnisku platformu palīdzību. Darījumu noslēgšanu organizē pašas biržas, savukārt darījumu izpilde notiek ar centrālo darījumu partneru (CDP) un tā dēvēto centrālo vērtspapīru depozitāriju (CVD) starpniecību. CVD darbojas kā galvenie vērtspapīru glabātāji un iegrāmato īpašumtiesību pāreju⁽⁹⁾.

2.2.4 Katrā dalībvalstī ir vismaz viena vērtspapīru birža⁽¹⁰⁾. Turklāt pastāv arī daudzpusējas tirdzniecības sistēmas (DTS), kas līdzīgi kā biržas, izmantojot finanšu instrumentus, ir starpnieki starp pircēju un pārdevēju, kā arī internalizētāji, kas slēdz darījumus ar saviem klientiem nepastarpināti. Darījumu izpilde pārsvarā notiek ar valstu CVD starpniecību, kuriem attiecīgajā valstī ir monopolstāvoklis noteiktu pakalpojumu sniegšanā.

2.2.5 Tirdzniecības vietu daudzskaitlīgumu pašu par sevi nedrīkst uzskatīt par Eiropas kapitāla tirgus trūkumu. Tieši otrādi — tirdzniecības vietu konkurences rezultātām saskaņā ar tirgus ekonomikas principiem jābūt mazākām darījumu izmaksām ieguldītājiem. Tādēļ pareiza ir direktīvā⁽¹¹⁾ par finanšu instrumentu tirgiem (MiFID) izmantotā pieeja, kas vērsta uz tirdzniecības vietu konkurences veicināšanu⁽¹²⁾.

2.2.6 Lai tirdzniecības vietu konkurence vispār būtu iespējama, jāpastāv patiesas konkurences iespējām starp Eiropas biržām. Līdz šim konkurenci kavēja daudzās valstīs spēkā esošais un par "Concentration Rule" dēvētais noteikums saskaņā ar kuru visi darījumu rīkojumi bija jāizpilda regulētos tirgos — pārsvarā vietējās biržās. MiFID šādu valstisku regulējumu vairs nepieļauj. Ievērojot to, ka biržas ir attīstījušās tikai valsts līmeņa tirgos, konkurenci Eiropā arī turpmāk var kavēt atsevišķo biržu iespējas piedāvāt tirdzniecību tikai ar attiecīgās valsts finanšu instrumentiem. Piemēram, ja kādai Vācijas biržai nemaz nav iespēju piedāvāt tirdzniecību ar Francijā emitētiem finanšu instrumentiem, tad nav iespējama arī konkurence.

2.2.7 Aplūkojot lielās Eiropas biržās tirgotos finanšu instrumentus, tomēr kļūst skaidrs, ka, lai arī pastāv atsevišķas juridiskas barjeras, patiesībā tirdzniecības vietu konkurenci nekādi šķēršļi neierobežo. Piemēram, Vācijas biržā notiek tirdzniecība ar vairāk nekā 13 000 ārvalstu finanšu instrumentu⁽¹³⁾. Lai arī nav citām biržām tik apjomīgi rādītāji nav raksturīgi, šis piemērs skaidri parāda, ka pastāv visi priekšnosacījumi tirdzniecības vietu efektīvai konkurencei. Varbūtējie valstu tiesiskie ierobežojumi zaudē savu nozīmi, ieviešot finanšu pakalpojumu rīcības

⁽⁹⁾ Papildu tam depozitāriji veic arī citus uzdevumus, kas saistīti ar vērtspapīru glabāšanu, piemēram, korporatīvas darbības (*Corporate Actions*).

⁽¹⁰⁾ Atsevišķu biržu uzskaitījums atrodams Komisijas pārskatā par regulētiem tirgiem (OV C 38, 22.2.2007.).

⁽¹¹⁾ Direktīva 2004/39/EK, OV L 145, 30.04.2004., 1. lpp.

⁽¹²⁾ Skatīt MiFID apsvērumu 34. punktu, kā arī 27. un turpmāko pantu noteikumus par tirgus pārredzamību.

⁽¹³⁾ Avots: *Deutsche Börse*, informācija par kopējo apgrozījumu darījumos ar ārvalstu akcijām, 2007. gada marts, www.deutsche-boerse.com/dbag/dispatch/de/notescontent/gdb_navigation/listing/50_Report_s_and_Statistics/60_Order_Book_Statistics/INTEGRATE/statistic?notesDoc=/maincontent/Monatstatistik+auslaendischer+Aktien&expand=1.

plānu (FSAP). Piemēram, direktīva par prospektiem rada iespēju finanšu instrumentus izplatīt visā Eiropā, izmantojot tikai vienu prospektu. Ar direktīvu par finanšu instrumentu tirgiem tiek saskaņotas ne tikai prasības par ieguldītāju aizsardzību, bet arī noteikumi par izplatīšanu un tirdzniecību kā biržās, tā ārpus-biržas tirdzniecības vietās. Visbeidzot, pārredzamības direktīvā ietverti vienoti noteikumi par informāciju, kas saistīta ar kapitāla tirgu. Pienākums izvērtēt jauno tiesisko pamatnosacījumu konkrētu ietekmi un labot nelabvēlīgu attīstību tagad būs jāuzņemas Eiropas iestādēm. Par atskaites punktu šajā procesā varēs izmantot FSAP, īpaši — finanšu tirgu pārrobežu organizāciju.

2.2.8 Var uzdot jautājumu, vai biržu konkurence var apdraudēt cenu veidošanas mehānismu kvalitāti (tātad arī biržu sabiedriskās funkcijas izpildi) un vai šādas draudus būtu jācenšas novērst ar tirdzniecības vietu apvienošanas aktīvu veicināšanu. Sākotnēji šķiet, ka tas tiešām atbilst patiesībai, jo likviditāte tiek sadalīta uz vairākām tirdzniecības vietām. Tomēr tas, ka Eiropā ir daudz tirdzniecības vietu, vēl nebūt nenozīmē, ka cenu veidošanas kvalitāte nav pienācīga. Tirdzniecības mehānismi, piemēram, arbitražas tirdzniecība kompensē iespējamus trūkumus, turklāt tirdzniecības vietas kopš 2007. gada 1. novembra ir pakļautas apjomīgām un saskaņotām prasībām pārredzamības jomā attiecībā uz posmu pirms un pēc tirdzniecības (direktīvas par finanšu instrumentu tirgiem 27. un turpmākie panti). Tām jānodrošina cenu salīdzināmība dažādās tirdzniecības vietās un tādejādi jāierobežo iepriekšminētā sadrumstalotība. Cik iespējams izvērtēt neilgi pēc MiFID ieviešanas dalībvalstīs, šāda pieeja šķiet efektīva. Datu plūsmu par ārpusbiržas darījumiem publicē, piemēram, *Project Boat* — deviņu investīciju banku konsorcijs, un lieli finanšu informācijas pakalpojumu sniedzēji tos apkopo, pievienojot arī biržu un DTS datus. Šādā veidā tiek nodrošinātas iespējas savstarpēji ietekmēt cenas dažādās tirdzniecības vietās. Tādēļ apvienošanās biržu īpašnieku līmenī, lai tādejādi paaugstinātu likviditāti, nav nepieciešama.

2.2.9 Kā uzsver arī komisārs McCreedy, lēmumi par tirdzniecības vietu apvienošanu vai pārņemšanu ir tikai un vienīgi saimnieciski motivēti lēmumi, ko pieņem uzņēmēji, kas vada biržas, tādēļ šādu lēmumu pieņemšanai vajadzētu būt tirgus diktētai. Politiskajā aspektā svarīgi ir tikai tas, vai apvienošanai vai pārņemšanai ir kādi juridiski šķēršļi un, ja tādi pastāv, vai iespējams šos šķēršļus novērst.

2.2.10 Turklāt apvienošanai un pārņemšanai vērtspapīru tirdzniecības sistēmā nav citu publiski tiesiskas dabas šķēršļu, kādi pastāv attiecībā uz cita veida uzņēmumu apvienošanu un pārņemšanu. To apliecina, piemēram, Londonas biržas plānotā Itālijas biržas pārņemšana un ārpus Eiropas tiesiskās telpas — Ņujorkas biržas un *Euronext* biržas apvienošanās.

2.2.11 Tomēr kopīgas visas Eiropas tirdzniecības platformas izveide var būt saistīta ar īpašām juridiskām problēmām. Kā šķēršļi tiek minētas atšķirības atļauju izsniegšanas prasībās un

tirdzniecības praksē, nodokļu noteikumos un grāmatvedības uzskaites jomā⁽¹⁴⁾. Arī pēc direktīvas par finanšu instrumentu tirgiem un direktīvas par prospektiem pieņemšanas vēl nav veikta rūpīga analīze par šo šķēršļu nozīmi. Tomēr jāšaubās, vai šie šķēršļi patiešām ir tik būtiski, ka praksē tos nebūtu iespējams pārvarēt. Par to liecina, piemēram, veiksmīgā Amsterdamas, Briseles, Parīzes un Lisabonas tirdzniecības sistēmu integrācija *Euronext* sistēmā, kā arī Baltijas un Ziemeļeiropas biržu apvienošanās, izveidojot *OMX Nordic*. Turklāt jau ļoti neilgi pēc direktīvas par finanšu instrumentu tirgiem pieņemšanas kļūst skaidrs, ka nākotnē aizvien vairāk pastiprināsies konkurence starp biržām un tādām daudzpusējām tirdzniecības sistēmām, kas, izmantojot Eiropas pasi, var darboties visās dalībvalstīs. Piemēri tam ir septiņu investīciju banku šobrīd īstenotā iniciatīva ar nosaukumu "Turquoise" un Londonā 2007. gada martā *Chi-X Europe Limited* ieviestā *Chi-X* platforma. Tādējādi Eiropas vērtspapīru tirgu integrācija ne tikai šķiet iespējama, bet varētu tikt īstenota jau tuvākajā nākotnē⁽¹⁵⁾.

2.2.12 Vērtspapīru tirgus integrācijas veicināšanu tomēr nekādā ziņā nedrīkst nepareizi saprast kā prasību vienā komerciālā Viseiropas platformā koncentrēt visas tirdzniecības un norēķinu vietas. Nedrīkst ignorēt to, ka gan jaunizveidotās ārpusbiržas tirdzniecības platformas, gan arī tradicionālās biržas ir saimnieciski uzņēmumi, kuru mērķis ir gūt peļņu, un monopolizācijas rezultātā pasliktinātos nosacījumi emitentiem un investoriem⁽¹⁶⁾.

2.2.13 Komiteja iesaka Eiropas iestādēm izskatīt alternatīvas konkurences veicinātai integrācijai tādā gadījumā, ja biržu koncentrācijas rezultātā tiktu būtiski apgrūtināta reģionālu mazo un vidējo uzņēmumu piekļuve biržām. Nedrīkst ignorēt to, ka mazie un vidējie uzņēmumi bieži vien var sekmīgāk kotēt savas akcijas tieši reģionālā biržā un nevis lielajās Eiropas biržās. Ņemot vērā ciešās vietējās saites, pie reģionālajiem investoriem ir vieglāk vērsties tieši ar reģionālas biržas palīdzību. Tādēļ gaidāmā faktiskā attīstība rūpīgi jāizvērtē, nosakot, vai pasliktinās mazo un vidējo uzņēmumu piekļuve biržām. Ja tā patiešām notiek, risinājums varētu būt tādas vienas vai vairāku biržu izveide, kas nav publiskas un kas pārstāv mazo un vidējo uzņēmumu intereses.

3. Īpašas piezīmes — mijieskaits un norēķini vērtspapīru tirgos

3.1 Par galveno šķērslī efektīvākai Eiropas biržu struktūrai tomēr uzskatāma ne tik daudz tradicionālā biržu reģionālā orientācija, cik dažādās darījumu norises sistēmas Eiropā. Šīs sistēmas vairumā gadījumu katrā valstī ir atšķirīgas un sadrumstalotas, kas apgrūtina un sadārdzina starptautiskus darījumus

⁽¹⁴⁾ *McAndrew/Stefanadis, Current Issues in Economics and Finance* (Ņujorkas Federālā rezervju banka), 2002. gada jūnijs, 1., 3. un turpmākās lpp.

⁽¹⁵⁾ Par šo jautājumu skatīt arī ECB 2007. gada novembra ziņojumu, 67., 77. un turpmākās lpp.

⁽¹⁶⁾ Par šo jautājumu skatīt arī ECB 2007. gada novembra ziņojumu, 67., 74. un turpmākās lpp.

biržā. (Tomēr iekšzemes darījumiem ar vērtspapīriem paredzētās sistēmas bieži vien piedāvā ļoti efektīvus un izdevīgus risinājumus, no kuriem nedrīkst atteikties, īstenojot jebkāda veida apvienošanas pasākumus.) Lai novērstu sadrumstalotību, jau šobrīd pastāv virkne nozīmīgu iniciatīvu, kas vērstas uz efektīvāku Eiropas līmeņa struktūru darījumu veikšanai izveidi.

3.2 *Giovannini* ziņojumos⁽¹⁷⁾ ir apzināti un analizēti šķēršļi efektīvai biržas darījumu norisei. Saskaņā ar minētajiem ziņojumiem atšķirības vērojamas jo īpaši attiecībā uz tehniskajiem standartiem un tirgus praksi, kā arī dažādās valstīs atšķirīgajiem nodokļu un tiesiskajiem pamatprincipiem⁽¹⁸⁾. Attiecībā uz tehniskajiem standartiem un tirgus praksi, risinājumus šobrīd meklē infrastruktūras pārvaldītāji un tirgus dalībnieki (galvenokārt bankas), un šo procesu ar Mijieskaita un norēķinu uzraudzības un konsultāciju ekspertu grupas (*ESAME*) palīdzību koordinē Eiropas Komisija⁽¹⁹⁾. Saskaņota prakse, piemēram, tādu brīvdienu noteikšanā, kurās norēķinu sistēmas nestrādā, jau ir pārsvarā ieviesta, un šobrīd turpinās darbs pie saskaņošanas arī citās jomās, piemēram, ieviešot "korporatīvas darbības".

3.3 Turklāt visumā tiktu saskaņoti tehniskie standarti un tirgus prakse, ja veiksmīga būs iecerētā iniciatīva par Eiropas līmeņa darījumu platformas izveidi vērtspapīru tirdzniecībai. Eiropas Centrālā banka (ECB) un *euro* zonas valstu emisijas bankas 2006. gada jūlijā nāca klajā ar priekšlikumu par vienotas Eiropas darījumu platformas ieviešanu tirdzniecībai ar vērtspapīriem⁽²⁰⁾. Tā kā šī platforma ir tehniski saistīta ar jau šobrīd pastāvošo Eiropas maksājumu platformu "*Target*", tā nodēvēta par "*Target2/Securities*". Eiropas Centrālā banka 2007. gada janvārī arī publicēja pirmos pētījumus⁽²¹⁾ par plānotās platformas ekonomisko, tiesisko un tehnisko ietekmi. Šobrīd sadarbībā ar platformas izmantotajiem tiek izstrādātas sistēmas tehniskās specifikācijas⁽²²⁾.

3.4 ECB paredz, ka "*Target2/Securities*" nākotnē aptvers visus tos vērtspapīru darījumus, kuros norēķini tiek veikti ar centrālo banku naudu. Paredzams, ka plānotā platforma būtībā būs vienoti pieejama visā Eiropā un tādējādi ievērojami atvieglos tieši pārrobežu vērtspapīru darījumus.

3.5 Ja platforma "*Target2/Securities*" būs veiksmīga, tā varētu palīdzēt pārvarēt būtiskākos šķēršļus pārrobežu vērtspapīru norēķiniem ar centrālo banku naudu. Pieņemot dažādu faktoru esamību, iecerēts, ka vērtspapīru darījumos iesaistītās puses šādi iegūs būtiskas priekšrocības izmaksu aspektā.

⁽¹⁷⁾ Skatīt http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/giovannini/clearing1101_en.pdf.

⁽¹⁸⁾ Darījumu īstenošanai svarīgi ir valstu noteikumi par īpašumtiesību pāreju, vērtspapīru grāmatvedības uzskaiti (uzglabāšanas tiesības) un maksātspēju.

⁽¹⁹⁾ Skatīt http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/clearing/cesame_en.htm.

⁽²⁰⁾ Skatīt <http://www.ecb.int/paym/market/secmar/integr/html/index.en.html>.

⁽²¹⁾ Skatīt <http://www.ecb.int/paym/market/secmar/integr/html/index.en.html>.

⁽²²⁾ Plašāku informāciju par šo tēmu var iegūt Eiropas Centrālās bankas tīmekļa vietnē (www.ecb.int).

3.6 Turklāt "rīcības kodeksā" Eiropas CVD, centrālie darījumu partneri (CDP) un biržas Eiropas Komisijai ir devušas solījumu veikt virkni pasākumu⁽²³⁾. Tādā veidā īpaši paredzēts paaugstināt infrastruktūras uzturētāju darba efektivitāti un savstarpējo izmantojamību. CVD konkurenci. Tā rezultātā jāsamazinās Eiropas pārrobežu darījumu izmaksas. Jau 2007. gada sākumā tika īstenota daļa no minētās apņemšanās. Piemēram, līdz ar standartizētu cenrāžu publicēšanu uzlabojās cenu pārredzamība, tādējādi dodot lietotājiem iespēju vieglāk salīdzināt cenas. Infrastruktūras uzturētāji arī apņēmušies uzlabot pieeju viņu sistēmai un sistēmu savstarpējo izmantojamību. 2007. gada jūnija beigās publicētās pamatnostādnes konkretizēja šo apņemšanos, paverot iespēju sistēmu efektīvai apvienošanai. Ņemot vērā "rīcības kodeksa" līdzšinējās attīstības ļoti labvēlīgo novērtējumu un tā ieviešanu praksē, par ko savu viedokli Eiropas Parlamentā

Briselē, 2008. gada 13. februārī

2007. gada 10. jūlijā pauda arī komisārs McCreavy, šķiet, ka ir izvēlēts pareizais ceļš, lai sekmētu saimnieciski izdevīgus vērtspapīru norēķinus visā Eiropā.

3.7 No politikas viedokļa šobrīd nav nepieciešama nekāda papildu rīcība līdzās jau minētajām iniciatīvām, lai veicinātu vērtspapīru tirgu apvienošanu. Pašlaik jānogaida, kamēr tiek pabeigti dažādie pasākumi Eiropas biržu nozares apvienošanas veicināšanai, īpaši tas attiecināms uz darījumiem ar dažādiem finanšu instrumentiem, un pēc tam jāizvērtē šo pasākumu rezultāti. Ja visi šie pasākumi izrādītos neveiksmīgi vai ja ar tiem neizdotos panākt efektīvāku tirdzniecību ar vērtspapīriem Eiropā, tad būtu jāapsver, vai situāciju iespējams uzlabot ar papildu regulatīviem pasākumiem.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽²³⁾ Skatīt http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/clearing/communication_de.htm#code.